

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ДОБРОЛЮБОВА НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.011.3-051:796.012.656]:004(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
ХОРЕОГРАФІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

_____ Н. В. Добролюбова

Науковий керівник: **Бакатанова Вероніка Борисівна**, кандидат педагогічних наук, доцент

Харків – 2021

АНОТАЦІЯ

Н. В. Добролюбова. Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Українська інженерно-педагогічна академія Міністерства освіти і науки України; Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» Міністерства освіти і науки України, Старобільськ, 2020.

У дисертації розглядається формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій як показника їхньої професійної сформованості. Професійна підготовка є надзвичайно важливим завданням сучасного українського суспільства. Але наявна система професійної підготовки не забезпечує належної готовності випускників до практичної діяльності викладачів хореографії. Молодий викладач хореографії здобуває значний багаж знань та набуває обмежену кількість професійних умінь і навичок, хоча сучасні умови ринку праці ставлять принципово нові вимоги до підготовки молодих фахівців у галузі культури та мистецтва. Це вимагає вдосконалення процесу професійної підготовки в закладах вищої освіти з метою формування готовності фахівців до майбутньої професійної діяльності шляхом використання нових сучасних педагогічних технологій.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базах

Комунального закладу «Харківський вищий коледж мистецтв» та Харківської державної академії культури. Усього в дослідженні взяли участь 210 студентів I-IV курсів. Дослідження здійснювалося поетапно.

На першому етапі (вересень 2015 р. – січень 2016 р.) проведено: педагогічне спостереження, попереднє дослідження, аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, визначення мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження, підбір методів дослідження; розроблена авторська експериментальна програма навчання «Хореографічна майстерність» з дисципліни «Композиція та постановка танцю». Експериментальна програма навчальних занять була спрямована на формування готовності шляхом впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в процесі аудиторної та позааудиторної роботи студентів з метою кращого засвоєння навчального матеріалу, формування постановочних вмінь та позитивної мотивації до занять хореографією. Зміст навчальних занять з композиції та постановки танцю містив теоретичну і практичну частини, завдання для самостійної роботи та контроль знань студентів.

На другому етапі (лютий 2016 р. – лютий 2017 р.) розпочато педагогічний експеримент. Сутність експерименту полягала в тому, що нами були розроблені та впроваджені педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів хореографії шляхом застосування ІКТ. У процесі занять студенти мали стимулюючий вплив до занять хореографією, що спрямовані на формування творчих здібностей і на вдосконалення професійних знань та вмінь майбутніх викладачів хореографії.

На третьому етапі (березень 2017 р. – вересень 2018 р.) здійснювалася обробка та порівняльний аналіз одержаних результатів, який дозволив встановити ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності з метою реалізації і раціонального використання отриманих знань та вмінь у процесі аудиторних та позааудиторних занять студентів.

У дисертаційній роботі *вперше*: теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено ефективність розроблених педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ, що забезпечили: усвідомлення студентами необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості щодо їхнього використання в процесі постановочної діяльності; модернізацію підготовки майбутніх викладачів хореографії на основі включення в її зміст знань, умінь та навичок щодо застосування комплексу ІКТ у процесі професійної діяльності, що містить освітні, професійно-моделюючі та практично-професійні їхні види; розвиток творчих здібностей студентів у процесі використання ІКТ під час реалізації різних видів балетмейстерської діяльності; визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у професійній діяльності; *удосконалено* зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії; програмно-методичне забезпечення викладання фахових та дисциплін художньо-педагогічного циклу у ЗВО; засоби візуалізації освітнього матеріалу на основі використання інноваційних технологій; *набули подальшого розвитку* наукові уявлення про професійну підготовку студентів-хореографів; сутність і структуру професійної готовності викладачів хореографії та керівників творчих танцювальних колективів; шляхи інформатизації освітнього процесу в закладах освіти, культури і мистецтв.

На основі теоретичного узагальнення та експериментального вирішення проблеми формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності було визначено, що інтегральною якістю викладача є його професійне мислення та творчість при побудові композиції та постановки танцю із залученням нових методик.

Результати аналізу професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії стали підґрунтям для визначення критеріїв (мотиваційного, когнітивного та процесуального) і рівнів сформованості готовності до застосування ІКТ (високого, середнього та низького).

Включення ІКТ в розроблену нами навчальну програму «Хореографічна майстерність» дозволило широко використовувати в освітньому процесі з хореографії інтернет-блогів, інтернет-сайтів, відео- та аудіоматеріалів, тощо. Для студентів це сприяло набуттю практичного досвіду, володінням необхідними теоретичними знаннями, практичними вміннями і навичками за допомогою сучасних інноваційних технологій. Після проведення експериментальної перевірки виявлено, що рівні сформованості готовності до застосування ІКТ підвищилися. Так, в експериментальній групі кількість студентів із високим рівнем готовності збільшилася на +17,4 %, у контрольній – лише на +4,5 %. У свою чергу, кількість студентів із низьким рівнем цієї готовності в експериментальній групі знизилася на –50,5 %, в той час, як в контрольній групі таке зменшення відбулось на –18,7 %. Результати проведеної перевірки дають підстави запропонувати використання в освітньому процесі ІКТ як цілісного елемента формування готовності майбутніх викладачів хореографії.

Дане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності. *У подальшому науковий пошук* варто спрямувати: на розроблення педагогічних умов з впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення інших хореографічних дисциплін; набуття досвіду використання ІКТ в самостійній роботі майбутніх викладачів хореографії; організацію педагогічної практики студентів та розробку системи перепідготовки та підвищення кваліфікації викладачів хореографії в контексті забезпечення необхідного рівня сформованості готовності до застосування ІКТ.

Ключові слова: готовність до професійної діяльності, інновація, інформаційно-комунікаційні технології, заклад вищої освіти, студенти, хореографічне мистецтво, методика.

ABSTRACT

N. Dobroliubova. Formation of the readiness of future choreography teachers to apply information and communication technologies in their professional activities. – Qualification research paper, manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences (PhD): Speciality 13.00.04 – Theory and Methodology of Vocational Education. – Ukrainiane Engineering and Pedagogical Academy of the Ministry of Education and Science of Ukraine, State Institution "Lugansk National Taras Shevchenko University" of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Starobilsk, 2020.

In the dissertation research a formation of readiness for the use of information and communication technologies as an indicator of a person's professional formation is regarded. Professional training is an extremely important task of modern Ukrainian society. But the existing system of vocational training does not ensure the proper readiness of graduates for practical activities in choreography. A young teacher of choreography gains significant knowledge and acquires a limited number of professional skills, although modern labor market conditions pose fundamentally new requirements for the training of young specialists in the field of culture and art. This requires improving the process of training in institutions of higher education in order to make future specialists ready for their future professional activities with the help of using new modern pedagogical technologies.

The purpose of the study is theoretically substantiate and experimentally test the pedagogical conditions for the formation of readiness of future teachers of choreography to use information and communication technologies in professional activities..

Research and experimental work were carried out on the basis of the municipal institution Kharkiv High College of Arts and Kharkiv State Academy of Culture. In total, 210 I-IV year students took part in the research. The study was carried out in stages.

At the first stage (September 2015 – January 2016), the following was carried out: pedagogical observation, preliminary research, analysis and generalization of scientific and methodological literature, determination of the goal, tasks, object and subject of research, selection of research methods; an experimental training program «Choreographic Mastery» was developed in the discipline «Composition and staging of dance.» The experimental program of training was aimed at using information and communication technologies in the classroom and extracurricular work of students to master the learning material, the formation of staging skills and positive motivation for choreography classes. The content of the training sessions on the composition and performance of the dance included theoretical and practical parts, tasks for self-guided work and control of students' knowledge.

At the second stage (February 2016 – February 2017), a pedagogical experiment was started. The essence of the experiment was that we have developed and implemented pedagogical conditions for the formation of readiness of future teachers of choreography through the use of ICT. During the classes, students were exposed to a stimulating effect to do choreography aimed at creating creative abilities and improving the professional knowledge and skills of future choreography teachers.

At the third stage (March 2017 – September 2018), processing and comparative analysis of the results were carried out, which made it possible to establish the effectiveness of the pedagogical conditions for the formation of the readiness of future choreography teachers to use information and communication technologies in their professional activities with the aim of implementing and rational using the knowledge and skills acquired in the classroom and extracurricular activities of students of higher educational institutions.

In the research paper for the first time: theoretically substantiated and experimentally confirmed the effectiveness of pedagogical conditions for the formation of readiness of future teachers of choreography to use information and communication technologies and their rational use in the study of students and

their independent work to improve knowledge, skills and creative abilities through the use of modern forms in education, methods and tools; the classification of types of information and communication technologies used in the process of professional training of the future teacher of choreography is determined; a system of methodological techniques that can ensure the process of improving the development of staging abilities of students in professional choreographic education on the basis of individual-personal approach in the discipline "Composition and dance production" by means of information and communication technologies; developed a set of guidelines for the formation of readiness of future teachers of choreography to use information and communication technologies in the process of training; improved the curriculum in the discipline "Composition and production of dance"; the system of criteria with indicators has been clarified (motivational - formation of professional motives, nature of manifestation of professional-cognitive interest, understanding of significance of learning with use of ICT; cognitive - completeness and character of mastering of special choreographic knowledge, formation of skills of application of information and communication technologies. procedural - procedural - the formation of skills and abilities for methodological and practical skills with the use of information and communication technologies in future professional activities) and levels of readiness for the use of ICT in professional activities (high, medium, low); the peculiarities of the influence of information and communication technologies on the modern professional training of the future teacher of choreography to create a composition and dance performance are specified.

Based on a theoretical generalization and an experimental solution to the problem of the readiness formation of future choreography teachers for the use of ICT in vocational training, it was determined that the integral quality of the teacher is his/her professional thinking and creativity when constructing the composition and staging a dance using new techniques. The characteristic features and components of the professional pedagogical activity of choreography teachers were identified in the aspect of the implementation of readiness for the use of ICT,

which is characterized by their integrated state and combines the optimal combination of special knowledge, skills and practical skills, professionally important abilities and personal qualities, professional and pedagogical orientation in building the composition and dance performances using online blogs and internet sites, in general, provides its high effectiveness. During the experimental verification, a model and methodology were developed for the readiness of future teachers of choreography, including a system of stages, principles, forms, methods, techniques, content and teaching methods, among which ICT was given the priority. The basis is a system analysis, solutions and modeling, the construction of choreographic compositions using ICT in the process of classroom and extracurricular training. Reasonable pedagogical conditions contribute to the effective implementation of the developed methodology for the formation of the readiness of future teachers of choreography for the use of ICT in professional activities. The results of the analysis of the training of future teachers of choreography became the basis for determining the criteria (motivational, cognitive and procedural) and the level of formation of readiness for the use of ICT (high, medium and low). The inclusion of ICT in the curriculum “Choreographic excellence” we developed has made it possible to widely use Internet blogs, Internet sites, video and audio materials and the like in the educational process of choreography. This has contributed to students gaining practical experience, possession of the necessary theoretical knowledge, practical skills with the help of modern innovative technologies. After conducting an experimental check, it was revealed that the levels of readiness for ICT use have increased. So, in the experimental group, the number of students with a high level of readiness increased by + 17.4%, in the control group – by + 4.5%. In turn, the number of students with a low level of this readiness in the experimental group decreased by - 50.5%, while in the control group this decrease occurred by – 18.7%. The results of the audit give a reason to suggest the use of ICT in the educational process as an integral element in the formation of the readiness of future teachers of choreography.

The presented research does not exhaust all aspects of the problem of forming the readiness of future choreography teachers to use ICT in their professional activities. In the future, the scientific search should be directed: to the development of pedagogical conditions using information and communication technologies in the study of other choreographic disciplines; acquisition of experience of using ICT in independent work of future choreography teachers; organization of pedagogical practice of students and development of a system of retraining and advanced training of choreography teachers in the context of ensuring the necessary level of preparedness for the use of ICT in teaching dance compositions and productions.

Key words: choreographic art, information and communication technologies, innovation, institution of higher education, methodology, readiness for professional activity, students.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ АВТОРА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Добролюбова Н. В. Проблема вдосконалення навчальних програм та перегляду змісту професійної підготовки майбутнього педагога-хореографа. *Педагогічні науки*. Т.2. Херсон, 2017. Вип. LXXX. С. 144–148.

2. Добролюбова, Н. В., Школа, О. М. Технологія розвитку педагогічної спрямованості особистості майбутнього педагога – хореографа *Науковий часопис НПУ ім.. М. П. Драгоманова*. Сер.: *Науково – педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2018. Вип. 7. С. 38 – 42.

3. Добролюбова Н. В. Професійна підготовка майбутніх педагогів-хореографів. *Молодий вчений*. Херсон, 2018. Вип. 7 (59). С. 67–70.

4. Добролюбова Н. В. Формування готовності до навчання постановочних дій майбутніх педагогів-хореографів. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2018. Вип. 5. С. 83–86.

5. Добролюбова Н. В. Модель формування вмій постановки композицій при підготовці майбутніх педагогів-хореографів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер.: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2018. Вип. 64. С. 78–81.

6. Добролюбова Н. В. Розробка навчальної програми «Хореографія в серці» із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій в процесі підготовки майбутніх викладачів хореографії. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2019. Вип. 14. С. 49–53.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Добролюбова Н. В. Ризики сприйняття та використання сучасних засобів навчання (на прикладі викладання хореографічних дисциплін). *Образовательные риски: суть и подходы к их решению*: матеріали XVI міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 лют. 2018 р.). Харків: НУА, 2018. С. 108–111.

2. Добролюбова Н. В. Перспективи використання інноваційних технологій та їх вплив на розвиток професійної майстерності викладача хореографії. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 20-21 березня 2020 р). Одеса, 2018. С. 46–48.

3. Добролюбова Н. В. Інноваційні технології в системі підготовки майбутніх хореографів з дисципліни «Композиція та постановка танцю». *Сучасний стан проблеми фізичної культури та здоров'я нації* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків; м. Маріуполь, 23 квітня 2018 р.). Харків, Маріуполь, 2018. С. 109–112.

4. Добролюбова Н. В. Шляхи підвищення змісту освітньої програми з професійної підготовки педагога-хореографа. *Pedagogika. Teoria. Praktyka*. Warszawa: Wydawca : Sp.z o.o. «Diamond trading tour», 2018. С. 35–41.

5. Добролюбова Н. В. Принципи створення навчально-методичного комплексу для навчання майбутніх педагогів-хореографів дисциплінам хореографічної спрямованості. *Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 7-8 верес. 2018 р.). Чернігів, 2018. С. 69–71.

6. Добролюбова Н. В., Фоменко О. В., Суровов О. А. Методичні особливості навчання вправам хореографії студенток на заняття з нетрадиційних видів гімнастики. *Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту*: матеріали XI Міжнар. наук. конф. пам'яті А. М. Лапутіна (м. Чернігів, 18-19 жовт. 2018 р.). Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2018. С. 95–98.

7. Добролюбова Н. В. Використання блогів як ефективного засобу в формуванні готовності майбутніх викладачів хореографії до професійній діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи гармонійного розвитку учнівської та студентської молоді в умовах ступеневої освіти*: матеріали X Всеукр. наук.-практ. Internet-конф. (м. Харків, 15 квіт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 92–96.

8. Добролюбова Н. В. Основи формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності. *Influence of scientific achievements in education on the development of modern society: conference proceedings International scientific and practical conference*. Vilnius: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. С. 55–57.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Добролюбова Н. В. *Методика викладання основ хореографії*: навч. посіб. Харків: СПДФО Бровін О. В., 2017. 69 с.

2. Добролюбова Н. В. *Методика формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності*: практи.-метод. посіб. Харків: СПДФО Бровін О. В., 2019. 119 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	16
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. Проблема формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності	27
1.1. Педагогічні та психологічні аспекти формування готовності майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності	27
1.2. Сучасний стан підготовки майбутнього викладача хореографії та характеристика видів балетмейстерської діяльності	35
1.3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як одного із засобів формування готовності майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності	42
1.4. Визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ	64
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	76
РОЗДІЛ 2. Обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій	79
2.1. Обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності	79
2.2. Упровадження педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності	111
2.3. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи	139
2.3.1. Діагностика готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності	145

2.3.2. Порівняльний аналіз результатів дослідження формування	
готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в	
професійній діяльності.....	170
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	189
ВИСНОВКИ	193
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	197
ДОДАТКИ.....	222

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДПА – Державна підсумкова атестація

ЕГ – експериментальна група

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ккал – кілокалорії

КПТ – композиція та постановка танцю

КСП – квазістаціонарний потенціал кори головного мозку

КГ – контрольна група

МВХ – майбутні викладачі хореографії

НПП – науково-педагогічні працівники

ПП – педагогічні працівники

ТЗ – технічні засоби

уд $\times$ хв⁻¹ – ударів за хвилину

ум. од. – умовні одиниці

хв – хвилини

ЧСС – частота серцевих скорочень

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Українське суспільство висуває нові вимоги до професійної підготовки мистецько-педагогічних кадрів, оскільки відродження духовно-національної культури потребує модернізації вищої мистецько-педагогічної освіти, що передбачає розробку та впровадження інноваційних стратегій професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії, розвиток у них творчих здібностей, професійної компетентності, здатності до художньо-естетичного освоєння світу й віддзеркалення його в процесі професійної діяльності.

Удосконалення професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії (МВХ) визначено провідними концептуальними положеннями нормативно-законодавчих документів – Конституції України, законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років, Стратегії інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів.

Особливу увагу приділено завданням оновлення змісту, форм і методів професійної підготовки зазначеної категорії фахівців на основі реалізації прогресивних концепцій, запровадження інноваційних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), про що наголошено в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні», Концепції національної програми інформатизації, Наказі МОН України «Про заходи щодо впровадження електронного навчального контенту». У документах окреслено, що основним напрямом використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій є створення системи освіти, зорієнтованої на забезпечення умов для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів, розширення доступу до інформації та способів її отримання під час професійної підготовки.

Важливим показником підготовленості сучасних фахівців, зокрема викладачів хореографії, є професійна готовність, сформованість якої

характеризується здатністю розв'язувати складні освітньо-професійні завдання та швидко адаптуватися до особливостей професійної діяльності завдяки впровадженню ІКТ, які дозволяють ефективно і творчо працювати, розширюють доступ до інформації та оптимізують освітній процес.

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив наявність глибокого теоретичного підґрунтя для вирішення проблем професійної підготовки фахівців мистецько-педагогічних спеціальностей, зокрема викладачів хореографії. Так, методологічні засади сучасної філософії освіти розкрито в працях В. Андрющенка, І. Зязюна, В. Кременя, В. Курила, В. Огнев'юка, С. Савченка та ін.; питання загальної професійної педагогічної підготовки висвітлено у фундаментальних дослідженнях В. Бондаря, Н. Брюханової, Н. Волкової, О. Дубасенюк, І. Зязюна, О. Коваленко, О. Кучерявого, М. Лазарева, В. Лозової, Н. Ничкало, О. Пехоти, Г. Пономарьової, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, Л. Хомич, Л. Хоружої та ін.; проблеми формування готовності до професійної діяльності – у наукових розвідках К. Дурай-Новакової, М. Дьяченка, Л. Кандибович, Н. Кузьміної, О. Кучерявого, А. Ліненко, О. Мариновської, В. Сластьоніна та ін.

Теоретичні та історичні аспекти розвитку вищої мистецько-педагогічної освіти викладено в роботах таких учених, як Т. Благова, С. Горбенко, Л. Сбітнєва, І. Сташевська та ін.; питання професійної підготовки фахівців мистецьких спеціальностей репрезентовано в наукових студіях Т. Завадської, А. Козир, Л. Масол, О. Отич, Г. Падалки, О. Рудницької, Н. Терешенко, О. Щолокової та ін.

Для вирішення завдань дослідження значний інтерес становлять праці провідних учених, які розглядають різні питання вдосконалення професійної підготовки хореографів: загальнотеоретичні основи професійної підготовки викладачів хореографії (Л. Андрощук, Л. Бондаренко, А. Ваганова, Є. Валукін, Є. Зайцев, Л. Зязюн, В. Уральська, Т. Чурліта та ін.); розробка проблем хореографічного мистецтва (Т. Баришнікова, П. Білаш, Т. Благова, А. Ваганова, А. Гуменюк, О. Колосок, В. Пастух, Ю. Станішевський, Т. Ткаченко та ін.); взаємозв'язок хореографії з іншими видами мистецтвами (С. Севастьянова,

І. Яснець, Ван Сяодань та ін.); визначення танцювального стилю (В. Власов, Т. Чаговець); питання народно-сценічного (Г. Гусєв, Є. Зайцев, Т. Ткаченко, Є. Чурко та ін.) та українського танцю (К. Василенко, В. Верховинець, П. Нагачевський, Б. Стасько та ін.); теоретико-методичні засади мистецтва балетмейстера (П. Білаш, Б. Колногузенко, В. Нікітін та ін.).

Загальні питання професійної підготовки майбутніх фахівців у контексті інформатизації освіти, зокрема питання сутності та специфіки застосування ІКТ, проаналізовано в розвідках таких науковців, як В. Биков, К. Власенко, Р. Гуревич, М. Жалдак, М. Кадемія, Г. Козлакова, М. Козяр, В. Кухаренко, А. Литвин, Ю. Машбиць, О. Меньяйленко, Н. Морзе, Л. Панченко, С. Семеріков, О. Спірін, П. Стефаненко, Л. Шевченко, Б. Шунечич, О. Ярошинська та ін.

Значний інтерес у цьому контексті становлять роботи зарубіжних авторів Ю. Маргуліса, П. Нортон (P. Norton), Є. Полат, І. Роберт, Б. Скіннера (B. F. Skinner), Е. Толмена (E. Tolman), Е. Торндайка (E. Thorndike), С. Трапезникова, Дж. Хартлі (D. Hartley) та ін.

Проблеми модернізації професійної підготовки майбутніх викладачів, зокрема з хореографії, шляхом упровадження ІКТ розглядали Б. Андресен, В. Биков, Л. Болдирева, М. Жалдак, Л. Пахомова, О. Спірін та ін.; формування професійної готовності на основі використання ІКТ (інтернет-блоги, інтернет-сайти, соціальні мережі, мультимедійні навчальні програми, електронні підручники тощо) представлено в студіях таких дослідників, як А. Ворожбит, О. Коротун, О. Матвійчук-Юдіна, О. Рибалко та ін.

Аналіз останніх дисертаційних праць свідчить про посилену увагу до проблеми підготовки майбутніх педагогів-хореографів, зокрема формування балетмейстерських умінь майбутніх учителів хореографії в процесі фахової підготовки (О. Пархоменко); професійно-педагогічної підготовки вчителів початкових класів до викладання хореографії (А. Чернишова); підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів (Ю. Тараненко); підготовки майбутніх педагогів-хореографів до управління творчим колективом (Т. Осипова) та ін.

Разом з тим у педагогічній науці фактично відсутні розвідки, у яких би розглядалися питання формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ. Тому виникає нагальна проблема – визначити педагогічні умови, реалізація яких передбачає врахування викликів нового інформаційного суспільства, зорієнтованого на систему цінностей та пріоритетів застосування ІКТ у професійній підготовці майбутніх викладачів хореографії.

Аналіз наукових досліджень, вивчення сучасного вітчизняного досвіду професійної підготовки викладачів-хореографів уможливили виокремити низку *суперечностей* між: стрімким зростанням ролі інноваційних процесів у сучасному освітньому просторі та недостатньою динамікою впровадження новітніх педагогічних технологій у сучасний процес професійної підготовки викладачів хореографії; потребою у кваліфікованих викладачах хореографії з високим рівнем готовності до застосування ІКТ та реальним станом практичної підготовки в галузі хореографічного мистецтва; необхідністю модернізації традиційних систем навчання, які формують готовність до впровадження сучасних методик у професійну підготовку, та відсутністю відповідного програмно-методичного забезпечення занять із використанням засобів ІКТ.

Актуальність проблеми дослідження, її недостатня теоретична та практична розробленість, виявлені суперечності зумовили вибір теми дисертаційної роботи **«Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Української інженерно-педагогічної академії «Теоретичні та методичні засади побудови системи моніторингу якості професійної підготовки фахівців» (ДР № 0118U003126). Тему дослідження затверджено Вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 4 від 07.12.2017 р.) й узгоджено Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 5 від 27.11.2018 р.).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної діяльності.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Гіпотеза дослідження. Процес формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ набуде ефективності, якщо під час їхньої професійної підготовки впровадити педагогічні умови, що спрямовані на забезпечення: усвідомлення студентами необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості щодо їхнього використання в процесі постановочної діяльності; модернізації підготовки майбутніх викладачів хореографії на основі включення в її зміст знань, умінь та навичок щодо застосування комплексу ІКТ у процесі професійної діяльності, що містить освітні, професійно-моделюючі та практично-професійні їхні види; розвитку творчих здібностей студентів у процесі використання ІКТ під час реалізації різних видів балетмейстерської діяльності.

Відповідно до об'єкта, предмета та поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Висвітлити теоретичні засади процесу формування готовності майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності, розкрити її сутність, структуру та особливості.

2. Проаналізувати сучасний стан підготовки майбутніх викладачів хореографії до реалізації різних видів балетмейстерської діяльності.

3. Схарактеризувати ІКТ як засіб формування готовності майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності.

4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у професійній діяльності.

5. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у процесі професійної діяльності.

6. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у процесі професійної підготовки на основі розробленої та впровадженої методики.

Теоретико-методологічні засади дослідження становлять: фундаментальні положення щодо модернізації сучасної вищої освіти (В. Андрющенко, С. Вітвицька, Н. Волкова, О. Караман, О. Коваленко, В. Кремень, В. Курило, І. Прокопенко, С. Савченко, С. Харченко); теоретичні основи професійно-педагогічної освіти (К. Василенко, В. Верховинець, С. Гончаренко, В. Гриньова, В. Лозова, Н. Ничкало, С. Сисоєва, Г. Троцько); теоретичні засади професійної підготовки хореографів (Т. Благова, А. Ветринська, О. Єфімчук, І. Кошавець, С. Куценко, Г. Ніколаї, О. Реброва); концептуальні положення теорії готовності особистості до професійної діяльності (К. Дурай-Новакова, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Н. Кузьміна, О. Кучерявий, А. Ліненко); наукові положення формування професійної компетентності (І. Зимня, А. Маркова, О. Овчарук, А. Хуторський, М. Чобітько), зокрема сутності і структури фахової компетентності викладачів хореографії (Д. Корабельникова, О. Мартиненко, Ю. Ростовська); положення щодо інформатизації освіти (В. Биков, Р. Гуревич, М. Жалдак, О. Меньяйленко, Н. Морзе, Л. Панченко, І. Роберт, С. Семеріков) та використання інноваційних методик навчання хореографії (Т. Благова, В. Нікітін, А. Танаєва).

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети та перевірки гіпотези використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз, систематизація та узагальнення психолого-педагогічної, науково-методичної, мистецтвознавчої літератури з метою розкриття теоретичних засад процесу формування готовності майбутніх викладачів

хореографії до застосування ІКТ, сутності і структури досліджуваного феномену, а також характеристики педагогічного потенціалу ІКТ як засобу ефективної професійної діяльності сучасних хореографів; узагальнення та конкретизація для обґрунтування та змістовної розробки педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у процесі професійної діяльності в умовах інформатизації освіти; моделювання для розробки моделі формування готовності до застосування ІКТ та методичних прийомів її реалізації; *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, тестування для виявлення рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в умовах професійної діяльності; опитування, бесіди, експертне оцінювання з метою дослідження й узагальнення кращих зразків педагогічного досвіду хореографічної освіти студентів та молоді; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розроблених педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у процесі професійної діяльності; *методи математичної статистики* – для обробки результатів дисертаційної роботи (порівняльний та кількісний аналіз; статистичні розрахунки за критерієм λ Колмогорова-Смирнова для підтвердження достовірності отриманих даних).

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Комунального закладу «Харківський вищий коледж мистецтв», Харківської державної академії культури, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, спортивно-оздоровчого центру «Грация» (м. Харків), зразкового ансамблю танцю «Зміна» Харківського комунального підприємства культури «БК Індустріального району». Усього в дослідженнях узяли участь 210 студентів I–IV курсів та 25 викладачів спеціальних і художньо-педагогічних дисциплін.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *вперше*: теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено ефективність розроблених педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ, що забезпечили: усвідомлення студентами

необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості щодо їхнього використання в процесі постановочної діяльності; модернізацію підготовки майбутніх викладачів хореографії на основі включення в її зміст знань, умінь та навичок щодо застосування комплексу ІКТ у процесі професійної діяльності, що містить освітні, професійно-моделюючі та практично-професійні їхні види; розвиток творчих здібностей студентів у процесі використання ІКТ під час реалізації різних видів балетмейстерської діяльності; визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у професійній діяльності; *удосконалено* зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії; програмно-методичне забезпечення викладання фахових та дисциплін художньо-педагогічного циклу у ЗВО; засоби візуалізації освітнього матеріалу на основі використання інноваційних технологій; *набули подальшого розвитку* наукові уявлення про професійну підготовку студентів-хореографів; сутність і структуру професійної готовності викладачів хореографії та керівників творчих танцювальних колективів; шляхи інформатизації освітнього процесу в закладах освіти, культури і мистецтв.

Практична значущість результатів дослідження полягає в їхній достатній готовності до впровадження в процес професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії в закладах вищої освіти: розроблено та впроваджено нову навчальну програму та відповідне навчально-методичне забезпечення дисципліни «Композиція та постановка танцю» з використанням ІКТ; інтернет-сайт «Хореографія з Наталією Добролюбовою»; методичні рекомендації для викладачів та студентів-хореографів із формування готовності до застосування ІКТ у процесі професійної діяльності; професійну програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників для спеціалізації «Народна хореографія»; дібрано та адаптовано діагностичний інструментарій визначення сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ.

Матеріали дослідження можуть бути **використані** в освітньому процесі факультетів хореографії неспеціалізованих закладів освіти під час вивчення фахових дисциплін («Ритміка та хореографія», «Хореографічна майстерність», «Сценічна практика» тощо) та в процесі позааудиторних занять студентів під час підготовки творчих колективів до участі у фестивалях, конкурсах та показових виступах як самостійного компонента чи як доповнення до наявних технологій навчання, а також при розробці навчальних і методичних посібників, у самоосвітній діяльності студентів мистецьких спеціальностей.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес КЗ «Харківський вищий коледж мистецтв» (довідка № 455 від 16.11.2016 р.) та КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-13/95 від 31.01.2019 р.), Харківської академії культури та мистецтв (довідка від 13.05.2019 р.); у навчально-тренувальний процес спортивно-оздоровчого центру «Грація» (м. Харків) (довідка № 14 від 23.10.2016 р.), зразкового ансамблю танцю «Зміна» Харківського комунального підприємства культури «БК Індустріального району» (м. Харків) (довідка № 6/7 від 21.12.2017 р.).

Особистий внесок дисертанта в роботах, опублікованих у співавторстві, полягає в обґрунтуванні номенклатури професійно важливих якостей майбутніх викладачів хореографії [6]; методики навчання хореографічних вправ [12].

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційної роботи було представлено в доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – «Образовательные риски: суть и подходы к их решению» (Харків, 2018); «Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті» (Одеса, 2018), «Pedagogika. Teoria. Praktyka» (Варшава, Польща, 2018), «Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика» (Чернігів, 2018), «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2018), «Вплив наукових досягнень в освітньому просторі на розвиток сучасного суспільства» (Вільнюс, Литовська республіка, 2019); *Всеукраїнських*: «Сучасний стан проблеми фізичної культури і спорту та

здоров'я нації» (Харків, 2018), «Сучасні тенденції та перспективи гармонійного розвитку учнівської та студентської молоді в умовах ступеневої освіти» (Харків, 2019); засіданнях кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), циклової комісії «Народна хореографія» Комунального закладу «Харківський вищий коледж мистецтв».

Публікації. За темою дисертації авторкою опубліковано 16 наукових праць, з них – 14 одноосібні, зокрема 6 – у наукових фахових виданнях з педагогіки, з яких 3 включено до міжнародних наукометричних баз; дві роботи – навчально-методичного змісту.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (226 найменувань, із них 15 іноземною мовою) та 7 додатків на 66 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 288 сторінок. Робота містить 36 рисунків та 23 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ХОРЕОГРАФІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Педагогічні та психологічні аспекти формування готовності майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності

Розвиток українського суспільства зумовлюється сукупністю певних дій та подій, які відбуваються в державі. Вагомим елементом є підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців із високим рівнем компетентності в різних галузях освіти, науки та техніки, зокрема культури та мистецтв. Адже, якість показників професійної діяльності майбутніх викладачів хореографії залежить саме від спроможності відповідати певній кваліфікаційній вимозі. Важливим при цьому є якість кваліфікованої підготовки майбутніх фахівців хореографії до професійної діяльності. В цих умовах актуальним є дослідження їхньої готовності до застосування сучасних методичних прийомів, методів та засобів навчання.

Для уточнення сутності ключового поняття «готовність» в контексті професійної діяльності досліджувалися різні наукові підходи. У довідниках поняття «готовність» визначається як «стан, при якому все зроблено, все готово для чогось» [104].

Вчені (М. Дьяченко, Л. Кандилович, К. Платонов та ін.) [66; 147] під «готовністю» пропонують розуміти стан, при якому відбувається актуалізація всіх можливостей особистості та не є вродженим, а виникає в результаті набуття людиною досвіду, заснованого на формуванні позитивного ставлення до діяльності, усвідомленні мотивів і потреб в цьому виді діяльності.

Ряд дослідників (С. Гончаренко, К. Дурай-Новакова та ін.) [34; 65] вважають, що готовність – це цілісне психічне явище, при якому відбувається

інтеграція знань і умінь, необхідних для виконання певної, конкретної діяльності.

Крім того, М. Дьяченко та Л. Кандилович [66] розглядають готовність у вигляді одного з компонентів психічного стану. Вони характеризують його як «налаштування», внутрішню налаштованість на конкретну поведінку для виконання певних завдань (навчальних і трудових), установку на активні та доцільні дії. На їхню думку, «готовність» – це психічний стан, який характеризує прогноуючу та виборчу активність особистості в процесі її підготовки і включення в діяльність. Отже, можна розглядати три підходи до аналізу поняття готовності до діяльності: на психофізіологічному рівні; на особистісному рівні; на функціональному педагогічному рівні. У зв'язку з цим, поняття готовності має такі сфери аналізу: готовність як комплекс психофізіологічних особливостей особистості; готовність як прояв здібностей особистості; готовність як динамічний інтегральний імператив особистості [66].

Отже, готовність – це лише первинна, але фундаментальна умова ефективного виконання будь-якої діяльності, фактор професійної зрілості людини, ефективність [66; 104].

Професійна готовність до педагогічної діяльності, як зазначав М. Віленський, являє собою складний синтез тісно взаємозв'язаних компонентів, які характеризують, в першу чергу, мотиваційно-ціннісний (особистісний) і виконавський (процесуальний) аспекти діяльності.

У дослідженнях А. Линенко [114] звертає увагу на такий аспект, як готовність майбутніх учителів до професійної діяльності, оскільки саме в педагогічному закладі вищої освіти в процесі навчання формуються основи педагогічної майстерності, закладається підґрунтя готовності до майбутньої професійної діяльності вчителя. Формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності – це, перш за все, нагромадження знань, умінь і навичок практичної діяльності. На думку автора, поняття «готовність до педагогічної діяльності» включає педагогічну самосвідомість, інтерес до

педагогічної діяльності та потребу в ній, мотиви діяльності, педагогічні здібності, теоретичні знання предмета й способів діяльності, навички та вміння, професійно значущі якості майбутнього педагога.

Вчені [31; 65; 213] розглядають готовність до професійної діяльності не тільки як психічний стан, а й як стійку характеристику особистості, тривалу і порівняно постійну, що має багатокomпонентну структуру і формується завчасно в результаті впливу складного комплексу умов і факторів. В даний час проблематичним залишається питання про сутність готовності до педагогічної діяльності, її структуру, основні компоненти, причини і обставини виникнення. Важливим, на наш погляд, є те, що більшість авторів розглядають готовність як інтегративне особистісне утворення, що пронизує всі сфери свідомості.

Отже, готовність до педагогічної діяльності науковцями розглядається як особливий психічний стан, пов'язаний з наявністю у суб'єкта певного способу та сталої спрямованої свідомості на виконання дій.

Готовність до професійно педагогічної діяльності визначається як система якостей особистості, що забезпечує ефективне здійснення професійної діяльності, що відображає високий рівень знань, достатній ступінь сформованості умінь і навичок, стійку мотивацію до педагогічної діяльності.

Як стверджує К. Платонов [146], готовність до праці має різні тлумачення: готовність до будь-якої діяльності виражається в бажанні працювати взагалі, готовність як потреба в праці, що стала професією та визначається як професійний розвиток та рівень соціальної зрілості суб'єкта, а також готовність до безпосередньо майбутньої діяльності.

М. Котик [101] розглядає готовність як мотиваційний аспект особистості. Він зазначає, що в самому терміні звучить вираз бажання, а також фактор ситуативності (тимчасовості), оскільки воно сприймається швидше як характеристика стану, ніж як якість особистості.

З наведеного аналізу літературних джерел випливає, що готовність майбутніх фахівців в різних галузях освіти характеризується такими ознаками: сутністю, структурою, функціями, рівнями діяльності.

В довідковій літературі «формування» трактується як «дія за значенням дієслова «формувати»; формувати – надавати чому-небудь певну форму, вид; організовувати, складати, створювати» [103]. Психологи поняття «формування» щодо особистості вживають в двох сенсах. Перший: формування – розвиток, тобто процес і результат цього розвитку; в цьому значенні поняття «формування» є предметом психологічного вивчення [67; 103]. Другий сенс – формування – цілеспрямоване виховання, «формування», «ліплення», «конструювання» [66]. І. Підласий [145] зазначає, що термін «формування» визначає через «процес становлення людини як соціальної істоти під дією всіх факторів – соціальних, економічних, екологічних, ідеологічних, психічних тощо. Формування має на увазі певну закінченість людської особистості, досягнення рівня зрілості, стійкості». У педагогічній енциклопедії «формування» визначається як процес розвитку і становлення особистості під впливом зовнішніх впливів виховання, навчання, соціального середовища; цілеспрямований розвиток особистості або будь-яких її сторін, якостей під впливом виховання і навчання; процес становлення людини як суб'єкта та об'єкта суспільних відносин; становлення, набуття сукупності стійких властивостей і якостей [103]. Формування готовності студентів до майбутньої професійної діяльності є причинно-наслідковим детермінованим процесом, в якому, завдяки теоретичній та технологічній основам, послідовно реалізуються психологічні та педагогічні умови в єдності особистісного (духовного) і професійного. Я. Бузінська [21] зауважує, що в системі підготовки майбутніх фахівців існує суперечність між реальною діяльністю і відсутністю міжпредметних і міждисциплінарних зв'язків у циклах дисциплін. Уявлення про навчальну дисципліну (Л. Виготський [31]; О. Гура [41] та ін.) залежать від комплексного репрезентування її змісту. На

Свенцицький, В. Столиць, А. Спіркін, В. Сафін, В. Столін, І. Чеснокова, Є. Шорохова, О. Щотка та ін.);

2. *Функціональний* (В. Алаторцев, Є. Ільїн, А. Леонов, Н. Левітов, В. Мишкіна, Л. Нерсесян, В. Пушкин, А. Пуні та ін.);

3. *Системний* (А. Бодальов, А. Брушлінський, Л. Виготський, І. Гальперін, В. Гордон, В. Зінченко, Я. Коломінський, Т. Кудрявцев, О. Лукашев, А. Сухарьов, В. Шадріков та ін.);

4. *Особистісно-діяльнісний* (К. Абульханова-Славська, А. Деркач, М. Д'яченко, Л. Кандибовіч, Є. Клімов, К. Платонов, Е. Чугунова та ін.).

Підготовка викладачів хореографії в закладах вищої освіти є багаторівневим керованим явищем. До неї можна підійти шляхом отримання спеціальних знань та вмінь з хореографічної підготовки через формування їх готовності до застосування в процесі навчання різних засобів (зокрема, ІКТ). Якісне забезпечення професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії допускає деяке коректування того, що здійснює сам заклад освіти.

За аналізом нормативно-правових документів, навчальних планів та навчальних програм з підготовки фахівців хореографії, структурних компонентів управління процесом навчання, що забезпечують підготовку студентів у закладах освіти, відвіданих занять з хореографічних дисциплін та проходження студентами практики, аналізом їх творчої роботи при виконанні самостійних завдань і дипломних проектів щодо виявлення позитивних та негативних моментів в навчанні, аналізом їх хореографічної підготовки на виступах та показах, а також аналізом набору абітурієнтів до закладу освіти нами було виявлено, що якість підготовки викладачів хореографії залежить від: освітніх програм; навчальних програм; управління закладом освіти, його структурним підрозділом (факультет, кафедра, відділення, циклова комісія); викладацько-професорського складу; складу академічної групи; організації практики; показів, звітних концертів; творчої роботи; дипломних робіт.

На підставі аналізу документів із планування занять із хореографічної підготовки передбачається перехід від вирішення проблем внутрішнього характеру (застаріле методичне забезпечення, матеріальна база тощо) до програми навчання через застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Для цього необхідно зафіксувати рівень підготовки викладачів хореографії, ключові проблеми; визначити бажання майбутнього фахівця з урахуванням конкретних умов існування закладу освіти; сформулювати основні напрямки роботи. Тому, на нашу думку, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання, їх використання у професійній підготовці може підвищити професійні можливості фахівця – викладача хореографічних дисциплін. При чому структура готовності до застосування ІКТ в професійній діяльності має проходити за трьома напрямками: цільовим (мета, завдання, принципи, підходи), змістовим (структура: форми, методи, засоби та зміст) та діагностичним (контроль, оцінювання).

В процесі аналізу проблеми формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в теорії та практиці педагогіки також було виявлено, що одним із чинників недостатньої підготовленості майбутніх викладачів хореографії є відсутність логічного структурування знань із дисциплін різних циклів (загальної, професійної та практичної підготовки).

Вузькоспеціалізована спрямованість традиційної системи підготовки фахівців з хореографії з вищою освітою на сьогодні не здатна задовольнити вимоги сучасного соціального замовлення, що стає реальною причиною професійної некомпетентності, недостатньої спеціальної професійної підготовки, в недосконалому розумінні застосування ІКТ майбутніми викладачами хореографії в професійній діяльності. Проаналізувавши навчальні плани, навчальні програми занять, навчально-методичне забезпечення з хореографічних дисциплін та з'ясувавши, що професійна діяльність сучасного фахівця з хореографії потребує інтеграції різних

дисциплін (знань, умінь, навичок та вміння їх використовувати на практиці), виявлена необхідність врахування міжпредметних зв'язків. В свою чергу, ІКТ є координатором освітньої середи, оскільки сполучення цифрових технологій та інтернет-ресурсів надає більше можливостей для розширення та покращення якості освіти.

Отже, проблема формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій має чітко виражений міжпредметний характер, адже, взявши до уваги міжпредметні зв'язки («Практика викладання фахових дисциплін», «Вступ до професії. Технології», «Методика викладання фахових дисциплін та роботи з творчим колективом», «Майстерність актора», «Основи педмайстерності», «Практика керівника хореографічним колективом», «Основи хореографічного мистецтва», «Теорія та методика викладання хореографії», «Теорія та методика викладання фахових дисциплін», «Композиція та постановка танцю» тощо), можливе їх взаємодоповнення як при вивченні дисциплін у період одного семестру, так і можливість спиратися на дисципліни, що були вивчені у попередні семестри, або взаємопов'язувати з окремими темами, що будуть вивчатися у наступних семестрах. Із проведеного нами анкетування студентів було виявлено, що вони зацікавлені новими доступними сучасними технологіями, які є невід'ємною частиною життя сучасної молоді. Тому нами було визначено, що процес професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії буде проходити із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях та під час самостійної роботи.

Узагальнюючи вище наведені наукові здобутки вчених щодо проблеми формування готовності майбутніх викладачів до застосування ІКТ, визначаємо можливим дати авторське визначення поняття «формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у професійній діяльності». Таким чином, процес формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ – це результат їхньої

професійної підготовки в закладі освіти, що включає сукупність спеціальних знань, вмінь, розвиток особливостей, що відповідають їх професійній спрямованості, самовихованню, професійному самовизначенню, творчості з використанням ІКТ. Цей процес є складноорганізованим об'єктом, внаслідок чого виникає необхідність використання багатовимірного підходу до його вивчення.

1.2. Сучасний стан підготовки майбутнього викладача хореографії та характеристика видів балетмейстерської діяльності

Мистецтво – це форма суспільної свідомості, яка відображає дійсність в художніх образах, призначена для розвитку людини і для впливу на процес суспільного життя. Мистецтво покликане виховувати людину, формувати в ній добрі та прекрасні якості, всебічно розвивати її, впливати на її духовний світ у цілому, збуджувати фантазію. Воно надихає мислити, допомагає любити гідне, вчить вірної емоційної реакції на речі, події, вчинки, формує моральні принципи (поведінка людини в житті, ставлення до інших людей, розширює кругозір, зміцнює ідейні позиції) [22; 23].

Мистецтво є одним із найважливіших джерел наших знань про світ, про епохи, про спосіб життя, думки, почуття, смаки та ідеали людей. Історія становлення хореографічного мистецтва – це результат еволюції культури людини, соціальних особливостей кожного історичного періоду, це історія еволюції народно-танцювального мистецтва. На зорі свого існування людство відкрило способи вираження думок, емоцій, вчинків через рух, танець без мови. Тому потрібна людина, яка б викладала та передавала іншим знання про історію та теорію мистецтва, класичну, народну сучасну вітчизняну та зарубіжну хореографію, з основ режисури, акторської майстерності, музичної грамотності, формування репертуару та організацію навчально-виховної роботи в колективі. Оволодіння цими знаннями стає

можливим завдяки інтернету – унікальному засобу для широкого доступного пошуку, розповсюдження необхідної інформації.

Таким чином, викладачу хореографії необхідно мати не тільки спеціальну хореографічну освіту, але й здібності до цього виду творчої діяльності. Його талант має багато складових: це відмінно розвинена фантазія, здатність мислити хореографічними образами і творити незліченну кількість різноманітних танцювальних композицій. Він має розуміти, відчувати та відтворювати різноманітні рухи, жести, пози, властиві людям самих різних характерів, якими б ці рухи не були складними. Крім того, йому необхідно володіти прекрасною пам'яттю і гострим зором, здатним помічати виконавські похибки в масі танцівників.

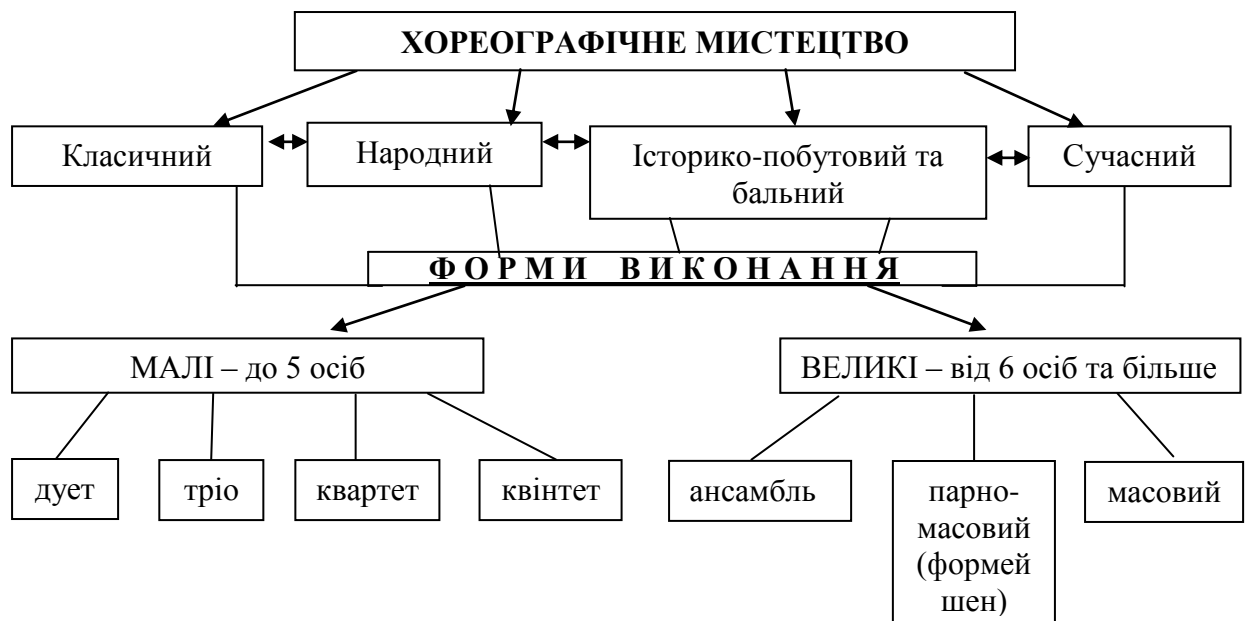
Викладач хореографії має сам знати роботу балетмейстера – майстра танцю, творця хореографічного полотна, того, хто вигадує і ставить це полотно. Йому необхідно вміти мислити, організовувати, слухати й оцінювати. Підбирати правильно музику, відчувати дійсність. Балетмейстер має володіти знаннями режисера-постановника, має бути педагогом. Важливим моментом є придбання навичок працювати з композитором і художником. Балетмейстер має точно фіксувати сцену або танець, як і вухо композитора чи диригента контролює гру оркестру. Музичний слух, бездоганне відчуття ритму дадуть йому можливість, працюючи над музичним твором, запам'ятати його так, щоб при створенні хореографії він міг його подумки проспівати. Малюнок у танцювальній композиції і барвіста гама костюмів, як і декоративний фон, в хореографії грають дуже значну роль. Тому знання законів образотворчого мистецтва для балетмейстера дуже важливо [23].

Балетмейстер – творець великих хореографічних творів – має володіти знаннями та здібностями режисера-постановника, драматургією цільного спектаклю. Подібно балетмейстеру, викладач хореографії має теж бути організатором усього творчого життя хореографічного колективу студентів, він не тільки художній, а й ідеологічний керівник трупи, її вихователь

(визначає ідейну і художню спрямованість, відповідає за репертуар – виразний показник цієї спрямованості). Від зрілості його світогляду, його світовідчуття залежить ідейно-творчий план роботи хореографічного колективу студентів. Усі ці якості розвиваються не відразу, а шляхом безперервного навчання і тренування [12; 23]. Використання ІКТ, а саме аудіо, відео засобів, чітка організація професійної діяльності з використання можливостей інтернет, оформлення хореографічних творів збагачують балетмейстерську діяльність, роблять її більш виразною та сучасною.

У процесі історичного розвитку з'являються різні види танцю: класичний, народний, бальний та сучасний. Тому танцювальне мистецтво в цілому в усіх його різновидах об'єднано терміном – хореографія (з грецької «хорео» – рухатися, «графо» – писати), термін прийнятий в кінці ХІХ століття. Основні різновиди хореографічного мистецтва: народний, класичний, історико-побутовий та бальний, сучасний танець.

За результатами аналізу літературних джерел щодо розвитку хореографічного мистецтва нами було виділено наступні характерні його напрямки, що відображені на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Класифікація видів хореографічного мистецтва

Тим самим кожен напрям хореографії при формуванні та розвитку увібрав у себе ту особливість, яка притаманна національному середовищу та національності виконавця. Творче взаємозбагачення класичного і народного танців розширює межі мови, надає їй багатоплановості. Великий вплив на створення і розвиток характерного танцю в балеті має класичний танець. Народно-сценічний танець вважається своєрідним різновидом народного танцю з ускладненими лексикою та композиційною побудовою. Ми провели класифікацію викладачів хореографії на основі визначення певних різновидів балетмейстерської діяльності.

1. Балетмейстер-вигадник, автор хореографічних творів. Вигадує нові постановки, рухи, вибудовує взаємовідносини між героями в танці. Для пошуку нових ідей для хореографічної композиції потрібна різноманітна інформація з використанням аудіо та відеоматеріалів, які можна обрати в інтернеті.

2. Балетмейстер-постановник. Передає те, що створив балетмейстер-автор. Він розучує з виконавцями (студентами) всі партії композиції. Під композицією в хореографічному мистецтві ми розуміємо: створення короткого елемента танцю, руху; створення композиції, як частини танцювального номера; створення соло, варіації танцювального шматка; створення закінченого танцювального етюд; створення закінченого номера з закінченою драматургією. Необхідними компонентами композиції є:

– танцювальний малюнок (розташування і переміщення виконавців по сценічному майданчику. Вимога до балетмейстера: вміти складати, конструювати і вибудовувати малюнок танцю з урахуванням глядацького сприйняття і сценічного простору).

– хореографічна лексика (танцювальні рухи). Вимога до балетмейстера: вміти створювати, розвивати і поєднувати різні танцювальні рухи (елементи в єдиний хореографічний текст).

Для того, щоб створити танець з правильним хореографічним малюнком та відповідною хореографічною лексикою потрібні сучасні знання

та вміння з цієї галузі, а також володіння інноваційними технологіями, що будуть допомагати виконувати хореографічну композицію на високому рівні.

3. Балетмейстер-реставратор. Специфіка його роботи – це збереження багатства класичної та народно-сценічної спадщини, він переставляє балет (танець, композицію) з колективу на колектив, зберігає і продовжує життя постановок. Для того, щоб повніше та за короткий час дізнатися історичні танцювальні моменти та їх побудову в різних країнах світу, необхідно вміти користуватись мережею Інтернет з правильно сформульованим пошуковим запитом. Потім передавати ці знання своїм студентам для формування їхньої готовності застосовувати в майбутній професійній діяльності.

4. Балетмейстер-педагог навчає та виховує учасників хореографічного колективу. Йому потрібно довести образ героя композиції до досконалості. Для цього можуть використовуватись відеозаписи концертних номерів для кращого сприйняття навчальної інформації та виявлення можливих помилок. Теоретичні відомості супроводжуються ілюстрацією на конкретних прикладах, демонструються варіанти вирішення завдань.

5. Балетмейстер-репетитор. Його завдання донести до глядача те, що зробили балетмейстер-постановник та балетмейстер-вигадник: філігранне відшліфування образної лексики, художніх образів, опрацювання мізансцен у поєднанні з малюнками, композиційними переходами. Використання ІКТ в цьому випадку може грати роль самостійної роботи або над помилками у вигляді певних завдань або тестів.

Все викладене вище дозволило виявити декілька етапів роботи викладача хореографії, здатного сформувати готовність студентів до застосування ІКТ:

1. Етап виникнення ідеї номера, теми, написання програми. Для цього викладач шукає теми і сюжети в літературних творах, народних драмах; в музиці – програмній або не програмній, чи народній у обробці композитора або концертмейстера; у фольклорі – піснях, думах, казках; в етнографії – звичаях, обрядах, традиціях, ритуалах; в історичних джерелах,

іконографічних матеріалах; в реальних життєвих ситуаціях. Використання ІКТ значно збагатять обсяг інформації та скоротять пошуковий час.

2. Етап складання сценарно-композиційного плану, який включав би визначення місця і часу, визначення обставин у яких відбувається дія та визначення характеристики діючих осіб і персонажів та їх взаємовідносин із вказівками щодо музичного характеру кожного епізоду, ритму, темпу, динамічних відтінків і хронометражу у хвилинах і секундах.

3. Етап створення або підбору музики на підставі композиційного плану. Застосування ТЗ дозволить зробити якісну та цікаву фонограму для хореографічної композиції.

4. Етап складання хореографічного твору, що містить: лексику, просторового малюнку і хореографічних образів; окремі фрагменти, варіації, масові сцени твору; фіксацію хореографічного матеріалу викладачем.

5. Етап постановочної роботи, що складається з:

- вибору виконавців. Вміння постановника бачити і використовувати індивідуальні здібності учасників колективу – одне з важливих якостей балетмейстера;

- бесіди з колективом студентів. Розповідь про зміст танцю, його форми, жанрі, характері виконання;

- прослуховування музики танцю;

- роботи з солістами, враховуючи їхні технічні й інші можливості відповідно до художнього образу;

- розучування композиції з виконавцями масових сцен, відпрацювання і підготовка до сценічного показу.

6. Етап репетиції та показ хореографічного твору: ознайомлення виконавців з темою, ідеєю, сюжетом (якщо є), жанром, хореографічними засобами (танець або елементи, пантоміми і акробатики), музичним матеріалом, костюмами; постановка чітких задач перед кожним виконавцем, якщо сюжет розподілити «ролі»; вивчення рухів (більш простих, основних, які частіше зустрічаються, за ступенем складності); вивчення зв'язок;

вивчення етюдної форми; розведення номеру (розводити слід по частинах 1, 2 тощо; потім проходити одну за одною зв'язки; повторити кілька разів, щоб закріпити в пам'яті; відпрацювання поставленого номеру (цілий танець знову розбивається на шматки (частини) і до кожної вимагається повна ансамблевість, синхронність, ідеальне технічне виконання рухів, чистота малюнків, манери виконання, образи); введення другого складу (якщо передбачено); окремі частини танцю знову з'єднуються між собою, повторюються підряд, відточуються зв'язки; робота з солістами вводиться паралельно з загальними репетиціями, чистяться сольні фрагменти; зведені репетиції (різні вікові групи, танцювальна група+оркестр, хор+оркестр+танцювальна група); репетиції в костюмах (з предметами, аксесуарами); репетиція на сцені (розмітити сцену, звикнути до майданчика); монтування на сцені (художнє оформлення, костюм, світло, звук); генеральна репетиція (в гримі та костюмах, з освітленням, декораціями, аксесуарами – предметами бутафорії та реквізиту). По закінченні генеральної репетиції проводиться детальний аналіз виступу і при необхідності усунення недоліків на додатковій репетиції. Протягом усього періоду роботи зі створення хореографічного твору відбувається робота з художником, сценографом. На заключній стадії – створення світлової партитури з освітлювачем.

7. Етап прем'єри, концерту, показів.

Таким чином, сутність професійної діяльності викладача хореографічного мистецтва полягає в тому, що він має:

1. Професійно володіти природою хореографічної культури.
2. Поглиблено володіти певним різновидом хореографічного мистецтва, який має стати специфічною мовою його творів.

3. Мати знання законів мистецтва балетмейстера (музично-хореографічної драматургії, композиції й постановки хореографічних творів, знання історичних фактів що пов'язані з твором, суміжних мистецтв які є невід'ємною частиною хореографічного твору, відповідності усіх його складових).

4. Набути практичні навички побудови твору – від задуму до сценічного твору та сприйняття його глядачами.

5. Вміти організовувати творчий процес та зацікавлювати ставлення до нього студентів-майбутніх викладачів хореографії та музикантів – виконавців, балетмейстерів-репетиторів, дизайнерів.

6. Володіти знаннями з використання інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності.

На підґрунті виявленої сутності професійної діяльності викладача хореографічного мистецтва нами виокремлено компоненти структури їх педагогічної діяльності: мотиваційний; орієнтаційно-пізнавально-оцінювальний; емоційно-вольовий; операційно-діяльний; установчо-поведінковий.

Враховуючи вище наведене та всі окреслені вимоги до роботи сучасного викладача хореографії важко уявити без використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. При чому сучасні інформаційно-комунікаційні технології будуть тільки допомагати сучасним викладачам хореографії зміцнювати свої знання, вміння та навички, а також формувати готовність майбутніх викладачів хореографії до їх застосування в професійній діяльності.

1.3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як одного із засобів формування готовності майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності

Стрімкий розвиток українського суспільства та технологізація усіх сфер життєдіяльності українців зумовили появу в педагогіці терміну «технологія». Крім окресленого, це було також пов'язано з впровадженням у педагогічну практику програмованого навчання та використання технічних засобів під час освітнього процесу [184; 185]. Термін «технологія» у більшості енциклопедій характеризується як наука про майстерність, вміння,

оптимальну організацію виробничого процесу, тобто сукупність знань про способи і засоби здійснення виробничих процесів, що гарантують отримання запланованого результату [185].

В педагогіці не існує єдиної наукової думки щодо тлумачення дефініції «технологія». Різні автори вкладають в цей термін свій зміст.

О. Пометун [151] зазначає, що технологія – це сукупність способів (методів, прийомів, операцій) педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких створює умови для розвитку учасників педагогічного процесу і передбачає його певний результат. С. Гончаренко [34] виділяє її як систему процедур, яка оновлює професійну діяльність викладача і гарантує кінцевий запланований результат. На думку В. Гузеєва [39], технологія виступає в якості сукупності педагогічних прийомів, що забезпечують досягнення педагогічних цілей. В. Беспалько [8] позначає, що технологія є проектом певної педагогічної системи, яка реалізується практично, а М. Кларін [83] – що це сукупність функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних засобів, що використовуються для досягнення мети. І. Зязюн [76-78] бачить термін «технологія» у вигляді сфери знань, яка містить методи, засоби і теорію їх використання для досягнення цілей освіти. Проте О. Пехота [144] зазначає, що спільна галузь педагогічного знання, яка включає в себе дві групи питань, де перша з них пов'язана із застосуванням технічних засобів в освітньому процесі, друга – з його організацією є технологією. В. Сластьонін [181] показує, що це спосіб організації педагогічної діяльності, який гарантує оптимальне розв'язання поставлених завдань. Також в науковому обігу є поняття «організаційно-педагогічна технологія». де основною ознакою технології є її алгоритмічність. Іншими словами технології притаманні чітко сплановані етапи досягнення навчальної мети, які можливо відтворити в інших умовах. Рівень мотивації здобувачів освіти служить у цій системі своєрідним індикатором оптимальності форм та методів, які були підібрані для виконання поставлених завдань. Він може зростати або падати.

Таким чином, під поняттям «педагогічної технології» більшість вчених [38; 173; 174] розуміють певну педагогічну систему, що складається з методів, прийомів, операцій, і яка має чітку організаційну структуру та алгоритм, спрямована на досягнення конкретної навчальної мети. Інші науковці включають в поняття мотивацію учасників освітнього процесу до самостійного опанування навчальним матеріалом. Як показав аналіз наукових джерел, найбільш поширеними педагогічними технологіями є інформаційні. Це адаптована система навчання, особистісно-орієнтовані технології, рейтингова технологія, ігрова технологія, проблемно-розвивальна технологія, технологія модульного навчання, здоров'язбережувальна технологія, організаційно-педагогічна технологія. Не дивлячись на велике різноманіття педагогічних технологій, основними їх ознаками є діагностичне цілевизначення, результативність, економічність, алгоритмічність, проектування, цілісність, керованість, візуалізація [144; 183].

На основі порівняльної характеристики ознак технології і педагогічної технології В. Козлова [96] визначила, що педагогічна технологія займає своє законне місце у ряді інших технологій, оскільки володіє схожими з будь-якою технологією критеріями, а саме: концептуальність, цілеспрямованість, організаційність, керованість, прескриптивність, процесуальність, праксіологічність, оптимальність, відтворюваність. На підставі порівняльної характеристики ознак технологій та педагогічних технологій, розробленої В. Козловою [95], нами була створена відповідна характеристика з впровадження в професійну підготовку майбутніх викладачів хореографії інформаційно-комунікаційних технологій (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика ознак технологій

Технологія	Педагогічна технологія	ІКТ в професійній діяльності викладачів хореографії
Концептуальність		
Технологія зароджується в голові людини, організуючої процеси, засоби перетворення дійсності відповідно до своїх уявлень про неї (І. Бекманн).	Педагогічна технологія розробляється під конкретний педагогічний задум, в основі якого лежить філософська позиція автора (В. Пікан).	Інформаційно-комунікаційні технології розробляються на основі конкретних завдань хореографічного напрямку.
Цілеспрямованість		
Технологія припускає чітке формулювання цілей, що гарантовано приводять до досягнення результату (І. Бекманн).	Педагогічна технологія припускає формулювання цілей через результати навчання, виражені в діях студентів, надійно усвідомлюваних і визначуваних (І. Лернер).	ІКТ призначені для покращення процесу навчання при формуванні готовності майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності.
Організаційність		
Для технології характерна впорядкованість в часі і просторі основних, допоміжних і обслуговуючих процесів, їх повний взаємозв'язок по всіх параметрах (продуктивність, швидкість і т. д.) (А. Бондаренко).	Педагогічна технологія – є область дослідження теорії і практики (в рамках системи освіти), що має зв'язки зі всіма сторонами організації педагогічної системи для досягнення специфічних і потенційно відтворних педагогічних результатів (П. Мітчелл). Впорядкована сукупність дій, операцій і процедур, інструментальний що забезпечують досягнення прогнозованого результату в умовах освітнього процесу, що змінюються (В. Сластьонін).	ІКТ – один із засобів, який формує свідомість, активність, навички до використання інновацій та педагогічну позицію майбутніх викладачів хореографії у професійній діяльності.
Керованість		
Технологія – система засобів, методів організації і управління процесом перетворення дійсності (Г. Шеменів).	У основі педагогічної технології лежить ідея повної керованості навчально-виховним процесом, його проектування і можливість аналізу шляхом поетапного відтворення (В. Шаталов).	Процес формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ має містити спеціальні засоби, методи організації та керування під час професійної підготовки.

Технологія	Педагогічна технологія	ІКТ в професійній діяльності викладачів хореографії
Прескриптивність		
Технологія є сукупність розпоряджень, прийомів і методів (В. Горохов).	Педагогічна технологія – це науково обгрунтоване розпорядження ефективного здійснення педагогічного процесу (Д. Цвітков).	ІКТ – це науково обгрунтоване розпорядження ефективного здійснення формування готовності майбутніх викладачів хореографії у професійній діяльності..
Процесуальність		
Основу технології складає процес взаємодії людини з природою, його життєдіяльності і досвіду. Технологія – процес формування деяких матеріальних засобів (В. Гнатюк).	Педагогічна технологія – категорія процесуальна; вона може бути представлена як сукупність методів зміни стану об'єкту (М. Чошанов).	Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ вміщує три етапи (підготовчо-мотиваційний, основний та заключно-діагностич-ний), кожний з яких відграє своє значення.
Праксіологічність		
Технологія – сукупність засобів виробництва, вживаних в практичній діяльності (Ю. Мелешенко).	Педагогічна технологія – застосування в практиці утворення винаходів, промислових виробів і процесів, які є частиною технології (М. Кларк).	ІКТ – сукупність засобів теоретичної, практичної та самостійної роботи в процесі хореографічної підготовки.
Оптимальність		
Мета технології – досягнення максимально можливого результату мінімальними засобами (Ф. Рапп).	Педагогічна технологія – операційно організована діяльність педагога (вчителі), що взаємодіє з школярами в цілях досягнення найбільш раціональним шляхом якогось педагогічного стандарту на специфічній методичній основі (С. Маврін).	ІКТ – організована взаємодія викладача та студента (майбутнього викладача хореографії) при раціональному використанні часу на їх професійну підготовку з метою досягнення кращих результатів.
Відтворюваність		
Технологія – сукупність процесів і самі процеси, що становлять діючу, практичну технологію, відтворну аналогічними засобами в аналогічних умовах (Г. Шеменев).	Педагогічна технологія відтворна будь-яким викладачем, гарантує досягнення планованого результату такими, що всіма навчаються (В. Пікан).	ІКТ можуть застосовувати будь-які викладачі хореографії для гарантованого досягнення запланованого результату під час постановки танцю.

Отже, з аналізу літературних джерел [96] витікає, що специфіка педагогічної технології полягає в тому, що побудований на її основі педагогічний процес має гарантувати досягнення поставленої мети. А основними складовими педагогічної технології є:

1. Концептуальна частина – короткий опис ідей, гіпотез, принципів, які допомагають зрозуміти сутність та спрямованість технології.
2. Змістова частина – включає у себе цілі навчання, обсяг і характеристику змісту освіти (у тому числі кількість годин).
3. Процесуальна частина – технологічний процес, а саме: організація навчальної та пізнавальної діяльності студентів, методи і форми роботи викладача, діагностика освітнього процесу.
4. Програмно-методичне забезпечення – навчальні плани і програми, навчальні та методичні посібники, засоби навчання та діагностики.

Важливою особливістю сучасного суспільства, і, відповідно, життя студентської молоді, є його інформатизація. Проблеми інформатизації освіти є фундаментальною та важливою глобальною проблемою XXI сторіччя. У Національній доктрині розвитку освіти в XXI столітті [158] визначено, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що розширюють можливості сприйняття складної інформації. Це здійснюється шляхом побудови навчальних програм та комплексів різної складності, залежно від конкретних потреб, використання можливостей мережі інтернет, упровадження дистанційного навчання, випуску електронних засобів навчання.

Інформаційна технологія – процес, що використовує сукупність засобів і методів збору, отримання, накопичення, зберігання, обробки, аналізу і передачі даних в організаційній структурі з використанням комп'ютерів для отримання інформації нової якості про стан об'єкта, процесу або явища. Інформаційна технологія є найбільш важливою складовою процесу використання інформаційних ресурсів суспільства. До теперішнього часу вона пройшла декілька етапів, зміна яких визначалася розвитком науково-

технічного прогресу та появою нових технічних засобів переробки інформації.

Упровадження інформаційних технологій в освітній процес з хореографії передбачає розвиток здатності вмілого та гнучкого її використання, а також формування відповідних знань і вмінь. За такого способу побудови процесу навчання можна виокремити найбільш значущі цілі: індивідуалізація і диференціація процесу навчання, здійснення контролю за зворотним зв'язком, з діагностикою і оцінкою результатів, здійснення самоконтролю і самореалізації, забезпечення можливостей тренажу і здійснення з його допомогою самопідготовки, наочність, моделювання та імітація процесів, що вивчаються, з переходом чи без нього в «реальність-модель», проведення практичних робіт з використанням спеціального обладнання чи пристрою до комп'ютера, створення та використання інформаційних баз даних, що необхідні в освітній діяльності, забезпечення доступу до інформаційно-пошукових мереж, посилення мотивації навчання, оволодіння студентів стратегією засвоєння навчального матеріалу, формування готовності до нового мислення, уміння приймати варіанти розв'язання завдань, розвиток творчих здібностей.

Оскільки в професійній хореографічній діяльності широко використовуються інформаційно-комунікаційні засоби, то й навчання неможливе без них. Тому для підвищення якості формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій необхідно удосконалити теоретичні та методологічні основи освітнього процесу шляхом його деталізації (підходи, принципи, функції) та визначити критерії оцінювання формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Дійсно, розвиток науково-технічного прогресу зробив великий стрибок у бік комп'ютеризації всіх галузей життя. Такі зрушення мають певні зміни в життєдіяльності людини [79; 178]. По-перше, підвищення комунікаційних

можливостей за допомогою інтерактивних комп'ютерних технологій супроводжується бурхливим розвитком кількості та якості інформації у всіх сферах життя. А, по-друге, зменшення часу на аудиторне навчання, що відводиться на вивчення спеціальних хореографічних вправ, призводить до зниження рівня професійної підготовки студентської молоді.

Рішення цих проблем пов'язане, в першу чергу, з підвищенням свідомого ставлення студентів до навчання. Велику роль в цьому належить саме інформаційно-комунікаційним технологіям (ІКТ), які комплексно впливають на різні сторони сприйняття інформації та допомагають формуванню поглядів, способу мислення й навіть потреб. Це широко застосовується рекламною індустрією, якій належить велика роль у формуванні способу мислення молодих людей. При цьому практично не приділяється увага поширенню готовності студентів до навчання засобами масової інформації із застосуванням інформаційних та інтерактивних технологій. У зв'язку з цим, логічно припустити, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності для формування готовності майбутніх викладачів хореографії має певні перспективи і є потужним засобом позитивного впливу на свідомість [79]. Насамперед, це стосується студентів, які багато часу проводять за комп'ютером в мережі Інтернет. Ймовірно, якщо студенти, користуючись сучасними інтерактивними технологіями і засобами інтернету, будуть отримувати інформацію щодо використання певних форм, методів, засобів; навчання спеціальним вправам хореографії, музичного супроводу, малюнку танців, використання декорацій та інше, їх свідомість буде позитивно змінюватися в бік формування саме готовності до такого навчання та кращої передачі інформації своїм вихованцям. Саме тому створення фонограм, відеофільмів, сайтів, відеокліпів із застосуванням інтерактивних технологій, що висвітлюють певні сторони навчання та формують потребу до кращого сприйняття інформації на заняттях, є важливим завданням сьогодення, зокрема в професійній підготовці майбутніх викладачів хореографії.

Для того, щоб змінити освітній процес майбутніх викладачів хореографії, в першу чергу, необхідна інформація, яка зворушила б його свідомість. Тільки тоді людина починає щось робити для того, щоб змінитися. Найбільшим дієвим засобом впливу на свідомість є інтерактивні технології [185; 186; 188], тобто такі, які діють відразу на кілька сигнальних систем людини. До інтерактивних технологій, що використовуються під час професійної підготовки викладачів хореографії, належать сучасні відео-технології із застосуванням комп'ютерних програм (наприклад, «Flash», «Adobe Premier» та інші), комп'ютерні програми для створення фонограм та відео (наприклад, «Nero Wave Editor», «Sound Forge Pro», «Mixcraft Recording Studio» тощо).

Творчі роботи, виконані за допомогою інтерактивних технологій, створюють умови для цілісного сприйняття інформації, тим більш, якщо ці роботи виконуються на високому технічному та творчому рівні, мають глибинний сенс, досить доступні для сприйняття людей.

Проблема сучасного поширення інформації про побудову танцю, його складові та інше полягає в тому, що більшість закладів освіти не мають сучасного обладнання та педагогічних кадрів, за допомогою яких можливо було б використовувати під час пояснення того чи іншого матеріалу на заняттях студентам. І, тому, формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій зустрічає певні перепони.

У зв'язку із впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій навчання виникає необхідність змін у педагогічному процесі. Нами було проведено бесіди-інтерв'ю з 25 викладачами хореографічних дисциплін та з'ясовано, що саме такі зміни лякають більшість викладачів. Діяльність викладача націлена на формування знань, світогляду, розвиток фізичних, психічних, творчих здібностей здобувачів освіти тощо. Та все це неможливе, якщо викладач не бачить перспектив інноваційних змін, якщо опирається та не усвідомлює професійну відповідальність та необхідність професійного

вдосконалення. Відбувається заміна освітньої моделі, з'являються інші методи, системи, підходи до навчання, будується інший педагогічний менталітет. За цих умов викладачеві необхідно вільно орієнтуватися в широкому спектрі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Інформаційні технології, засновані на використанні сучасних комп'ютерних та мережових засобів, створюють термін «сучасні інформаційно-комунікаційні технології» [128].

Наші спостереження показують, що впровадження новітніх засобів навчання в освітній процес сприймається викладачами хореографії, частіше викладачами зі стажем, як негативний фактор. Зіткнення з певними труднощами в процесі засвоєння навичок роботи на комп'ютері іноді викликає у них побоювання, що їх учні краще за них володіють такими технологіями. Такі побоювання проявляють фактори тривожності. Стрес, пов'язаний з комп'ютеризацією професійної діяльності, визначення факторів стресостійкості в процесі адаптації людини до роботи на комп'ютері також зазначає А. Боковікова [17].

Питання проблеми становлення та розвитку ІКТ, психолого-педагогічного обґрунтування можливості їх використання в вищій школі розглядалось в дослідженнях М. Жалдака, І. Роберт та інших [70; 165].

Під засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій І. Роберт [164] розуміє програмні, програмно-апаратні технічні засоби, а також сучасні засоби і системи трансляції інформації, інформаційного обміну, що забезпечують операції збирання, продукування, накопичення, зберігання, обробки, передачі інформації та можливість доступу до інформаційних ресурсів комп'ютерних мереж (у тому числі глобальних).

Під час бесід-інтерв'ю нами було виявлено, що є викладачі хореографічних дисциплін, які не сприймають нове чимось не потрібним або не результативним. Вони вважають, що по-перше потрібно спробувати, а потім приймати рішення. Але проблема у вивченні, засвоєнні та використанні ІКТ може виникнути і в них. Якщо в новій методиці присутня

нова, складна термінологія, складний зміст, то, скоріш за все, при самотійному вивченні незрозумілість матеріалу може налаштувати людину на відмову від навчання. Тому, при виникненні непорозумінь з досліджуваним матеріалом не варто відмовлятися від допомоги провідних фахівців, або навіть своїх колег, які вже розуміються в ІКТ і вже використовують їх на практиці. Але з негативними моментами для викладачів щодо впровадження в освітній процес студентів інформаційно-комунікаційних технологій є й позитивні аспекти, які мають на увазі таке:

1. Сучасні аудіовізуальні та мультимедійні засоби навчання найбільш ефективно впливають на студентів [177]. Принципами використання засобів навчання є: врахування вікових та психологічних особливостей студентів, використання всього різноманіття засобів, врахування дидактичних цілей та принципів (наочності, доступності), врахування навчальної цінності. Наші спостереження за заняттями студентів виявили, що при використанні мультимедійних засобів вони здатні сприймати більше інформації, ніж просто під час усного викладу. Тому використання мультимедійних засобів має очевидну ефективність при використанні в освітньому процесі.

2. Наші спостереження за освітнім процесом студентів показали, що використання персональних комп'ютерів в освітньому процесі набуває розповсюдження. За рахунок використання комп'ютерів, з'являється можливість доступу до інтернету, за його допомогою можна отримувати велику кількість необхідного матеріалу для навчання на занятті та поза ним. Деякі автори [160; 164] акцентують увагу на шкоді Інтернету, турбуються, що можна втратити самобутність народу, традиції через вплив інших культур, але ж може бути й навпаки. Є можливість пізнавати більше про свою культуру, звичаї народу, обряди, пісні, танці, ділитися своїми знаннями та знайомити інші народи з традиціями українців.

3. На власному досвіді розуміємо, що:

- використання локальної мережі закладу вищої освіти дає можливість кожному викладачеві користуватися електронною бібліотекою, знайомитися

з кращим педагогічним досвідом працівників закладу; самостійно навчатися, обговорювати проблеми, систематично контролювати себе, рівень своєї підготовки, вдосконалювати свою фахову майстерність;

- з накопиченням досвіду використання ІКТ в професійній діяльності кожного викладача, підвищується ефективність освітнього процесу;

- багаторічний досвід роботи з розроблення програмно-методичних матеріалів в закладі освіти дає можливість створювати мультимедійні навчальні підручники для багатьох хореографічних дисциплін.

4. Під час наших спостережень за освітнім процесом студентів визначено, що використання в освітньому процесі ІКТ активізує пізнавальну діяльність та самостійну роботу студентів, мотивує до навчання, допомагає проводити заняття на високому естетичному і емоційному рівнях, підвищує обсяг виконання робіт, раціонально організовує освітній процес, формує навички пошукової діяльності.

Результати наших опитувань свідчать, що зазвичай викладачі хореографії, частіше викладачі зі стажем, працюють за традиційною системою, вони рідко звертаються до сучасних технологій. Досить складно змінювати усталені правила, стереотипи, через які доросла людина не завжди адекватно сприймає інформацію. Також викладачі хореографічних дисциплін, які вже мають значний досвід роботи та побудували достатньо стійку особисту методику навчання, в якій вони впевнені, яку набували протягом багатьох років і вклали чимало зусиль, часто відмовляються від нового. Викладачі зі стажем, тим більше з консервативними поглядами, не вважають за потрібне щось змінювати. На їхню думку, перевірені та апробовані роками методи не потребують заміни чи такого значного оновлення, навіщо витратити стільки часу і хто дасть гарантію, що нові методи діючі та корисні. Таким чином, можна стверджувати, що причиною несприйняття сучасних технологій може бути банальне бажання уникнути додаткових навантажень. Нами виявлено, що ще однією з причин несприйняття ІКТ, є небажання усвідомити те, що викладачі з меншим

досвідом роботи можуть навчати вже досвідчених педагогів. Незмінною умовою успіху завжди залишається власне переконання викладача в тому, що ІКТ є корисними, важливими та невід'ємними елементами освіти.

На даному етапі розвитку освітньої системи вже не можна орієнтуватися лише на викладача як єдине джерело освітньої інформації. Сучасний викладач хореографії перед усім виконує організаційну функцію пізнавального процесу. Поява та розповсюдження ІКТ диктує необхідність розширення та удосконалення методів, засобів та форм навчання. Їх застосування в освітньому процесі дозволяє більш ефективно здійснювати пізнавальну діяльність, розширити професійні якості викладача хореографічних дисциплін. До того ж, науково-технічний прогрес в XXI столітті перетворився в інформаційну революцію. В сучасному суспільстві інформаційні технології, пов'язані з комп'ютеризацією і автоматизацією різних процесів, все більше і більше проникають в усі галузі діяльності людини. Якщо розглядати явище інформаційних технологій в широкому спектрі, то напрямок застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій полягає у реалізації завдань підготовки та педагогічної майстерності викладачів хореографії на їх основі, комп'ютерних програм навчання, реклами, підприємницької діяльності тощо.

Будь-який процес навчання спрямований на ідеал, досконалість, що весь час прагне вперед і вимагає постійного пошуку та постійної спрямованості для свого досягнення. Вирішенню зазначених завдань служать сучасні інформаційно-комунікаційні технології, що застосовуються в хореографічній практиці.

В останні роки в різних сферах діяльності людини інтенсивно розвиваються інтерактивні технології [85; 97], зокрема – галузі мистецтва. Інтерактивні технології передбачають застосування візуальних засобів комунікації, які перебувають за рамками тривимірного дизайну і друкованих засобів інформації, тобто робота з аудіо- та відео-технологіями, кіно, й, особливо, з комп'ютером, основним інтерактивним засобом візуалізації [15;

204; 205].

Інформаційна технологія – це сукупність засобів і методів збору, обробки і передачі даних (первинної інформації) для отримання інформації нової якості.

В мистецтві інформаційний підхід до розуміння самої суті процесу вдосконалення повинен інтенсивно розвиватися. Автори [204; 213; 220] вказують на необхідність створення інформаційних педагогічних методик, на практиці найбільш ефективно можна реалізувати з допомогою мультимедіа-технологій, що передбачають поєднання аудіо- і відеокomпонентів для створення інтерактивних додатків, які використовують текст, звук і графіку. Візуалізація елементів техніки і тактики, їх моделювання полегшує розуміння і прискорює засвоєння навчального матеріалу [79; 219; 224]. Можливість наочно продемонструвати складні для розуміння технічні елементи, малюнки танцю, загальну композицію, оформлення танцю (костюм, декорація, реквізит тощо) та інше успішно реалізується сучасними комп'ютерними технологіями, що дозволяє ширше використовувати такий ресурс індивідуалізації, як розвиток якісних інтуїтивних образних уявлень за допомогою реалізації «наочно-комп'ютерних» підходів.

Враховуючи темпи розвитку комп'ютеризації, можна припустити, що незабаром застосування мультимедійних технологій стане невід'ємною частиною освітнього процесу, і, тому, створення методик активізації сприйняття через застосування інтерактивних технологій є актуальним завданням сучасної теорії і практики хореографічної освіти.

Існує безліч різновидів інформаційно-комунікаційних технологій. Наприклад, є такі інформаційно-комунікаційні технології, що застосовуються в освітньому процесі. Наші спостереження в хореографічній освіті показують, що використовуються наступні ІКТ:

- Second Life – дозволяє створити особливе інтерактивне освітнє середовище, яке можуть конструювати викладач або студенти, наповнити

його морями, лісами, містами і селами, реально існуючими людьми (і зв'язуватися з ними по Skype або e-mail) або вигаданими;

- Skype. За допомогою цієї програми можна спілкуватися з людьми з всього світу безкоштовно;

- Hot Potatoes – універсальна програма-оболонка, що дозволяє викладачам самостійно, не вдаючись до допомоги програмістів, створювати інтерактивні тренувально-контролюючі вправи у форматі HTML;

- JQuiz. Вікторина – питання з множинним вибором відповіді (4 типи завдань). Викладач має можливість закласти у вправу коментарі до всіх варіантів відповідей;

- JCloze – заповнення пропусків. Студенти можуть попросити підказку і побачити перші літери пропущеного слова. Ведеться також автоматичний підрахунок очок. Можна «пропускати» певні слова, а можна, наприклад, кожне п'яте;

- JMatch – встановлення відповідностей (три типи завдань);

- JCross – кросворд;

- JMix – відновлення послідовності;

- Wiki – це колекція взаємопов'язаних між собою записів. Уорд Каннінгем – творець технології – назвав цей додаток середовищем для швидкої гіпертекстової взаємодії. У ВікіВікі реалізована радикальна модель колективного гіпертексту, коли можливість створення і редагування будь-якого запису надається кожному з членів мережевого співтовариства та інші;

- Сайти – мережевий інформатор, що складається з більшої кількості вкладок та більшим інформаційним простором;

- Блоги – мережевий щоденник одного або декількох авторів, що складається із записів у зворотному хронологічному порядку або, іншими словами, це сайт у вигляді журналу, сортований за датами.

Блог-технологія, на нашу думку, заслуговує особливої уваги.

Блог (англ. Vlog – мережевий журнал або щоденник подій) – це веб-сайт, основний вміст якого складають записи, зображення або мультимедіа,

що регулярно додаються. Для блогів характерні недовгі записи тимчасової значущості, відсортовані в зворотному хронологічному порядку. Відмінності блогу від традиційного щоденника обумовлюються середовищем: блоги зазвичай публічні і передбачають сторонніх читачів, які можуть вступити в обговорення з автором (у відгуках до блог-записів або в своїх блогах) 79].

За своєю тематикою блоги дуже різноманітні. Останнім часом отримують досить широке поширення освітні блоги, серед яких можна виділити:

1. Особистий блог викладача. В такому блозі педагог може ділитися своїми методичними напрацюваннями, корисними для колег посиланнями, узагальнювати свій досвід, створювати електронне портфоліо.

2. Колективний блог. За допомогою такого блогу можна організувати роботу мережевого співтовариства педагогів, педагогів окремого освітнього закладу, методичного об'єднання педагогів школи.

3. Блог проекту. З його допомогою можна організувати роботу, як над навчальним проектом, так і проектом, над яким учні працюють у позааудиторний час. В ньому можуть розміщуватися завдання для підготовки проектів, інформація про етапи реалізації проектів, звіти та творчі роботи студентів.

4. Блог академічної групи – відмінний майданчик для співпраці всіх учасників освітнього процесу: викладачів, студентів та батьків.

Відмінні можливості для використання у блозі надають Google-форми, на основі яких можуть бути створені різні вікторини, а також тести для закріплення тем, пройдених на академічних парах.

Відповіді студенти на запропоновані або задані питання можуть on-line. Тести, створені з допомогою Google-форми і розміщені в блозі, дозволяють педагогу побачити результати вивчення теми, а спеціальні налаштування тесту дозволяють студентам відразу побачити свої результати [80].

Блог – це своєрідна дошка оголошень про майбутні та минулі події у

закладі вищої освіти (ЗВО), групі; про різноманітні конкурси та результати участі в них. Також розміщуються привітання з днем народження та іншими святами. Велике місце в блозі займає додаткова інформація до занять. Наприклад, відомості про біографію та творчість будь-якого хореографа, навчальні мультфільми, фільми, корисні, а головне, безпечні посилання на джерела інформації, також інформація про певні хореографічні події. Публічність, яка відрізняє блог від звичайного щоденника, робить матеріали доступними для читання студентами, їх батьками та викладачами; можливість залишати до записів блогу коментарі, які також доступні для читання, отримувати зворотний зв'язок від батьків, колег, студентів [80; 186].

Блог – це не стійкий майданчик, він може поповнюватися кожен день, розширюватися і збагачуватися. Перевагами такої технології, на нашу думку, будуть:

1. Використання блогів допомагає студентам отримати більше інформації з досліджуваної теми.

2. Використання блогів посилює інтерес до процесу навчання. Новизна технологій є одним з мотивуючих факторів у навчанні. Мотивація студентської молоді при використанні блогів зумовлена новими можливостями застосування комп'ютера, можливістю самостійно знаходити інформацію, дізнатися думки інших людей про їх роботи.

3. Блоги виводять виконувані завдання за рамки освітнього процесу та взаємовідносин «викладач-студент», дозволяючи всім бажаючим оцінити і прокоментувати роботи студентів.

4. Використання блогів відкриває нові можливості для роботи в ЗВО та за його межами.

5. Для викладачів опубліковані роботи студентів – це можливість зробити висновки про те, як студенти можуть застосовувати отриману інформацію в різних ситуаціях. Для студентів подібна публікація – це можливість отримати зворотний зв'язок.

6. Блоги надають студентам можливість керувати своїм навчанням,

публікувати власні думки і демонструвати розуміння матеріалу. Блоги також забезпечують можливість індивідуалізації змісту навчання.

Сучасні дослідження в галузі педагогіки довели важливість соціальної взаємодії в процесі навчання. В сучасній освітній практиці блоги отримують все більше поширення і використовуються у викладанні різних навчальних дисциплін для студентів різних курсів. Блоги служать засобом організації процесу навчання й спілкування всіх учасників освітнього процесу. На думку американського педагога і розробника освітніх ігор Марка Пренскі, під впливом миттєвого поширення цифрових технологій в останні десятиліття ХХ століття стався великий «сингулярний розрив», тобто така подія, яка змінила речі настільки фундаментально, що немає ніякого повернення до минулого. Люди розділилися на дві половини – аборигени та іммігранти цифрового світу [17; 25; 186].

Професійні викладацькі блоги одержали поширення не так давно. Можна сказати, вони лише зароджуються. Цей спосіб взаємодії викладачів у мережі порівняно новий і для багатьох незвичний.

Особистий блог викладача може стати майданчиком для організації навчання за основним і додатковим курсом. З його допомогою викладач може узнати інтерес студентів до нових технологій та організувати освітній процес з певної дисципліни. Такий блог може містити план або матеріали заняття, короткий конспект, завдання студентам, корисні посилання, додаткову інформацію, навчальні відео- або аудіо- матеріали, форму зворотного зв'язку (чати) і т. д. У блозі викладач: розміщує відкритий план заняття, теми; використовує недоступні на заняттях засоби мультимедіа (музику, відео та інше); використовує посилання на веб-семінар з хореографічного мистецтва, відео постановки танців та інше; розміщує матеріали для самостійної роботи студентів (тести, лекції тощо). Провівши аналіз існуючих блогів за різними напрямками, ми визначили, що їх можна використовувати й при вивченні дисципліни «Композиція та постановка танцю». Розмістити у блозі інформацію за темою, що вивчається, а студенти

мають можливість прокоментувати цю інформацію, розмістити іншу, яка їм здається простіше для сприйняття, цікавіше, новіше.

Також створення **блогу академічної групи**, запросивши в якості співавторів батьків та своїх однокурсників, можна надавати локальні завдання, орієнтовані на невелику групу учасників, завдання, які можуть змінюватися. В груповому блозі легше організувати співтовариство людей, взаємно цікаві один одному, на відміну від офіційного сайту закладу освіти, адміністрація якого зазвичай не дуже охоче йде на те, щоб він був посправжньому інтерактивним. На груповому блозі учасники – автори: самі собі письменники, самі собі редактори, самі ж й читачі та критики. Адміністративна функція викладача полягає тільки в забезпеченні безпеки.

З вище наведеного ми дістали висновку того, що використання викладачами ІКТ забезпечує умови для: самостійного створення освітніх матеріалів та їх опублікування в мережі Інтернет; доступу до відкритих, безкоштовних та вільно поширюваних освітніх веб-ресурсів мережі Інтернет; звернення до веб-ресурсів під час аудиторних занять та в позааудиторний час; поглиблення знань та вдосконалення навичок використання можливостей ІКТ; спільної діяльності в педагогічній спільноті; спілкування викладача зі студентами; спілкування студентів між собою.

В нашому дослідженні було вирішено створити інтернет-блог «Все для хореографів», який активізує потребу в кращій демонстрації спеціальних хореографічних засобів, елементів, зв'язок, прагнення до краси, гармонії, культурі рухів, до збереження гармонійного життя. Приклади блогів можна побачити на рис. 1.4. Ці блоги призначені, щоб дізнатися цікаву і важливу інформацію про хореографію, його коротку історію та розвиток, а також види хореографічних напрямків, тощо.

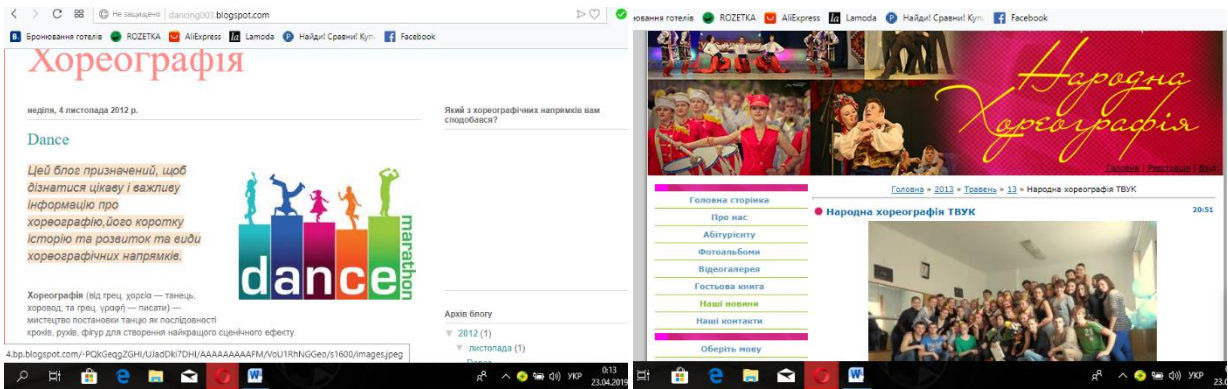

Рис. 1.4. Приклади Інтернет-блогів «Хореографія» та «Народна хореографія»

ІКТ в хореографічному мистецтві повинні мати пізнавальне, методологічне і практичне значення, для цього вони повинні відповідати основним вимогам [14; 79], а саме: актуальності, об'єктивності, прогнозованості. Тобто кожне дослідження повинне бути засноване не тільки на узагальненні минулого й сьогодення передового досвіду роботи, але й, найголовніше, мати перспективу. Аналіз сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [204], які використовуються в різних галузях, показав, що вони мають декілька напрямів, з яких нами було виокремлено три основних, придатних для застосування в хореографічній діяльності:

1. В системі підготовки та перепідготовки фахівців з хореографії: інтернет-технології в забезпеченні освітнього та наукового процесів; дистанційне навчання; методика створення і використання дидактичних матеріалів на основі сучасних ІКТ (електронні підручники та посібники, мультимедійні енциклопедії).

2. Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій полягає у моделюванні технічних і постановочних дій танцюристів; прогнозуванні результатів; створення баз даних з різних видів хореографічного мистецтва; діагностики фізичного, психічного станів та творчих здібностей; в підготовці та проведенні фестивалів та конкурсів.

3. Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій полягає в реалізації завдань формування готовності до навчання на основі

цих сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютерних програм, реклами та підприємницької діяльності тощо).

З теоретичного аналізу літературних джерел [11; 30; 67; 136] нами було визначено класифікацію видів інформаційно-комунікаційних технологій щодо використання їх в хореографічному мистецтві: освітні, професійно-моделюючі та практично-професійні (рис. 1.5).

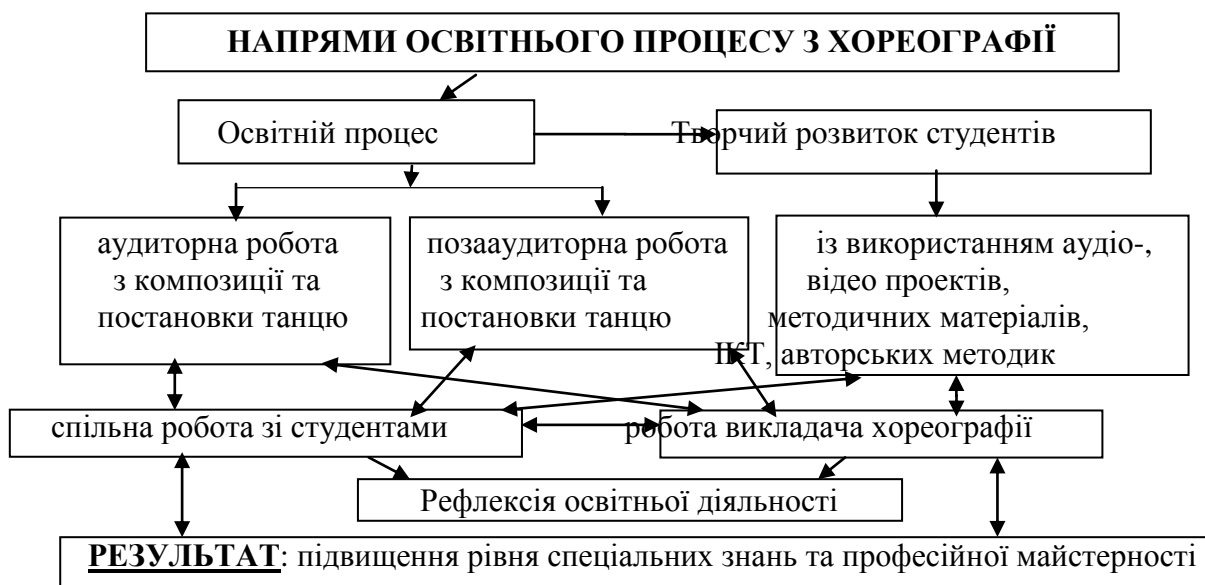

Рис. 1.5. Класифікація видів інформаційно-комунікаційних технологій різної спрямованості в професійній підготовці майбутніх викладачів хореографії

За нашими спостереженнями визначено, що на сьогоднішній день велика кількість студентів проводять своє дозвілля сидячи перед комп'ютером, в основному в пошуці будь-якої інформації в мережі Інтернет. Інформаційно-комунікаційні технології все глибше проникають у життя сучасної вищої школи, а інформаційна компетентність все більше визначає рівень освіченості сучасних студентів. Тому одним з найбільш затребуваних напрямів у роботі вищої школи є використання інформаційно-комунікаційних технологій.

На нашу думку, якщо сучасний студент вміє самостійно і активно

працювати з інформацією, вміє ставитися до неї критично і застосовувати її залежно від цілей і завдань своєї майбутньої професійної діяльності, а сучасний викладач, в свою чергу, вміє навчити цьому, то формування готовності до застосування інноваційних засобів в професійній діяльності буде взаємопов'язаним, а реалізація мети навчання буде проходити скоріше. При цьому викладачу хореографії потрібно організувати освітній процес за наступними напрямками (рис. 1.6): планувати та організувати освітню діяльність з композиції та постановки танцю; спільно зі студентами організувати творчий процес з композиції та постановки танцю; співпрацювати зі студентами в аудиторний та позааудиторний час; обговорювати аудіо-, відеопроєкти та інші методичні матеріали; розміщувати та ознайомлювати викладачів із авторськими методиками та технологіями; рефлексувати освітню діяльність.

Рис. 1.6. Характеристика напрямів освітнього процесу з хореографії

В результаті вивчення дисципліни «Композиція та постановка танцю» всі учасники освітнього процесу оволодівають і вдосконалюють навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями і, в тому числі, підвищують професійну майстерність викладачі.

Таким чином при вивченні теоретичних і практичних питань з використання ІКТ в освітньому процесі ми встановили: 1) результативність

освітнього процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій залежить від того, наскільки свідомою та активною буде в ньому позиція викладача, його здатність до інноваційної діяльності, педагогічна позиція; 2) від знання та навичок використання викладачем інформаційно-комунікаційних технологій залежатиме багатофункціональність освітнього середовища, його неоднорідність, складність, зв'язаність компонентів та утворення різноманітних зв'язків. Комплекс педагогічних інновацій та ІКТ – умова створення ефективного інформаційно-комунікаційного середовища в освітньому процесі підготовки хореографів до професійної діяльності, успіх його використання, педагогічний ефект залежить від викладача; 3) для результативного використання ІКТ в процесі підготовки майбутніх викладачів хореографії необхідно з'ясувати їх можливості та умови використання в освітньому процесі, що зумовило подальші етапи даного дослідження.

1.4. Визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ

Здійснення в практичній діяльності аналізу рівня формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ потребувало визначення критеріальної бази дослідження, з'ясування вибіркової сукупності респондентів дослідження (встановлення кількісного та якісного складу учасників констатувального етапу експерименту), розробки діагностичного інструментарію тощо. Тому, дотримуючись такої послідовності та логіці побудови підрозділу в контексті вирішення поставлених завдань дисертаційного дослідження, спочатку розглянемо відповідні критерії. Були розроблені критерії, кожен з яких характеризується відповідними показниками сформованості готовності до застосування ІКТ в професійній діяльності майбутніх викладачів хореографії.

Визначаючи критерії формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ, ми виходили з того, що критерій (як зазначається в енциклопедичному словнику) є мірилом, на підставі якого дається оцінка будь-якої дії, явища, ідеї тощо [143]. Орієнтуючись на таке трактування критерію, ми прагнули досить ретельно підійти до їх визначення, оскільки саме від їх чіткості й конкретності, а також відповідних до них показників і рівнів видається можливим визначити реальний стан сформованості будь-якого явища (зокрема, готовності до застосування інформаційно-комунікаційних технологій). У зв'язку з цим, ми прагнули максимально деталізовано представити критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ. Орієнтуючись на зміст понять «формування готовності» (підрозділ 1.1) та «інформаційно-комунікаційні технології» (підрозділ 1.3), нами було визначено критерії, що найбільш пристосовані до використання в хореографічному мистецтві: мотиваційний (характеризує особистісну складову – показниками «здатність до самовдосконалення» та «здатність до самоаналізу» при побудові авторської хореографічної композиції), когнітивний (характеризує знаннєву складову ІКТ (де, коли, як), визначається показниками «повнота знань» і «глибина знань» під час виконання поставлених хореографічних завдань) та процесуальний (характеризує процесуальну складову – показниками «операційні уміння» і «професійні навички» в процесі аудиторної, позааудиторної та самостійної роботи при створенні фонограм, сценічного оформлення, демонстрації створених авторських хореографічних робіт, тощо).

Мотиваційний критерій є важливим в контексті готовності студентів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності, оскільки є генеруючою, спонукальною силою до оволодіння особистістю необхідними знаннями, уміннями, наявність яких в результаті професійної підготовки дозволяє здійснювати на практиці комплекс дій в аспекті творчого підходу до композиції та постановки танцю, а також

оволодіння майбутніми викладачами хореографії спеціальними знаннями та уміннями. Даний критерій має наступні показники: розуміння значущості навчання з використанням ІКТ; спрямованість студентів на творчу діяльність в особистій та професійній роботі; переконання в напрямі потреби постійного самовдосконалення протягом особистого та професійного життя як основи творчого зростання, здатність до самовдосконалення та самоаналізу.

Показник «розуміння значущості навчання з використанням ІКТ» (табл. 1.2) включає наявність ресурсного забезпечення (танцювальні зали, балетні класи згідно з вимогами, сценічні костюми, декорації, достатня кількість комп'ютерних класів для забезпечення якості освітнього процесу; навчально-методичні праці (підручники, посібники, робочі зошити, настанови тощо); рівень хореографічної підготовки майбутніх викладачів хореографії та якісний склад науково-педагогічних та педагогічних працівників.

Таблиця 1.2

Характеристика показника «розуміння значущості навчання з використанням ІКТ» мотиваційного критерію

Характеристика показнику	Рівні	Методи дослідження	Параметри оцінювання
Наявність ресурсного забезпечення (сценічні костюми, декорації, танцювальні зали, балетні класи згідно з вимогами, достатня кількість комп'ютерних класів для забезпечення якості освітнього процесу; навчально-методичні праці (підручники, посібники, робочі зошити, методичні настанови, тощо); рівень творчої підготовки майбутніх викладачів хореографії; якісний склад науково-педагогічних та педагогічних працівників тощо	Високий	Соціологічне опитування студентів та викладачів (анкетування), педагогічне спостереження	Забезпечення відповідно до державного стандарту сучасним спеціально-професійним обладнанням, комп'ютерними (100 % ліцензоване програмне забезпечення) та танцювальними залами, балетними класами, інноваційними навчально-методичними комплексами; високий рівень творчої підготовки студентів.
	Середній		Забезпечення відповідно до державного стандарту комп'ютерними та танцювальними залами, балетними класами, традиційними навчально-методичними комплексами; достатній рівень творчої підготовки студентів.
	Низький		Застаріле програмне забезпечення комп'ютерного парку; танцювальні зали, балетні класи потребують суттєвого ремонту, наявні лише традиційні навчально-методичні комплекси; достатній або низький рівень творчої підготовки майбутніх фахівців.

Показник «спрямованість студентів на творчу діяльність в особистій та професійній роботі» (табл. 1.3) включає розвиток творчих здібностей в процесі вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки.

Таблиця 1.3

Характеристика показника «спрямованість студентів на творчу діяльність в особистій та професійній роботі» мотиваційного критерію

Характеристика показнику	Рівні	Методи дослідження	Параметри оцінювання
Теоретичні знання з постановки танцю, сценічної майстерності; рівень практичної підготовки з композиції та постановки танцю, сценічної майстерності; мотивація до розвитку творчих здібностей	Високий	Педагогічне спостереження, педагогічне тестування, інтерактивне навчання, комп'ютерне моделювання	Студент володіє професійною термінологією; вміє застосовувати набуті знання в практичній діяльності; впевнено проводить кількісні вимірювання параметрів, що характеризують стан творчої функції та майстерність; на професійному рівні володіє методикою проведення занять, використовує ІКТ; організовує гурткову та індивідуальну роботу з підвищення рівня постановочних вмінь та творчих здібностей, самостійно, активно займається вправами хореографії та постановками танців різних напрямків з метою покращення працездатності та творчих здібностей; розвинена мотивація до розвитку власної готовності до навчання; досконало знає особливості розвитку організму дітей в різні вікові періоди тощо.
	Середній		Розуміє сутність хореографічних понять, проте не завжди використовує їх при проведенні занять, однак допускає помилки в професійній термінології; застосовує набуті знання в практичній діяльності, однак при цьому постійно консультується з методистом-хореографом; допускає незначні помилки при вимірюванні кількісних параметрів; володіє методикою проведення занять, іноді використовує ІКТ; в достатній мірі розвинена мотивація до занять; частково володіє знаннями щодо особливостей розвитку організму дітей різного віку тощо.
	Низький		Не вміє використовувати набуті знання в процесі проходження практики та постійно консультується з методистом-хореографом, знає лише деякі назви професійної термінології; допускає помилки при вимірюванні кількісних параметрів; не вміє доступно пояснювати техніку виконання хореографічних вправ як словесно, так і на власному прикладі; не завжди використовує ІКТ в процесі проходження практики; не в достатній мірі розвинена мотивація; не відокремлює особливостей розвитку дітей різного віку тощо.

Показник «здатність до самовдосконалення та самоаналізу» (табл. 1.4) включає якість професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії, мотивацію до розвитку їх творчих здібностей.

Характеристика показника «здатність до самовдосконалення та самоаналізу» мотиваційного критерію

Характеристика показника	Рівні	Методи дослідження	Параметри оцінювання
<p>Якість професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії щодо розвитку творчих здібностей; кількість студентів, залучених до відвідування ансамблів, спрямованих на розвиток творчих здібностей; масовість (кількість респондентів ЕГ та КГ, що брали участь у міських, обласних, всеукраїнських етапах фестивалів-конкурсів, концертах для всіх вікових категорій населення) та ефективність й дієвість співпраці ЗВО</p>	Високий	Комп'ютерне моделювання, інтерактивне навчання, науково-дослідницькі методи: педагогічне тестування	Студент виявляє креативні здібності та вміє самостійно здобувати теоретичні знання та практичні уміння щодо правильного виконання хореографічних вправ, які підвищують рівень розвитку творчості в процесі вивчення дисциплін за трьома основними показниками; на високому рівні сформована система знань з постановки танцю та її роль у процесі підготовки; раціонально формує та розвиває індивідуальний фонд рухових умінь і навичок у процесі ступеневої професійної підготовки з хореографії; здатний до самовдосконалення та саморозвитку через розкриття власних творчих здібностей та постановочних вмінь; організація заходів, спрямованих на масовість
	Середній		Студент під керівництвом викладача вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію в процесі вивчення дисциплін за трьома основними показниками розвитку творчості; вільно володіє принципами побудови процесу навчання, враховуючи вікові та індивідуальні особливості тих, кого навчають, стан їхнього здоров'я та фізичної підготовленості; здатний до рефлексії в професійній діяльності для виправлення власних несуттєвих помилок; до забезпечення необхідних передумов для ефективного розвитку творчих здібностей; здатний використовувати різні способи регулювання навантаження в процесі навчання хореографічних дій, постановки танцю та вміння вести себе на сцені; наявні деякі договори про співпрацю з закладами та установами міста, танцювальними колективами та клубами, громадськими організаціями тощо.
	Низький		Студенти не достатньо володіють методиками навчання постановочними діям паралельно з набуттям, уточненням і закріпленням професійних знань; невпевнено конкретизують завдання навчання руховим діям залежно від віку, індивідуальних особливостей, стану здоров'я та підготовленості особи; некомпетентно проводять різні форми занять хореографічними вправами (не використовують різноманітні засоби і методи, інноваційні способи організації діяльності на занятті); проводять епізодично або не проводяться зовсім заходи; наявні одиничні договори про співпрацю з закладами та установами міста, танцювальними колективами та клубами, громадськими організаціями тощо.

Когнітивний критерій включає наявність необхідних хореографічних знань за трьома блоками.

Перший блок «Сутність хореографічного мистецтва» передбачає наявність таких знань:

- знання сутності творчого, психічного та рухового потенціалу;
- усвідомлення значущості взаємозв'язку та взаємозалежності усіх аспектів навчання в ієрархічній послідовності (творчого, психічного, рухового потенціалу);
- знання сучасних систем, методик, технологій, що сприяють формуванню високого рівня інформаційно-комунікаційної компетентності студентів;
- знання з побудови композиції та постановки танцю.

Другий блок «Значення інформаційно-комунікаційної освідченності в творчому розвитку майбутніх викладачів хореографії» передбачає наявність таких знань:

- усвідомлення взаємозалежності творчого розвитку майбутніх викладачів хореографії та використання інформаційно-комунікаційних технологій під час навчання;
- знання основ використання інформаційно-комунікаційних знань та умінь в контексті оптимізації процесу власного творчого розвитку.

Третій блок «Особливості оволодіння студентами хореографічними знаннями» включає такі знання:

- знання особливостей оволодіння студентами інформацією з питань побудови композиції та постановки танцю;
- знання в контексті формування в студентів мотивації до готовності виконання спеціальних завдань;
- розуміння значущості формування в студентів творчого, психічного (емоційного) та рухового потенціалу в їх тісному взаємозв'язку та взаємозалежності.

Процесуальний критерій включає сукупність умінь і навичок щодо методичних умінь із використанням в майбутній професійній діяльності засобів ІКТ. Враховуючи те, що в нашому дослідженні задіяні студенти I-IV курсів (майбутні викладачі хореографії), за основу було взято запропоновану Н. Кузьминою [109] класифікацію умінь (гностичні, проєктивні, конструктивні, комунікативні та організаційні) і відповідно адаптували їх в контексті специфіки нашого дослідження. Більш конкретно характеризуємо кожне з перелічених умінь.

Гностичні уміння передбачають уміння: поповнювати знання з різних джерельних баз, у тому числі з використанням сучасних засобів масової інформації; виявляти стан вмотивованості студентів до навчання; визначати стан творчого, психічного та рухового потенціалів; передбачати результати побудови композиції та постановки танцю відповідно рівня професійної підготовки студентів в різних танцювальних конкурсах.

Проєктивні уміння включають уміння: планувати та розробляти власні проєкти хореографічних заходів; передбачати проблемні епізоди в контексті запланованих танцювальних постановок; визначати цілі та завдання культурного виховання та творчого розвитку майбутніх викладачів хореографії.

Конструктивні уміння передбачають уміння: прогнозувати результати професійної діяльності; конструювати власну танцювальну програму (композицію) з урахуванням жанру, музичного супроводу, індивідуальних особливостей студентів та окремого хореографічного колективу в цілому; відбирати найбільш оптимальні форми і методи роботи зі студентами в контексті оволодіння знаннями та уміннями із застосуванням ІКТ в майбутній професійній діяльності.

Комунікативні уміння включають уміння: доносити до студентів та їх батьків значущість щоденного постійного творчого розвитку; керувати власною поведінкою при нестандартних і непередбачуваних обставинах.

Організаційні уміння передбачають уміння: організувати власну творчу діяльність з використанням найкращого світового досвіду використання в заняттях з постановки танцю ІКТ; організувати культурні заходи; організувати свою поведінку зі спрямованістю на власний творчий розвиток.

Визначені критерії дозволили виділити *рівні сформованості готовності* майбутніх викладачів хореографії (високий, середній, низький) до застосування інформаційно-комунікаційних технологій. В нашому дослідженні рівень – це ступінь сформованості професійних умінь студентів, тобто ступінь вимірювання досягнутих майбутніми викладачами хореографії результатів щодо оволодіння хореографічних знань, умінь та навичок з постановки та композиції танцю з використанням ІКТ у процесі вивчення дисципліни «Композиція та постановка танцю» та під час проходження практики. Ці рівні будуть визначати ступінь готовності до застосування ІКТ в професійній діяльності – величину якості формування готовності.

1. *Високий рівень* сформованості готовності студентів за **мотиваційним критерієм** передбачає: глибинне розуміння цінності навчання з використанням ІКТ; свідому націленість студентів на творчу діяльність в особистій та професійній роботі; міцні переконання в напрямку потреби постійного самовдосконалення протягом особистісного та професійного життя як основи творчого зростання.

Середній рівень вміщує: в цілому наявне розуміння цінності навчання з використанням ІКТ; невиражену націленість студентів на творчу діяльність в особистій та професійній роботі; помірні переконання в напрямку потреби постійного самовдосконалення протягом особистісного та професійного життя як основи творчого зростання.

Низький рівень передбачає: нестійкий інтерес до розуміння цінності навчання з використанням ІКТ; майже відсутню націленість студентів на творчу діяльність в особистій та професійній роботі; нестійкі переконання в

напрямку потреби постійного самовдосконалення протягом особистісного та професійного життя як основи творчого зростання.

2. Високий рівень сформованості готовності студентів за **когнітивним критерієм** передбачає: глибокі знання в контексті сутності творчого, психічного та рухового потенціалу; повною мірою усвідомлює значущість взаємозв'язку та взаємозалежності усіх потенціалів в їх ієрархічній послідовності; на високому продуктивному рівні володіє знаннями; вільно оперує знаннями сучасних систем, методик, технологій, що сприяють формуванню готовності використовувати при навчанні засоби ІКТ; чітко усвідомлює взаємозалежність інформаційно-комунікаційної компетентності з творчим розвитком; здатний, на якісному рівні використовувати знання та уміння щодо оптимізації процесу власного творчого розвитку в майбутній професійній діяльності; вільно орієнтується в питаннях оволодіння студентами інформацією з питань формування в студентів мотивації до виконання спеціальних завдань із використанням ІКТ; відмічається виражене усвідомлення значущості формування в студентів творчого, психічного та рухового потенціалу в їх тісному взаємозв'язку та взаємозалежності.

Середній рівень включає: загальні знання в контексті сутності творчого, психічного та рухового потенціалу; на достатньому рівні усвідомлює значущість взаємозв'язку та взаємозалежності усіх потенціалів у їх ієрархічній послідовності; певною мірою володіє знаннями щодо сучасних систем, методик, технологій, що сприяють формуванню готовності до навчання майбутніх викладачів хореографії з використанням ІКТ; має цілісне уявлення щодо побудови композиції та постановки танцю; розуміє взаємозалежність інформаційно-комунікаційної компетентності з творчим розвитком майбутніх викладачів хореографії; має загальне уявлення з питань використання хореографічних знань та умінь щодо оптимізації процесу власного творчого розвитку в майбутній професійній діяльності; розуміється на проблемі оволодіння студентами інформацією з питань побудови композиції та постановки танцю; має ґрунтовні знання в контексті

формування в студентів мотивації формування готовності використовувати на практиці засоби ІКТ; здатний здійснювати процес формування в студентів творчого, психічного та рухового потенціалу в їх тісному взаємозв'язку та взаємозалежності.

Низький рівень передбачає: наявність часткових (фрагментарних) знань сутності творчого, психічного та рухового потенціалу; майже відсутню усвідомленість взаємозв'язку та взаємозалежності усіх потенціалів у ієрархічній послідовності; слабо орієнтується в сучасних системах, методиках, технологіях, що сприяють формуванню готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності; недостатньо володіє знаннями з побудови композиції та постановки танцю; не віддає належного значення взаємозалежності інформаційно-комунікаційної компетентності з творчим розвитком майбутніх викладачів хореографії; має недостатнє оволодіння знаннями з оптимізації процесу власного творчого розвитку; майже не володіє знаннями в контексті формування у студентів мотивації до виконання завдань з використанням ІКТ.

3. *Високий рівень* сформованості готовності студентів за **процесуальним критерієм** передбачає у студента: наявні гарні уміння поповнювати хореографічні знання з різних джерельних баз, в тому числі з використання сучасних ЗМІ; здатність якісно виявляти стан вмотивованості майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності, визначати стан творчого, психічного та рухового потенціалу, передбачати результати побудови композиції та постановки танцю відповідно рівня професійної підготовки студентів в різних танцювальних конкурсах; студент творчо підходить до планування, розробки авторських проектів культурних заходів; здатний передбачати проблемні епізоди в контексті запланованих культурних заходів, визначати цілі та завдання творчого розвитку майбутніх викладачів хореографії, прогнозувати результати побудови композиції та постановки танцю відповідно рівня

професійної підготовки студентів в різних танцювальних конкурсах, конструювати власну програму з використанням сучасних технологій; на високому рівні володіти вміннями відбирати найбільш оптимальні форми і методи роботи зі студентами в контексті оволодіння хореографічними знаннями та вміннями, конструювати моделі поведінки зі спрямованістю на постійний творчий розвиток майбутніх викладачів хореографії, доносити до студентів та їх батьків значущість щоденного постійного творчого розвитку в професійній діяльності з використанням ІКТ, керувати власною поведінкою при нестандартних і непередбачуваних обставинах, організовувати власну професійну діяльність з використанням найкращого світового досвіду.

Середній рівень включає: наявні часткові вміння з оновлення знань з різних джерельних баз, успішно справлятися із завданням виявлення стану вмотивованості студентів до формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності, визначати стан творчого, психічного рухового потенціалу, прогнозувати результати побудови композиції та постановки танцю відповідно рівня професійної підготовки студентів в різних танцювальних конкурсах, планувати, розробляти авторські проекти хореографічних заходів, прогнозувати проблемні епізоди в постановці танцю; здатність визначати цілі та завдання творчого розвитку майбутніх викладачів хореографії, прогнозувати результати хореографічної діяльності, конструювати власну програму з використанням засобів ІКТ, жанру, музичного супроводу, індивідуальних особливостей студентів та цілого колективу; на достатньому рівні оволодіння вміннями відбирати найбільш оптимальні форми та методи роботи зі студентами в контексті оволодіння спеціальними знаннями та вміннями, конструювати моделі поведінки зі спрямованістю на постійний творчий розвиток майбутніх викладачів хореографії, доносити до студентів та їх батьків значущість щоденного постійного творчого розвитку в професійній діяльності, керувати власною поведінкою при нестандартних і непередбачуваних обставинах, організовувати власну творчу діяльність з

використанням найкращого світового досвіду, культурні заходи та свою поведінку зі спрямованістю на власний творчий розвиток.

Низький рівень передбачає недостатність: володіння студентом уміннями з оновлення хореографічних знань з різних джерельних баз, виявлення стану вмотивованості майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності, визначення стану творчого потенціалу, прогнозувати результати побудови композиції та постановки танцю відповідно до рівня професійної підготовки студентів в різних танцювальних конкурсах, планування, розробки авторських проектів культурних заходів; слабо справляється з визначенням цілей та завдань творчого розвитку майбутніх викладачів хореографії, прогнозує результати хореографічної діяльності, конструює власну програму з використанням засобів ІКТ, жанру, музичного супроводу, індивідуальних особливостей відбором та застосуванням найбільш оптимальних форм і методів роботи; не здатний конструювати моделі поведінки зі спрямованістю на постійний творчий розвиток майбутніх викладачів хореографії, доносить до студентів та їх батьків значущість щоденного постійного творчого розвитку із застосуванням ІКТ в професійній діяльності; відчуваються труднощі в керуванні власною поведінкою при нестандартних і непередбачуваних обставинах; слабо справляється із завданнями організації власної професійної діяльності з використанням найкращого світового досвіду, організацією культурних заходів та свою поведінку зі спрямованістю на власний творчий розвиток.

Згідно стандарту вищої освіти України з галузі знань 02 Культура і мистецтво, освітньої програми з підготовки артиста балету, викладача початкових спеціалізованих мистецьких закладів освіти, керівника аматорського хореографічного колективу була розроблена система оцінювання студентів (табл. 1.5). Ця система відображена в навчальній програмі дисципліни «Композиція та постановка танцю» (додаток Б).

**Розподіл балів, які отримують студенти з навчальної дисципліни
«Композиція та постановка танцю»**

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
М 1	М 2	М 3	М 4	М 5	М 6	
T1, T2	T3, T4	T5, T6	T7, T8	T9, T10	T11, T12	60 – 100
10 – 6	20 – 12	20 – 12	20 – 12	20 – 12	10 – 6	

Примітка: М 1...М 6 – назви модулів,
Т1, Т2 ... Т12 – теми змістових модулів,
Мах = 100 балів, min = 60 балів

За результатами семестру студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною шкалою. Мінімальна задовільна оцінка, за якою студент отримує «зараховано» за навчання дисципліни, визначена держстандартом як 60 балів. Відповідно до зазначених в таблиці 2.5 балів нами визначена система перерозподілу балів у відсотки згідно з визначеними максимальними, середніми та мінімальними межами оцінювання за модулями програми. Так, 10 – 6 балів = 20 – 59 %, 15 – 9 балів = 60 – 89 % та 20 – 12 балів = 90 – 100 %.

Отже, відповідно до визначених критеріїв та показників (див. табл. 1.2 – 1.4), а також перерозподілу бальної системи оцінювання у відсоткову, нами розроблені рівні сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній підготовці: високий (90 – 100 %), середній (60 – 89 %) та низький (20 – 59 %).

Таким чином, визначення критеріїв, показників та рівні дозволяє нам безпосередньо перейти до визначення стану сформованості готовності студентів до застосування ІКТ на констатувальному етапі експериментальної перевірки професійної підготовки.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Аналіз змісту науково-методичної та наукової літератури, сучасні наукові дослідження щодо підготовки майбутніх викладачів хореографії є різноплановими: переважна частина робіт спрямовується на вдосконалення процесу фахової підготовки шляхом впровадження в цей процес відповідних

педагогічних технологій. Процес передачі та засвоєння знань та навичок має базуватися на принципах мобільності, доступності, швидкості отримання та передачі інформації, здатності до обробки різних систем. Виявлено, що наявна система професійної підготовки не забезпечує належної готовності випускників до практичної діяльності з хореографії. Молодий викладач хореографії здобуває значний обсяг знань та набуває обмежену кількість професійних умінь і навичок, хоча сучасні умови ринку праці ставлять принципово нові вимоги до підготовки молодих фахівців у галузі культури та мистецтва. Це вимагає вдосконалення процесу професійної підготовки в закладах вищої освіти з метою формування готовності фахівців до майбутньої професійної діяльності з використанням сучасних засобів навчання, зокрема ІКТ. Наявність спеціального технічного оснащення не єдиний елемент, що змінює зміст діяльності викладача хореографії, який стає розробником нової технології навчання, що, з одного боку, підвищує його творчу активність, а з іншого – вимагає високого рівня технологічної та методичної підготовленості. Використання ІКТ, це, в першу чергу, творчий підхід до педагогічного процесу, з метою підвищення інтересу у студентів до навчання хореографічному мистецтву.

2. Практична підготовка майбутніх викладачів хореографії випереджає теоретичну. Тому в нашій подальшій роботі було вирішено за необхідне обґрунтування педагогічних умов формування готовності до використання ІКТ в професійній діяльності для підвищення творчого розвитку та креативного мислення при створенні композиції танцю. Викладач має знати і зрозуміти основні тенденції в інноваційних технологіях, має вміти активно використовувати освітні методи з широким залученням нових педагогічних інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій та формувати достатню готовність студентів до їх використання в майбутній професійній діяльності.

3. Результати аналізу спеціальних джерел показали, що в процесі навчання майбутніх викладачів хореографії практично відсутні дані про

застосування хореографічних інтернет-блогів та інтернет-сайтів для професійної підготовки, а також їх вплив на успішність студентів. Нами була надана класифікація видів інформаційно-комунікаційних технологій різної спрямованості: освітні, професійно-моделюючі та практично-професійні, застосування яких в процесі професійної підготовки майбутнього викладача хореографії буде сприяти вдосконаленню системи підготовки та перепідготовки фахівців з хореографії, реалізації поставлених завдань професійної підготовки в галузі мистецтва.

4. В дослідженні були використані три критерії формування готовності майбутніх викладачів хореографів до застосування ІКТ: мотиваційний (включає розуміння студентами значущості навчання; спрямованість на творчу діяльність та успіх в особистісній та професійній роботі; переконання в напрямі потреби постійного самовдосконалення протягом особистого та професійного життя), когнітивний (передбачає наявність необхідних хореографічних знань та умінь), процесуальний критерій (включає сукупність умінь (гностичних, проєктивних, конструктивних, організаційних, комунікативних) і навичок щодо методичних та практичних умінь та знань постановочної роботи). Рівнями сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності стали високий, середній та низький. Проте, використання ІКТ в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії, а також готовності до їх застосування в майбутній професійній діяльності, потребують додаткового вивчення. Тому викладене вище спонукає до вирішення зазначеної проблеми, з одного боку, обґрунтування та реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ, а, з іншого – впровадження нових структурних елементів до програми професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії.

Матеріали розділу представлені у публікаціях автора [48, 49; 56; 58; 60].

РОЗДІЛ 2

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ХОРЕОГРАФІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності

У формуванні готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ особливе місце відводиться педагогічним умовам та, як одного з їх компонентів, методиці для їх професійної підготовки. Результативність методики формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності залежить від виконання педагогічних умов, у яких проходить увесь процес підготовки.

У філософському словнику «умова» визначається як категорія, в якій відображено універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає й існує [207]. Умови складають середовище, в якому виникає, існує й розвивається те чи інше явище або процес. Поза цим середовищем вони не можуть існувати. У психології під «умовою» розуміють сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливають на розвиток конкретного психічного явища [99]. Отже, умова – це зовнішнє середовище стосовно предмета різноманіття об'єктивного світу. У практиці розрізняють необхідні і достатні умови. Необхідні умови наявні тоді, коли виникає якась дія. Достатні – неодмінно викликають дану дію.

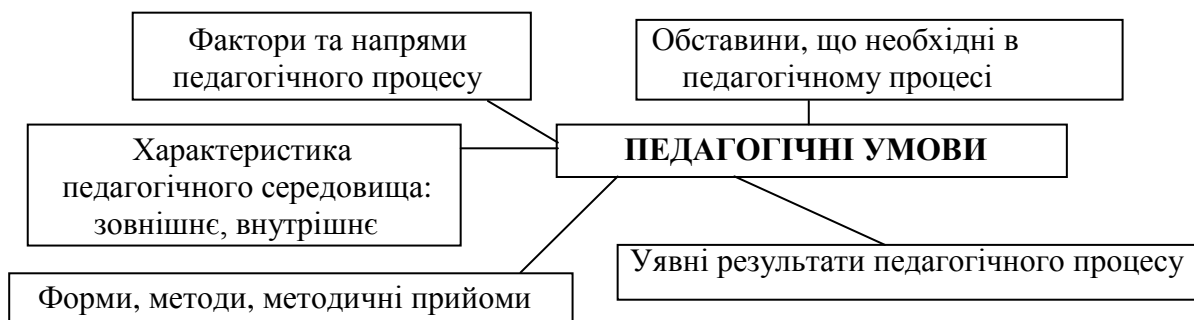
Термін «педагогічний» означає формування фахівця, який навчатиметься за визначеною сукупністю умов. У педагогіці існують різні підходи до визначення змісту поняття «педагогічні умови». Так, О. Назарова

[135] педагогічні умови розглядає як сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, які спрямовані на розв'язання дослідницьких завдань. За Ю. Бабанським [4], педагогічні умови – це відповідні фактори педагогічні обставини, які сприяють (або протидіють) проявам педагогічних закономірностей, обумовлених дією факторів. І. Аксаріна [2] зазначає, що до педагогічних умов можна віднести ті, які свідомо створюються в освітньому процесі і повинні забезпечувати найбільш ефективно протікання цього процесу. Є. Ганін [33] під поняттям «педагогічні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій у самоосвіті фахівців» розуміє сукупність взаємопов'язаних умов, необхідних для забезпечення цілеспрямованого виховного й освітнього процесу. При цьому використовуються сучасні інформаційні технології, що забезпечують формування особистості, наділеної певними якостями. Н. Лантух [112] називає педагогічні умови «комплексом заходів, спрямованих на інформатизацію освітнього простору». Цей комплекс включає: розробку змісту освіти на основі інтеграції нових інформаційних технологій; впровадження в освітній процес не лише традиційних проблемних та ігрових методів навчання, а й методів, заснованих на застосуванні нових інформаційних технологій (комп'ютерне моделювання, технології локальних і мережевих баз даних); розвиток внутрішньоособистісної готовності студентів до формування інформаційної культури шляхом виявлення і використання стимулів активізації пізнавальної діяльності студентів із застосуванням нових інформаційних технологій, які вибираються в залежності від типу особистості; вироблення певного стилю педагогічної діяльності викладачів, зорієнтованого на формування інформаційної культури у студентів. Провівши ряд психолого-педагогічних досліджень, науковці довели, що педагогічними умовами можна вважати певні обставини в цілісному продуктивному педагогічному процесі професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості [72]. О. Романишина

[166] до педагогічних умов віднесла: створення інформаційного середовища; використання інформаційних технологій з метою збору, обробки, зберігання та використання інформації; активізацію самостійної пізнавальної діяльності студентів; володіння технологіями створення програмних продуктів. О. Повідайчик [147] обґрунтувала низку педагогічних умов в процесі професійної підготовки, реалізація яких позитивно впливає на підвищення ефективності освітнього процесу (розробка та використання модульних програм курсів, забезпечення взаємозв'язку між фаховими та загальними дисциплінами).

Отже, теоретичний аналіз визначення поняття «педагогічні умови» у різних авторів дозволив розглядати їх так, як показано на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Визначення поняття «педагогічні умови»

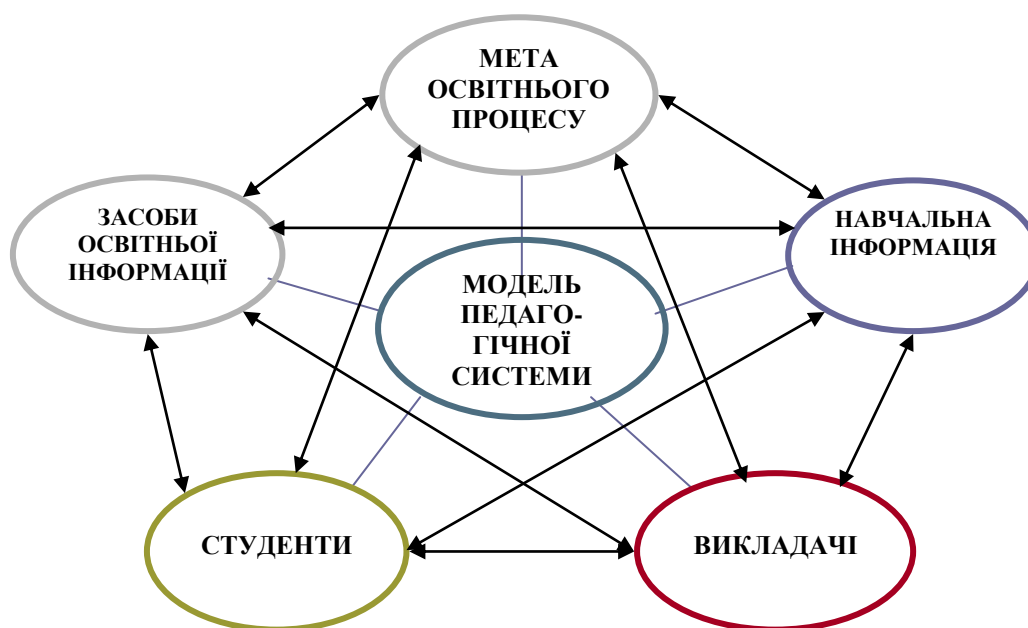
Таким чином, до педагогічних умов можна віднести ті фактори, які свідомо створюються в освітньому процесі та мають забезпечувати найбільш ефективне його протікання. У нашому дослідженні під педагогічними умовами будемо розуміти комплекс необхідних взаємопов'язаних факторів, що сприяє оптимізації освітнього процесу з професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії з їх готовністю до застосування ІКТ в аудиторній та позааудиторній роботі, створюють цілеспрямований освітній процес. Це буде сукупність факторів, що відповідає меті, змісту та результату процесу формування означеної готовності із використанням інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності.

Педагогічні умови залежать від особливостей, специфіки та потреби кожного ЗО та напряму інноваційних технологій, що запроваджуються. Тому

виникає потреба в обґрунтуванні педагогічних умов забезпечення результативної підготовки майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ. Відомо, що педагогічний процес розглядається як певна педагогічна система. Н. Кузьміна [109] зазначає, що в педагогічному процесі беруть участь п'ять компонентів, які можуть взаємодіяти між собою, а також існувати самостійно. Структурними компонентами вона виділяє мету, засоби інформації, засоби педагогічної комунікації, викладача та студента. Без цих компонентів не може існувати педагогічна система, вони необхідні та їх достатньо для побудови педагогічної системи. У процесі професійної діяльності виникають базові зв'язки основних структурних компонентів, які називаються функціональними компонентами педагогічної системи. Завдяки їм проходить рух, розвиток, вдосконалення педагогічної системи. Н. Кузьміна [109] виділяє такі функціональні компоненти: гностичний, організаторський, комунікативний, проектувальний, конструктивний. Тим самим п'ятикомпонентна модель педагогічної системи стала основою для багатьох теорій, концепцій розвитку та моделей. Вона дає визначення педагогічної системи як взаємозв'язок структурних і функціональних елементів, що підлягають цілям формування в особистості студента готовності до самостійного, відповідального та продуктивного рішення завдань у подальшій роботі. Враховуючи зазначене вище, модель педагогічної системи в нашому дослідженні буде мати п'ять структурних та функціональних компонентів та вигляд як на рис. 2.2.

На базі цієї багатомірної теоретичної моделі були визначені компоненти, що впливають на виявлення педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності в тісному взаємозв'язку між викладачем та студентом та завдяки яким можна:

1. Слідкувати за хореографічними подіями у світі та ознайомити із ними студентів.

Рис. 2.2. Модель взаємозв'язків структурних компонентів педагогічної системи (за Н. Кузьминою [109])

2. Ставити чітку мету, щоб студенти не тільки засвоїли програмний матеріал, а й зуміли в подальшому використовувати отримані хореографічні знання на практиці, проектувати систему завдань студентам при взаємодії з викладачем під час аудиторної чи позааудиторної роботи та майбутньої самостійної професійної діяльності.

3. Конструювати навчальну інформацію щодо привернення уваги студентів до розвитку творчої діяльності в галузі хореографічного мистецтва, формулювати пізнавальне завдання та засоби спонукання студентів до самостійного мислення.

4. Мотивувати до оволодіння дисципліною «Композиція та постановка танцю», пояснити важливість її вивчення, виховувати в студентів впевненість в тому, що вони здатні творчо оволодіти методами хореографії, лексикою та майстерністю будувати композицію та постановку танцю, а також внести вклад до їх розвитку, здатні спілкуватися, обмінюватися інформацією, виробляти єдині стратегії взаємодії, яких потребує спільна діяльність при вивченні дисципліни.

5. Організовувати свій час та професійну діяльність, що пов'язана з підготовкою до занять з дисципліни «Композиція та постановка танцю» та їх проведенням, а також навчальну інформацію та діяльність студентів щодо сприйняття та засвоєння матеріалу дисципліни.

І, як наслідок, існування такої педагогічної системи обов'язково потребує визначати кінцевий результат, що залежить від того, що саме рішення освітніх завдань може бути високо-, середнє- та низькопродуктивним. У такому випадку необхідно вирішувати, за рахунок яких елементів системи це відбувається.

Таким чином, виділені вище компоненти обґрунтовують педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності. Для виявлення умов формування готовності до застосування ІКТ в професійній діяльності викладача хореографії потрібно визначити всі виділені компоненти освітнього процесу. З цією метою було проведено анкетування викладачів за анкетною закритою типу (додаток А, анкета 1).

В анкетуванні брало участь 125 студентів та 25 викладачів. Потім за отриманими результатами виставлялися ранги в порядку їх виявленої респондентами значущості. Результати оцінювання значущості виділених умов наведені в табл. 2.1.

Як видно з табл. 2.1, за даними ранжування більша кількість респондентів визначила найбільшу значущими умови впливу № 1, 3, 8, 9, 10. Питання анкети були сформульовані нами за допомогою аналізу стандарту підготовки молодшого спеціаліста та логічного аналізу системи навчання, запропонованих Н. Кузьминою [109], що обґрунтовують педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності, з яких за результатами анкетування було відібрано лише три, які взаємопов'язані з компонентами педагогічної системи.

**Оцінювання умов, що впливають на формування готовності
майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній
діяльності**

№ п/п	Компоненти багатомірної теоретичної моделі	Умови	Ранжування
1	Студент	Усвідомлення студентами необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості до їхнього використання в процесі постановочної діяльності з метою розвитку творчого потенціалу	1
2	Студент	Індивідуалізація навчання студентів щодо створення умов для професійної та особистісної самореалізації	6
3	Засоби освітньої інформації	Забезпечення методичної та практичної підготовки викладачів та студентів до застосування ІКТ (інтернет-блоги, інтернет-сайти тощо) на особистому рівні та в професійній діяльності	3
4	Мета освітнього процесу	Орієнтація мотивів і завдань педагогічної практики на використання ІКТ при викладанні хореографічних дисциплін на відділенні «Народна хореографія»	10
5	Навчальна інформація	Практичне знайомство студентів із досвідом використання ІКТ при викладанні навчальних дисциплін в закладах освіти	9
6	Засоби освітньої інформації	Обов'язкове включення ІКТ в освітній процес з різних хореографічних дисциплін	7
7	Викладач	Підпорядкування змісту роботи викладачів принципам інформатизації навчання	8
8	Навчальна інформація	Вдосконалення змісту педагогічної підготовки майбутніх викладачів хореографії з метою застосування ІКТ в подальшій професійній діяльності	2
9	Мета освітнього процесу	Орієнтація викладачів на перепідготовку або підвищення кваліфікації з метою впровадження ними ІКТ в освітній процес студентів	4
10	Викладач	Розвиток творчих здібностей студентів у процесі використання ІКТ під час реалізації різних видів балетмейстерської діяльності	5

Перша педагогічна умова полягає в *усвідомленні студентами необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості до їхнього використання в процесі постановочної діяльності з метою розвитку творчого потенціалу* – пов'язана з необхідністю забезпечення зацікавленості студентів у набутті високого рівня готовності до застосування інформаційно-комунікаційних

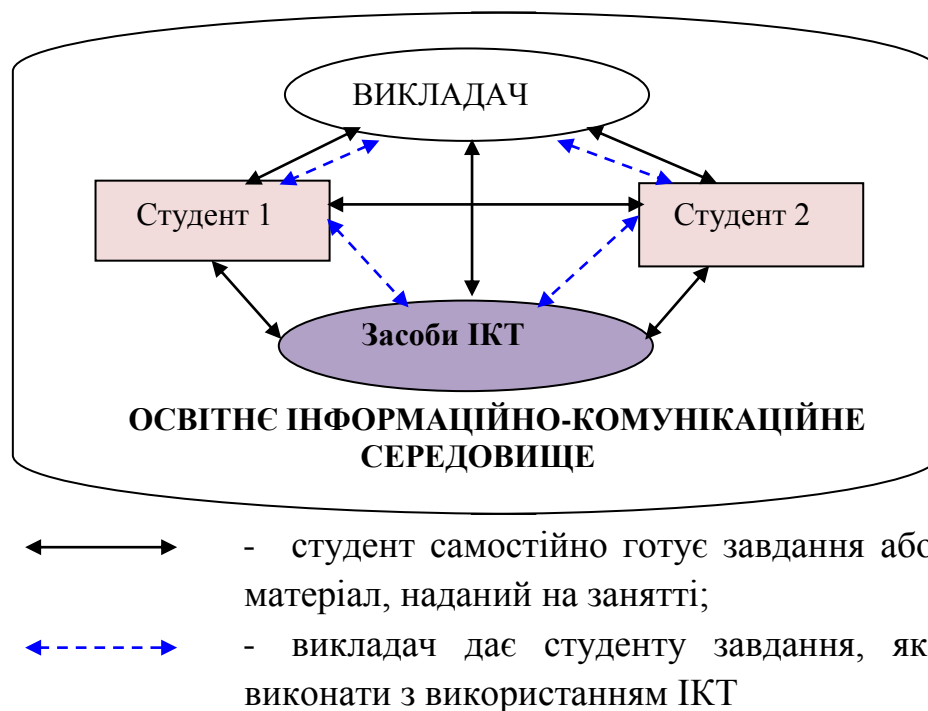
технологій в аудиторній та позааудиторній роботі через призму самовдосконалення та самореалізації в творчій діяльності при постановці хореографічних композицій. Важливим є те, щоб процес формування мотивації студентів до підвищення власного рівня творчого потенціалу здійснювався в тісному взаємозв'язку з виробленням усвідомлення майбутніми викладачами хореографії потреби в постійному творчому розвитку. Це досягається за умови використання в освітньому процесі нових форм, методів та засобів, а також постійного пошуку необхідної сучасної інформації, яку ми черпаємо з мережі Інтернет.

На думку І. Шокіної [207] мотивація відіграє вкрай важливе значення в житті кожної особистості, оскільки вона виступає складним багаторівневим регулятором життєдіяльності людини, його поведінки, діяльності тощо. Подібної думки притримується вітчизняна вчена Т. Туркот [194], яка характеризує мотивацію як систему спонукань, що викликають активність особистості, визначають її спрямованість. Тому дуже важливою умовою є те, що студенти мають навчитися самотійно аналізувати навчальний матеріал, педагогічні ситуації, події тощо. Аналіз дозволяє осмислити отримані результати, критично оцінити шляхи, які пропонувались у процесі вирішення ситуації, знайти та проаналізувати помилки, що були допущені. Цей етап дозволяє формувати навички цілеспрямованого аналізу можливих рішень, досягти успіхів у вирішенні наступних проблем.

В реальному освітньому процесі діяльність майбутніх викладачів хореографії пов'язана з пошуком, труднощами і переживаннями за результат своєї праці у постановці танцю та побудові композиції. Вони гостро реагують на те, що відбувається в житті. Тому необхідно навчати майбутніх викладачів хореографії самоаналізу своїх дій та творчих навичок. Самоаналіз дозволяє перевірити свою готовність до майбутньої професійної діяльності, вести систематичну роботу щодо вдосконалення педагогічної майстерності. Тому вміння аналізувати і розв'язувати поставлені завдання є одним з найважливіших у професійній підготовці майбутніх викладачів. Існуючі

компоненти освітніх моделей не мають необхідних вимог до навчання майбутніх викладачів хореографії, тому потребують змін.

Виходячи з цього, нами була розроблена модель взаємодії викладача зі студентами під час виконання самостійної роботи, яка підходить для процесу навчання майбутніх викладачів хореографії (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Модель взаємодії викладача та студентів під час самостійної роботи з використанням ІКТ

Така форма підготовки майбутнього викладача хореографії наділена тим, що студент займає активну позицію: він може задавати запитання своєму викладачу або іншим учасникам освітнього процесу в інтернеті (при самостійній роботі з мультимедійним матеріалом, використовуючи інтернет-блог або сайт), діалогічно працювати з іншими студентами та співпрацювати з наданим навчальним засобом ІКТ (лекція, хореографічне завдання, реферат, самостійна підготовка постановки танцю або його сюжету, тощо), яке використовується потім на занятті (рис. 2.3). Самостійність студентів збільшується, що дозволяє урізноманітнювати творчі хореографічні завдання, які теж сприяють формуванню готовності майбутніх викладачів до застосування ІКТ. Таким чином, викладач та студент активно працюють в

освітньому інформаційно-комунікаційному середовищі, що безпосередньо впливає на формування їх готовності до застосування ІКТ.

Друга педагогічна умова пов'язана з *модернізацією підготовки майбутніх викладачів хореографії на основі включення в її зміст знань, умінь та навичок щодо застосування виокремленого комплексу ІКТ, що містить освітні, професійно-моделюючі та практично-професійні їхні види*. Ця педагогічна умова упроваджується завдяки:

1) *вдосконаленню змісту педагогічної підготовки майбутніх викладачів хореографії з метою застосування ІКТ в подальшій професійній діяльності* – пов'язана з потребою оптимізації змісту професійно-педагогічної підготовки для формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ. У змісті розробленої навчальної програми дисципліни «Композиція та постановка танцю» досить в обмеженому вигляді подається методична складова щодо оволодіння відповідними знаннями. Зміст цієї дисципліни недостатньо спрямований на розкриття творчої активності студентів, не повною мірою сприяє усвідомленню студентами потреби в прагненні творчого розвитку шляхом підвищення рівня сформованості готовності до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в процесі професійної діяльності. Реалізація цієї умови передбачає освітній процес з композиції та постановки танцю з оновленим змістом, в якому студент має посідати центральне місце з точки зору його активної діяльності, оскільки організація навчання відображає взаємодію студентів і педагогів, їх співробітництво, організацію й управління процесом навчання, орієнтовані на запланований результат (досягнення мети і завдань навчання).

У зв'язку із зазначеним вище, виникає гостра потреба в удосконаленні змісту професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії. Для цього необхідно: забезпечувати оптимізацією змісту програми підготовки студентів (теоретичний матеріал, самостійна робота); не дублювати зазначений в дисципліні «Композиція та постановка танцю» навчальний матеріал, а доповнювати, розширювати та передбачати цілеспрямовану методичну

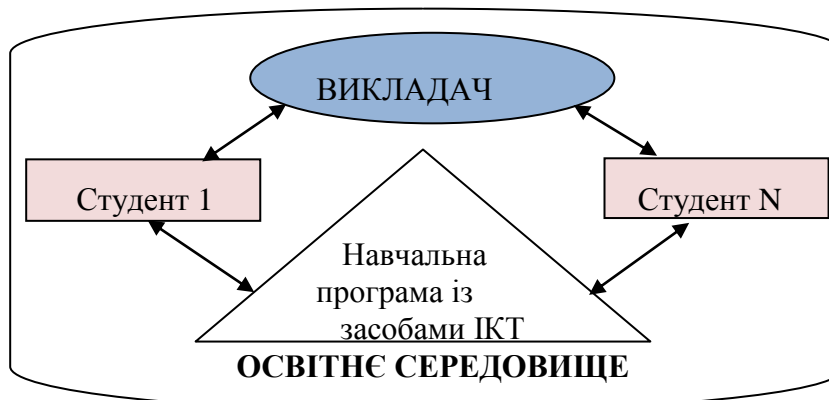

підготовку студентів; дотримуватися принципу системності та послідовності, який включатиме впровадження навчального матеріалу протягом усього періоду навчання в ЗВО, а також враховувати послідовність у дозуванні та доречності відповідної навчальної інформації відповідно курсу навчання. Детальна структура розробленої нами навчальної програми «Хореографічна майстерність»: перелік лекційного матеріалу з використанням ІКТ, а також завдання для самостійної роботи з розподілом навчальних годин наведено в додатку Б.

2) *забезпеченню методичної та практичної підготовки викладачів та студентів до застосування ІКТ (методика формування готовності здобувачів освіти до використання інтернет-блогів, інтернет-сайтів, тощо) на особистому рівні та в професійній діяльності.* Ця педагогічна умова обґрунтовується важливістю психолого-педагогічних та спеціальних знань, практичних умінь і навичок, професійних і особистісних якостей викладачів та студентів із застосуванням ІКТ. Освітній процес майбутніх викладачів хореографії має поєднувати рухову та інтелектуальну діяльність, творчі здібності, володіти термінологією відповідної спрямованості, яка визначає специфіку роботи, що полягає в динамічності, мінливості, оперативності, гнучкості, суперечливості і вимагає від них високого рівня сформованості готовності до застосування ІКТ при взаємодії з викладачем. До використання інноваційних підходів у проведенні лекцій підштовхнуло те, що лекційних занять у навчальному плані з дисципліни «Композиція та постановка танцю» не було. Добре прочитана лекція не тільки містить цінний матеріал, а й вчить мислити.

Методична підготовка викладача до заняття з використанням ІКТ має включати обґрунтування доцільності застосування ІКТ; вибору засобів ІКТ із змістом, що відповідає темі конкретного заняття; визначення типу та структури заняття; підбору найбільш раціональних та оптимальних форм роботи (аудиторна – лекція з мультимедійною презентацією, практичне заняття – використання інтернет-програм для побудови музичного та відео

супроводу хореографічної композиції, перегляд та аналіз танців різних світу, поза аудиторна – самостійна робота студентів: пошук інформації в мережі інтернет для створення майбутньої хореографічної композиції, тестові та контрольні завдання з прямим зв'язком із викладачем через інтернет-сайт тощо). Викладач має стати зразком для студентів у його подальшій самостійній професійній діяльності. Тому, визначивши роль викладача (аналіз його компетенцій, якими він має володіти під час навчання студентів: соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні, професійні компетенції; аналіз завдань та змісту практичних занять) та можливості застосування ІКТ (в аудиторній, позааудиторній та самостійній роботі), ми побудували авторську модель взаємодії зі студентами в освітньому процесі з використанням ІКТ (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Модель взаємодії викладача і студента в освітньому середовищі із застосуванням навчальної програми з ІКТ

Практична підготовка студентів ведеться викладачами за допомогою інтернет ресурсів (різні сайти та блоги, авторські матеріали тощо). Для цього вкладки інтернет-сторінок авторського сайту наповнені різноманітним програмним матеріалом, використовуються сучасні електронні освітні ресурси: електронні підручники, посібники, навчальні програми, тренажери й програми тестування набутих знань, тощо. Таким чином, поступово використання навчальних засобів за допомогою комп'ютерних мереж стають для майбутніх викладачів хореографії одним із основних, а також інструментом у їх майбутній професійній діяльності. Студенти починають

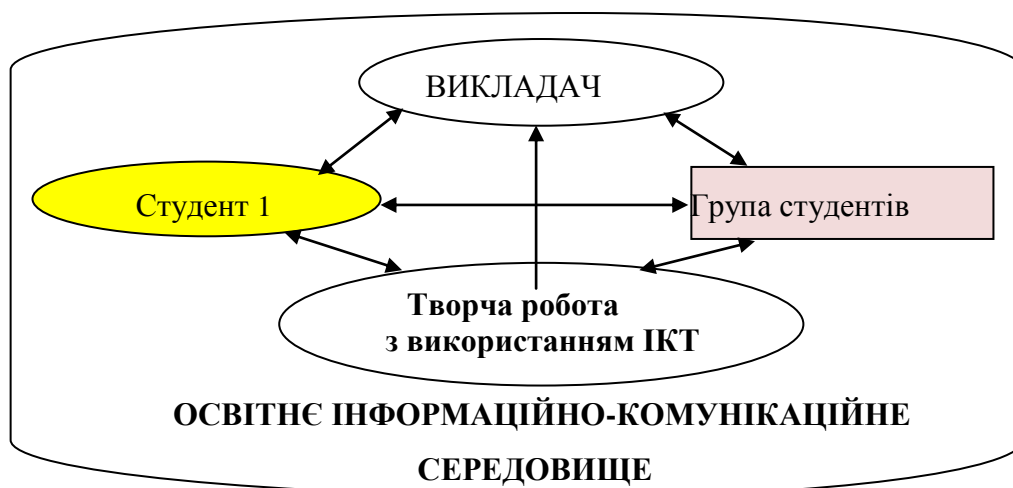
усвідомлювати, що сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають можливість принципово нового підходу до навчання. Результати проведених занять дозволяють зробити висновок, що майбутні викладачі хореографії позитивно сприймають навчальні засоби, що представлені в інтернет-блогах та інтернет-сайтах, із задоволенням беруть участь у їх створенні (самі наповнюють необхідною інформацією сторінки сайтів). Унаслідок цього підвищується їх активність, самостійність, формуються стійкі практичні навички постановки танцю з використанням ІКТ.

3) *орієнтації викладачів на перепідготовку або підвищення кваліфікації з метою впровадження ними ІКТ в освітній процес студентів* (додаток В). Сучасний викладач має володіти різними інноваційними методами, засобами, формами, методиками та ін., а також володіти професійною здатністю системно аналізувати, узагальнювати, оцінювати, творчо й ефективно здійснювати навчання, що передбачає, зокрема, використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі професійної підготовки. При цьому важливо, щоб освітній процес був зрозумілим та цікавим всім: і викладачам, і студентам. Тому сучасний викладач має проходити курси підвищення своєї кваліфікації або перепідготовку стосовно оволодіння ІКТ.

Професійна діяльність викладачів хореографії супроводжується застосуванням різних спеціальних засобів, зокрема ІКТ, що, в свою чергу, вимагає прояву високої оперативності, гнучкості розумових процесів, здатністю до постійного пошуку нестандартних способів вирішення, розуміння проблем, які виникають в освітньому процесі. Цьому теж потрібно вчитися та формувати готовність майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ. Професійна програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників за програмою «Народна хореографія» була нами розроблена та викладена в додатку В.

Третя педагогічна умова полягає в *розвитку творчих здібностей студентів у процесі використання ІКТ під час реалізації різних видів балетмейстерської діяльності*. Відомо, що більшість завдань, що виникають

у педагогічній практиці, безумовно вимагають творчого підходу. Особливо такий підхід вимагають танцювальні види активності, зокрема хореографія. При цьому сутність творчого процесу полягає в реорганізації наявного досвіду у формуванні на його основі нових комбінацій. У кожному творчому завданні міститься й нетворчий зміст, який є суттєвим для власне творчої роботи, оскільки він вміщує матеріал для обґрунтованої побудови гіпотез та створює передумови реалізації процесу пошуку. У процесі створення власних постановок і композицій за допомогою ІКТ (аудіо- та відеоматеріали, мультимедійні постанови тощо) студенти закріплюють здобуті знання та навички й розвивають творчі здібності, які сприяють креативному впровадженню в навчальну систему ІКТ (рис. 2.5).

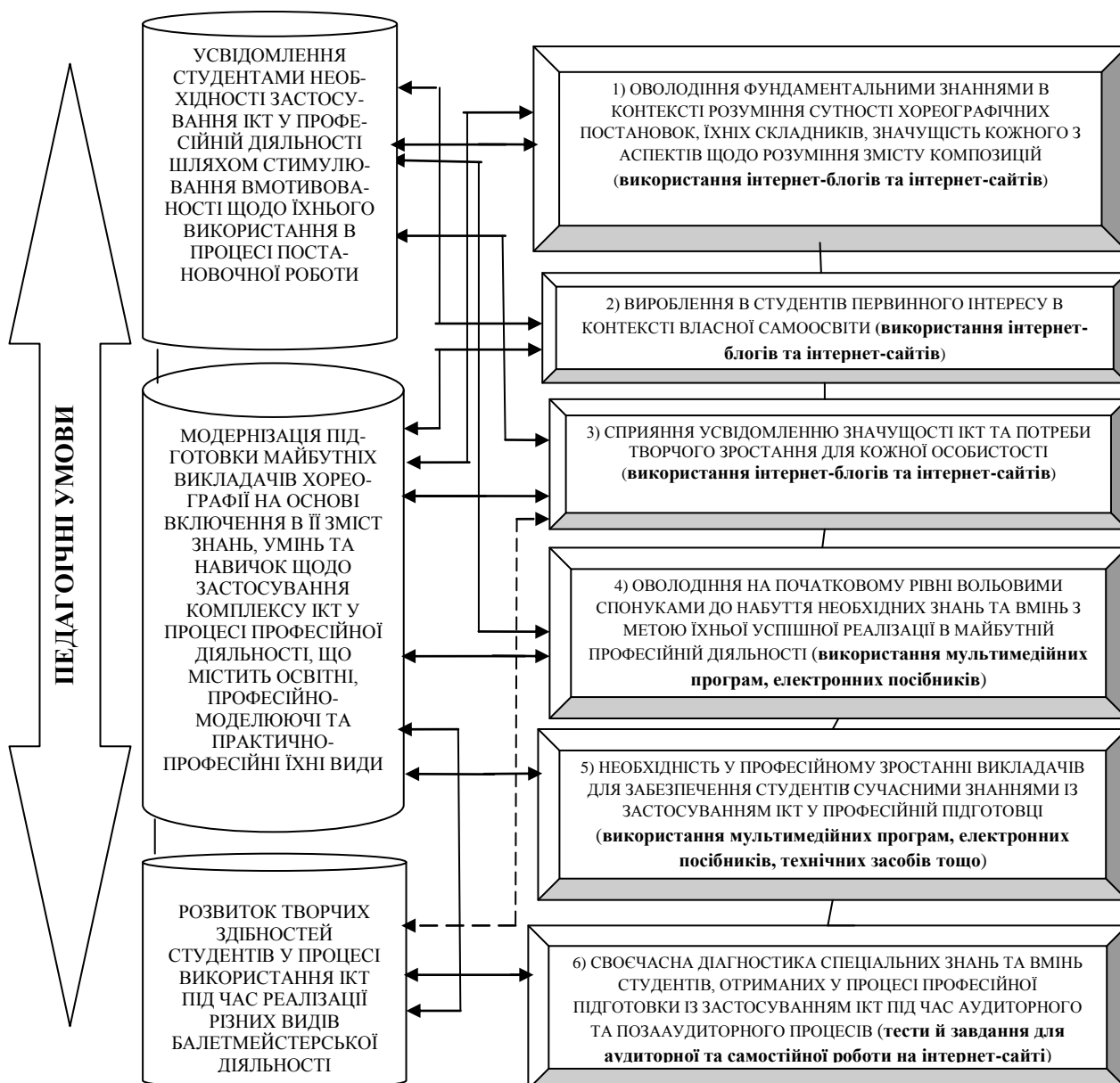

Рис. 2.5. Модель взаємодії викладача та студентів під час виконання та перевірки творчого самостійного завдання

Під час захисту своєї дипломної роботи з дисципліни «Композиція та постановка танцю» студент характеризує її послідовно: мета; вік, для якого підготовлена; лексика; виразність; демонстрація своєї творчої роботи. Це спонукає студентів розвиватися не лише в технічному аспекті, а й у комунікативному. Студенти, навчаючись за допомогою ІКТ, усвідомлюють, що у процесі їх застосування викладач виступає як організатор творчого процесу навчання, консультант-режисер, однодумець-постановник-балетмейстер, тощо.

Студенти виступають в ролі активного суб'єкта педагогічної взаємодії, здатного самостійно організувати свою діяльність, специфічно спрямованою на розв'язання професійно-орієнтованих завдань. Поряд з традиційним змістом хореографічних дисциплін надаються знання, використовуючи різні новітні методики. Це сприяє кращому сприйняттю навчальної інформації, інтересу до самих занять, збільшенню досвіду в професійній діяльності. Власне педагогічний критерій визначається тим, що за певних умов оцінюється не стільки окремі дії студентів, скільки їх діяльність як майбутнього викладача хореографії, рівень їхньої педагогічної майстерності, недоліки й успішність, ставлення до своїх майбутніх вихованців. Дидактичне бачення умов проявляється у контексті особливостей навчальної роботи. Тому процес розв'язання й аналізу педагогічних завдань та творчий підхід майбутніми викладачами хореографії зумовлює необхідність спеціальної підготовки з використанням сучасних навчальних програм з ІКТ.

Таким чином, при формуванні готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ ми намагалися, щоб (у залежності від сукупності факторів) відбувалась реалізація усіх трьох визначених та обґрунтованих педагогічних умов в тісному взаємозв'язку із забезпеченням самоосвідченості (через використання студентами в процесі навчання інтернет-блогів, інтернет-сайтів, тощо). Отже, з впровадженням в освітній процес з хореографії ІКТ майбутні викладачі хореографії повинні уміти: з'ясувати й сформулювати завдання; уявити собі хід його розв'язання в загальному вигляді; знайти оптимальний варіант його вирішення; проаналізувати й осмислити отриманий результат. Реалізація педагогічних умов має відбуватися в єдності з вирішенням завдань кожної конкретної умови формування готовності майбутніх викладачів хореографії. Між всіма ланками даного процесу обов'язково є взаємозв'язок (взаємозалежність та взаємообумовленість), який схематично представлений на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Взаємозалежність та взаємозумовленість педагогічних умов формування готовності МВХ до застосування ІКТ у професійній діяльності

Нерозривні лінії на рисунку означають пряму залежність та взаємообумовленість реалізації кожної з педагогічних умов із завданнями, а пунктирні лінії – їх опосередковану взаємообумовленість. Так, наприклад, як видно з рис. 2.6, реалізація першої умови (усвідомлення студентами необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості щодо їхнього використання в процесі постановочної роботи) передбачала безпосереднє вирішення таких завдань,

як: оволодіння фундаментальними знаннями в контексті розуміння сутності хореографічних постановок, їх складових, та значущість кожного з аспектів щодо розуміння змісту композицій; вироблення у студентів первинного інтересу в контексті власної самоосвіти (використання інтернет-блогів та інтернет-сайтів); сприяння усвідомленню значущості ІКТ та потреби творчого зростання для кожної особистості. А опанування на початковому рівні вольовими спонуками до набуття необхідних знань та умінь з метою їх успішної реалізації в майбутній професійній діяльності – опосередкована обумовленість даної педагогічної умови.

Таким чином, за результатами теоретичного аналізу нами були виявлені три педагогічні умови: усвідомлення студентами та викладачами необхідності застосування ІКТ в процесі професійної підготовки, організація освітнього процесу студентів із застосуванням ІКТ (вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії із використанням ІКТ, забезпечення методичної та практичної підготовки щодо застосування ІКТ на особистому рівні та в професійній діяльності, орієнтація викладачів на перепідготовку або підвищення кваліфікації з метою впровадження ними ІКТ в освітній процес), контроль рівнів зацікавленості та творчих здібностей студентів у використанні ІКТ. Обґрунтовані педагогічні умови взаємозалежні та взаємообумовлені із зазначеними завданнями. Проте розв'язання поставлених педагогічних завдань потребує практично миттєвого функціонування механізму творчості, оскільки рішення має прийматися досить швидко. Цього можна досягти з впровадженням в освітній процес з хореографії засобів ІКТ.

Для упровадження визначених нами педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності та з урахуванням аналізу теоретичних даних дослідження стало можливим розроблення педагогічно обґрунтованої та логічно побудованої моделі, в основу якої покладено положення про структурно-функціональний взаємозв'язок усіх

компонентів освітнього процесу з хореографії. Така підготовка має забезпечувати формування визначених компонентів досліджуваної готовності з використанням ІКТ в аудиторний та позааудиторний час. В умовах швидкого розвитку суспільства та змін до вимог освітнього процесу система вищої освіти має реагувати відповідним оновленням змістової складової фахової підготовки майбутніх викладачів хореографії, пошуком нових засобів навчання, методів та підходів до використання ІКТ під час їх професійної підготовки, що потребує формування готовності до їх застосування. Все більше уваги дослідники приділяють проблемам використання спеціалізованих програмних засобів для унаочнення та представлення навчального матеріалу, залучення технічних інновацій, впровадження інтерактивних технологій та використання інтернету.

Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності передбачає розвиток у студентів певних знань, умінь та якостей особистості, які не можна формувати без професійного ідеалу, моделі, у структурі якої представлені як професійні, так і особистісні складові. Тому, досліджуючи формування готовності до застосування ІКТ в професійній діяльності майбутніх викладачів хореографії, постає необхідність розроблення відповідної моделі, особливостями якої є зорієнтованість на сучасні тенденції розвитку ІКТ та оновлення змісту професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії.

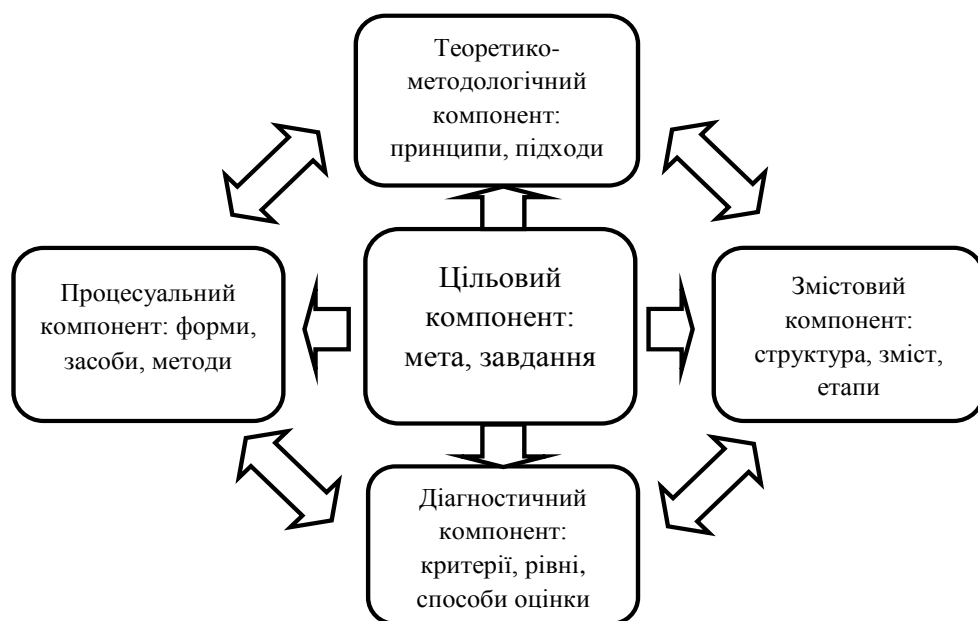
Модель – це абстрактне уявлення реальності в певній формі, призначена для демонстрації певних аспектів даної реальності та отримання відповідей на досліджувані запитання. Модель (із французького. *modèle* – «зразок») – це уявна або матеріально реалізована система, котра відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта [103]. М. Фіцула [195] наукову модель визначає як смислово представлену й матеріально реалізовану систему, яка адекватно відображає предмет дослідження (наприклад, моделює оптимізацію структури

освітнього процесу або управління ним тощо), є засобом теоретичного дослідження педагогічних явищ через уявне створення життєвих ситуацій; допомагає пізнати закономірність поведінки людини в різних ситуаціях. С. Гончаренко [34] визначає, що модель – це штучно створена система елементів, які з певною точністю відображають певні властивості, сторони, зв'язки об'єктів, що вивчаються. За визначенням О. Кочергіна [102], модель – це уявна чи матеріально втілена система, яка відтворює об'єкт дослідження і здатна замінити його так, що й сама стає джерелом нової дослідницької інформації. Незалежно для якої галузі діяльності для створення моделі у людини є як засоби свідомості, так і засоби матеріального світу. Залежно від того, які саме засоби домінуватимуть, визначатиметься і тип моделі – матеріальна чи ідеальна. Поняття «модель» широко вживається не лише в науковій літературі, причому залежно від ситуації в нього вкладається різний зміст. Термін «модель» походить від латинського «modulus», що означає міра, мірило, зразок, норма. Багато авторів визначають поняття «модель» теж по-різному. К. Платонов [146] виділяє три моделі професіоналу: нормативну, експективну та емпіричну. Тобто це уявлення образу професіоналу, який він має бути, та зафіксований в нормативній документації. Моделювання окреслюють у філософії науки як опосередкований метод пізнання об'єктів чи явищ, пряме вивчення яких є складним чи неможливим [200]. Процес моделювання позначає побудову моделі та її дослідження та служить для визначення стану розробленості досліджуваної проблеми, уточнення базових понять. Як зазначав А. Макаренко [120], педагогічне моделювання використовується для вирішення таких педагогічних завдань, як планування й організація освітнього процесу, оптимізація структури змісту навчання й виховання, побудова технологій освітнього процесу. Моделювання освітнього процесу необхідне для визначення цілей, способів і засобів їх досягнення, отримання належних результатів. Учені вважають, що шляхом моделювання процесу професійної підготовки можливо створити оптимальну дидактичну модель процесу навчання або професійної підготовки. Таким

чином, в нашому дисертаційному дослідженні моделювання служить для з'ясування особливостей використання сучасних методологічних підходів у розробці готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій), установлення критеріїв, показників і рівнів (зокрема, сформованості готовності в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії), моделювання формування готовності (зокрема, готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій), виокремлення педагогічних умов, які забезпечують ефективну реалізацію моделі.

У підрозділі 1.1 була з'ясована структура готовності, яка включала п'ять напрямів. У цьому підрозділі нами визначена взаємодія компонентів цих напрямів: цільового, теоретико-методологічного, процесуального, змістового, діагностичного (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Взаємодія компонентів моделі формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності

З теоретичного обґрунтування понять «модель» та «моделювання» було визначено, що під моделюванням розуміють дослідження об'єктів пізнання не безпосередньо, а непрямим шляхом, вивченням деяких інших

допоміжних об'єктів. Системний аналіз підходів до формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ надав підґрунтя до розробки і теоретичного обґрунтування моделі формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності. При проектуванні моделі головна мета полягала в тому, щоб, використовуючи в єдності організаційні форми, методи, зміст та засоби, забезпечити гнучкість системи, зробити її здатною до швидкого реагування та пристосування до умов, які постійно змінюються.

Для того, щоб досконало вивчити проблему дослідження на теоретичному рівні, визначити сутність та структуру понять «формування готовності майбутніх викладачів хореографії», «інформаційно-комунікаційні технології», а також визначити діагностичний інструментарій, потрібно розробити модель формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності та методику її реалізації (рис. 2.8). Модель формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ складається з кількох надзвичайно важливих компонентів (цільового; теоретико-методологічного; змістового; процесуального; діагностичного). Усі вони тісно взаємопов'язані між собою та їх структурними елементами й створюють цілісність моделі. Модель враховує багатогранність освітнього процесу при професійній підготовці майбутніх викладачів хореографії.

Цільовий компонент нашого дослідження містив певну мету – формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності.

До **теоретико-методологічного компоненту** входять мета, педагогічні умови оптимізації процесу формування готовності студентів до застосування ІКТ, методологічні підходи щодо забезпечення цього процесу. В підготовці майбутніх викладачів хореографії важливим, на наш погляд, є розвиток творчих здібностей. Без них навряд чи можливо повною мірою реалізовувати в практичній діяльності вищезазначену мету. У відповідності з метою

визначаються змістова, методична, дидактична та інші важливі складові процесу професійної підготовки.

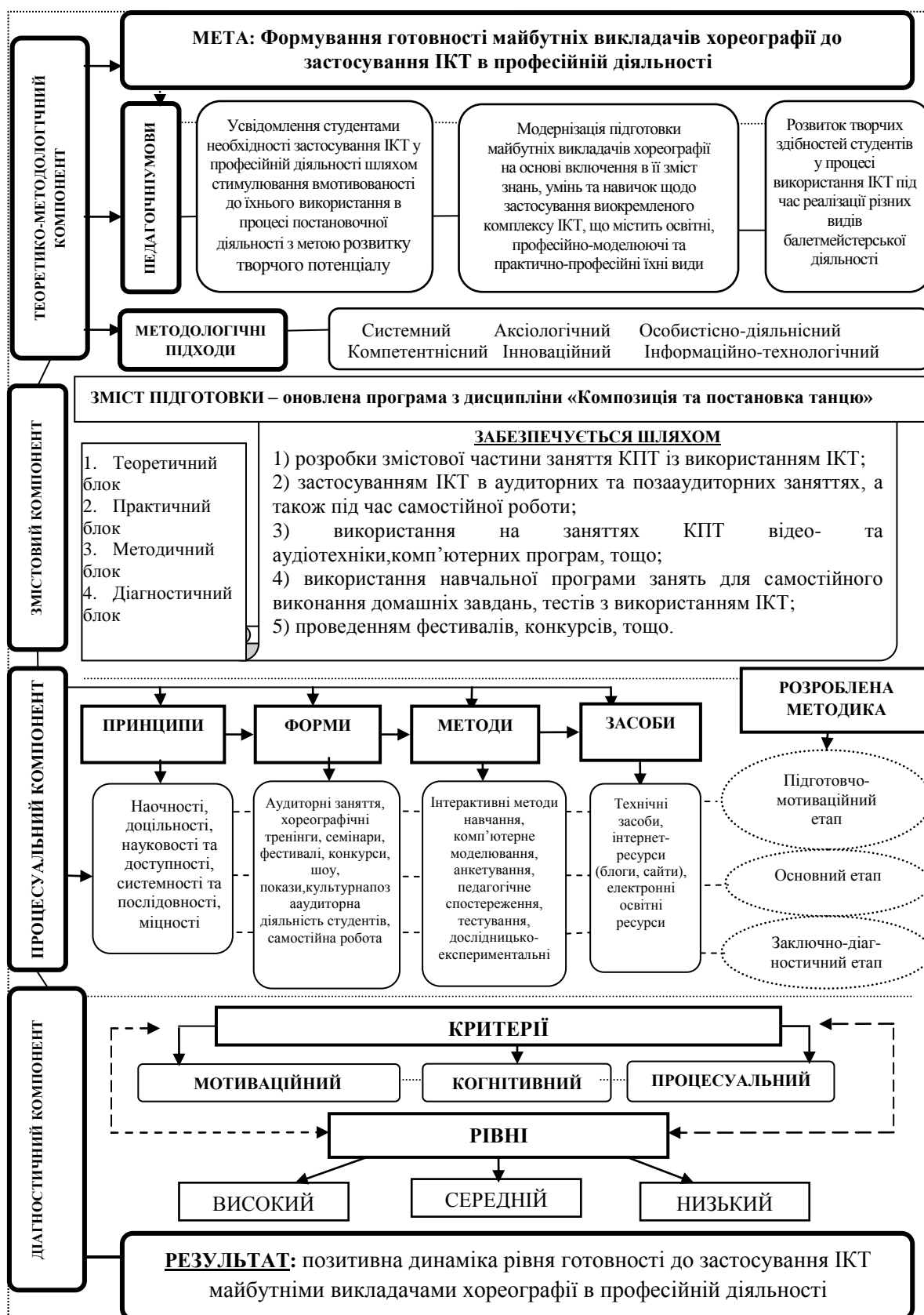

Рис. 2.8. Схема моделі формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності

В нашому дослідженні достатньо важливим є визначення, наукове обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ. Здійснення процесу формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ на високому продуктивному рівні потребує визначення методологічної складової цього процесу. У зв'язку з цим, надзвичайно важливим є виокремлення методологічних підходів, на яких ґрунтується відповідний процес. Із сукупності існуючих методологічних підходів було виокремлено ті з них, які є найбільш вагомими для нашої експериментальної перевірки (системний, аксіологічний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, інноваційний, інформаційно-технологічний).

Системний підхід (К. Абульханова-Славська, А. Бодальов, А. Брушлінський, Л. Виготський, І. Гальперін, В. Гордон, В. Зінченко, Я. Коломінський, Т. Кудрявцев, О. Лукашев, А. Сухарьов, В. Шадріков та ін.), на основі якого в нашому дослідженні були виявлені педагогічні умови. При такому підході відбувається комплексне вивчення педагогічного об'єкта як одного цілого з представленням його частин чи елементів як цілеспрямованих систем і вивчення цих систем та взаємовідносин між ними.

У нашому дослідженні при системному підході професійна підготовка майбутніх викладачів хореографів розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів однієї складної динамічної педагогічної системи, яка перебуває в стані постійних змін під впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх виявлених нами чинників, пов'язаних процесами перетворення вхідного набору ресурсів в інші вихідні ресурси.

Аксіологічний підхід (Н. Асташова, В. Гриньова, А. Волков, Н. Дзулічанська, С. Матакова, В. Сластьонін, Г. Фадєєв та ін.) відіграє вкрай важливе значення та відзначають провідну роль у формуванні та становленні особистості майбутніх фахівців з різних галузей науки і освіти. Важливе місце при формуванні готовності до професійної діяльності відіграють не лише здібності, навички та вміння, а й мотивація, професійний інтерес,

установки, потреби, що безпосередньо формуються під впливом ціннісно-мотиваційної сфери особистості. Отже, сучасний викладач хореографії має володіти аксіологічним мисленням, у зв'язку з чим процес підготовки майбутніх викладачів хореографії має скеровуватися в напрямі усвідомлення студентами важливості постійного творчого розвитку, використовуючи новітні технології навчання для композиції та побудови танцю.

Реалізація *особистісно-діяльнісного підходу* (К. Ахіяров, І. Бех, І. Шокіна та ін.) відбувається через особистісну орієнтацію та компетентісну спрямованість змісту аудиторної та позааудиторної роботи та їх дидактичного забезпечення, який включає в себе не тільки орієнтацію на розвиток особистості, а й її спонукання до активної діяльності. Впровадження особистісно-діяльнісного підходу в освітній процес розуміє органічне поєднання навчання як нормативно побудованого процесу та навчання як індивідуальної значущої пізнавальної діяльності окремого суб'єкта, в якій реалізується досвід його життєдіяльності. А пізнавальна діяльність студента в процесі навчання сприяє розвитку особистості [209]. У нашому дослідженні цей підхід особливо цінний щодо сприяння творчому розвитку майбутніх викладачів хореографії, оскільки передбачає сконцентрованість процесу професійної підготовки на особистісному ставленні до кожного конкретного студента, на розвиток його природних нахилів та індивідуальних потреб.

Компетентнісний підхід (І. Зязюн, Н. Кузьміна, Л. Хоружа та ін.) відіграє визначальну роль, оскільки передбачає чітке визначення ключових компонентів компетентності (сукупності хореографічних знань, умінь, навичок, цінностей тощо) сучасного викладача, здатного на високому продуктивному рівні забезпечувати процес навчання з постійним творчим розвитком, особистісним та професійним самовдосконаленням. акцентує увагу на здатності використовувати здобуті знання. Цей підхід у нашому дослідженні допомагає набувати вміння розв'язувати проблеми, що виникають при побудові композиції та постановці танцю: у пізнанні й

поясненні явищ дійсності; під час засвоєння сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; у стосунках з викладачами, одногрупниками, іншими учасниками освітнього процесу, в етичних нормах, використанні хореографічної лексики; у практичному використанні хореографічних постановок; в естетичному поцінюванні; при оцінюванні своєї готовності до навчання із застосуванням сучасних технологій. З позицій цього підходу визначення цілей формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності має передувати добору певних знань: спочатку слід з'ясувати, для чого потрібні ці знання, а потім уже добирати зміст, освоєння якого дасть змогу здобути бажані результати.

Інноваційний підхід розкривається у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених: теоретичне обґрунтування психолого-педагогічних засад підготовки фахівців до комунікативної та інноваційної діяльності (М. Вакуленко, Н. Волкова, І. Зязюн, І. Єрмакова, В. Кан-Калик, І. Логінова, С. Максименко, В. Паламарчук, В. Сластьонін та ін.); впровадження інновацій в освіті, в тому числі у професійній освіті (С. Гончаренко, І. Дичківська, Н. Дічек, М. Кларін, В. Кремень, О. Мармаза, Н. Ничкало, В. Носков, О. Пометун та ін.).

Отже, в дослідженні проблеми формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності цей підхід характеризується спрямуванням підготовки майбутніх викладачів хореографії до реалізації інноваційної діяльності в контексті формування їх готовності до застосування ІКТ в майбутній професійній діяльності. Специфічними особливостями інноваційного підходу є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в поновлюваних ситуаціях.

Інформаційно-технологічний підхід пов'язаний із застосуванням в освітньому процесі інформаційних технологій (А. Бойченко, Г. Ільницька, О. Коваленко, О. Суровов, М. Фіцула та ін.). Використання такого підходу пов'язують з підвищенням якості навчання студентів. При оцінці впливу

застосування інформаційних технологій на ефективність освітнього процесу враховують і той факт, що вони впливають не тільки на процесуальний його аспект, а й на зміст освіти в цілому.

Застосування інформаційних технологій дозволяє вирішувати ряд принципово нових дидактичних завдань: вивчати процеси та явища всередині складних технічних систем на основі використання засобів комп'ютерної графіки та комп'ютерного моделювання; розглядати різноманітні процеси у зручному для вивчення вигляді, що реально відбуваються з дуже великою або дуже малою швидкістю. Також застосування сучасних інноваційних засобів дозволяє включити до навчальних програм дисциплін лекційні та практичні заняття з використанням комп'ютерних технологій (електронні посібники, інтернет-блоги, інтернет-сайти, тощо). Цей підхід у нашому дослідженні концентрує увагу майбутніх викладачів хореографії на вивченні та використанні всіх видів інформаційного контенту, інформаційного супроводу будь-яких явищ та технічну сторону застосування навчального матеріалу в професійній діяльності. Такий підхід спрямовується на створення та широке використання в освітньому процесі ІКТ з метою раціонального й водночас інтенсивного формування готовності до їх застосування в професійній діяльності. Провідними видами ІКТ стали:

- програмно-методичний комплекс, який забезпечує можливість самостійно засвоїти навчальний курс «Композиція та постановка танцю» (інтернет-блог «Все для хореографів»);

- програмні засоби, призначені для перевірки та оцінки знань, умінь та навичок з композиції та постановки танцю (навчальна програма «Хореографічна майстерність», інтернет-блог «Все для хореографів»);

- хореографічні тренажери (інтернет-блог «Все для хореографів», інтернет-сайт «Хореографія з Наталією Добролюбовою»), що слугують для формування та закріплення різного роду спеціальних навичок, включають засоби для перевірки досягнутих результатів та можливості зміни тренуючих впливів (їх швидкості, інтенсивності, складності тощо);

- сценічні програми, що забезпечують додаткові дидактичні можливості (моделювання композицій та постановок танцю через on-line спілкування в чаті інтернет-сайту «Хореографія з Наталією Добролюбовою»). Спілкування, що виникає у процесі такої роботи, є однією специфічних форм самовиразу особистості у процесі інформаційної взаємодії з комп'ютером та колегами. Такі програми здійснюють реальний вплив на формування світогляду сучасних студентів, що вже конкурує з такими соціальними інститутами, як сім'я та заклад освіти.

Характеризуючи **змістовий компонент** моделі, зауважимо, що його реалізація здійснюється в тісному взаємозв'язку з вищезазначеними педагогічними умовами. Оптимізація змісту підготовки для набуття студентами знань до застосування інформаційно-комунікаційних технологій потребує аналізу навчального плану студентів, а також аналізу програм навчальних дисциплін, що викладаються під час навчання в ЗВО, а також аналізу змісту аудиторної та позааудиторної роботи в коледжі. Аналіз навчальних дисциплін, що тим чи іншим чином можуть сприяти процесу формування готовності студентів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій, перш за все, обумовлений потребою, по-перше, встановлення ступеню їх реальних можливостей в контексті забезпечення цього процесу, по-друге, дослідивши зміст таких дисциплін, ми маємо можливість не повторювати те, що вивчається студентами в рамках освітнього процесу, а лише доповнювати його, створюючи систематичний підхід до планування та ознайомлення студентів з необхідною інформацією.

Аналіз навчального плану підготовки студентів дозволив установити, що на процес формування готовності студентів коледжу до застосування ІКТ впливає дисципліна «Композиція та постановка танцю». При плануванні змістової та процесуальної складових позааудиторної роботи в коледжі урахування недостатньої зорієнтованості дисципліни як в контексті набуття студентами комплексу необхідних хореографічних знань, так і низький рівень забезпечення майбутніх викладачів методичною та практичною

підготовкою з питань застосування сучасних методик, технологій та систем, що позитивно впливають на творчий розвиток.

Таким чином, реалізація змістового компонента моделі передбачається через оптимізацію змісту підготовки з використанням ІКТ шляхом розроблення нових робочих навчальних програм.

Процесуальний компонент моделі формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ вміщує методику реалізації професійної підготовки студентів – принципи, форми роботи, методи, засоби та етапи навчання. Слід зазначити, що кожний з етапів відграє своє надзвичайно важливе значення в питанні формування готовності студентів до застосування ІКТ. Так, *підготовчо-мотиваційний етап* передбачає виконання наступних завдань:

- оволодіння фундаментальними знаннями з побудови композиції та постановки танцю за допомогою ІКТ;

- вироблення у студентів первинного інтересу застосування ІКТ у професійній діяльності;

- сприяння усвідомленню значущості та потреби творчого зростання для кожної особистості під час демонстрації власних хореографічних постановок та обговорення виступів та інших проблем з композиції та постановки танцю під час відео дискусії в скайпі тощо;

- опанування на початковому рівні вольовими бажаннями до набуття необхідних знань та умінь (самостійна індивідуальна робота з постановки та композиції танцю за допомогою інтернет-сайту тощо).

Основний етап вміщує такі завдання:

- формування усвідомленого розуміння значущості навчання з використанням ІКТ;

- вироблення усвідомлення потреби в набутті постійного творчого зростання (порівняльна оцінка власних хореографічних постановок із іншими через спілкування та відео на інтернет-сайті або блозі);

- набуття глибинних знань з питань побудови композиції та постановки танцю (розглядання сучасних хореографічних проектів у іншомовних країнах світу з використанням ІКТ, тощо);

- оволодіння гностичними, проєктивними, конструктивними та комунікативними вміннями в галузі власної самоосвіти за допомогою інтернет-блогу та інтернет-сайту;

- сприяння формуванню у студентів свідомої активності на творчу діяльність в особистісній та професійній роботі (самостійна робота з використанням ІКТ).

Заключно-діагностичний етап націлений на вирішення наступних завдань:

- подальше набуття та закріплення хореографічних знань зі спрямування на формування в майбутній професійній діяльності із застосуванням ІКТ;

- поглиблене оволодіння комунікативними та організаційними вміннями (використання конференц-зв'язку або відеочатів).

Аналіз сучасної наукової літератури свідчить про наявність студій та танцювальних класів, в яких розкриваються окремі форми позааудиторної роботи в коледжі. Так, О. Резніченко [163] зазначає важливість таких форм виховної роботи, як: студентські театри, естрадні мініатюри, КВК, художні студії тощо. На думку вченого, саме ці форми позааудиторної роботи ЗВО забезпечують великі можливості для розвитку індивідуальності кожного студента, сприяють самореалізації кожного учасника як творчої особистості .

Отже, на основі опрацьованих літературних джерел було виділено такі форми аудиторної та позааудиторної діяльності майбутніх викладачів хореографії, які мають значний потенціал для формування готовності до застосування ІКТ. Специфіка процесу набуття майбутніми викладачами хореографічних знань, умінь та навичок вимагає застосування в освітньому процесі переважно інтерактивних методів навчання. Такий вибір, перш за все, обумовлюється тим, що інтерактивні методи дозволяють більш якісно

реалізовувати навчальну, виховну та розвивальну функції педагогічного процесу, спонукають до активного засвоєння знань студентами шляхом самостійної роботи та колективного обговорення, удосконалюють інтелектуальні вміння, продуктивне та творче мислення, а також дозволяють активно формувати професійні якості майбутніх фахівців. У свою чергу, для викладача така організація навчання є дієвим способом отримання зворотного зв'язку, за допомогою якого виникають більш сприятливі можливості для ефективного коригування процесу оволодіння студентами відповідними знаннями та вміннями [197].

Численні дослідження підтверджують значну перевагу інтерактивних методів навчання над традиційними методами. Так, у класичному вигляді донесення до студентів інформації засвоюється лише 5 % навчального матеріалу. Під час читання – на достатньому рівні засвоюється 10 %, у процесі роботи з відео- та аудіоматеріалами не більше 20 %, під час демонстрації будь-чого – 30 %. Під час дискусії засвоюється біля 50 % навчального матеріалу, в процесі виконання практичних дій – 75 %. Але найвищий результат відбувається тоді, коли студент навчається сам, навчає інших. У такому разі ним засвоюється до 90 % необхідних знань [196]. Досягнення такого результату можливо лише при застосуванні окремих інтерактивних методів навчання.

Педагогічні принципи відображають загальні вимоги до змісту й організації освітнього процесу, вибору та реалізації методів і засобів навчання, форм організації навчально-пізнавальної діяльності [34; 103].

Наше дослідження з використанням ІКТ ґрунтується на наступних принципах навчання:

– принцип наочності, який дозволяє використовувати на будь-якому занятті ілюстративний матеріал, аудіо- або відеоматеріал, ресурси рідкісних ілюстрацій);

– принцип доцільності, який дозволяє використовувати презентації навчального призначення та є доцільним на будь-якому етапі вивчення теми і на будь-якому етапі заняття. Це призводить до скорочення часу навчання;

– принцип науковості та доступності, який реалізується через інформацію, яка подається викладачем та студентом про нові досягнення в культурі України та іншомовних країн та дозволяє одночасно на занятті вирішувати різнорівневі завдання;

– принцип системності та послідовності передбачає послідовне вивчення матеріалу, його структурування й виділення основних понять і зв'язків між ними. Це є основою для розробки та добору методики формування готовності до застосування ІКТ в освітньому процесі студентів;

– принцип міцності навчання, за допомогою якого можливо використання занять-презентацій та технічно дозволяє неодноразово повертатися до матеріалу, який вивчався раніше.

Формами реалізації моделі формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності є лекції, змішане навчання (аудиторна та позааудиторна робота), науково-практичні конференції, дистанційні курси, практика з виготовлення мультимедіа, самостійна та індивідуальна робота. Для реалізації форм організації навчання використовувались методи, спрямовані на розвиток особистості майбутнього фахівця та на здобуття необхідних знань, умінь і навичок. Серед таких методів нами виділено комп'ютерне моделювання, інтерактивні методи, тестування, дослідницько-експериментальні методи. Як засоби навчання в моделі формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ пропонуємо використовувати технічні засоби (комп'ютери, ноутбуки, мобільні пристрої, тощо), ресурси мережі Інтернет (електронні освітні ресурси, відкриті освітні платформи, інтернет-блоги, інтернет-сайти, тощо).

Діагностичний компонент моделі передбачає встановлення стану сформованості готовності студентів до застосування інформаційно-

комунікаційних технологій як протягом усього формувального етапу експериментальної перевірки, так і по його закінченню за допомогою відповідного діагностичного інструментарію. Він виокремлює такі компоненти процесу формування готовності: знаннєвий, процесуальний, особистісний. Для перевірки результативності моделі були розроблені критерії (мотиваційний, когнітивний та процесуальний), кожен з яких характеризується відповідними показниками (здатність до самовдосконалення та здатність до самоаналізу, повнота та глибина знань, професійні навички та операційні уміння) та рівнями сформованості (високий, середній, низький). Ця модель містить зворотні зв'язки між складовими, що дозволяє своєчасно здійснювати корекцію структури та змісту визначених педагогічних умов. Зокрема компоненти, виділені в моделі, впливають на методологічні підходи формування готовності до професійної діяльності майбутніх викладачів хореографії, а також на критерії зазначеної готовності, їх показники та рівні.

Результатом реалізації моделі є формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності, яка полягає в набутті необхідних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, розвиток яких дає змогу розв'язувати професійні хореографічні завдання, а також проблеми, що виникають у реальних ситуаціях педагогічної діяльності з використанням ІКТ та передбачає здатність допрофесійного зростання в галузі ІКТ.

Виходячи з вище зазначеного, для формування готовності до застосування ІКТ в професійній діяльності та більшої пізнавальної наочної організації освітнього процесу майбутніх викладачів хореографії в нашому дослідженні будемо використовувати виявлені та обґрунтовані педагогічні умови з різними новітніми технологіями (інтернет-блоги та інтернет-сайти викладачів хореографії, які призначені дізнаватися цікавої та важливої інформації про хореографію, його коротку історію та розвиток, а також види

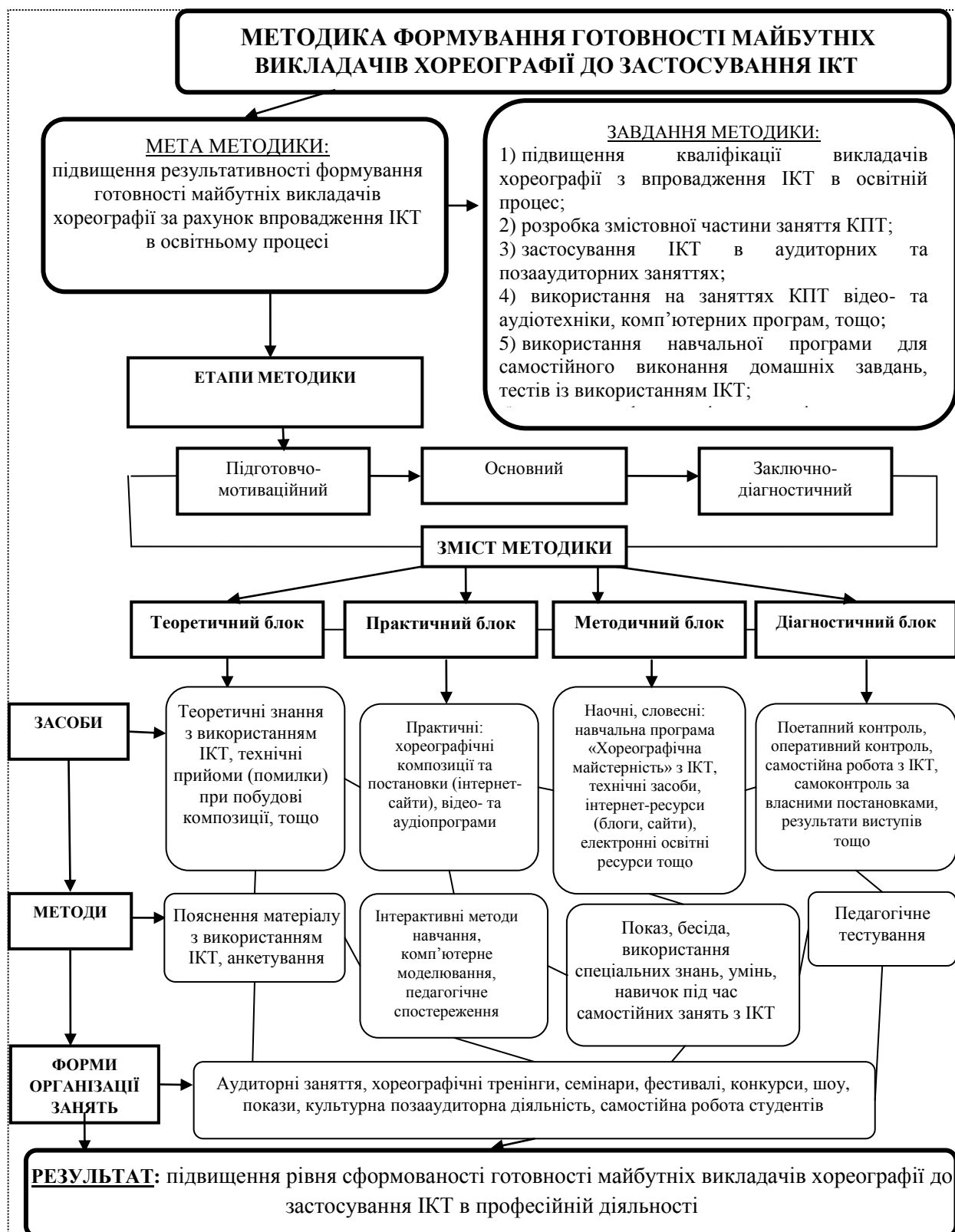
хореографічних напрямів, сучасні методи та засоби побудови композицій, тощо) при певних формах організації освітнього процесу.

2.2. Упровадження педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності

Основним елементом змістового блоку розробленої нами моделі формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності стала навчальна дисципліна «Композиція та постановка танцю» й методичні семінари з підвищення кваліфікації для викладачів двох експериментальних закладів освіти (додаток В). Спрямованість на використання ІКТ в освітньому процесі студентів мали лекції з даної дисципліни, а також завдання для самостійної роботи, що були орієнтовані на застосування студентами інформаційно-комунікаційних технологій.

Вище означений матеріал дослідження, репрезентовані критерії та рівні сформованості готовності, обґрунтовані педагогічні умови призвели до того, що для їх упровадження в освітній процес майбутніх викладачів хореографії була додатково розроблена авторська методика формування їхньої готовності до застосування ІКТ [49] (рис. 2.9).

Розроблена методика вміщує: мету навчання: освітні, розвивальні, виховні, практичні; принципи навчання; зміст навчання; засоби навчання; форми навчання; методи навчання. Необхідними вимогами до розробленої методики є: реалістичність; відтворюваність; виразність; відповідність меті та завданням плануємої дії, обоснованість; результативність. Методика складається з чотирьох складових частин: концептуальної, змістової, процесуальної, діагностичної та програмно-методичного забезпечення [49].

Рис. 2.9. Методика формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності

Розроблена нами методика розглядається як спосіб організації теоретичної, практичної та методичної діяльності, а також самостійної роботи студентів, зумовлену закономірностями та особливостями змісту

навчальної дисципліни «Композиція та постановка танцю». Враховуючи специфіку її викладання, вона не може йти без участі інформаційно-комунікаційних технологій. Методика передбачала вдосконалення традиційної навчальної програми з дисципліни «Композиція та постановка танцю».

Суттю цієї методики стало формування готовності до використання ІКТ в майбутній професійній діяльності викладачів хореографії через впровадження в освітній процес спеціальних практичних занять та самостійної роботи студентів з композиції та постановки танцю. Такі заняття вміщували відеозаписи танців (інформація з різних виступів, фестивалів тощо, які розміщені на розробленому нами сайті), створення графічних малюнків танцю, монтування авторських та специфічних фонограм для майбутніх хореографічних композицій, алгоритм пошуку необхідного хореографічного матеріалу на сайтах іншомовних країн, використання технічних засобів навчання (ТЗН) під час вивчення хореографічної композиції з розвинутою лексику. Методика проводилася за трьома етапами та включала певні форми, методи та засоби навчання. Зміст методики містив теоретичний, практичний, методичний та діагностичний блоки, які включали всі етапи методики. Реалізовувалася розроблена нами методика за наступним алгоритмом (рис. 2.10) та виявлявся характер розвитку основних компонентів готовності.

Суттєвою також була робота щодо виявлення перетворень у навчально-методичному забезпеченні дисципліни «Композиція та постановка танцю»: у змісті лекційних занять, способі організації занять, динаміці формування фахових знань і умінь із застосуванням ІКТ в освітньому процесі на кожному етапі навчання, а також результатах навчально-методичної роботи. Ефективність формування готовності до застосування ІКТ студентами оцінювалася за результатами експерименту протягом всього навчання, здійснювалася корекція розробленої нами навчальної програми «Хореографічна майстерність», розробка методичних матеріалів,

узагальнювався експериментальний матеріал, проводився порівняльний аналіз результатів контрольної та експериментальної груп.

Рис. 2.10. Алгоритм побудови роботи зі студентами щодо впровадження методики формування готовності до застосування ІКТ

У процесі дослідження показано певний алгоритм (рис. 2.10), що дозволив розробити та впровадити в освітній процес студентів поетапну методику формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності з метою підвищення ефективності формування готовності за рахунок впровадження ІКТ в освітньому процесі.

Реалізація розробленої нами методики проводилася за трьома етапами: підготовчо-мотиваційним, основним та заключно-діагностичним. Результативність методики підготовки майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ зумовлена продуманою організацією освітнього процесу до виконання цієї роботи. На визначених етапах були проведені певні організаційні та методичні роботи (табл. 2.2).

На підготовчому етапі проведення методики для викладачів експериментальних закладів освіти проводилися заняття-консультації, на яких розглядалися актуальні проблеми організації науково-методичного процесу навчання студентів із використанням ІКТ, їх роль і місце у підготовці сучасного викладача хореографії. Учасники експериментального дослідження були не лише ознайомлені з методикою, а й забезпечені відповідним методичним матеріалом з використанням ІКТ. Отже, було розроблено систему занять з педагогіки та фахової методики, що висвітлені в роботах автора (додаток Г).

Таблиця 2.2

Етапи методики формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ

Зміст методики	Етапи проведення методики		
	Підготовчо-мотиваційний	Основний	Заключно-діагностичний
Форми	Аудиторні (індивідуальна та групова роботи) та позааудиторні заняття, самостійна робота		
Методи	Теоретичний аналіз й узагальнення матеріалів з постановки та композиції танцю; анкетування, опитування, бесіди; показу та демонстрації на прикладах різних хореографічних творів із застосуванням ІКТ; педагогічне спостереження з використанням ТЗ та ІКТ	Педагогічний експеримент; показу та демонстрації; побудова власних хореографічних проєктів із застосуванням ІКТ; практичні постановки хореографічних композицій за допомогою ІКТ	Контролю знань, умінь і навичок; підсумкового аналізу розроблених постановок із застосуванням ІКТ та ТЗ; комп'ютерної обробки отриманих результатів
Засоби	Літературні джерела, електронні посібники, інтернет-ресурси, семінари, консультації, самостійна робота тощо	Інтернет-блог, Інтернет-сайт, навчальна програма «Хореографічна майстерність» з використанням ІКТ, технічні засоби (ТЗ) для створення відео- та аудіоматеріалу для постановки та композиції танцю, графічної побудови хореографічного малюнка тощо	Оцінка виступів та показів з використанням ІКТ та ТЗ, спеціальна комп'ютерна програма для математичної обробки результатів

У процесі проведення експериментальної роботи на основному етапі методики була використана розроблена нами програма занять, здійснювався зворотній зв'язок із викладачами, надавалися методичні поради, проводилися консультації.

На цьому етапі педагогічного експерименту нами здійснювалося планомірне та безперервне впровадження заходів відповідно до розробленої моделі формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ. З урахуванням визначених критеріїв експериментальний вплив спрямовувався на кожний із компонентів процесу підготовки в експериментальних групах. Вносилися необхідні зміни і доповнення у зміст та організацію навчання, вирішувались організаційні питання. У процесі викладання дисципліни «Композиція та постановка танцю» викладачами розроблялися й застосовувалися інформаційно-комунікаційні технології: мультимедійні лекції, тестові завдання, завдання для самостійної роботи. Також на даному етапі відбувалося формування творчого ставлення до практичної діяльності викладача хореографії щодо застосування ІКТ в професійній діяльності, активізувалося бажання до інноваційної діяльності.

Реалізація процесу підготовки майбутнього викладача хореографії до застосування ІКТ відбувалася під час навчання в ЗВО. Навчальна робота була організована таким чином, що саме вивчення зазначеної дисципліни відбувалося із застосуванням в освітньому процесі мультимедійних лекцій, відео та аудіо інформації для практичних занять, організованих за інформаційно-комунікаційними технологіями. Навчальна робота в експериментальній групі ретельно планувалася: розроблена навчальна програма дисципліни «Композиція та постановка танцю», за якої складався тематичний план занять; під відповідну тему підбиралися відповідні мультимедійні засоби навчання та надавалося певне завдання.

Аналізуючи специфічні особливості викладання хореографії в розвинених європейських країнах, ми натрапили на різницю в постановці

мети естетичного виховання. Виходячи з мети викладання дисципліни «Композиція та постановка танцю», навчальна програма дисципліни в Європі насичена теоретичним – лекційним матеріалом, який читають студентам професори спеціалізованих ЗВО з психології, вікової фізіології, фахівці з різних видів танцю, а також судді, журналісти, менеджери.

Матеріал лекцій закріплюється на семінарських групових заняттях. Заняття ж практичні в більшості проходять у самостійному режимі, з використанням і застосування отриманих знань на лекціях і семінарах. Освітній вектор спрямований не на розвиток основних якостей студента, а на формування його уміння організовувати, створювати творчу атмосферу в професійній діяльності та в особистому житті. Усвідомлення мети і завдань, що стоять перед сучасним випускником у галузі хореографії, призвело до необхідності кардинальних змін структурно-логічної схеми традиційного викладання дисципліни «Композиція та постановка танцю», а саме: в упровадженні лекційних годин і пропорційного введення практичних занять з використанням ІКТ. Сучасна інтелігентна, освічена людина зобов'язана не лише бути організатором творчого клімату в своєму професійному середовищі (виконуючи соціально-орієнтовану функцію керівника), але й активно слідувати доцільності розвитку своєї особистості (виконуючи особистісно-орієнтовану функцію).

Критеріями оцінювання з дисципліни «Композиція та постановка танцю» майбутніх фахівців з хореографії мають стати: рівень творчих здібностей, гармонійний розвиток, і, головним чином, хореографічні знання, уміння та навички.

Керуючись поданою вище концепцією викладання дисципліни «Композиція та постановка танцю» і усвідомлюючи, що дієвість будь-якого управлінського процесу, як відомо, залежить не лише від використовуваних засобів, але й багато в чому від методичних особливостей їх застосування, ми розробили методичне забезпечення практичних занять, а саме інноваційне активне навчання. Істотну допомогу майбутнім викладачам хореографії

можуть надати *методи активного навчання*, які в порівнянні з традиційними мають низку переваг: навчання відбувається в умовах, максимально наближених до реальної практичної діяльності студентів; методи активного навчання засновані на колективному виробленні рішень та дозволяють спеціальними засобами створити керовану емоційну напругу студентів. Таким чином, використання активних методів навчання припускає підвищення інтенсивності процесу навчання. Такі методи не лише є чинником психологічної розрядки, але й можуть бути використані як засіб для вирішення практичних завдань навчання. В процесі занять з хореографії доцільно використовувати методи активного навчання: метод аналізу конкретних сюжетних ситуацій танцю; метод складання та обміну хореографічними завданнями.

Метод аналізу конкретних сюжетних ситуацій танцю. При використанні методу аналізу конкретних ситуацій студентам пропонується ситуація, пов'язана з певним моментом функціонування конкретної системи, і ставиться завдання ухвалити управлінське рішення у вказаній сюжетній ситуації танцю. Для активізації заняття може бути утворено декілька груп, що змагаються, кожна з яких виробляє власний варіант рішення. Характерні ознаки методу аналізу конкретних сюжетних ситуацій: наявність моделі керованої системи; відсутність індивідуальних ролей керівників, наявність лише однієї колективної ролі; багатоваріантність рішень танцювальних сюжетів; єдина мета при виробленні рішення (всій групі пропонується одна сюжетна ситуація, по якій і належить ухвалити рішення); наявність системи групової оцінки діяльності студентів. Використання в освітньому процесі методу аналізу конкретних сюжетних ситуацій танцю дозволяє формувати у студентів уміння і навички вирішення професійних завдань при побудові композицій та постановці танцю.

Метод складання та обміну хореографічними завданнями. Одним з найбільш значущих інноваційних методів активного навчання є складання та обмін хореографічними завданнями, в яких поєднуються характерні ознаки

методу аналізу конкретних сюжетних ситуацій танцю. Це робить їх найбільш ефективним методом активного навчання, але і найбільш трудомістким при розробці. Отже, перше, що виокремлює складання та обмін хореографічними завданнями з інших методів активного навчання, це те, що основою цього методу може бути лише цілісна танцювальна модель, а не окремі її елементи. Друга принципова відмінність полягає в тому, що динамічність модельованої системи виявляється в наявності «ланцюжка рішень». Рішення, що приймається учасниками танцю на основі початкової інформації, впливає на модель об'єкту управління, змінюючи його початковий стан. Відомості про ці зміни через систему оцінювання учасників при виконанні сюжетів танцю поступають в єдину хореографічну композицію.

Однією з найважливіших ознак, що характеризують цей метод, є колективне вироблення рішення. Колективність рішень знаходить віддзеркалення в передбаченій структурі хореографічного сюжету. Захист власних рішень, критика рішень прийнятих іншими учасниками, обов'язкове обговорення висловлених критичних зауважень та помилок дозволяють підійти до оптимального рішення і сформуванню самостійні підходи на подальших етапах вироблення і обговорення рішень з композиції та постановки танцю.

У наведених вище методах навчання застосування ІКТ (робота в групах щодо ознайомлення зі зразками хореографічного мистецтва за допомогою інтернет-ресурсів, створення музичного супроводу для хореографічних композицій, відпрацювання виконавської майстерності за допомогою відео зйомки тощо) відбувається під час аудиторних занять та самостійної роботи студентів із розробленим нами сайтом.

Розроблена навчальна програма «Хореографічна майстерність» (додаток В) може бути використана як допоміжний засіб, що буде сприяти кращому оволодінню та вивченню матеріалу заняття, а також формуванню інтересу до навчання та підвищенню пізнавальної активності студентів, цілісному сприйманню інформації як системи з формування розумових

якостей, рухових умінь та навичок, успішності студентів і їх гармонійному розвитку в цілому.

Виходячи з викладеного вище, нами було розроблено та впроваджено навчальну програму дисципліни «Композиція та постановка танцю» з використанням ІКТ для студентів спеціалізації «Народна хореографія» закладів вищої освіти (додаток В). Вона складалася з дванадцяти змістових модулів, контрольних запитань з дисципліни «Композиція та постановка танцю», а також завдань для самостійної роботи студентів з використанням ІКТ.

Головною *метою* курсу є підготовка фахівців у галузі народно-сценічної хореографії – засвоєння умінь і навичок, пов'язаних з мистецтвом постановки та виконання хореографічних композицій різних форм і жанрів, виховання професійних здібностей, розкриття творчого потенціалу, формування багатогранної особистості з використанням ІКТ.

Основними *завданнями* курсу є поглиблене вивчення теорії і практики дисципліни «Композиція та постановка танцю», які містять у собі: теоретичні, практичні, індивідуальні заняття та самостійну роботу студентів з використанням ІКТ.

Теоретичний курс дисципліни «Композиція та постановка танцю» вміщує такі розділи: хореографічне мистецтво – його різновиди та напрямки розвитку, зміст і форма народно-сценічного танцю, засоби виразності, музично-хореографічна драматургія твору, наскрізний цикл у процесі творення танцю: задум, програма (сценарій), композиційний план, його реалізація тощо.

Практичні заняття будуються згідно програми практичних занять певного семестру, де студенти опановують навички творення: лексики танцю (танцювальний рух, елемент, жест, поза, малюнок танцю, побудова комбінації, фрагменту хореографічної композиції), основних форм народно-сценічного танцю – хороводів, традиційних танців з розвинутою хореографічною лексикою, сюжетних танців для дорослих і дітей різних

вікових категорій, постановки етюдів та танців малих форм, сольних і масових хореографічних композицій та композицій на сучасну тему.

Індивідуальні заняття базуються на програмі практичних завдань певного семестру. Викладач спрямовує студентів до практичної постановки авторської композиції або танцю за записом. Студент отримує консультації щодо: задуму майбутньої хореографічної композиції, вибору музичного твору для його втілення, музично-хореографічної драматургії, створення лексики, композиції, роботи з виконавцями тощо.

Самостійна робота студентів дуже важливий етап навчання де студент, отримавши завдання викладача, згідно свого задуму, вивчає матеріали для постановки майбутньої хореографічної композиції. Вибирає тему, музичний твір, складає програму (сценарій), композиційний план згідно музично-хореографічної драматургії, створює лексику для хореографічних образів. Готується до індивідуальних занять та роботи з виконавцями.

Велике практичне значення в роботі щодо засвоєння дисципліни «Композиція та постановка танцю» відіграють сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Відео- та аудіо- записи допомагають у вивченні зразків хореографічного мистецтва, вибору і вивченню музичних творів для танцювальних композицій. Фіксація на відео студентських композицій допомагає їх аналізу та сприяє подальшому удосконаленню. Виховання студента як творчої особистості вимагає постійної роботи по розширенню його кругозору. Перегляд вистав, концертних програм, художніх виставок, участь у заняттях та виступах хореографічного ансамблю навчального закладу тощо є необхідними ланками у цьому процесі.

Програма спланована таким чином, що творчий процес відбувається від простого до складного – від постановки етюдів і танців за записом (книжковий запис та відеозапис) до створення оригінальних танцювальних композицій включно з тематикою творів для дітей. У кожному семестрі здійснюється постановка танцю згідно плану. Контроль та оцінювання

теоретичних знань і практичних робіт студентів проводиться у формі опитування, контрольних робіт, перегляду й аналізу студентських хореографічних композицій, академічних показів, екзаменів.

Навчальна програма дисципліни «Композиція та постановка танцю» складена з урахуванням діючих програм і враховує досвід роботи викладачів композиції та постановки танцю. Кожний модуль містить лекційні (теоретичні відомості) та практичні заняття, завдання для самостійної роботи студентів, контрольні запитання за темами. Програма передбачає застосування інформаційно-комунікаційних технологій як в аудиторній, позааудиторній формах, так й в організації самостійної роботи студентів. Інформаційно-комунікаційні технології у нашому дослідженні стали розроблені нами інтернет-блог «Все для хореографів» та інтернет-сайт. Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній підготовці спочатку виявлялося завдяки виконанню спеціальних контрольних самостійних завдань вдома, використовуючи вдома мережу Інтернет самостійно, а потім завдання стали надаватися й в аудиторії, тільки з обмеженим часом.

Методи навчання, що використовувалися в розробленій нами навчальній програмі занять наступні:

- словесні: розповідь, пояснення, бесіда (лекції з мультимедійною підтримкою).
- наочні: демонстрація, ілюстрація, самостійне спостереження (використання інтернет-сайту з демонстрацією відеокomпозицій).
- практичні: вправи, хореографічна композиція, навчальна праця, досліді, практична робота (удосконалення виконавської майстерності за допомогою відеороликів відзнятого заняття).
- метод контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності (інтернет-тестування, складання композицій з використанням мультимедійних технологій).

- метод стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: рейтинг (демонстрація розробленої композиції за допомогою засобів ІКТ та оцінка практичної роботи студентів з представленням рейтингу кожного студенту на сайті).

Методи контролю заключалися в аналізі рівня виконання завдання за темами; опитуванні, перевірки конспектів; показі практичних робіт (на академічній групі) та складання іспиту.

Отже, згідно розробленій нами навчальній програмі «Хореографічна майстерність» було добавлено лекційний матеріал із застосуванням ІКТ на самостійну роботу, контрольні завдання (тестові), питання для самоконтролю тощо. Було створено опорний конспект лекцій з дисципліни «Композиція та постановка танцю». На окремих практичних заняттях нами здійснювалася перевірка виконаних домашніх завдань з опанування студентами певних теоретичних розділів програми. Кожний змістовий модуль програми був доповнений конкретним хореографічним завданням з використанням ІКТ. Студенти мали можливість використовувати сучасну інформацію з галузі хореографічного мистецтва як на аудиторних заняттях, так й при виконанні самостійної роботи. Це сприяє індивідуально підходити до виконання тих чи інших завдань.

Змістовий модуль 1 «Хореографічне мистецтво та його особливості» представлений лекційним матеріалом, який містився на розробленому нами сайті «Хореографія з Наталією Добролюбовою» у вкладці *Бібліотека*. Студенти мають ознайомитися з цим матеріалом та вміти використовувати його на практичних заняттях. Крім того, були надані різні специфічні завдання. Наприклад, з теми 4 «Музика – основа хореографічного твору» студентам необхідно було зробити музичний аналіз твору (за вибором студента), які теж містилися на сайті «Хореографія з Наталією Добролюбовою» у вкладці *Музика* (адреса сайту – choreographykh.tk).

Використання лекцій-презентацій на заняттях призводить до таких позитивних моментів як залучення різноманітної бази даних (тексти, таблиці,

діаграми, відео- та аудіофрагменти), що дає можливість розглянути розвиток, еволюцію певного явища; активізація уваги та навчально-пізнавальну діяльність студентів; на те, що викладач звертає особливу увагу на логіку подачі навчального матеріалу з хореографії, що позитивно позначається на рівні знань студентів; використання текстових варіацій, які дають змогу проблемно будувати лекцію, звертаючи увагу на головні компоненти заняття й, власне, відображаючи їх у формі слайду-тексту, що, в свою чергу, полегшує викладачу оволодіння навчальним матеріалом і його викладенням; підвищення якісного рівня використання наочності, що дозволяє студентам швидше та ефективніше засвоїти тему; забезпечення оптимального емоційного навчального середовища, що створює комфортні умови для запам'ятовування нового матеріалу; підвищення продуктивності лекційного заняття; встановлення міждисциплінарних зв'язків; з'явлення у студентів можливості організації проектної діяльності зі створення презентацій на заняттях.

У змістовому модулі 2 «Постановка танцю за записом» програми виокремлюються два види запису танцю – книжковий та відеозапис, (раніше використовувався лише книжковий вид запису), але книжковий вид запису розглядається лише тільки як історичний аспект. Альтернативи цьому виду запису раніше практично не було, але згодом з'явився сучасний вид запису – відеозапис, дуже зручний і вигідний. Цей спосіб найкращий. Тут, окрім малюнку танцю, руху і костюму, передається образ танцю, характер виконання в музичному і світловому оформленні одночасно. Це більш повний і на сьогоднішній день усім доступний запис танцювального мистецтва. Саме тому в нашій програмі ми обираємо безпосередньо цей вид запису танцю. Обрати необхідні для виконання практичного завдання відеозапис можна скориставшись нашим сайтом у вкладці **Video** або за допомогою інтернет-ресурсів.

Алгоритм постановки танцю за відеозаписом наступний:

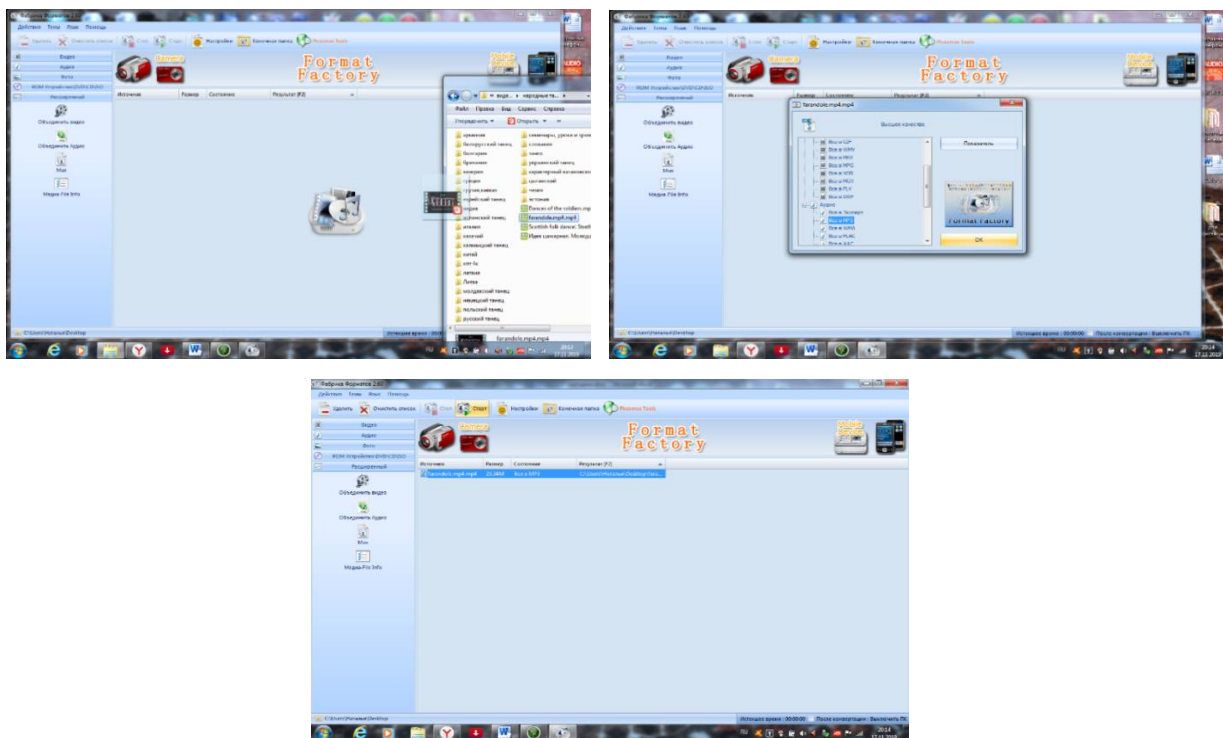
1. Вибір відео хореографічного номеру (краще обрати декілька варіантів відеозапису з різних ракурсів, для більш точного відтворення номеру).

2. Виокремлення музики з відео за допомогою форматуючих програм, щоб створити фонограму. Для цього необхідно скористуватись спеціальними форматуючими програмами, такі як Format Factory, Sony Sound Forge, Bigasoft Total Video Converter, Xilisoft Video Converter тощо. За приклад розглянемо переформатування за допомогою програми Format Factory (рис. 2.11) покроково:

- відкрити програму Format Factory та поруч відкрити вікно з папкою, де знаходиться необхідний для переформатування матеріал;

- затиснувши праву кнопку «миші» перетягнути необхідний матеріал на табло форматуючої програми;

- обрати розділ аудіо та формат mp 3 та натиснути позначку старт.

Рис. 2.11. Переформатування відео в аудіо за допомогою програми Format Factory

3. Вибір виконавців, перегляд разом із ними обраного відеозапису. Знайомство виконавців із загальними відомостями про танець.

4. Вивчення окремих танцювальних рухів, починаючи з більш простих, виконуючи їх в повільному темпі, поступово додаючи характерні для танцю положення рук, корпусу і голови.

5. Поступове вивчення окремих частин, фігур танцю.

6. Відпрацювання танцю (точність і чіткість рухів, дотримання інтервалів, малюнку танцю).

7. Відпрацювання емоційного наповнення кожного руху чи пози.

8. Репетиція танцю в костюмах.

9. Репетиція танцю на сценічному майданчику з реквізитом та світловим оформленням.

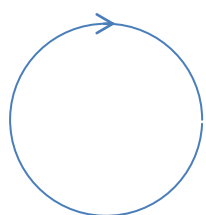
Однією з вимог змістового модулю 3 «Творча робота балетмейстера. Постановка танцю на малюнок», а саме в темі 14 «Хоровод як одна з форм хореографічного мистецтва», є створення графічного запису малюнків майбутньої авторської хореографічної композиції. Для того, щоб створити графічний малюнок танцю, необхідно знати і вміти використовувати умовні позначення запису танцю.

Наприклад:

Хлопець: обличчя → ← спина

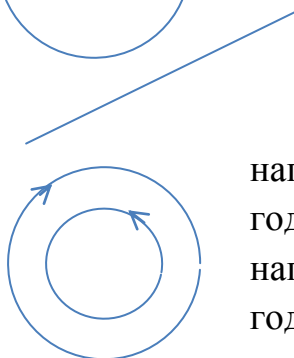
Дівчина: обличчя → ← спина

— — — — — →   напрям руху

направлення руху по колу

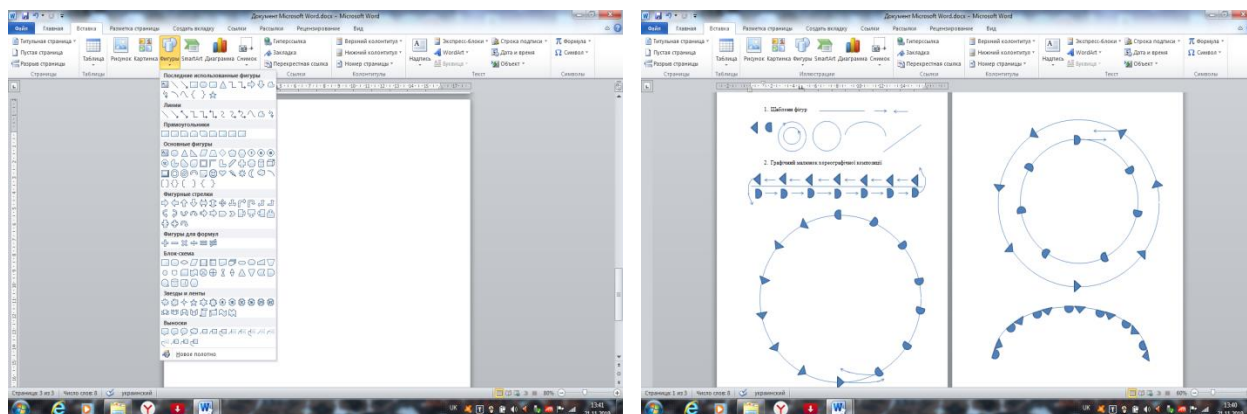
діагональ

направлення руху по зовнішньому колу за
годинниковою стрілкою;
направлення руху по внутрішньому колу проти
годинникової стрілки

Малюнки мають бути однаковими, рівномірно розподіленими. Але малювати кожен малюнок олівцем, а тим більш іноді і повторювати його в розвитку, досить складно, це забирає багато часу. Завдяки використанню комп'ютеру, а саме спеціальних програм, які містять у собі таку функцію, як «конструктор» (Microsoft Info Path Designer, Microsoft Word, Microsoft Power Point, Microsoft Publisher тощо) створюються більш чіткі, однакові за пропорціями та розташуванням малюнки танцю, що значно полегшує виконання завдання при створенні графічного запису танцю.

Щоб створити графічний малюнок хореографічної композиції, наприклад за допомогою програми Microsoft Word, спочатку необхідно створити ті фігури та малюнки, які будуть використовуватись в майбутній постановці в їх звичайному вигляді в якості шаблону. Для цього відкриваємо програму Microsoft Word, переходимо в розділ «Вставка», відкриваємо пункт «Фігури», обираємо необхідну нам фігури та вставляємо їх на текстове поле програми (рис. 2.12 а). Надалі, просто копіюючи та підставляючи ці шаблони в необхідні місця, створюється задуманий графічний малюнок танцю (рис. 2.12 б).

а)

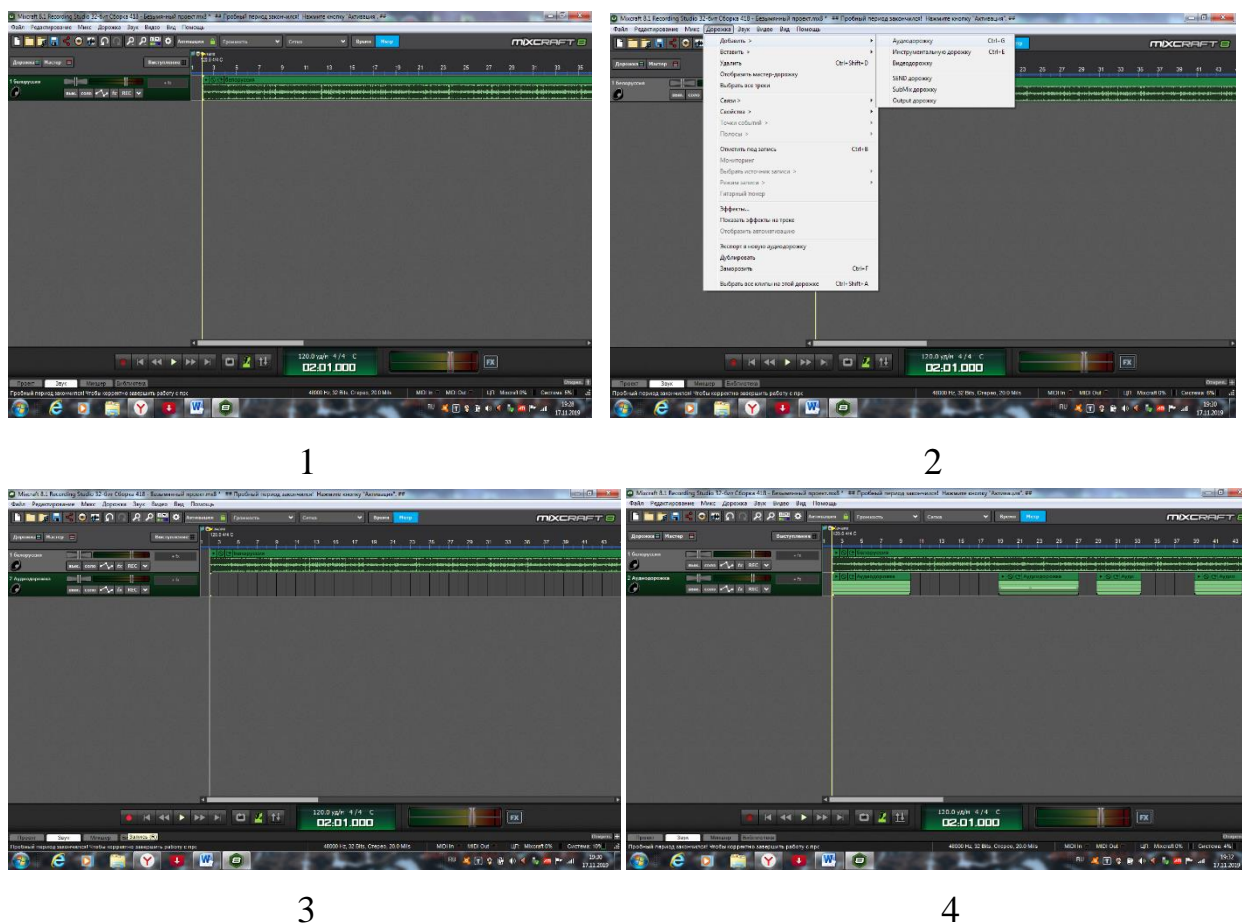
б)

Рис. 2.12. Створення графічного малюнка хореографічної композиції

Із виконанням та засвоєнням кожного модулю використання ІКТ розвивається та ускладнюється. Так, наприклад у змістовому модулі 4 «Специфіка роботи в дитячому хореографічному колективі. Постановка хореографічної композиції для дітей», а саме: в темі 18 «Постановка

хореографічної композиції для дітей певної вікової категорії» при створенні хореографічної композиції виникає необхідність у створенні специфічної фонограми для хореографічної композиції. Використовуючи спеціальні програми (Mixcraft, Adobe Audition, Avid Pro Tools, Cakewalk, MixPad тощо), на існуючий музичний матеріал, можна накласти слова автора, казкаря, коментатора тощо.

Розглянемо на прикладі програми Mixcraft 8 Recording Studio (32-бит) (рис. 2.13).

Рис. 2.13. Створення аудіо запису для постановки та композиції танцю

Дія 1: відкрити програму Mixcraft 8 Recording Studio та на першу доріжку вставити аудіо файл. Дія 2: перехід в розділ «Доріжка», відкриваємо пункт «Додати», обираємо «Аудіодоріжку». Дія 3: на створеній аудіодоріжці натиснути позначку «гес» (запис голосу) і створюємо аудіозапис тесту. Дія 4: натискає розділ «Файл» та обираємо пункт «зберегти» або «Зберегти як...».

При оформленні сценічного майданчика, для показу хореографічної композиції, також використовується сучасна аудіовізуальна техніка. Все це сприяє посиленню сприйняття авторської хореографічної композиції дитячим глядацьким залом. Для цього необхідно знати і вміти спеціальні прийоми використання світлових засобів сцени, ознаки та психологічні характеристики кожного кольору:

Червоний колір – збудливий, зігріваючий, оживляючий, активний, енергійний, дуже багатий асоціаціями;

Жовтий – теплий, підбадьорливий, веселий, привабливий, кілька кокетливий;

Зелений – спокійний створює приємний і затишний настрій, багатий асоціаціями, що означає тишу і нерухомість;

Синій – спокійний, серйозний, ніжний, сумний, тужливий, мирний, сентиментальний, темно-синій занурює в глибоке роздуми про всі речі;

Світло-блакитний – досягає мовчазного спокою;

Жовто-червоний – виробляє неймовірний шок і буквально рветься в органи зору, порушує спокій і приводить у люті всі живі істоти.

Також необхідно знати класифікацію освітлювальних систем світла:

Верхнє освітлення – розташовані зверху, над ігровою частиною сцени (софіти, снопосвети, прожектори). Використовується для рівномірної заливки по планшету сцени, а також вертикальних площин декорацій.

Бокове освітлення – розташоване в бокових частинах сцени, в порталних лаштунках, в бокових галереях (прожектора). Створюють форму об'єкта. З його допомогою розставляють тіні і світло, виявляють фактуру матеріалів, підкреслюють глибину складок декорації та костюми, а також скульптурного гриму обличчя актора. Ним можна домагатися різноманітних ілюзій.

Горизонтальне освітлення – складається з освітлювальних приладів для освітлення заднього фону у вигляді горизонту, панорами або задника.

Воно може бути нижнім і верхнім, тобто освітлює горизонт зверху або підсвічує його знизу.

При нижньому – прилади розміщуються в спеціальному рові ниші планшета сцени або на планшеті сцени за, так званім, «бережком».

Горизонтальне освітлення створює враження розкритого простору (повітря), тобто ілюзію, що спостерігається в природі неба: денного, нічного, вечірнього і т. д., а також усуває тіні, що виникають при фронтальному освітленні.

Виносне освітлення – освітлювальні прилади розміщені поза сценою, в різних частинах залу і призначених для освітлення авансцени і перших планів сцени, а також для створення загального освітлення, окремих декорацій і створення різних ефектів (вибухів, розрядів блискавки, світла, вогню тощо). Вони можуть бути верхні (виносні софіти, освітлювальні містки) в стелі залу. Бокові (прожектори) в ложах або за архітектурними деталями глядацького залу. Фронтальні (прожектора) встановлених на ярусах глядацького залу проти сцени або в спеціальному приміщенні за задньою стіною залу. Нижні (рампи, дрібні прожектори) на обрізі авансцени або на бар'єрі оркестрової ями. Контражурне (освітлювальні прилади загального освітлення) розміщених у задній частині сцени і призначених для освітлення «напросвіт» заднього фону плоского задника або круглого горизонту. Може служити для тіньового театру. Складається з різноманітних приладів, що встановлюються в різних частинах сцени.

Світлові акценти розставляються для більш глибокого розкриття образу. Наприклад, створюючи на сцені ілюзію освітлення різного часу доби, року в різну погоду, необхідне тонально-кольорове рішення:

Вечір: світло-жовті палеві тони поступово будуть жовтіти, рожевіти, потім послабнуть та зникнуть. Разом з ними й загальне освітлення має змінюватись. Спочатку трьокольорове (біле, червоне, синє), потроху білий колір переходить в жовтий, у поєднанні з неяскравим зменшеним червоним,

воно буде супроводжувати Захід Сонця. Після червоне повільно зменшується і залишається біле і синє.

Сутінки: блакитно-сірий колір плавно переходить в блакитний.

Ніч: блакитний колір повільно зменшується.

Поява місячного світла: промені тепло палевого або золотистого відтінку, потім переходять в яскраво-жовтий, і нарешті повний місячний колір заливає сцену. Змінюється загальне світло. Білий вже виведений і поступово додається блакитний перетворюючи картину в місячну ніч.

Потрібно висвітлити виконавця в лісі на галявині: з одного боку освітимо білим або світлим лимонно-жовтим світлом, з іншого боку блакитним, зеленуватим світлом.

Створити галявину можна за допомогою підсвічування підлоги («залівка» світлом).

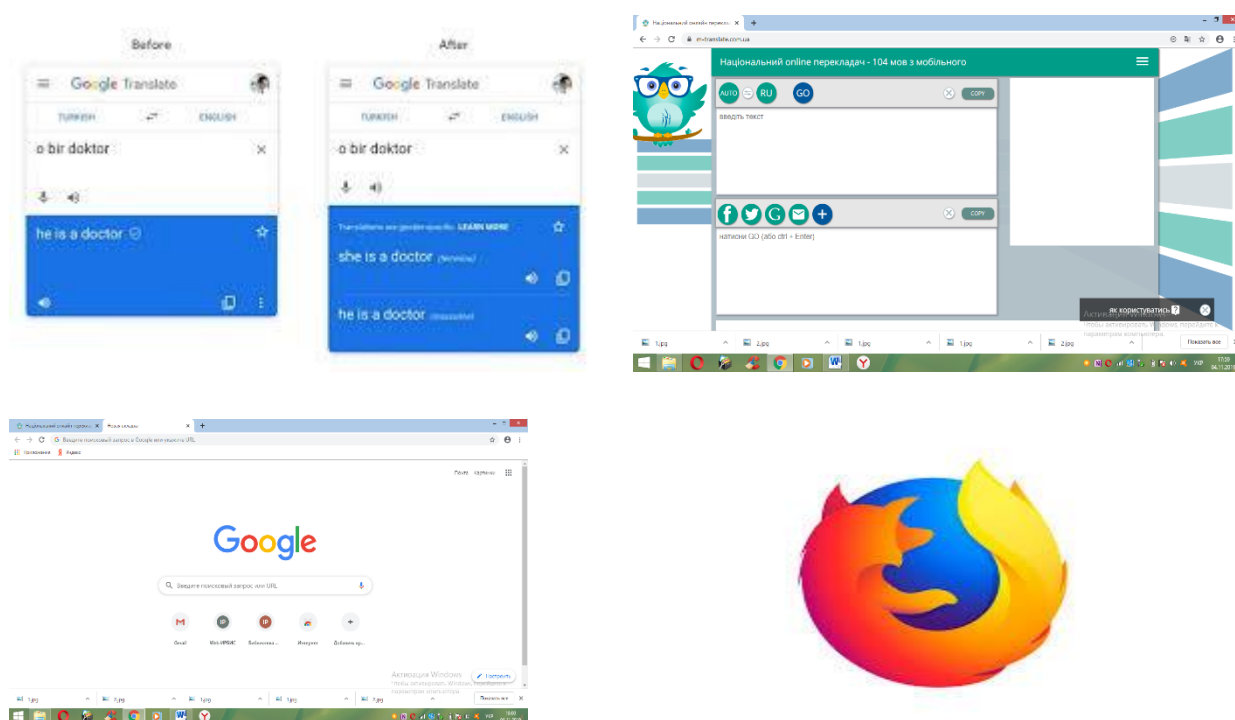
Світ «за вікном», «за дверима», навіть, якщо намальований на полотні, необхідно використовувати за арочний прийом простору.

Далі розглянемо змістовий модуль 5 «Розмаїття танцювальної культури народів світу». Використання ІКТ в цьому модулі теж має своє місце. Далеко не завжди є можливість побачити та почути надзвичайні мистецькі скарби всього світу наживо, але завдяки використанню мережі інтернет, з'являється можливість пізнати культуру різних народів світу.

Щоб створити авторську хореографічну композицію певної народності, необхідно розуміти побут, звичаї, культуру цього народу, манеру виконання народних пісень та танців (рис. 2.14).

Без цих знань постановник авторської хореографічної композиції не може бути переконливим, правдивим у своєму творі, справжній балетмейстер-постановник не має права поплюжити культуру народу, він має бути обізнаним і вміти використовувати достовірні, оригінальні відомості. Щоб знайти в інтернеті оригінальну, аутентичну інформацію певної країни, в пошукову строку необхідно ввести пошуковий запит мовою тієї країни,

інформацію, про яку ми шукаємо. Якщо мова для нас невідома, то спочатку вводимо запит до спеціальної програми-перекладача (Google).

Рис. 2.14. Створення авторської хореографічної композиції певної народності

Перекладач або будь-який інший он-лайн перекладач, а вже потім робимо необхідний нам інформаційний пошук через будь-який браузер (Google Chrome, Opera, Firefox, Safari, Android тощо). Завдяки такому методу пошуку реально знайти оригінальний матеріал життя та побуту будь-якої країни.

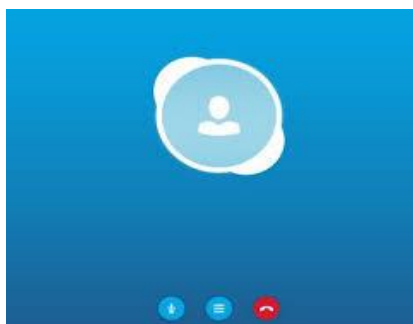
Змістовий модуль 6 «Постановка танцю з розвинутою хореографічною лексикою» має досить складне завдання саме для виконавців створеної авторської хореографічної композиції. Танці з розвинутою лексикою доволі складні за побудовою рухів, за темпом та манерою виконання. Іноді виникають ситуації, коли виконавець не розуміє своєї помилки у виконанні певного руху чи манері, навіть не зважаючи на пояснення автора композиції, тому на допомогу приходять ТЗ (технічні засоби – відеокамери та засоби для транслявання) (рис. 2.15).

Рис. 2.15. Постановка танцю з розвинутою хореографічною лексикою за допомогою технічних засобів

Робиться відеозапис створеної авторської хореографічної композиції або певної її частини, руху, після чого відеозапис демонструється на екрані з уточненнями та поясненнями. Якщо темп виконання рухів зашвидкий, використовується зменшення швидкості зображення, що надає можливість побачити помилки у виконанні рухів більш детально. Таке використання ІКТ, а саме технічних засобів, значно спрощує та покращує якість виконавської майстерності виконавців танців з розвинутою хореографічною лексикою (літери (в англійському реєстрі) Z – початковий темп, X – зменшення темпу, C – прискорення темпу).

У змістовому модулі 7 «Масові форми хореографічного мистецтва», йде про ознайомлення з професійними та аматорськими ансамблями пісні й танцю України, використовуючи інтернет, чи запропоновані на нашому сайті лекційний у вкладці *Бібліотека* та відео-приклади у вкладці *Відео*, а в темі 24 «Специфіка роботи балетмейстера в ансамблі пісні й танцю» необхідно з лекційним та відеоматеріалом не лише ознайомитись, а й дати відповіді на контрольні запитання щодо заданої теми за допомогою Skype (відеоконференція) (рис. 2.16). При чому заздалегідь створюється графік відеоконференцій. Така система зв'язку прискорює подачу та сприймання різної сучасної інформації для навчання.

Рис. 2.16. Відеоконференція за допомогою скайп

Змістовим модулем 8 «Постановка хореографічного твору масової форми» передбачено вміти створювати не лише хореографічну композицію, а й вміти створювати фонограму для майбутнього хореографічного твору. Будь-який танець будується на основі музичного твору. Але для сучасного балетмейстера необхідно володіти не лише музичним слухом, а й вміти використовувати спеціальні програми для монтування музичного матеріалу (Nero Wave Editor, Mixcraft, Adobe Audition, Avid Pro Tools, Cakewalc, MixPad тощо) (рис. 2.17).

Рис. 2.17. Монтування музичного матеріалу

Якщо для практичної роботи був обраний відеозапис танцю чи пісні, то необхідно з обраного відеозапису танцю виокремити музику, щоб створити фонограму. Для цього необхідно скористуватись спеціальним форматуючими програмами (Format Factory, Sony Sound Forge, Bigasoft Total Video Converter, Xilisoft Video Converter тощо) (рис. 2.18).

Рис. 2.18. Створення музичного супроводу за допомогою спеціальних форматуючих програм

Сучасне технічне обладнання дозволяє самостійно працювати з музичним матеріалом. Це значно спрощує роботу балетмейстера, дозволяє частіше вносити певні корективи у свою роботу. Балетмейстер має змогу, відбираючи музику, слухати її у багатозвучному, якісному записі, що надзвичайно розширює бачення музичного матеріалу.

Змістовий модуль 9 «Сучасні теми та форми хореографічного мистецтва» можна представити прикладом теми 28 «Сучасна тема в репертуарі самодіяльного танцювального колективу», яка включає до себе завдання СРС – аналіз репертуару колективів сучасного танцю міста та області. Для виконання цього завдання необхідно звернутись до мережі інтернет, щоб знайти відеозаписи з фестивалями, концертами, показовими виступами більш відомих колективів сучасного танцю міста та області та скласти структурний аналіз самостійно обраних п'ять танцювальних композицій різних колективів за запропонованою формою аналізу, яка знаходиться на сайті «Хореографія з Наталією Добролюбовою» у вкладці **Студенту**. Після того, як завдання виконано, його необхідно відправити на електронну пошту викладача. Такий вид рішення щодо реалізації завдання прискорює контроль за його виконанням (особливо у разі хвороби чи іншої причини невідвідування студентами занять) або покращення позааудиторної роботи зі студентами.

Щоб створити хореографічний номер на актуальну сучасну тему, необхідно володіти інформацією про сучасне становище в країні, в усьому світі цілком, знати нагальні потреби та проблеми суспільства. Змістовий модуль 10. «Постановка номеру на сучасну тему» включає до себе саме таке завдання. Завдяки інтернет-ресурсам, інтернет-спільноті можна дізнатися про актуальні світові події та, користуючись цими знаннями, обрати актуальну тему для сюжету, який би зацікавив та міг вказати на нагальні проблеми та потреби суспільства і можливі варіанти їх вирішення, а іноді навіть розкрити людям очі на те, що відбувається навколо них і чого вони зовсім не помічають лише тому, що особисто їх це не стосується. Сучасна тема в хореографії має вагомий вплив на свідомість суспільства. Хореографічне мистецтво доступне для широкого загалу, тому, створивши авторську хореографічну композицію на сучасну тему, можна взяти участь у різноманітних конкурсах балетмейстерів. Завдяки інтернет-ресурсам, є балетмейстерські конкурси в яких беруть участь хореографічні композиції записаних на відео, що надає можливість студентам робити перші свої публічні творчі спроби в якості балетмейстера не перериваючи освітній процес.

Змістовий модуль 11 «Провідні балетмейстери та хореографічні колективи сучасності» містить дві теми: тему 33 «Видатні балетмейстери народної хореографії» та тему 34 «Провідні професійні та аматорські хореографічні колективи». Ці теми споріднені за своїм завданням, яке складається з таких пунктів: 1) за допомогою інтернет знайти провідних балетмейстерів (відомості про їх біографію, творче життя) і окремо виділити балетмейстерів народного танцю, обрати хореографічні колективи та балетні трупи сучасності, які на думку студента є більш популярними; 2) реферувати обрану інформацію (текстову інформацію, фото, відео); 3) створити авторську презентацію; 4) виставити створену презентацію на сайт в якості прикладу навчального матеріалу майбутнім студентам. Це сприяє популяризації хореографічного мистецтва.

У змістовному модулі 12 «Підготовка хореографічної композиції до Державної підсумкової атестації» використовуються вже набуті знання з використання ІКТ за попередні змістові модулі початкової програми «Хореографічна майстерність» з дисципліни «Композиція та постановка танцю». Доповнюється лише відеозаписом всієї практичної частини Державної підсумкової атестації та викладенням відео на спеціальний інтернет-канал, наприклад, YOUTUBE. Це надає можливість іншим учасникам освітнього процесу навчатися та сприяє кращому засвоєнню танцювального матеріалу або виявленню помилок чи яскравих моментів танцю.

Таким чином, на першому етапі мультимедійні чи технічні засоби або ІКТ виступають предметом навчальної діяльності, під час якої набуваються фахові знання й уміння, вивчаються прийоми взаємодії з ІКТ, засвоюються навички роботи з ними. На другому етапі цей інформаційно-комунікаційний ресурс перетворюється саме в засоби вирішення будь-яких навчальних або професійних завдань.

Що стосується позааудиторної та самостійної роботи студентів, то вони відносяться до інформаційно-розвивальних методів навчання, спрямованих на первинне оволодіння знаннями та включає власне самостійну роботу студентів і науково-дослідну роботу, яка здійснюється під керівництвом викладача. Самостійна робота з науковою і навчальною літературою, виданою на паперових носіях, зберігається як її важлива ланка, але її основу у межах нашого експерименту складала самостійна робота з навчальними програмами, з тестуючими системами, з інформаційними базами даних. Всі відомі види електронних видань можуть бути основою для організації самостійної роботи, але найбільш ефективними є мультимедійні видання. Збільшення обсягу самостійної роботи студентів із використанням ІКТ супроводжується розширенням інформативного поля, в якому працює студент. Це особливо важливо для організації науково-дослідницької роботи студентів, яка традиційно зводиться до проведення наукових студентських

семінарів, конференцій, до виконання навчально-дослідницьких завдань, написання курсових і дипломних робіт.

Таким чином, розроблена та впроваджена нами навчальна програма «Хореографічна майстерність» з дисципліни «Композиція та постановка танцю» використовувалася в експериментальній досліджуваній групі для покращення знань та вмінь студентів за допомогою ІКТ, підвищення мотивації до успіху в навчанні, інтересу до дисципліни та готовності в подальшій професійній роботі використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

На заключно-діагностичному етапі методики майбутні викладачі хореографії особисто оволодівали вміннями та навичками застосування ІКТ в цілому. Був проведений тестовий контроль за допомогою ІКТ, що мав низку переваг: ефективність як у процесі навчання під час самостійної роботи, так і в процесі контролю знань; економія часу викладача; високий ступінь диференціації студентів за рівнем знань; можливість індивідуалізації навчання; прогнозування темпу та результатів навчання; можливість виявлення структури знань кожного студента для подальшої зміни методики навчання; дозволяє за незначний проміжок часу опитати значну кількість студентів. На цьому ж етапі методики перевага надавалася й самостійній роботі студентів з метою систематизації набутих знань, умінь і навичок застосування ІКТ в подальшій професійній діяльності, а також відбувалося описання результатів дослідження, доведення їх до організаторів і виконавців процесу навчання, упровадження системи підготовки майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності.

Таким чином, розроблена методика стала важливим елементом формування готовності майбутніх викладачів хореографії, оскільки після її впровадження студенти експериментальної групи самі пропонували способи застосування ІКТ, формулювали питання, які виносили на загальне обговорення, конструктивно й емоційно виступали з кожним із запропонованих для обговорення питань.

2.3. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи

Для проведення даної роботи використовувалися такі методи: аналіз, систематизація та узагальнення даних науково-методичних, наукових та спеціальних джерел, нормативних та навчальних документів тощо; анкетування, опитування, бесіди-інтерв'ю; аналізу та метод моделювання; педагогічне спостереження; педагогічний експеримент; педагогічне тестування та методи статистичної обробки даних.

Було констатовано недостатність досвіду викладачів у використанні інформаційно-комунікаційних технологій в процесі аудиторної, позааудиторної та самостійної робіт студентів; стандартизованість засобів хореографічного мистецтва в процесі виконання хореографічних завдань та неготовність викладачів до використання ІКТ з наявними робочими навчальними програмами в професійній підготовці студентів (розділи 1 та 2).

Науково-дослідницька робота проводилася за таким алгоритмом (табл. 2.3). Для проведення експериментальної перевірки нами було виділено основні етапи: констатувальний, формувальний і контрольний.

На першому *констатувальному етапі експериментальної перевірки* вивчалися особливості виконання самостійних завдань з хореографії із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій (інтернет-блог, інтернет-сайт, електронні посібники, аудіо- та відеоматеріали тощо); розглядалися особливості проведення занять з композиції та постановки танцю; аналізувалася нормативна база щодо критеріїв оцінювання рівня творчих здібностей студентів; вивчалися особливості хореографічних занять зі студентами, досліджувалися особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій в процесі професійної діяльності та специфіку використання їх у системі домашніх самостійних завдань.

На цьому ж етапі проводилися опитування студентів I-IV курсів та викладачів хореографічного мистецтва щодо значення ІКТ, ролі домашніх завдань та формування готовності до застосування інновацій в процесі

підготовки; вивчалася науково-методична література з теорії й методики мистецтва (розділи 1 та 2).

Таблиця 2.3

Алгоритм проведення експериментальної перевірки

Назва етапу	Зміст етапів експериментальної перевірки	Методи
1	2	3
Констатувальний етап	Визначення об'єкта, предмета, мети та завдань, розроблення програми експериментальної перевірки	Аналіз наукової та науково-методичної літератури
	Виділення критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ Визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ.	Аналіз науково-методичної, наукової та спеціальної літератури, анкетування, педагогічне спостереження
	Упровадження педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у професійній діяльності (розроблення моделі та методики формування готовності).	Анкетування, опитування, бесіди-інтерв'ю, моделювання формування готовності до застосування ІКТ
	Розроблення та впровадження навчальної програми «Хореографічна майстерність». Розроблення інтернет-богу «Все для хореографів». Розроблення інтернет-сайту «Хореографія з Наталією Добролюбовою».	Анкетування, опитування, педагогічне спостереження
Формувальний етап	Вибір контрольної та експериментальної груп, перевірка їх однорідності. Виявлення базового рівня готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ.	Педагогічний експеримент, методи математичної статистики
	Перевірка ефективності впровадження педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у професійній діяльності Виявлення підсумкового рівня готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у ЕГ та КГ.	Педагогічний експеримент, методи математичної статистики
Контрольний етап	Порівняльний аналіз результатів дослідження; проведення статистичної обробки отриманих даних для визначення ступеня вірогідності; оцінка результативності експериментальної перевірки	Якісний аналіз результатів контролю, кількісний аналіз результатів контролю, методи математичної статистики
	Формулювання висновків; оформлення результатів експериментальної перевірки	Порівняльний метод

На другому *формувавальному етапі експериментальної перевірки* на основі висновків та узагальнень, зроблених після теоретичного аналізу проблеми, було сформульовано гіпотезу даного етапу експерименту.

Формулюючи гіпотезу дослідження даного етапу експериментальної перевірки, ми виходили з припущення, що застосування усіх трьох педагогічних умов, що були визначені в пункті 2.1, за наявності теоретично обґрунтованої навчальної програми «Хореографічна майстерність» за розділом «Народна хореографія» для студентів ЗВО (додаток В) та методики формування їхньої готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій, відбудеться покращення їхнього рівня професійної підготовленості, хореографічної грамотності та, відповідно, підвищення успішності навчання. На основі дотримання виявлених педагогічних умов, можна змінити рівень сформованості готовності до використання ІКТ. На цьому етапі розв'язувалися наступні завдання: реалізовувалася система підготовки викладачів з використанням ними в освітньому процесі засобів ІКТ (додаток Г); використовувалися ІКТ (інтернет-блог, інтернет-сайт, електронні посібники, мультимедійна програма контролю знань); розроблялися критерії оцінювання виконання студентами хореографічних завдань в ході самостійної роботи з використанням ІКТ.

У формувальному етапі експериментальної перевірки взяло участь 125 студентів I-IV курсів Комунального закладу «Харківський вищий коледж мистецтв» та Харківської державної академії культури. Студентів було розподілено на дві досліджувані групи: 63 студента експериментальної (ЕГ) – студенти коледжу 3-4 курсу та 62 контрольної групи (КГ) – студенти академії 1-2 курс. Для проведення експериментальної перевірки однорідності груп ми відібрали студентів академічних груп даних закладів освіти, де $n_{КГ}$ – студенти контрольної групи і $n_{ЕГ}$ – студенти експериментальної групи. Було взято непараметричний критерій Q-критерій Розенбаума [197], за допомогою якого оцінювали різницю між двома групами за показником загальної успішності студентів (додаток Ж). Якщо Q-критерій не виявляє вірогідних відмінностей, то можна стверджувати, що дві групи є однорідними [197]. Для використання вказаного критерію показник загальної успішності студентів

було впорядковано від більшого до меншого. За таблицею, що розміщена в додатку Д, визначаємо, що кількість значень рейтингу студентів контрольної групи більші максимального значення рейтингу студентів експериментальної групи: $S_1 = 1$. Після цього визначаємо, що кількість значень рейтингу студентів експериментальної групи більші мінімального значення КГ: $S_2 = 3$. За табличними даними [197] визначаємо критичне значення Q для $n_{EG} = 62$, $n_{KG} = 63$:

Для підрахунку Q -критерію приймаються гіпотези S_1 і S_2 :

$$Q = S_1 + S_2 = 1 + 3 = 4, \quad (2.1)$$

де: S_1 – максимальний рівень ознаки у ЕГ, який перевищує рівень ознаки в КГ; S_2 – мінімальний рівень ознаки у КГ, який перевищує рівень ознаки в ЕГ.

$$Q_{кр} = \begin{cases} 1 & (p \leq 0,05) \\ 4 & (p \leq 0,01) \end{cases} \quad (2.2)$$

Зрозуміло, що чим більшим є розходження між вибірками, тим більшою буде значення Q . В нашому випадку: $Q < Q_{кр}$, тобто $4 < 8$. Це означає, що за результатами обробки даних, вибрані контрольні та експериментальні групи є однорідними.

Крім того, в досліджуваних групах студенти мали однакову базову хореографічну підготовку, а заняття з дисципліни «Композиція та постановка танцю» відбувалися 2 рази на тиждень по 2 години (I-III курси) і 3 рази на тиждень по 2 години (IV курс).

Отже, все вище викладене говорить про однорідність досліджуваних груп. Відмінністю в навчанні в експериментальній та контрольній групах була певна методика навчання, побудована на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій. Заняття в контрольній групі проводилися за традиційною методикою підготовки майбутніх викладачів хореографії спеціалізації «Народна хореографія» відповідно до робочих навчальних програм, розроблених викладачами. При навчанні, спрямованому на формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування

ІКТ в професійній діяльності, використовувався загальний підхід до вивчення навчального матеріалу відповідно до програмних вимог щодо підготовки фахівців з хореографії. Спеціально спрямована професійна підготовка майбутніх викладачів хореографії на заняттях в експериментальній групі проводилась з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Експериментальна робота передбачала широке використання інтернет-блогу та інтернет-сайту в освітньому процесі на спеціалізації «Народна хореографія», коли кожне застосування ІКТ (інтернет-блоги, відео, аудіоматеріалів, мультимедійне знаряддя тощо) виконували чітко визначені завдання, спрямовані на формування в студентів готовності до майбутньої професійної діяльності. Було розроблено навчальну програму «Хореографічна майстерність», засновану на використанні інформаційно-комунікаційних технологій. Програма містила лекційний та практичний матеріал, які студенти мають виконувати впродовж третього семестру, як на заняттях з композиції та постановки танцю, так і вдома. Програма полягає у виконанні хореографічних завдань і включає аудіо- та відеоматеріали, а також використання електронних підручників (додаток В).

Розроблена програма розрахована на впровадження в третьому семестрі навчального року (розділ «Народна хореографія»). Для здійснення оцінювання студентів було розроблено критерії, які передбачають три рівні складності: високий, середній, низький. Для виявлення ефективності програми систематично проводилася перевірка засвоєння лексики хореографії. Після серії занять, на яких закріплювалася техніка виконання хореографічних композицій, проводилося контрольне оцінювання за визначеними нами критеріями.

Експериментальна перевірка організовувалась за правилом єдиної різниці, що передбачало однакові умови проведення занять на кожному курсі. З тією різницею, що контрольна група не отримувала самостійних завдань додому, а виконувала ідентичні з експериментальною групою завдання на аудиторних заняттях. Експериментальна група виконувала

хореографічні завдання під час аудиторної та позааудиторної роботи. Було експериментально перевірено часову межу використання ІКТ під час аудиторної роботи для ефективного проходження заняття з дисципліни «Композиція та постановка танцю». Для отримання початкових даних про виконання студентами хореографічних завдань ми провели анкетування, в якому взяли участь експериментальна і контрольна групи студентів. Для виявлення у студентів бажання займатися постановкою танцю та самовдосконалюватися також було проведено анкетування, за результатами якого виявили, що в середньому 87% студентів позитивно ставляться до занять, мають бажання займатися хореографією, розуміють значущість домашніх завдань з хореографії. Проте, 13% студентів обох груп зазначило, що хореографічні завдання вони не виконують, оскільки вони не вважають їх важливими. Проте викладачі розуміють значущість виконання домашніх завдань у професійній підготовці. Опитування викладачів з хореографії виявило, що вони відчувають складність у донесенні студентам необхідності виконання домашніх самостійних завдань.

Після впровадження розробленої навчальної програми «Хореографічна майстерність» було вдруге проведено анкетування зі студентами експериментальної групи, які мали можливість використовувати інтернет-блог «Все для хореографів», а потім й інтернет-сайт «Хореографія з Наталією Добролюбовою» (підрозділ 2.3.2). За результатами анкетування було виявлено, що запропоновані завдання з хореографії студентам подобаються, вони значно покращили ставлення до занять і мають бажання продовжувати виконувати їх із використанням ІКТ. За даними педагогічного спостереження (аналіз класних журналів, поточне оцінювання, анкетування) виявлено, що успішність навчання у студентів експериментальної групи підвищилася, а в контрольній групі залишилася на тому ж рівні (додаток 3). Ефективність методики навчання за розробленою нами навчальною програмою «Хореографічна майстерність» з дисципліни «Композиція та постановка

танцю» із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій виявилася за рахунок кількісних змін в успішності студентів з інших дисциплін.

На третьому *контрольному етапі* відбувалася експериментальна перевірка визначених педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії; був розроблений спеціальний Інтернет-блог «Все для хореографів», в якому студентам запропоновано використання навчальної програми «Хореографічна майстерність», електронних посібників, аудіо- та відеоматеріалів; здійснювалась перевірка ефективності розробленої навчальної програми і часових меж використання ІКТ під час аудиторної роботи, а також статистична оцінка отриманих результатів. Наприкінці дослідження був організований інтернет-сайт «Хореографія з Наталією Добролюбовою» для більшої інформативності майбутніх викладачів хореографії сучасними хореографічними новинами та розробками. Використовувався метод пульсометрії (за допомогою пульсометричної системи «Polar System» та приладу з вимірювання квазістаціонарного потенціалу кори головного мозку (КСП) фіксували показники, що відображали реакцію студентів на перегляд матеріалів інтернет-сайту «Хореографія з Наталією Добролюбовою») та методи математичної статистики.

Таким чином, у процесі експериментальної роботи було оцінено зміни, які відбулися в процесі розвитку мотивації студентів щодо застосування ІКТ в майбутній професійній діяльності; зміни в рівні сформованості знань та вмінь студентів ефективно реалізовувати ІКТ в освітньому процесі; динаміку самооцінки рівня сформованості досліджуваної готовності.

2.3.1. Діагностика готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності. Підґрунтям для визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ став проведений аналіз відповідей викладачів і студентів досліджуваних закладів освіти.

Визначення стану сформованості готовності студентів (початок експериментальної перевірки) відбувалось на початку другого курсу навчання. Це обумовлюється рядом обставин, серед яких, по-перше, як показав контент-аналіз навчальних планів підготовки студентів, саме на другому курсі навчання в ЗВО дає найбільше можливостей для набуття студентами інформаційно-комунікаційної компетентності. В свою чергу, це пов'язано з тим, що на другому курсі навчання майбутніх викладачів хореографії передбачено вивчення таких дисциплін, як: «Композиція та постановка танцю» (дисципліна, що підлягає Державній підсумковій атестації), «Майстерність актора» та інші.

Аналіз зазначених вище дисциплін свідчить про їх певну зорієнтованість у контексті формування готовності студентів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності. По-друге, ми свідомо прагнули здійснювати в подальшому формувальний етап експериментальної перевірки на тих курсах, де для подальшого (поступового та систематичного) набуття майбутніми викладачами хореографії готовності до застосування ІКТ є значний потенціал, який (як показує практика) майже не використовується в зазначеному напрямі. У зв'язку з тим, що навчальна дисципліна «Композиція та постановка танцю» за змістом є найбільш вдалою в контексті формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в подальшій професійній діяльності, то в експериментальній перевірці задіяли цю дисципліну, вона викладається з другого року навчання, а також має значний потенціал з урахуванням майбутньої спеціальності студентів.

Педагогічний експеримент проводився на базі вишів, в яких відбувається підготовка майбутніх викладачів хореографії. В педагогічному експерименті брали участь студенти I-IV курсів Комунального закладу «Харківський вищий коледж мистецтв» та Харківської державної академії культури, яких було розподілено на дві групи: контрольну та

експериментальну. Всього на констатувальному етапі взяло участь 210 студентів.

Для з'ясування ефективності рівня готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в процесі професійній підготовці констатувальний етап експериментальної перевірки був проведений за таким алгоритмом:

1. Здійснено аналіз наявної нормативно-правової документації кафедр даних закладів освіти.

2. Проведено анкетування студентів – майбутніх викладачів хореографії та науково-педагогічних (НПП) і педагогічних працівників за анкетами «Оцінка ресурсного забезпечення освітнього процесу», «Оцінка кадрового забезпечення освітнього процесу» тощо.

3. Здійснено математичну обробку результатів констатувального етапу експерименту.

В дисертаційному дослідженні ми виходили з того, що кожен із сучасних викладачів, які ведуть професійну підготовку студентів, має бути компетентний в питаннях використання в своїх заняттях інформаційно-комунікаційних технологій в тісному взаємозв'язку з особистим творчим розвитком. Крім того, зміст підготовки майбутніх викладачів хореографії майже не відрізнявся в обох розроблених нами групах, що, в свою чергу, сприяє забезпеченню чистоти експериментальної перевірки.

У педагогічному експерименті нами були розроблені анкети закритого типу (додаток Б). Для виявлення сучасного стану готовності студентів та викладачів до застосування ІКТ в професійній підготовці використана анкета 1 [20], яка розміщена в додатку Б. Виявлено, що в учасників освітнього процесу стан готовності використання ІКТ в професійній підготовці недостатній (викладачі – 55 %, студенти – 24 %).

Для визначення рівня сформованості готовності студентів до застосування ІКТ в професійній підготовці за мотиваційним критерієм проведено аналіз нормативної документації (галузевий стандарт вищої освіти

України); проведено соціологічне дослідження (анкетування студентів та викладачів хореографічних дисциплін) (анкети «Оцінка ресурсного забезпечення освітнього процесу» та «Оцінка кадрового забезпечення освітнього процесу») (додаток Б, анкети 2, 3), проаналізовано результати виступів на конкурсах. Було виявлено, що ресурсне забезпечення в коледжі є на високому рівні – 90 % (комп'ютерні класи мають сучасні комп'ютери та ліцензоване програмне забезпечення; достатня кількість сучасних приміщень тощо).

Вирішення проблеми формування творчого потенціалу у студентів значною мірою залежить від викладача, який проводить заняття з певних дисциплін, зокрема «Композиція та постановка танцю». Його творча педагогічна діяльність буде добрим засобом для формування готовності студентів до навчання постановочним вмінням, застосуванню в навчанні сучасних методик та ІКТ, а також для всебічного розвитку особистості студента. Рівні творчих здібностей студентів виявлялися за спеціальними анкетами [197], що були перероблені для освітнього процесу з хореографії (додаток Б, анкети 4, 5). Ці анкети були нами перероблені та адаптовані для освітнього процесу досліджуваних груп студентів.

За допомогою поданих анкет майбутні викладачі хореографії мали змогу виявити рівень творчих здібностей і знайти шляхи саморозвитку. Студенти можуть мати високий, середній, низький та критичний рівень потенціалу творчих здібностей. В таблиці 2.4 наведена характеристика студентів з різним рівнем творчого потенціалу.

Також рівень хореографічної підготовки студентів (творчих здібностей) був перевірений за результатами показових композицій та аналізом поставлених за них оцінок (табл. 2.5).

Таблиця 2.4

Характеристика студентів з різним рівнем творчого потенціалу

Рівень творчого потенціалу	Характеристика студентів
Критичний	Обачний, методичний, дисциплінований, слухняний; частіше вирішує готові проблеми, ніж шукає їх
Низький	Вирішує проблеми апробованими та відомими методами; логічний, надійний; досягає мети будь-якими ціною та засобами; здатний до високого ступеню точності при виконанні дрібних операцій; користується довірою колективу лише в спокійній, стандартній ситуації; якщо є підтримка, то може заперечувати існуючі норми
Середній	Мислить нестандартно, підходить до вирішення завдань під нестандартним кутом зору; сам шукає проблемні шляхи розв'язання; шукає нові методи та розглядає інші; у досягненні мети часто обходиться допустимими засобами
Високий	Нелогічний, неподатливий, часто сповнений протиріч; здатний виконувати шаблонну роботу протягом короткого часу, передоручає її; має тенденцію до керування колективом у критичних ситуаціях; може доказувати свою думку, не зважаючи на існуючі традиції та норми; не сумнівається в застосування нових ідей, не вважає за потрібне підтримку керівництва

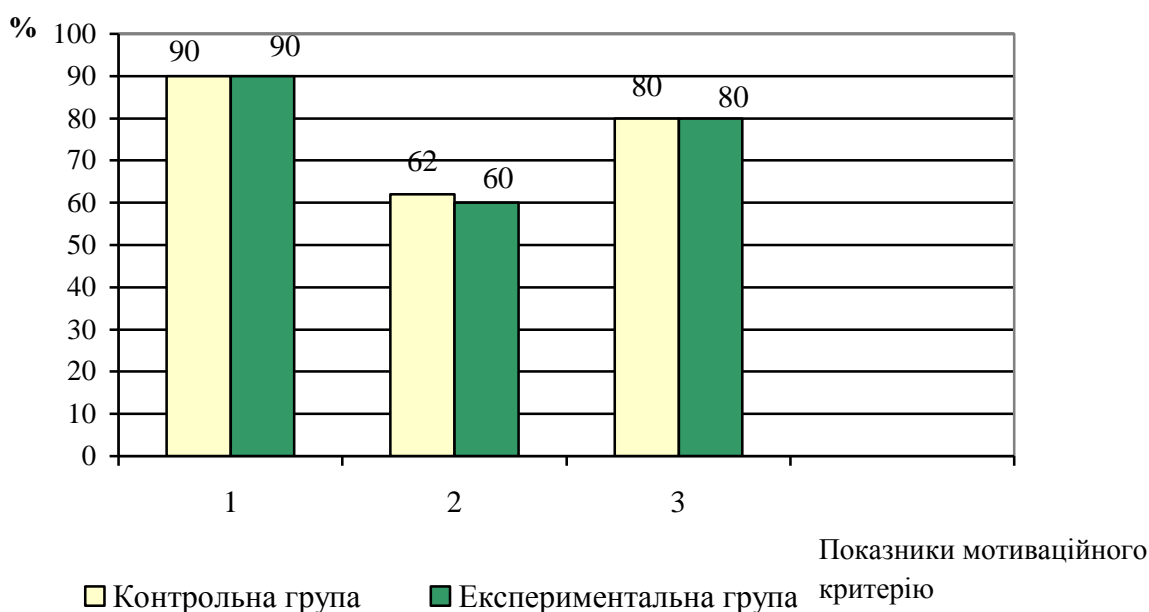
З таблиці 2.5 видно, що студенти контрольної групи на констатувальному етапі експерименту виявилися кращими та отримали за виконання творчих завдань 62% якісних оцінок, а студенти експериментальної групи – 60 %.

Таблиця 2.5

Результати показових композицій студентів, %

Досліджувані групи	Відсоток
	якісні бали (4 та 5)
Контрольна група (n=62)	62
Експериментальна група (n=63)	60

Отримані дані за мотиваційним критерієм представимо на рис. 2.20.

1 – розуміння значущості навчання з використанням ІКТ;
 2 – спрямованість студентів на творчу діяльність в особистій та професійній роботі;
 3 – переконання в напрямку потреби постійного самовдосконалення протягом особистісного та професійного життя як основи творчого зростання, здатність до самовдосконалення та самоаналізу

Рис. 2.20. Узагальнені результати сформованості готовності респондентів ЕГ та КГ до застосування ІКТ за мотиваційним критерієм (90-100 % – високий рівень; 60-89 % – середній рівень; 20-59% – низький рівень)

Як видно з наведених даних, за мотиваційним критерієм та його показниками в ЕГ та КГ розуміння значущості навчання з використанням ІКТ на високому рівні (ЕГ та КГ – 90 %); спрямованість студентів на творчу діяльність в особистій та професійній роботі та переконання в напрямку потреби постійного самовдосконалення протягом особистісного та професійного життя як основи творчого зростання, здатність до самовдосконалення та самоаналізу на середньому рівні (61 % і 80 % – ЕГ та 62 % і 80 % – КГ відповідно до показників) (додаток Б, анкета 6). Ця анкета була нами перероблена та адаптована для освітнього процесу майбутніх викладачів хореографії.

Таким чином, необхідно сприяти формуванню готовності до застосування ІКТ для розвитку творчої активності та підвищенню рівня творчих здібностей майбутніх викладачів хореографії в професійній діяльності та їх самоосвіті. Це буде можливим завдяки впровадженню в процес навчання майбутніх викладачів хореографії нових форм, методик та технологій навчання з використанням ІКТ.

На констатувальному етапі експериментальної перевірки визначення стану сформованості готовності студентів за когнітивним критерієм відбувалось з орієнтуванням на відповідні питання спеціально розроблених анкет (додаток Б, анкета 7). Як і в попередньому випадку, ми прагнули отримати дані по кожному з показників зазначеного критерію, які було згруповано в три блоки знань. Характеризуємо отримані по закінченню констатувального етапу експерименту дані як за кожним з блоків знань, так і узагальнені дані із зазначеного критерію в цілому.

Як видно з таблиці 2.6, на момент проведення констатувальної перевірки (початок другого року навчання) відповідного першого блоку знань «Сутність хореографічного мистецтва» було встановлено, що більшість студентів як контрольної (57 %), так і експериментальної (56 %) груп не володіли на належному рівні знаннями щодо сутності творчого, психічного та рухового потенціалів.

Таблиця 2.6

Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій за показниками когнітивного критерію на початку перевірки, %

Етапи перевірки	Рівні	Блоки знань					
		1 блок		2 блок		3 блок	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Початок перевірки	В	12,4	11,9	7,7	7,5	4,9	5,3
	С	29,7	31,1	17,9	18,6	15,5	14,8
	Н	57,9	57	74,4	73,9	79,6	79,9

Примітка: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень

У значній кількості студентів відбулися невеликі труднощі між зазначеними потенціалами, частіше студенти не повною мірою розуміли різницю між творчим та руховим потенціалом, недостатньо усвідомлювали значущість кожного з них в майбутній діяльності, досить часто на перше місце ставили руховий та психічний потенціали, що свідчить про недостатню поінформованість студентів із зазначених питань, неправильно підібрали методи навчання цих знань тощо.

Таким чином, наявність отриманих результатів за визначеними показниками свідчить про те, що й на наступних курсах навчання при відсутності виправлення такої ситуації все це буде негативно позначатися на оволодінні студентами достатнім рівнем інформаційно-комунікаційної компетентності.

За результатами перевірки останніх блоків знань було виявлено дуже низький відсоток. За блоком знань «Значення інформаційно-комунікаційної освіченості в творчому розвитку майбутніх викладачів хореографії» в порівнянні з першим блоком знань було віднесено студентів до середнього рівня ще менше. А самий низький рівень знань у студентів обох груп: 79,6 % (контрольна група) та 79,9 % (експериментальна група) відмічався за третім блоком знань «Особливості оволодіння студентами хореографічними знаннями». Лише 4,9 % студентів контрольної групи та 5,3 % експериментальної групи орієнтувались в питаннях формування в студентів мотивації до знання особливостей оволодіння студентами інформацією з питань побудови композиції та постановки танцю. 15,5 % студентів контрольної групи та 14,8 % респондентів експериментальної групи досягли середнього рівня за показниками, що входять до третього блоку знань когнітивного критерію. Із зазначеного вище видно, що наявність у студентів обох груп знань за заявленими блоками не однакова.

Таким чином, на констатувальному етапі експериментальної перевірки було зафіксовано дані, що представлені в табл. 2.7.

**Загальний стан формування готовності майбутніх викладачів
хореографії до застосування ІКТ за когнітивним критерієм на початку
перевірки, %**

Етап перевірки	Контрольна група			Експериментальна група		
	Рівні					
	В	С	Н	В	С	Н
Початок перевірки	8,8	22,5	68,7	8,9	22,9	68,2

Примітка: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень

На констатувальному етапі експериментальної перевірки результати анкетування також дозволили встановити стан сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх викладачів хореографії за процесуальним критерієм (додаток Б, анкета 8).

Отриманні дані переконливо засвідчили, що 59,1 % контрольної групи та 59,5 % студентів експериментальної групи не володіють уміньми щодо визначення стану творчого, психічного та рухового потенціалів, а також іншими знаннями, які входять до гностичних умінь. 28,8 % студентів контрольної групи та 27 % експериментальної групи показали наявність середнього рівня гностичних умінь і лише 12,1 % студентів контрольної групи; 13,5 % студентів експериментальної групи, відмічався високий рівень володіння зазначених умінь.

Як видно з таблиці 2.8, майже подібні дані було отримано й стосовно проєктивних, комунікативних та конструктивних умінь процесуального критерію.

Це стосувалося умінь доносити до студентів значущість щоденного постійного творчого розвитку в професійній діяльності. Аналіз відповідей студентів, а також аналіз навчального плану підготовки майбутніх викладачів хореографії та відповідно змісту навчальної програми дисципліни «Композиція та постановка танцю», що передбачені для вивчення студентами з другого року навчання, свідчать, що для набуття студентами

відповідних умінь, а також умінь керувати власною поведінкою при нестандартних і непередбачуваних обставинах майже не приділялось належного місця.

Таблиця 2.8

Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ за показниками процесуального критерію на початку перевірки, %

Етапи перевірки	Рівні	Показники (групи вмінь)									
		Гностичні		Проективні		Конструктивні		Комунікативні		Організаційні	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Початок перевірки	В	12,1	13,5	11,5	12,3	11,1	12,3	8,9	8,8	4	3,8
	С	28,8	27	29,7	28,6	29,4	28,3	25,1	26,4	13,3	13,8
	Н	59,1	59,5	58,8	59,1	59,5	59,4	66	64,8	82,7	82,4

Примітка: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень

У зв'язку з цим, у 66 % студентів контрольної групи та 64,8 % експериментальної групи на початок перевірки констатувався низький рівень комунікативних умінь. Також встановлено результати відносно організаційних умінь, зокрема лише 13,3 % студентів контрольної групи та 13,8 % експериментальної групи набули середнього рівня володіння організаційними вміннями використання ІКТ. 82,7 % студентів контрольної групи та 82,4 % студентів експериментальної групи не мали відповідних знань, зокрема відчували значні труднощі в організації власної валеоповедінки зі спрямованістю на постійний творчий розвиток та інших організаційних умінь.

Таким чином, порівнюючи отримані показники в обох групах між сформованістю готовності до застосування інформаційно-комунікаційних технологій за блоками знань (показники когнітивного критерію) та групами умінь (показниками процесуального критерію), бачимо певну закономірність у контексті рівней сформованості у студентів цих знань та умінь. Особливо

це добре помітно на прикладі третього блоку знань та групи організаційних умінь, що обумовлюється помітно гіршими результатами у студентів контрольної та експериментальної груп порівняно з іншими групами умінь та блоками знань.

Якщо узагальнювати отримані дані за всіма показниками (за допомогою визначення середнього арифметичного значення) процесуального критерію сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності студентів (табл. 2.9), то на початок перевірки переважна більшість студентів обох груп (65,2 % студентів контрольної групи та 65,1 % експериментальної групи) мали низький рівень сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності.

Таблиця 2.9

**Загальний стан формування готовності майбутніх викладачів
хореографії до застосування ІКТ за процесуальним критерієм
на початку перевірки, %**

Етап перевірки	Контрольна група			Експериментальна група		
	Рівні					
	В	С	Н	В	С	Н
Початок перевірки	9,5	23,3	65,2	10,1	24,8	65,1

Примітка: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень

У 25,3 % студентів контрольної групи та 24,8 % експериментальної групи відмічався середній рівень, у 9,5 % контрольної групи та 10,1 % експериментальної групи було встановлено високий рівень відповідних умінь.

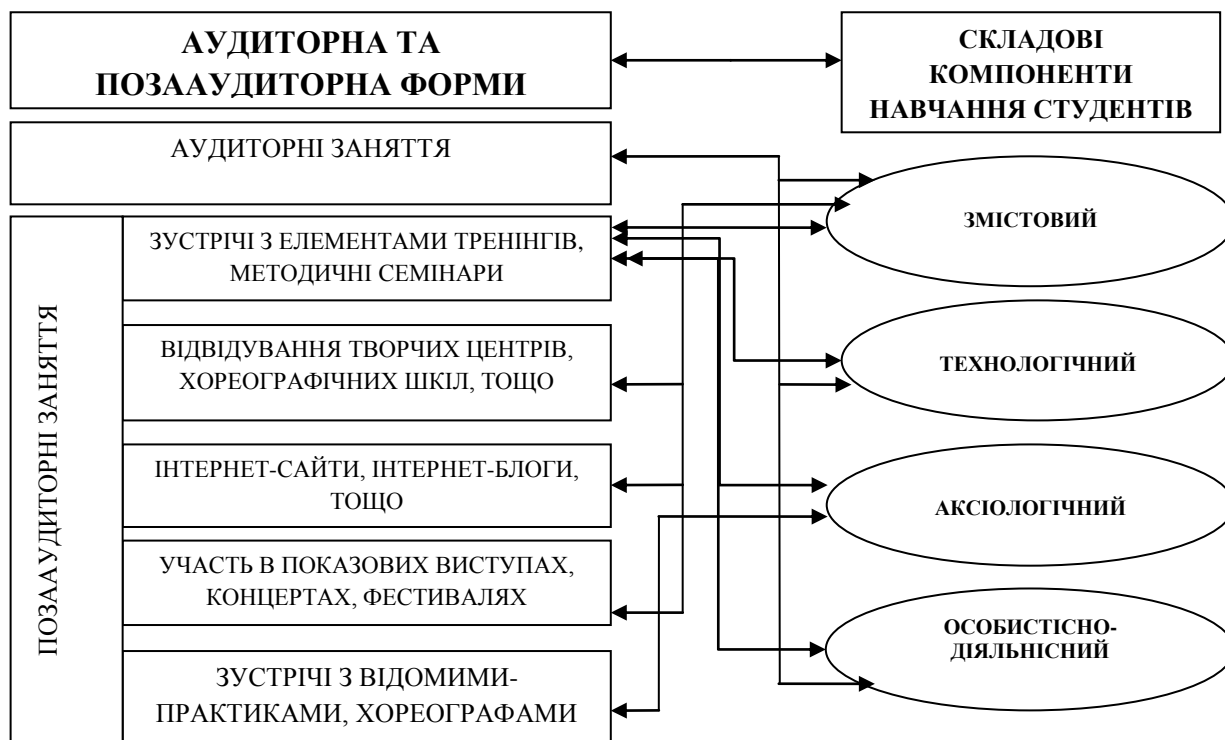
Наявність студентів з високим рівнем умінь в обох досліджуваних групах, які усвідомлюють значущість своєї професії значення власного потенціалу в досягненні особистих та професійних успіхів в майбутній діяльності, пов'язуємо з бажанням незначної їх кількості займатися самоосвітою, творчим пошуком та самовдосконаленням. В експерименті брали участь студенти, які, навчаючись в закладах середньої освіти перед

вступом до ЗВО, встигли познайомитись зі змістом навчального курсу «Композиція та постановка танцю» і відповідно оволодіти деякими хореографічними знаннями, уміннями та навичками.

Таким чином, відповідно кожного з визначених критеріїв (мотиваційного, когнітивного та процесуального) між студентами контрольної та експериментальної груп майже не спостерігалось суттєвих відмінностей. У цілому рівень сформованості готовності студентів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій на констатувальному етапі експериментальної перевірки відмічався переважно низький, що свідчить про потребу вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії. При формуванні готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній підготовці нами були використані аудиторна та позааудиторна форми роботи зі студентами. Кожна з них відіграла своє важливе значення в професійній підготовці.

Між тим, найбільшого ефекту у формуванні готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ можливо було забезпечити за умови тісного взаємозв'язку компонентів навчання (рис. 2.21). На рис. 2.21 зображено переважна спрямованість в професійній підготовці викладачів хореографії на використання інформаційно-комунікаційних технологій, що можуть бути використані в тій чи іншій формі роботи зі студентами (аудиторній або позааудиторній).

Основна частина здійснення формувального етапу експериментальної перевірки зосереджувалась на організації роботи студентів у рамках використання ІКТ (інтернет-блогу).

Рис. 2.21. Забезпечення формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ за допомогою основних форм роботи закладів освіти на формувальному етапі експериментальної перевірки

Це обґрунтовувалось, по-перше, систематичністю відповідних заходів, їхньою чисельністю та можливістю планувати і конструювати зміст професійної підготовки; по-друге, дозволяло забезпечувати студентів практичними вміннями з власного усвідомлення та самоаналізі представленої інформації в інтернеті; по-третє, поступово підвищувати мотивацію студентів до забезпечення власного успіху в рамках творчої діяльності при постановці танцювальних композицій; по-четверте, давало можливість систематичного використання інформаційно-комунікаційних технологій та виконання індивідуальної програми протягом усього періоду формувального етапу перевірки.

Застосування ІКТ містить сукупність методів, форм і засобів взаємодії зі студентами в процесі самостійного, але контрольованого засвоєння визначеного масиву знань та потребує ретельної розробки кожної складової (рис. 2.22).

Рис. 2.22. Структура організації освітнього процесу із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій

Основними властивостями ІКТ є: доцільність, наявність компонентів та їх структури, взаємодія із зовнішнім середовищем, цілісність, розвиток у часі. Важливе місце в системі комп'ютерного навчання займають технологічні засоби, які є основою інформаційних технологій. До них можна віднести електронні видання, електронні тренажери до них, комп'ютерні програми, мультимедійні комплекси, аудіо- та відео навчальні матеріали, комп'ютерні системи тестування тощо.

Таким чином, накопичений досвід застосування ІКТ в освітньому процесі підготовки викладачів хореографії дозволяє виділити його переваги:

1. Зростає інтенсивність освітнього процесу.
2. Навчальний матеріал доступний в будь-який час.
3. У студентів відбувається додаткова мотивація до пізнавальної діяльності.
4. Нова організація самостійної роботи.
5. Можливий самоконтроль ступеня засвоєння навчального матеріалу за кожною темою та необмежену кількість разів.

Для здійснення збору інформації відносно думки студентів з питань, що зацікавили, нами було створено Інтернет-блог «Все для хореографів». Однією з головних цілей сучасної освіти стає формування готовності особистості до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, невід'ємним атрибутом якого є стрімкий розвиток та проникнення в усі галузі життя

людини ІКТ [30]. Саме ІКТ дають людині можливість користуватися інформацією, мати до неї доступ і використовувати її, а також поширювати знання у всіх галузях людської діяльності. В сучасному інформаційному суспільстві особливу роль відіграє здатність викладача вирішувати широке коло професійних, пізнавальних, розважальних, побутових та інших завдань з використанням комп'ютера, комунікаційних технологій, включаючи радіо, телебачення, мобільну телефонію, інтернет [79].

Інноваційна спрямованість діяльності викладача виступає засобом оновлення освітньої політики. Нововведення або інновації, характерні для будь-якої професійної діяльності людини, тому, природно, стають предметом вивчення, аналізу та впровадження. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом інформаційно-освітнього досвіду окремих педагогів і цілих колективів. У процесі переходу до інформаційного суспільства люди повинні вміти сприймати великі обсяги інформації, володіти сучасними засобами і методами її обробки, володіти певним рівнем знань щодо поводження з інформацією, володіти сучасними технічними засобами. Крім того, інформаційна технологія – це сукупність засобів і методів збору, обробки і передачі даних (первинної інформації) для отримання інформації нової якості [79; 136].

У галузі освіти інформаційно-комунікаційні технології розглядаються як засіб, що доповнює традиційну методику навчання та дозволяє адаптувати системи освіти до різних потреб суспільства [137; 140; 153; 175; 179]. Застосування інформаційних технологій, в освітньому процесі закладу освіти дає можливість використовувати в педагогічній практиці психолого-педагогічні розробки, що дозволяють інтенсифікувати освітній процес, реалізувати ідеї розвивального навчання. Можливості інформаційно-комунікаційних технологій як інструменту діяльності людини та принципово нового засобу навчання призвели до появи нових методів і організаційних форм навчання та більш швидкому їх впровадження в освітній процес [183; 191; 201]. Ми розуміємо важливість активного освоєння і впровадження

комп'ютерних технологій в процес підготовки майбутніх викладачів хореографії та що комп'ютеризація освітньої діяльності – це об'єктивна потреба, що виявляється через прояв мобільності, ініціативи та творчості.

За даними проведеного анкетування найпопулярнішою блог-платформою для студентів є портал (сайт) Facebook (42 %), Instagramm (40 %), Google (8 %), YouTube (5 %), Blogger (5 %).

Тому нами було вирішено створити інтернет-блог на сервері Facebook у вигляді соціальної групи з назвою «Все для хореографів». Саме цій платформі більшість студентів віддали свою перевагу. На сьогодні він вже включає близько 600 осіб та кількість учасників поступово зростає. В ньому розміщені мотивуючі фотографії та відео, практичні рекомендації щодо хореографічних постановок, міститься інформація щодо фестивалів, конкурсів, заходів та їх результати, літнього та зимового відпочинку, тренінги, семінари, музика та відео для занять, висвітлено деякі методики. Також є бібліотека корисних джерел, інформація для студентів із зазначенням контрольних робіт та завдань для самостійної роботи, представлені опорні конспекти лекцій (якщо з будь-яких причин студент був відсутній на занятті, в нього є можливість скористатися електронною версією пропущеного ним матеріалу), відкрито теми (дискусії) для он-лайн спілкування користувачів, а також консультації фахівців цієї галузі.

Блог присвячений конкретній темі хореографічного вдосконалення. Він дозволяє організувати проектно-дослідницьку діяльність студентів за допомогою доступних їхньому віку веб-сервісів.

Подібна технологія, на нашу думку, дуже зручна не лише при вивченні певної дисципліни, але й при дистанційній роботі зі студентами. У зв'язку з цим на аудиторних заняттях ми використовуємо комп'ютерні презентації, що виконуються самими студентами за консультативної допомоги викладача або у співдружності «викладач-студент». При цьому студенти вільно представляють свої напрацювання. Раціональне використання нових інформаційно-комунікаційних технологій сприяє підвищенню інтересу до

предмета, кращому засвоєнню знань, формують готовність до застосування ІКТ в майбутній професійній діяльності. Одночасно актуальним стає питання виявлення оптимальних способів організації заняття. Порівняно з лекцією або семінаром інформаційно-комунікаційні технології більш демократичні. Вони дозволяють охопити велику кількість студентів. Інформаційні технології дозволяють індивідуалізувати навчання та управляти процесом засвоєння знань. За відтворюваним ефектом комп'ютерні технології можна порівняти з радіо або телебаченням.

Студентам цікаво виконувати завдання викладача, використовуючи для цього будь-які знання програми обробки інформації. Використання мультимедіа дозволяє студентам навчитися переносити дослідницькі навички на реалізацію творчих проєктів. Вони застосовують отримані знання на практиці, виробляють такі необхідні в житті якості, як ініціативність, самостійність, зібраність. Тому й нами також була використана можливість застосування ресурсів соціальних мереж в роботі з групами. В групі студенти обмінюються інформацією, викладають розклад занять, фотографії, допомагають один одному у розв'язанні будь-яких проблем, регулярно проводяться соціальні опитування.

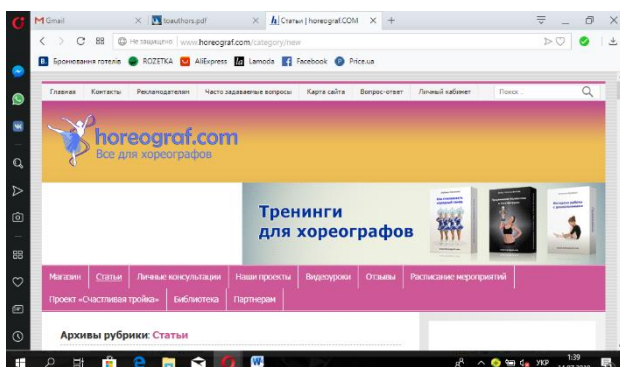
Учасниками блогу є не тільки студентська молодь, але й люди різних професій та різного віку. Можна викладати в групу інформацію про поточну успішність, будь-які оголошення, розпорядження тощо.

Таким чином, ми маємо можливість працювати з розробленою групою й в позааудиторний час. При проведенні педагогічного експерименту щодо виявлення впливу різних форм роботи на формування готовності до впровадження ІКТ в професійну діяльність, насамперед, враховувалися основні компоненти процесу появи «внутрішньої готовності», а також було розроблено деякі нові форми і методичні прийоми появи і вдосконалення інтересу (рис. 2.23).

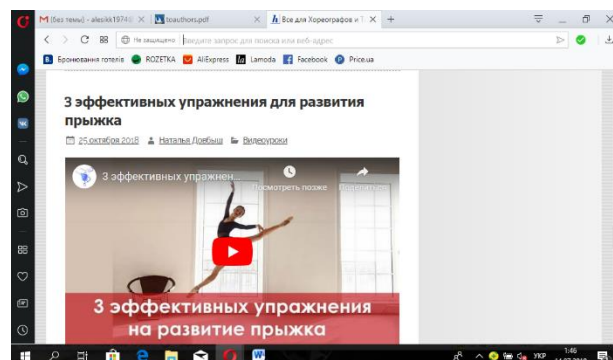
За допомогою створеного блогу (рис. 2.23) було проведено опитування 210 студентів щодо їх мотивації до пізнавальної та творчої діяльності, їх

ставлення до занять з композиції та постановки танцю, а також до готовності використання ІКТ в професійній підготовці.

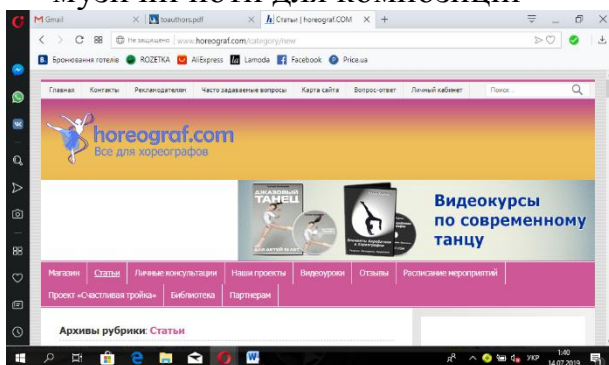
Вкладки блогу

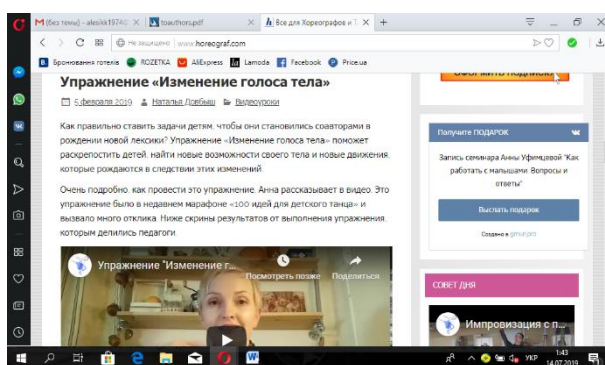
А. Тренінги для хореографів, завдання для самостійної роботи, музичні ноти для композицій

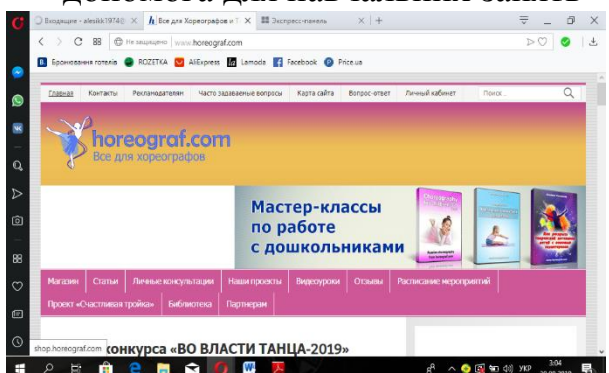
Б. Комплекси вправ хореографії та їх ефективність

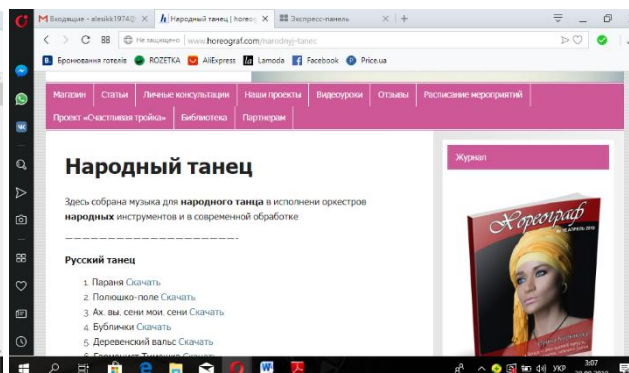
В. Відеокурси, аудіоматеріал для хореографічних композицій та постановок, мультимедійна допомога для навчальних занять

Г. Відеовправи із завданнями для самостійної роботи студентів

Д. Майстер-класи з хореографії

Ж. Бібліотека (література для навчання студентів за різними жанрами хореографії)

Рис. 2.23. Сторінка авторського Інтернет-блогу «Все для хореографів» (адреса блогу – <http://www.horeograf.com>)

Нами були розроблені анкети закритого типу «Ставлення студентів до академічних занять з дисципліни «Композиція та постановка танцю (КПТ)», «Зацікавленість до занять та ставлення до занять студентів з дисципліни «КПТ», «Визначення інтересу у студентів до інтерактивних (інформаційних) технологій (інтернет-блогам) з хореографії», «Ставлення студентської молоді до блогів як до соціальної реальності», «Вплив блогосфери на творчі здібності студентів», «Виявлення привабливих сторін в хореографії» (Додаток Б, анкети 9, 10, 11, 12, 13).

Позитивне ставлення до занять з хореографії у 55 % студентів; у 30 % опитаних – ставлення до занять швидше позитивне; у 15 % студентів ставлення до занять скоріше не активне. Студенти з не активним ставленням до занять з хореографії обґрунтовують це складнощами з часом 8 %, одноманітністю проведення занять 52 %. 20 % вважають, що на це впливає велика кількість людей в залі, 10 % – погане самопочуття після занять та 10 % – некомпетентність викладача.

Про стиль відносин між студентами та викладачами хореографічних дисциплін респонденти стверджують таке: більшість викладачів не володіють чутливістю до проблем студентів 36 %, стосунки між студентами та викладачами будуються на взаємоповазі та взаєморозумінні 28 %, у студентів з викладачами немає відносини співробітництва 6 %, більшість викладачів ігнорують проблеми студентів 8 %, у колективі студентів і викладачів теплі і дружні взаємини 2 %, більшість викладачів дотримуються відстороненого стилю спілкування зі студентами 5 %, більшість викладачів співпрацюють зі студентами 15 %.

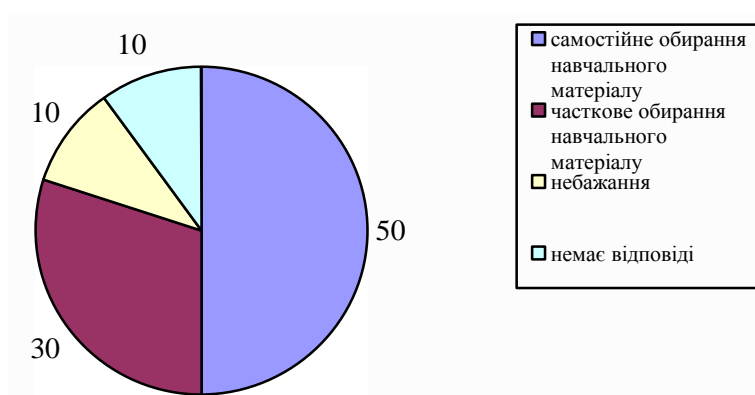
Для респондентів є найбільш привабливою формою проведення занять з хореографічних дисциплін обов'язкові академічні заняття під керівництвом викладача 44 %, факультативні (секційні) заняття 30 %, самостійні заняття 26 %. Респонденти вважають, що, в першу чергу, якість проведення занять з хореографії залежить від самого студента та стану його здоров'я 32 %, потім від кваліфікації викладача 14 %, від матеріальної бази закладу освіти 20 %, від

від змісту освіти 14 %, від рівня освітнього процесу 10 %, від зв'язку теорії з практикою 10 %.

28 % студентів задоволені рівнем викладання дисципліни «Композиція та постановка танцю», 17 % не задоволені станом приміщень, 10 % не задоволені матеріально-технічним забезпеченням, 15 % студентів задоволені відносинами між студентами в групі, 4 % студентів задоволені відносинами з викладачами, 6 % задоволені рівнем виховної роботи, 2 % респондентів задоволені рівнем культури студентів, 5 % задоволені змістом освіти, 2 % задоволені рівнем інформативності закладу освіти, 23 % задоволені роботою викладача, 14 % задоволені рівнем культури викладача.

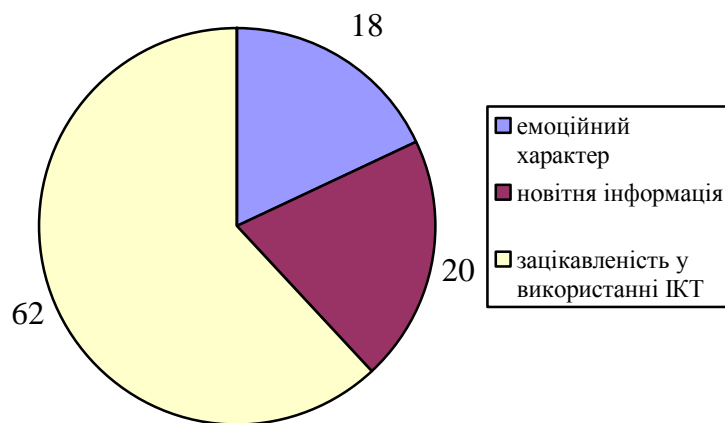
Проблеми при навчанні хореографії, що турбують студентів: успішність 30%, проблеми гігієни 15 %, вимогливість викладача 25 %, проблеми якості викладання викладачем хореографом 28 %, проблеми поведінки на навчальних заняттях (1 %), проблеми у відносинах з викладачем 8 %, проблеми відносин з одногрупниками 1 %.

40 % студентів вважають доцільною кількістю занять з постановки танцю два заняття на тиждень, 30 % – 1 заняття на тиждень, 10 % віддають перевагу заняттям 2-3 рази на тиждень, 20 % – щодня. 50 % студентів хотіли б самостійно обирати навчальний матеріал на заняттях хореографією, 30 % осіб – частково хотіли б самостійно обирати навчальний матеріал, 10 % студентів – не хотіли б, 10 % студентів – не дали певної відповіді (рис. 2.24).

Рис. 2.24. Опитування студентів щодо заохочування їх у виборі навчального матеріалу до дисципліни «Композиція та постановка танцю», %

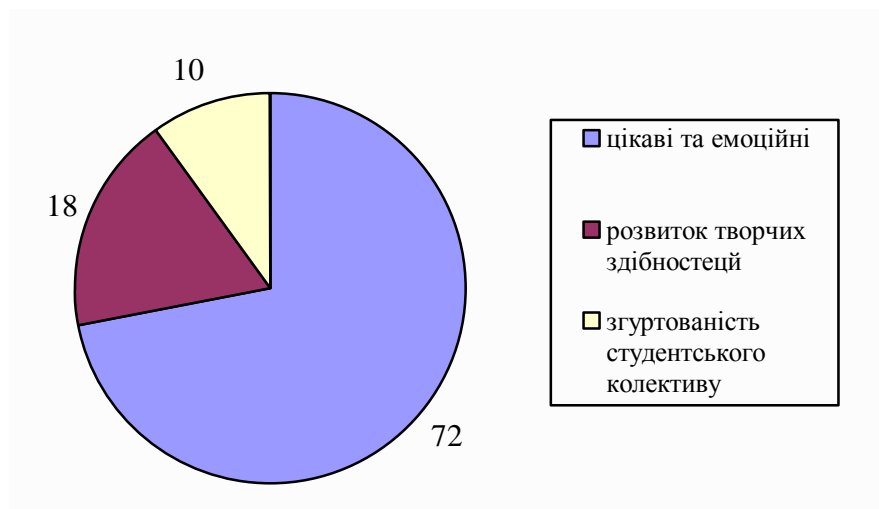
При виборі засобів хореографії 47 % студентів обрали ті, які носять розвивальний і повчальний характер; 37 % віддали свою перевагу таким заняттям, які розвивають не тільки фізичні якості, а також психофізіологічні і когнітивні здібності; 10 % воліли б заняття, які мають екстремальний характер, 3 % – заняття, які включають звичні традиційні елементи; 2 % віддали перевагу заняттям, які не містять традиційних елементів; 1 % не змогли дати відповідь на це питання. 40 % студентів заняття з постановки танцю не подобаються через стан матеріальної бази, 10 % – через відсутність гігієнічних заходів після занять, 8 % – через відсутність задоволення від занять. 32 % – через відсутність різноманітності занять, 10 % – через зміст занять. На думку студентів, перевагою занять з композиції та постановки танцю з використанням сучасних технологій в порівнянні з традиційними заняттями є велика зацікавленість студентів і високе відвідування занять 62 %, більш емоційний характер, поліпшення настрою 18 %, забезпечення студентів новітньою сучасною інформацією в галузі балетмейстерського мистецтва 20 % (рис. 2.25).

Рис. 2.25. Відповіді студентів щодо переваги занять з композиції та постановки танцю з використанням сучасних технологій в порівнянні з традиційними заняттями, %

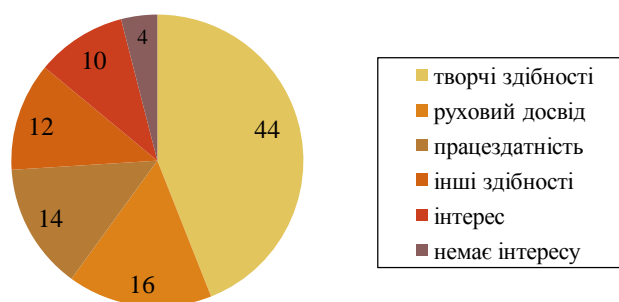
Студенти вважають, що заняття з композиції та постановки танцю з використанням сучасних технологій більш цікаві та емоційні, ніж традиційні форми занять 72 %, 18 % вважають, що такі заняття розвивають не тільки

постановочні здібності, а також творчі, 10 % вважають, що такі заняття сприяють згуртованості студентського колективу (рис. 2.26).

Рис. 2.26. Відповіді студентів щодо впливу від занять з дисципліни КПТ з використанням ІКТ, %

Від занять з композиції та постановки танцю із використанням сучасних технологій студенти очікують: збільшення творчих здібностей 54 %, збільшення рухового досвіду 16 %, збільшення працездатності 24 %, розвиток психофізіологічних здібностей 12 %, підвищення інтересу до академічних занять 32 %, нічого не чекають 4 % (рис. 2.27).

Рис. 2.27. Очікування студентів від занять з дисципліни КПТ з використанням ІКТ, %

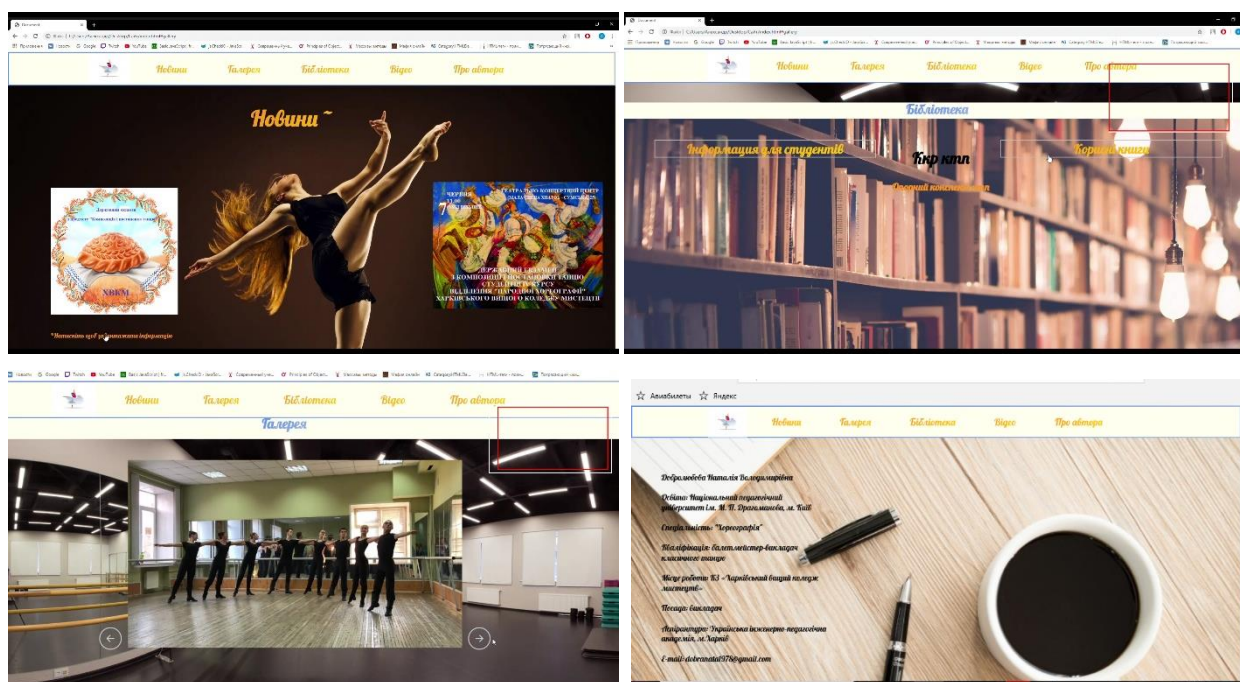
74 % студентів займаються хореографічними постановками самостійно у вільний час. 61 % студентів відповіли, що їх стаж роботи в інтернеті

складає більше 3-х років, 33 % мають стаж від 1 року до 3-х років, для 4 % – стаж роботи в інтернеті складає від 3-х місяців до 1 року, до 2 % користуються мережею інтернет менше 3-х місяців. Найпопулярнішою блог-платформою для студентів є портал Facebook 75 %, далі слідує Twitter 24 % та 1 % опитаних студентів не відвідують ніяких блог-платформ (соціальних мереж).

Для 63 % студентів блог про хореографічне мистецтво був би джерелом інформації. Читання блогів збагачує кругозір для опитаних студентів 73.4 %, 59,1 % опитаних студентів довіряють інформації про різноманітні технології, наведені у блогах; блогосфера є засобом масової інформації для 80 % опитаних студентів. Студенти віддають перевагу наступними тематиками блогів: розвагам – 79 %, творчості – 74 %, суспільству – 63 %, новинам країни, міста і т. д. – 63 %, мистецтву – 62 %, гумору – 60%, технологіям – 47 %, домашні та побутові – 42 %. Для 28 % опитаних – блоги про танець та хореографію в інтернеті зустрічаються часто, для 50 % – рідко, 26 % студентів хотіли б частіше в інтернеті зустрічати блоги про хореографію. 51 % опитаних вважають, що через інтернет здійснюється активне засвоєння постановочних комбінацій, спеціальних навичок та умінь, виховання моральних норм та цінностей сучасної молоді. За час існування авторського інтернет-блогу «Все для хореографів», як зазначалося вище, було більше 600 відвідувачів. Це були не тільки студенти досліджуваних закладів освіти, а й інші користувачі інтернету, яким була цікава надана інформація в блозі. З онлайн спілкування (чату) зі студентами, викладачами та іншими фахівцями галузі мистецтва ми визначили, що така форма навчання сучасна, корисна та швидка. Але блог не в змозі вмістити в себе багато інформації, яка була б необхідна кожному його учаснику.

Крім того, за даними запитань користувачів блогу, ми не завжди мали можливість дати відповідь одразу. Причини цього були різні: не було достатньої інформації, не мали необхідності у використанні певної інформації та інше. Тому було вирішено створити авторський інтернет-сайт

«Хореографія з Наталією Добролюбовою» для широкого кола відвідувачів (рис. 2.28).

Рис. 2.28. Авторський інтернет-сайт «Хореографія з Наталією Добролюбовою» (адреса сайту – choreographykh.tk)

Метою розробки Інтернет-блогу та Інтернет-сайту було забезпечити більшою сучасною інформацією (тому, що в ньому будуть зібрані матеріали з різних методичних праць, інших сайтів, новини у хореографічному мистецтві всього світу, тощо) студентів, викладачів та інших фахівців або людей, яким цікаво хореографічне мистецтво. Досягнення цієї мети стало завдяки вирішенню певних освітніх, розвивальних та виховних завдань. До освітніх відносяться: оволодіння студентами знань, умінь та навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Розвивальні завдання – розвиток інтелектуальної, емоційно-вольової та діяльнісно-поведінкової сфери особистості студента. До виховних відносимо формування наукового світогляду моральної, художньо-естетичної та трудової культури. Експериментальна група студентів, в процес навчання яких була введена саме така форма навчання вже на початковому етапі перевірки стали

показувати кращі результати в успішності ніж студенти контрольної групи, де такий спосіб засвоєння знань не використовувався.

Таким чином, використання ІКТ, зокрема інтернет-блогів, в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії дуже актуально. Сам освітній процес проходить на більш високому рівні тому, що скоріше йде процес пізнання – поповнення сучасною інформацією про танець, видатні події, засоби, сценарії, музичний супровід, конкурси та інше. Використання блогів викладачами в освітньому процесі служить ефективним засобом формування готовності до застосування студентами набутих знань, умінь та навичок в майбутній професійній діяльності із застосуванням ІКТ.

Розроблений нами авторський блог «Все для хореографів» призначений для пізнання цікавої та важливої інформації про хореографію, його коротку історію та розвиток хореографічного мистецтва, а також видів хореографічних напрямків, для покращення процесу самостійної роботи студентів та виконання ними домашніх завдань, контрольних та тестових робіт тощо. Цей блог стимулював створення інтернет-сайту «Хореографія з Наталією Добролюбовою» для більшого кола користувачів та розширення теоретичних та практичних знань з побудови композицій та постановки танцю, покращення навчально-методичної роботи для професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії.

Отже, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі підготовки майбутніх викладачів хореографії є реалією сучасної освіти в Україні. Інформаційно-комунікаційні технології виступають умовою перемикання уваги студентів з хореографічної активності на інтелектуальну. Виходячи з цього продуманість методики застосування інформаційно-комунікаційних технологій не тільки не спотворює традиційне уявлення про заняття з хореографії, а й робить його сучасним. Підвищується ефективність виконання хореографічних вправ, постановочних дій та навчальних завдань, удосконалюється навички та уміння в постановки композицій тощо.

Недостатня розробленість методичного забезпечення освітнього процесу з хореографії, зокрема із застосуванням ІКТ, визначила необхідність у посиленні аудиторної форми проведення занять з хореографії для здобувачів вищої освіти, позааудиторних форм, зокрема заснованими на самостійному виконанні завдань; організації експериментальної роботи з упровадженням розроблених методики та навчальної програми «Хореографічна майстерність» за розділом «Народна хореографія» та узагальненні результатів експериментальної перевірки.

2.3.2. Порівняльний аналіз результатів дослідження формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності. Після впровадження розробленої нами навчальної програми «Хореографічна майстерність» ми вдруге провели анкетування зі студентами експериментальної групи, які мали можливість використати інтернет-блог «Все для хореографів» в професійній підготовці.

За результатами анкетування було виявлено, що запропонований до використання інтернет-блог «Все для хореографів» студентам подобається, вони значно покращили ставлення до занять і мають бажання продовжувати виконувати на професійному рівні хореографічні постановки. З цього розуміємо, що із впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій успішність навчання студентів експериментальної групи підвищилася (додаток 3). У контрольній групі успішність навчання залишилася на тому ж рівні. Ефективність розробленої навчальної програми «Хореографічна майстерність» була виявлена за рахунок кількісних змін в успішності студентів (додаток 3). Після впровадження навчальної програми «Хореографічна майстерність» в освітній процес з професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в аудиторній та позааудиторній роботі ми опрацювали результати кількісного оцінювання викладачами виконання чотирьох хореографічних постановок з можливістю творчого підходу (за

допомогою ІКТ) й узагальнили отримані дані. Вони виявилися такими: у контрольній групі якісний показник успішності навчання становив 22,5%, а в експериментальній – 35,7%, це на 13,2% більше, що підтверджує нашу гіпотезу.

Для визначення часових меж використання комп'ютерних засобів навчання в заняттях майбутніх викладачів хореографії було організовано і проведено серію експериментальних досліджень із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій (інтернет-блогу або інтернет-сайту).

Розроблений нами інтернет-сайт «Хореографія з Наталією Добролюбовою» складався з шести вкладок.

Перша вкладка «**Новини**» – це новини, в яких надана інформація про майбутні виступи, концерти, заліки та іспити, святкові дати видатних хореографів, тощо.

Друга вкладка «**Галерея**» – це фоторепортажі з місць виступів, різна наочна інформація щодо хореографічного мистецтва.

Третя вкладка «**Інформація для студентів**» – це контрольні роботи, самостійні завдання, опорні лекції та конспекти з дисципліни «Композиція та постановка танцю», розклад занять, розклад мистецьких заходів, музичні ноти, тощо.

Четверта вкладка «**Відео**» містить відео- та аудіо-інформацію, запропонованих для занять або для постановочних дій, для звітних концертів, відео курси з постановки та побудови композицій, тощо.

В п'ятій вкладці «**Бібліотека**» розміщена спеціальна література з хореографічного мистецтва, з побудови та постановки танцю, джерела за різними танцювальними жанрами, а також програмний матеріал.

Шоста вкладка «**Про автора**» вміщує в собі відомості про автора сайту, є можливість для он-лайн спілкування з автором, надавання порад та будь-якої інформації з композиції та побудови танцю тощо.

Отже, авторський інтернет-сайт містить текстову інформацію та інформацію для практичного використання (відео-, аудіо- матеріали, мультимедійні зображення хореографічних па, тощо), типові помилки, що виникають при побудові композиції, а також рекомендації для їх виправлення. Також тестовий компонент сайту передбачає перевірку отриманих у процесі перегляду сайту знань у формі «запитання – відповідь». Так, за результатами проходження процедури тестування програма «виставляє» оцінки за кожний із розділів знань.

За задумом експериментальної перевірки студентам пропонувалося розібрати на складові частини навчальну хореографічну композицію, проаналізувати її за всіма законами хореографії та створити свою хореографічну композицію на прикладі запропонованої, а потім після засвоєння певної частки матеріалу знову пройти тестування. Для сприйняття студентами навчального матеріалу з дисципліни «Композиція та постановка танцю» із застосуванням ІКТ були виявлені часові межі, які є найбільш оптимальними в процесі навчання.

Зі студентами експериментальної групи було проведено по 25 занять у комп'ютерному класі, кожне з яких тривало 30 хв. За задумом перевірки кожне 30-ти хвилинне заняття було розділене на шість 5-ти хвилинних відрізків. Протягом кожного з цих часових відрізків у студентів на основі використання пульсометричної системи «Polar System» та приладу з вимірювання квазістаціонарного потенціалу кори головного мозку (КСП) фіксували показники, що відображають реакцію студентів на перегляд матеріалу інтернет-сайту. Отже, за допомогою зазначених приладів на кожному з шести часових відрізків упродовж експериментальної перевірки фіксували такі характеристики: частота серцевих скорочень ЧСС (уд. хв.⁻¹); КСП (ум. од.) та витрата енергії (ккал).

Вибір саме таких характеристик для вивчення активності сприйняття матеріалу сайту студентами пов'язаний з наступними факторами: за даними фахівців фізіологів та психологів. ЧСС прийнято вважати інтегральним

показником майже усіх змін, що відбуваються в організмі; ЧСС відображує реакцію організму не лише на фізичні, але й на розумові та психічні навантаження [95; 187]; провідні вчені рекомендують застосовувати характеристики КСП як показники змін функціонального стану організму та з метою вивчення рівня психічної працездатності; фахівцями встановлено, що витрати енергії пов'язані не лише з виконанням будь-яких побутових дій або фізичних навантажень, а й з розумовою діяльністю.

З таблиці 2.10 видно, що найвищі показники, які характеризують активність сприйняття інформації з розробленого нами сайту, зафіксовано у студентів на перших 20 хвилинах занять у комп'ютерному класі.

Таблиця 2.10

Характеристики ЧСС, КСП і витрат енергії у студентів експериментальної групи, зафіксовані під час занять із інтернет-сайтом

Часові відрізки заняття, хв.	Динаміка параметрів, що відображують активність сприйняття інформації студентами ЕГ					
	ЧСС, уд хв ⁻¹ (n=63)		КСП, ум. од. (n=63)		Витрати енергії, ккал (n=63)	
	$\bar{X}$	M	$\bar{X}$	M	$\bar{X}$	m
0 – 5	84,7	1,34	61,7	0,59	13,5	0,21
5 – 10	81,5	1,31	60,8	0,54	13,1	0,19
10 – 15	80,9	1,29	59,9	0,51	12,4	0,17
15 – 20	79,7	1,27	58,5	0,48	11,9	0,16
20 – 25	70,5	1,24	41,3	0,40	8,4	0,14
25 – 30	68,3	1,23	40,6	0,39	7,7	0,13

Так, зареєстровані в процесі перевірки параметри частоти пульсу, КСП та енерговитрат вказують на активізацію розумової працездатності студентів саме на цьому часовому відрізку. У той же час, упродовж перших 25 хвилин протягом кожних перших 5 хвилин занять у студентів реєстрували найвищі значення характеристик ЧСС, КСП та витрат енергії: $84,7 \pm 1,34$ уд·хв⁻¹, $61,7 \pm 0,59$ ум. од., $13,5 \pm 0,21$ ккал. Кожні наступні 15 хвилин перегляду навчального матеріалу характеризувалися незначним зниженням досліджуваних параметрів. Із 5 по 10 хвилину середні показники ЧСС

складали $81,5 \pm 1,31$ уд·хв⁻¹, параметри КСП – $60,8 \pm 0,54$ ум. од., витрат енергії – $13,1 \pm 0,19$ ккал.

Часовий відрізок з 10 по 15 хвилин характеризувався наступними характеристиками: ЧСС – $80,9 \pm 1,29$ уд·хв⁻¹, КСП – $59,9 \pm 0,51$ ум. од., витрати енергії – $12,4 \pm 0,17$ ккал. З 15 по 20 хвилин занять зі студентами ЕГ в комп'ютерному класі було зареєстровано такі середні значення: ЧСС на рівні $79,7 \pm 1,27$ уд·хв⁻¹, КСП – $58,5 \pm 0,48$ ум. од., витрат енергії – $11,9 \pm 0,16$ ккал відповідно. Різде вірогідне зниження ($p < 0,05$) показників, що характеризують рівень мобілізації ресурсів психічної працездатності та розумової активності студентів, фіксували на всіх заняттях у комп'ютерному класі, починаючи з двадцятої хвилини. Так, часовий відрізок з 20 по 25 хвилину характеризувався наступними параметрами: ЧСС – $70,5 \pm 1,24$ уд·хв⁻¹, КСП – $41,3 \pm 0,40$ ум. од., витрат енергії – $8,4 \pm 0,14$ ккал. У часовому проміжку з 25 по 30 хвилину середні показники ЧСС склали $68,3 \pm 1,23$ уд·хв⁻¹, параметри КСП – $40,6 \pm 0,39$ ум. од., витрат енергії – $7,7 \pm 0,13$ ккал. З таблиці 2.10 видно, що найбільше зниження характеристик пульсу, КСП та витрат енергії спостерігається у студентів на останніх п'яти хвилинах кожного заняття в комп'ютерному класі, що свідчить про зниження їх можливостей до опанування навчального матеріалу інтернет-сайту.

Результати експериментальної перевірки вказують на те, що найбільш оптимальними часовими межами для застосування ІКТ в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії є перші двадцять хвилин заняття. На наш погляд, це обумовлено віковими особливостями психіки студентів [69; 94]. Тому головним показником ефективності формування готовності до застосування ІКТ в професійній підготовці визначено стан пізнавальної активності студентів.

Як видно з таблиці 2.11, за першим показником мотиваційного критерію формування готовності майбутніх викладачів хореографії після проведення формувального етапу експериментальної перевірки певні переваги в експериментальній групі порівняно з контрольною. Так,

наприкінці експериментальної перевірки високий рівень було встановлено в 17,3 % студентів контрольної групи та 29,9 % у студентів експериментальної групи, що майже вдвічі вище, ніж в контрольній групі.

Таблиця 2.11

Формування готовності майбутніх викладачів хореографії за показниками мотиваційного критерію наприкінці експериментальної перевірки, %

Етапи перевірки	Рівні	Показники					
		Розуміння значущості творчого підходу в постановки танцю		Націленість на творчу діяльність у особистісному та професійному характері		Переконання в напрямку потреби постійного самовдосконалення	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Кінець перевірки	В	17,3	29,9	12,7	28,9	15,5	28,6
	С	39,4	57,8	50,5	58,2	49,8	60,7
	Н	43,3	12,3	36,8	12,9	34,7	10,7

Примітка: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень

Між тим, ефективність розробленої та впровадженої нами методики формування готовності майбутніх викладачів хореографії за даним показником визначалась не тільки перевагою в кількісному вигляді студентів, які сягнули високого рівня, але й, зменшення респондентів, в яких фіксувався низький рівень сформованості даного показника мотиваційного критерію. Так, якщо в контрольній групі чисельність таких студентів становила 43,3 %, то в експериментальній групі майбутніх викладачів хореографії – 12,3 %. Таким чином, видно, що помітний приріст кількості студентів, навіть стосовно високого рівня, відбувся лише в експериментальній групі, оскільки на етапі початкового контролю (констатувального етапу експериментальної перевірки) чисельність студентів з високим рівнем за першим показником становила (13,3 % в контрольній групі та 13,8 % в експериментальній групі). Тобто, якщо в контрольній групі

чисельність таких студентів в,1 %. Теж стосується студентів, які набули низького рівня за вказаним показником мотиваційного критерію.

Переваги експериментальної групи у бік збільшення чисельності студентів, які набули високого рівня сформованості мотиваційного критерію, можемо відзначити стосовно наступного показника. На етапі підсумкового контролю наявності свідомої націленості студентів на творчу діяльність у особистісному та професійному характері констатуємо в 28,9 % майбутніх викладачів хореографії експериментальної групи, в контрольній становить 12,7 %. Тоді як наприкінці експериментальної перевірки в обох групах фіксувалися майже однакові результати: 10,8 % – контрольна група; 11,3 % – експериментальна група. Хоча після завершення формувального етапу експериментальної перевірки різниця між контрольною та експериментальною групами були несуттєві (50,5 % – контрольна група; 58,2 % – експериментальна група), чисельність майбутніх викладачів хореографії з майже відсутньою націленістю на творчу діяльність в особистісному та професійному характері в експериментальній групі зменшилась до 12,9 %. У той час в контрольній групі студентів, в яких фіксувався низький рівень за другим показником мотиваційного критерію, відмічався на рівні 36,8 %. Останній показник мотиваційного критерію відігравав особливе значення, оскільки він передбачав наявність у студента переконань в напрямку потреби постійного самовдосконалення як основи його творчого зростання. Аналізуючи отримані результати за допомогою діагностичного інструментарію, за яким визначався даний показник в ході констатувального етапу експериментальної перевірки, можемо відзначити певні позитивні зрушення в обох групах. Між тим, значно помітніший діапазон розходжень між даними отриманими наприкінці експериментальної перевірки відмічаємо в експериментальній групі. Так, якщо в контрольній групі приріст кількості студентів відбувся на 5,6 % (9,9 % – на початку, 15,5 % – наприкінці), то в експериментальній групі численність студентів, в яких було встановлено міцні переконання в напрямку потреби постійного

самовдосконалення протягом особистісного та професійного життя збільшилась на 20,1 % (8,5 % – на початку, 28,6 % – наприкінці). Досить переконливі переваги експериментальної групи можемо бачити й стосовно кількості студентів з низьким рівнем за третім показником мотиваційного критерію, зокрема в експериментальній групі таких студентів 10,7 %, а в контрольній групі – 34,7 %. Отже, узагальнюючи отриманні наприкінці експериментальної перевірки дані за всіма показниками, а також співставляючи їх з результатами констатувального етапу експериментальної перевірки (табл. 2.12), можна констатувати значні зрушення в контексті сформованості мотиваційного критерію в експериментальній групі й помітно менші в контрольній групі.

Таким чином, як видно з табл. 2.12 на констатувальному етапі експериментальної перевірки між контрольною та експериментальною групами не відмічалось суттєвих відмінностей (стосовно рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ).

Таблиця 2.12

Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії за мотиваційним критерієм, %

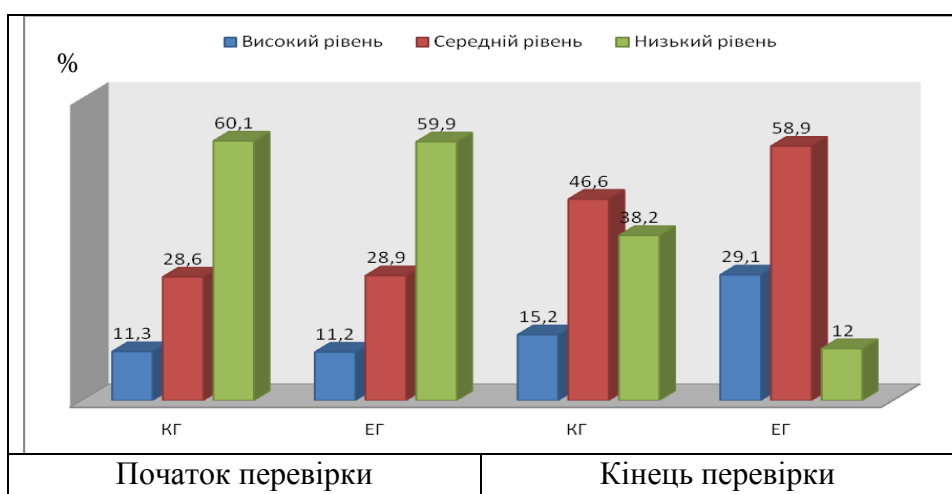
№	Етап перевірки	Контрольна група			Експериментальна група		
		В	С	Н	В	С	Н
1	Початок перевірки	11,3	28,6	60,1	11,2	28,9	59,9
2	Кінець перевірки	15,2	46,6	38,2	29,1	58,9	12

Примітка: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень

Наприкінці перевірки діапазон розходжень між обома групами на користь експериментальної суттєво збільшився, що особливо стосується високого та низького рівнів даного критерію. Якщо на момент закінчення формуального етапу експериментальної перевірки чисельність студентів, в

яких було встановлено низький рівень сформованості мотиваційного критерію, зменшився на 21,9 % (60,1 % на початку, 38,2 % наприкінці), то в експериментальній групі таке зменшення відбулося на 47,9 %, що на 26 % більше, ніж в контрольній групі. У контрольній групі чисельність майбутніх викладачів хореографії, які набули високого рівня, збільшилась лише на 3,9 % (11,3 % – на початку, 15,2 % – наприкінці), а в експериментальній групі таке збільшення відбулось на 17,9 % (11,2 % – на початку, 29,1 % – наприкінці), що на 14 % більше, ніж в контрольній групі.

На рис. 2.29 представлено отримані результати показників в обох групах на початку та в кінці експериментальної перевірки. Здійснення порівняльного аналізу між контрольною та експериментальною групами на початку та наприкінці перевірки свідчать про дієвість впровадженої нами методики формування готовності майбутніх викладачів хореографії, зокрема її змістовної, дидактичної та практичної складових.

Рис. 2.29. Рівні сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії за мотиваційним критерієм

Наступний критерій формування готовності майбутніх викладачів хореографії є когнітивний критерій – це сукупність показників, що являють собою три блоки необхідних для майбутніх викладачів хореографії знань та вмінь із питань постановки та побудови композиції.

Оскільки кожен з блоків знань має своє важливе місце в межах даного критерію, як і в попередніх випадках, проаналізуємо отримані результати з кожного показника окремо (з метою визначення ступеня впливу компонентів впровадженої нами методики формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ), так і узагальненні дані за зазначеним критерієм. Починаючи з першого показника (1 блок знань) було встановлено, що в контрольній групі чисельність студентів, які набули високого рівня за вказаним показником, становить 18,9 %, що лише на 6,5 % вище, ніж на початку експериментальної перевірки (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Формування готовності майбутніх викладачів хореографії за показниками когнітивного критерію наприкінці експериментальної перевірки, %

Етапи перевірки	Рівні	Блоки знань					
		1 блок		2 блок		3 блок	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Кінець перевірки	В	18,9	28,6	15,5	27,4	11,8	25,8
	С	35,9	59,8	36,8	56,2	39	56
	Н	45,2	11,6	47,7	16,4	49,2	18,2

Примітка: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень

В той час, як в експериментальній групі чисельність таких студентів збільшилась на 16,7 % (11,9 % – на початку; 28,6 % – наприкінці). За допомогою таблиці 3.11 помітні позитивні зрушення в експериментальній групі порівняно з контрольною можемо відмітити й стосовно інших рівнів. Так, в контрольній групі на початку перевірки кількість студентів, у яких було встановлено низький рівень за першим показником когнітивного критерію, становила 45,2 %. В експериментальній групі діапазон розходжень між первинним та заключним зрізами дорівнювала 45,4 % (57 % – на початку; 11,6 % – наприкінці).

Певні розходження помітні й стосовно середнього рівня за першим блоком знань, якщо в контрольній групі наприкінці експериментальної

перевірки було 35,9 % майбутніх викладачів хореографії, то в експериментальній групі – 59,8 %. На наш погляд, наявні переваги експериментальної групи над контрольною більш доцільно розглядати у сукупності змістової та процесуальної компонентів розробленої нами методики формування готовності майбутніх викладачів хореографії. 50 % студентів (47,7 % в контрольній групі та 16,4 % в експериментальній групі) наприкінці експериментальної перевірки майже не володіли фундаментальними знаннями сучасних методик, технологій, що сприяють підвищенню рівня творчих здібностей, а також необхідними знаннями з постановки та побудови композиції з використанням ІКТ.

Третій показник даного критерію передбачав наявність у майбутніх викладачів хореографії знань особливостей оволодіння спеціальною інформацією з питань побудови композиції та постановки танцю, формування в них мотивації до успіху, розуміння значущості формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. Отже, на високому рівні такими знаннями після завершення експериментальної перевірки володіли 11,8 % студентів контрольної групи й 25,8 % студентів експериментальної групи. Середній рівень було виявлено в 39 % респондентів контрольної групи та 56 % студентів експериментальної групи. Відсутність зазначених знань наприкінці експериментальної перевірки фіксувалась у 18,2 % в експериментальній групі та 49,2 % у контрольній групі. Звичайно, усвідомлюємо, що наявність майже в 20 % студентів експериментальної групи низького рівня сформованості когнітивного критерію за даним показником не є ідеальною або близькою до ідеальної. Це виникло через складності самого процесу, потреби більш довшого періоду тривання перевірки та небажання певної кількості студентів працювати в майбутньому викладачами хореографії, що також негативно впливає на вмотивованість до зазначеної діяльності взагалі.

Отже, повний аналіз отриманих після завершення формувального етапу експериментальної перевірки результатів щодо когнітивного критерію

потребував узагальнення даних за всіма показниками критерію та їх зіставлення з результатами початкового контролю з метою виявлення ступеня розбіжностей між контрольною та експериментальною групами, що певним чином буде свідчить про ступінь результативності методики формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ. Визначення середнього арифметичного за цими показниками критерію дозволило відзначити досить помітні позитивні зрушення експериментальної групи порівняно з контрольною групою відносно рівнів сформованості у студентів когнітивного критерію.

Так, зі зведеної табл. 2.14, якщо кількість студентів контрольної групи, які наприкінці експериментальної перевірки набули високого рівня (за даним критерієм) збільшилась на 6,3 % (8,8 % – на початку; 15,1 % – наприкінці) порівняно з початковим контролем, то в експериментальній групі збільшення таких студентів відбулось на 18,3 %, що на 20 % вище, ніж в контрольній групі. Більш помітні зрушення (на користь експериментальної групи) фіксуємо й стосовно середнього рівня.

Таблиця 2.14

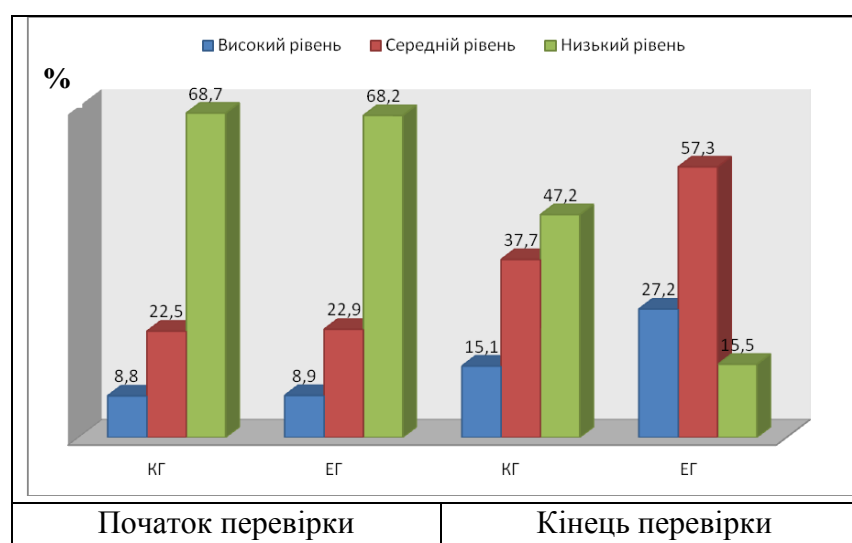
Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії за когнітивним критерієм, %

№	Етап перевірки	Контрольна група			Експериментальна група		
		В	С	Н	В	С	Н
1	Початок перевірки	8,8	22,5	68,7	8,9	22,9	68,2
2	Кінець перевірки	15,1	37,7	47,2	27,2	57,3	15,5

Примітка: В – високий, рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень

У контрольній групі розширення численності респондентів, які оволоділи необхідними знаннями на середньому рівні відбулось на рівні 15,2 % (22,5 % – на початку, 37,7 % – наприкінці). В експериментальній групі збільшення чисельності таких студентів сягнуло 34,4 % майбутніх викладачів хореографії (22,9 % – на початку, 57,3 % – наприкінці). На рис. 2.30 добре

видно переконливі переваги експериментальної групи над контрольною в контексті зменшення студентів, що мали низький рівень володіння відповідними знаннями, що характеризують когнітивний критерій.

Рис. 2.30. Порівняння рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ за когнітивним критерієм

На початку експериментальної перевірки чисельність студентів, які мали низький рівень за вказаним критерієм майже не відрізнялась між контрольною та експериментальною групами. Наприкінці перевірки різниця між обома групами суттєво змінилась. Так, якщо в контрольній групі налічувалось 47,2 % респондентів, які майже не володіли необхідними знаннями, то в експериментальній групі кількість таких студентів була меншою майже втричі (15,5 %).

Таким чином, відповідно до отриманих результатів суттєві переваги експериментальної групи над контрольною групою переконують а ефективності впроваджених педагогічних умов в освітній процес із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Останнім, але надзвичайно значущим критерієм в контексті визначення ефективності впроваджених педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії слугував процесуальний критерій, який визначався за допомогою узагальнення результатів п'яти показників (груп

умінь). Отже, звернемось до детального зіставлення отриманих результатів між контрольною та експериментальною групами відповідно окремих видів умінь (показників критерію).

Звичайно, кожен із зазначених видів умінь відіграє своє важливе значення в структурі професійної компетентності майбутніх викладачів хореографії взагалі та процесуального критерію зокрема. Між тим, як видно з таблиці 2.15, за окремими групами умінь (гностичні, проєктивні, конструктивні) відмічаються майже подібні розбіжності між контрольною та експериментальною групами.

Таблиця 2.15

Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ за процесуальним критерієм наприкінці експериментальної перевірки, %

Етапи перевірки	Рівні	Показники (групи умінь)									
		Гностичні		Проєктивні		Конструктивні		Комунікативні		Організаційні	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Кінець перевірки	В	15,5	27,9	14,2	27,1	14,3	26,4	13,1	26,1	7,1	23,3
	С	31,9	57,9	30,4	58,1	30,6	58,5	41,7	61,6	29,1	61,3
	Н	52,6	14,2	55,4	14,8	55,1	15,1	45,2	12,3	63,8	15,4

Примітка: В – високий рівень, С – середній рівень, Н- низький рівень

Так, аналізуючи результати за першим показником виділяємо помітні переваги експериментальної групи, так, якщо в експериментальній групі високого рівня сформованості гностичних умінь досягли 27,9 % студентів, то в контрольній групі їх чисельність є значно меншою, а саме 15,5 % респондентів. Відносно середнього рівня дещо менші розбіжності (31,9 % – контрольна група; 57,9 % – експериментальна група). Найбільший діапазон розходжень між контрольною та експериментальною групами становив стосовно низького рівня за даним показником (52,6 % – контрольна група; 14,2 % експериментальна група). Тобто, якщо на початку експериментальної

перевірки між обома групами діапазон розходжень відповідно низького рівня за гностичною групою вмінь становив 0,4 % на користь експериментальної групи, то після закінчення формувального етапу експериментальної перевірки він був на рівні 38,4 %, з перевагою експериментальної групи. Майже подібні розбіжності між контрольною та експериментальною групами відмічаємо й стосовно наступних двох показників (проективні уміння, конструктивні уміння). Так, у контрольній групі наприкінці експериментальної перевірки високий рівень за третім показником процесуального критерію (комунікативні та організаційні уміння) набули лише 13,1 % студентів контрольної групи. В експериментальній групі – 26,1 %. Таким чином, бачимо, що кількість студентів із високим рівнем була вдвічі більша, аніж в контрольній групі. Також потребує уваги 12,3 % студентів експериментальної групи, які недостатньо володіли уміннями прогнозувати результати творчої діяльності, конструювати власну хореографічну композицію, відбирати найбільш оптимальні форми і методи роботи з використанням ІКТ для оволодіння спеціальних знань та умінь з постановки та побудови композиції танцю, спрямовувати увагу на постійний творчий розвиток тощо.

З проведених досліджень видно, що найбільші розбіжності між показниками контрольної та експериментальної груп зафіксовані саме в показниках процесуального критерію. Так, якщо високий рівень з зазначеного показника в контрольній групі становив 7,1 % студентів, то в експериментальній групі таких студентів наприкінці експериментальної перевірки було 23,3 %. 61,3 % студентів експериментальної групи набули середнього рівня сформованості організаційних знань, а 29,1 % – студенти контрольної. Кількість студентів, що мали низький рівень за вказаним показником у контрольній групі зменшилась лише на 19,9 % (82,7 % – на початку, 63,8 % – наприкінці). В той час, як в експериментальній групі після завершення формувального етапу експериментальної перевірки ми отримали лише 15,4 % студентів, які не володіли на достатньому рівні організаційними

уміннями з постановки танцю. Отже, позитивні переваги експериментальної групи над контрольною відмічались по кожному з показників процесуального критерію, що дозволило за допомогою виведення середнього арифметичного відстежити рівні сформованості зазначеного критерію в динаміці (табл. 2.16).

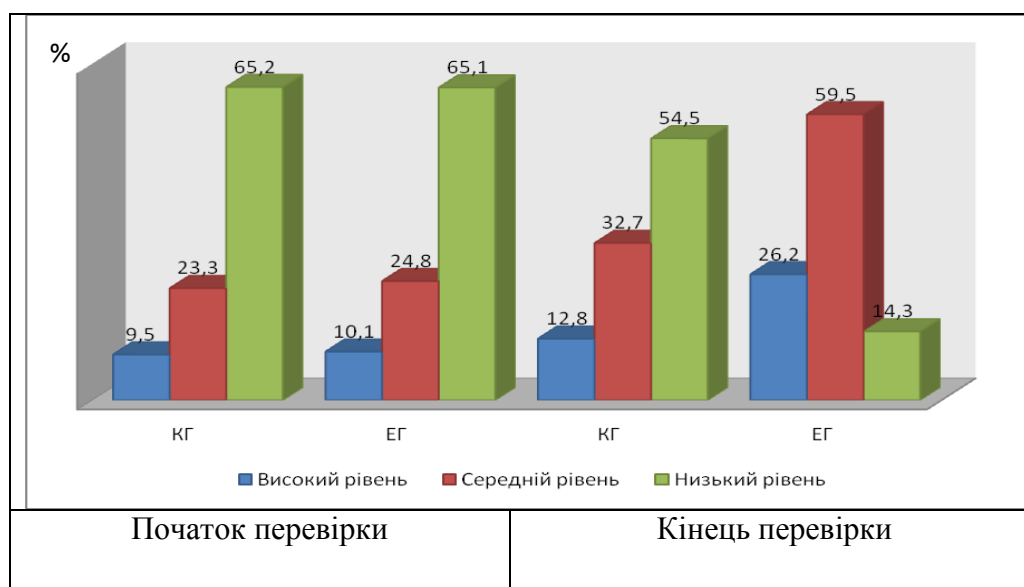
Таблиця 2.16

**Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів
хореографії за процесуальним критерієм, %**

№	Етап перевірки	Контрольна група			Експериментальна група		
		В	С	Н	В	С	Н
1	Початок перевірки	9,5	23,3	65,2	10,1	24,8	65,1
2	Кінець перевірки	12,8	32,7	54,5	26,2	59,5	14,3

Примітка: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень

На рис. 2.31 схематично відображені вказані показники, що переконують у результативності розробленої нами методики формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ, зокрема її змістового та процесуального компонентів.

Рис. 2.31. Порівняльна діаграма рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ за процесуальним критерієм

Аналіз ефективності експериментальної перевірки передбачав застосування методів статистичної обробки даних, за допомогою яких можна було б проаналізувати отримані в ході дослідження результати, визначити його ефективність або навпаки та підтвердити або спростувати гіпотезу дослідження. Для порівняння сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ контрольних та експериментальних груп ми використовували статистичний критерій λ -критерій Колмогорова-Смирнова [97; 175; 197], який дозволяє зіставити два емпіричні розподіли та зробити висновок про те, чи узгоджуються вони між собою. У нашому випадку порівнюються розподіли експериментальних та контрольних груп студентів до та після експериментальної перевірки за рівнями сформованості мотиваційного, когнітивного та процесуального критеріїв. Вихідні дані для розрахунків бралися з таблиці 2.17, в якій представлено розподіли експериментальних та контрольних груп студентів за рівнями сформованості компонентів готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ.

Для порівняння результатів констатувального і формувального етапів експериментальної перевірки було використано λ -критерій Колмогорова-Смирнова [97; 197]. Критерій λ Колмогорова-Смирнова призначений для зіставлення двох розподілів: емпіричного з теоретичним, наприклад, рівномірним або нормальним; одного емпіричного розподілу з іншим емпіричним розподілом. Критерій дозволяє знайти точку, в якій сума накопичених розбіжностей між двома розподілами є найбільшою, і оцінити вірогідність цієї розбіжності. Якщо в методі χ^2 зіставляються частоти двох розподілів окремо за кожним розрядом, то тут зіставляються спочатку частоти за першим розрядом, потім за сумою першого і другого розрядів, потім за сумою першого, другого і третього розрядів і так далі. Таким чином, зіставляємо кожного разу накопичені до даного розряду частоти.

Таблиця 2.17

Порівняння розподілів експериментальних та контрольних груп студентів за рівнями сформованості готовності до застосування ІКТ

Критерій	Рівні	ЕГ (n=63)		КГ (n=62)	
		До експериментальної перевірки	Після експериментальної перевірки	До експериментальної перевірки	Після експериментальної перевірки
Мотиваційний	Високий	16	24	16	18
	Середній	19	26	19	25
	Низький	28	13	27	19
	Разом	63	63	62	62
Когнітивний	Високий	14	19	14	16
	Середній	22	20	13	24
	Низький	27	24	35	19
	Разом	63	63	62	62
Процесуальний	Високий	12	15	12	13
	Середній	16	20	14	26
	Низький	35	28	34	23
	Разом	63	63	62	62
Узагальнений	Високий	14	19	14	16
	Середній	19	21	15	25
	Низький	30	23	32	20
	Разом	63	63	62	62

Якщо відмінності між двома розподілами істотні, то в якійсь момент різниця накопичених частот досягне критичного значення, і ми зможемо визнати відмінності статистично вірогідними. Гіпотези, що перевіряються: H_0 : відмінності між двома розподілами невірогідні; H_1 : відмінності між двома розподілами вірогідні. Дані для розрахунків наведено в таблиці 2.17, результати розрахунків за описаним вище алгоритмом – у таблиці 2.18.

Аналіз результатів розрахунків свідчить про статистично незначущу розбіжність на рівні $p \leq 0,05$ між контрольною та експериментальною групою на початку експерименту за усіма критеріями (емпіричне значення

$\lambda_{\text{емп}}$ Колмогорова-Смирнова відповідно 0,079; 0,062; 0,264; 0,135, що не перевищує критичне 1,36).

Таблиця 2.18

Порівняння розподілів експериментальних та контрольних груп до та після експериментальної перевірки за λ -критерієм Колмогорова-Смирнова

Критерії	Емпіричне значення λ -критерію Колмогорова-Смирнова			
	ЕГ – КГ до експериментальної перевірки	ЕГ до та після експериментальної перевірки	КГ до та після експериментальної перевірки	ЕГ – КГ після експериментальної перевірки
Мотиваційний	0,079	5,934	2,833	3,308
Когнітивний	0,062	6,559	2,754	4,006
Процесуальний	0,264	6,324	1,613	5,106
Узагальнений	0,135	6,272	2,4	4,14

Зазначимо, що при порівнянні розподілів контрольної групи до та після експерименту, було отримано теж значущі відмінності, але не такі значні, як при порівнянні експериментальної групи до та після експерименту. Відповідні емпіричні значення $\lambda_{\text{емп}}$ Колмогорова-Смирнова для контрольних груп – 2,833; 2,754; 1,613; 2,4; для експериментальних – 5,934; 6,559; 6,324; 6,272. Навпаки, при порівнянні розподілів студентів контрольної та експериментальної групи після експерименту було отримано значущі відмінності за мотиваційним, когнітивним, процесуальним, узагальненим критеріями на рівні $p \leq 0,01$ (емпіричне значення $\lambda_{\text{емп}}$ Колмогорова-Смирнова відповідно 3,308; 4,006; 5,106; 4,14, що перевищує критичне значення 1,63).

Таким чином, порівняння результатів формувального етапу експериментальної перевірки в експериментальній та контрольній групах з результатами констатувального етапу експериментальної перевірки за критерієм λ Колмогорова-Смирнова дало змогу підтвердити значущі позитивні відмінності щодо рівнів сформованості готовності майбутніх

викладачів хореографії до застосування ІКТ, які відбулись в розподілах студентів експериментальних груп порівняно з контрольними групами. Все це дає змогу підтвердити гіпотезу дослідження та зробити висновок про ефективність проведеного дослідження.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. В результаті проведеної експериментальної перевірки для формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ були визначені три педагогічні умови: 1) усвідомлення студентами необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості до їхнього використання в процесі постановочної діяльності з метою розвитку творчого потенціалу (мета освітнього процесу, мотивація до власного творчого потенціалу та успіху до навчання); 2) модернізація підготовки майбутніх викладачів хореографії на основі включення в її зміст знань, умінь та навичок щодо застосування виокремленого комплексу ІКТ, що містить освітні, професійно-моделюючі та практично-професійні їхні види (удосконалення змісту педагогічної підготовки майбутніх викладачів хореографії з метою застосування ІКТ в професійній діяльності; забезпечення методичної та практичної підготовки викладачів та студентів щодо застосування ІКТ через впроваджену методику формування готовності використання інтернет-блогів та інтернет-сайтів у професійній діяльності; орієнтація викладачів на перепідготовку або підвищення кваліфікації з метою впровадження ними ІКТ в освітній процес студентів); 3) розвиток творчих здібностей студентів у процесі використання ІКТ під час реалізації різних видів балетмейстерської діяльності.

2. Упровадження визначених педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності було репрезентовано чіткою організацією освітнього процесу (модель, методика з використанням

ІКТ), критеріями та рівнями сформованості готовності. В ході експериментальної перевірки була проаналізована традиційна та розроблена авторська навчальна програма «Хореографічна майстерність» щодо формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності. Ефективність реалізації змістової частини навчальної програми забезпечувалась використанням активних та інтерактивних методів навчання: діалогу, дискусії, методу питань і відповідей, використанням заздалегідь запланованих помилок, проблемної бесіди, аналізу конкретної ситуації, методу складання та обміну завданнями, проблемно-творчих завдань за допомогою ІКТ. Набуття практичних умінь та навичок у застосуванні новітніх технологій забезпечується шляхом використання потенціалу процесуальної частини навчальної програми через додаткове використання розробленого нами інтернет-блогу, а потім інтернет-сайту.

3. Аналіз результатів дослідження, отриманих наприкінці експериментальної перевірки, а також здійснений порівняльний аналіз з початковими результатами засвідчили позитивну динаміку в експериментальній групі з кожного з критеріїв сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ. Тим самим, внаслідок упровадження в освітній процес всіх трьох визначених нами педагогічних умов формування готовності до застосування ІКТ був отриманий позитивний результат, який виразився у збільшенні кількісного складу студентів з високим і середнім рівнем сформованості відповідних умінь та навичок.

4. За проведеною експериментальною перевіркою за допомогою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальну програму з дисципліни «Композиція та постановка танцю» успішність навчання студентів експериментальної групи підвищилася. В контрольній групі якісний показник успішності навчання становив 22,5%, а в експериментальній – 35,7%, це на 13,2% більше, що підтверджує нашу гіпотезу. Результати дослідження вказують на те, що найбільш

оптимальними часовими межами для застосування ІКТ в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії є перші двадцять хвилин заняття. Діагностика стану сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній підготовці по завершенню формувального етапу експериментальної перевірки дозволяє встановити наступне:

- за мотиваційним критерієм зменшення кількості студентів з низьким рівнем відбулося на 21,9 % в контрольній та 47,9 % в експериментальній групах. Збільшення кількості майбутніх викладачів із середнім рівнем зафіксовано на 18 % в контрольній й на 30 % в експериментальній групах, з високим рівнем встановлено на збільшення на 3,9 % в контрольній та на 17,9 % в експериментальній групі;

- за когнітивним критерієм зменшення кількості студентів з низьким рівнем відмічалось на 21,5 % в контрольній та 52,7 % в експериментальній групах. Збільшення кількості майбутніх викладачів хореографії з середнім рівнем встановлено на 15,2 % в контрольній й на 35,6 % в експериментальній групах, з високим рівнем встановлено збільшення на 6,3 % в контрольній та на 18,3 % в експериментальній групах;

- за процесуальним критерієм зменшення кількості студентів з низьким рівнем відбулося на 10,7 % в контрольній та 58,8 % в експериментальній групах. Збільшення кількості майбутніх викладачів хореографії з середнім рівнем зафіксовано на 9,4 % в контрольній та на 34,7 % в експериментальній групах, з високим рівнем встановлено збільшення на 3,3 % в контрольній та на 16,1 % в експериментальній групах.

Отримані наприкінці експериментальної перевірки результати за всіма критеріями свідчать про помітні позитивні зміни в експериментальній групі порівняно з контрольною в контексті стану сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній підготовці. Порівняльна характеристика результатів досліджуваних студентів обох груп засвідчила

ефективність запропонованих педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ, що підтверджується показниками пересувань учасників дослідження з нижчого рівня на вищий.

Результати дослідження були висвітлені в публікаціях автора [50-55; 57; 59; 61; 62].

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й практичне вирішення актуальної проблеми формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у професійній діяльності, що полягає в обґрунтуванні й розробці педагогічних умов, які забезпечують ефективність досліджуваного процесу.

На основі аналізу наукових джерел з'ясовано, що оновлення вищої педагогічної освіти в Україні характеризується широким упровадженням інноваційних технологій, інформатизацією освіти, яка, з одного боку, забезпечує відкритість освіти, можливість нарощення функцій майбутніх фахівців, розширення баз даних і знань, інтегрованість, адаптованість до нових умов праці, з іншого – потребує формування, зокрема й у студентів-хореографів, спеціальних знань, умінь і навичок, які визначають їхню готовність до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної діяльності.

1. На основі узагальнення наукових підходів до визначення сутності поняття «готовність», «готовність до професійної діяльності» доведено, що готовність майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності – це складне, поліфункційне поняття, що розглядається як результат їхньої спеціальної підготовки в закладах вищої освіти і включає сукупність набутих професійних знань та вмінь, розвиток особистісних якостей викладача хореографії, професійно-естетичної спрямованості, здатності до творчого саморозвитку, художньо-естетичного підходу до розв'язання професійних завдань.

Установлено, що процес формування готовності до майбутньої професійної діяльності є причинно-наслідковим детермінованим явищем, у якому послідовно реалізуються педагогічні умови в єдності особистісного і професійного складників.

2. За результатами дослідження сучасного стану підготовки майбутніх

викладачів хореографії до реалізації різних видів балетмейстерської діяльності з використанням ІКТ встановлено недостатній рівень підготовленості студентів-хореографів, домінування вузькоспеціалізованої спрямованості традиційної системи підготовки фахівців із хореографії, яка не здатна задовольнити вимоги до підготовки майбутніх хореографів до використання ІКТ у процесі професійної діяльності. При цьому результати опитування студентів та викладачів хореографічних факультетів засвідчили зацікавленість сучасними технологіями, зокрема ІКТ (вебресурси, мультимедійні та комп'ютерні програми, медіатексти тощо), які є невід'ємною частиною професійної діяльності сучасного хореографа, що потребує формування готовності в майбутніх викладачів хореографії до використання ІКТ у процесі професійної діяльності.

3. З'ясовано, що ІКТ становлять широкий спектр цифрових технологій, що використовуються для створення, передачі, поширення інформації та надання послуг, до яких належать комп'ютерне обладнання, програмне забезпечення, телефонні лінії, мобільний зв'язок, електронна пошта, мультимедійні засоби, а також Інтернет. Класифіковано їхні види на *освітні* (вебресурси (блоги, сайти); дидактичні матеріали (електронні підручники, посібники, мультимедіа), *професійно-моделюючі* (електронні бази даних, on-line чати та відеозв'язок, інтернет-сайт) та *практично-професійні* (комп'ютерні мультимедійні програми, on-line тести, реклама) з урахуванням типології викладачів хореографії на основі різновидів балетмейстерської діяльності (балетмейстер-вигадник, балетмейстер-постановник, балетмейстер-реставратор, балетмейстер-педагог, балетмейстер-репетитор).

З урахуванням варіативних підходів до визначення сутності ключових понять, сутнісних характеристик видів балетмейстерської діяльності педагога-хореографа, особливостей використання ІКТ у професійній діяльності викладача хореографії *готовність майбутніх викладачів хореографії до використання ІКТ у професійній діяльності* розглядається як інтегроване особистісне утворення, що характеризується високою вмотивованістю до використання ІКТ, знанням теоретико-методичних засад їхнього впровадження в процесі різних видів

балетмейстерської діяльності, здатністю реалізації вмінь та навичок застосовувати ІКТ у нових умовах професійної діяльності викладачів хореографії.

4. На основі мотиваційно-ціннісного, знаннєвого, діяльнісно-практичного компонентів готовності до використання ІКТ у професійній діяльності майбутніх викладачів хореографії розроблено *критерії* з відповідними показниками (мотиваційний, когнітивний, процесуальний) як діагностичного інструментарію вивчення *рівнів* (високий, середній, низький) сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до використання ІКТ.

5. Доведено, що ефективність формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у процесі професійної діяльності забезпечується такими *педагогічними умовами*, як: усвідомлення студентами необхідності застосування ІКТ у професійній діяльності шляхом стимулювання вмотивованості щодо їхнього використання в процесі постановочної діяльності; модернізація підготовки майбутніх викладачів хореографії на основі включення в її зміст знань, умінь та навичок щодо застосування комплексу ІКТ у процесі професійної діяльності, що містить освітні, професійно-моделюючі та практично-професійні їхні види; розвиток творчих здібностей студентів у процесі використання ІКТ під час реалізації різних видів балетмейстерської діяльності.

6. Реалізація педагогічних умов здійснювалася на основі розробленого програмно-методичного комплексу, який забезпечив самостійне засвоєння оновленого навчального курсу «Композиція та постановка танцю» (інтернет-блог «Все для хореографів»); програмних засобів, призначених для перевірки та оцінки знань, умінь та навичок студентів з постановки танцю (навчальна програма «Хореографічна майстерність», інтернет-блог, інтернет-сайт «Хореографія з Наталією Добролюбовою»), що слугують для формування та закріплення різного роду спеціальних навичок, включають засоби для перевірки досягнутих результатів та можливості зміни тренувальних впливів; сценічних програм, що забезпечують додаткові дидактичні можливості (моделювання композицій та постановок танцю через on-line спілкування в чаті інтернет-сайту).

Отримані наприкінці експериментальної роботи результати та їхній порівняльний аналіз із початковими засвідчили більш суттєві позитивні зрушення у сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в ЕГ порівняно з КГ. Так, в ЕГ кількість студентів із низьким рівнем за мотиваційним критерієм зменшилася на 47,9%, разом з тим відбулося збільшення кількості студентів із середнім та високим рівнем на 30% і 17,9% відповідно; за когнітивним критерієм також відбулося зменшення кількості студентів із низьким рівнем на 52,7%, а кількість студентів із середнім і високим, відповідно, зросла на 35,6% і 18,3%; за процесуальним критерієм зменшення кількості студентів із низьким рівнем відбулося на 58,8%, а з середнім та високим рівнями зафіксовано збільшення на 34,7% та на 16,1%.

У подальшому науковий пошук варто спрямувати на розроблення методики з упровадженням ІКТ у процес викладання спеціальних хореографічних дисциплін; використання ІКТ у процесі організації педагогічної практики та самостійної роботи студентів-хореографів; розроблення силябусів навчальних дисциплін варіативного складника професійної підготовки майбутніх викладачів хореографії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абышов Н. А. Из опыта интерактивного обучения с использованием компьютера. *Химия в школе*. 2011. № 2. С. 22–25.
2. Аксарина И. Ю. *Педагогические условия адаптации выпускников школ на этапе перехода от общего к высшему профессиональному образованию*: автореф. дис. канд. пед. наук.: 13.00.01 / Курганский государственный университет, Москва, 2006. 171 с.
2. Акуленко І. А., Красношлик Н. О. Використання мультимедійних навчальних засобів у процесі методичної підготовки майбутнього вчителя математики. *Наукова молодь-2014*: матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Київ, 11 груд. 2014 р.). Київ: ІТЗН НАПН України, 2014. С. 7–8.
3. Андриющенко Т. Ю., Назарова С. О. Розробка мультимедійних засобів навчання з урахуванням педагогіко-психологічних аспектів. *Science Rise: Pedagogical Education: Journal*. 2018. № 1(21). С. 30-35.
4. Бабанский Ю. К. *Интенсификация процесса обучения*. Москва: Знания, 1987. 80 с.
5. Бабенко Т. А. *Применение средств мультимедиа в процессе обучения будущих учителей информационным технологиям*: дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Армавир. гос. пед. ин-т. Армавир, 2003. 201 с.
6. Баловсяк Н. В. *Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки*: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2006. 334 с.
7. Барбина Э. С. *Теоретико-методологические основы профессиональной подготовки будущих учителей* : науч.-метод. пособ. Харьков: Айлант, 2001. 70 с.

8. Беспалько В. П. *Слагаемые педагогической технологии*. Москва: Педагогика, 1990. 192 с.
9. Бех І. Д. *Виховання особистості: у 2-ох кн.*. Київ: Либідь, 2003. Кн. 1: *Особистісно-орієнтований підхід: теоретично-технологічні засади*. 280 с.
10. Бех І. Д. Концепція виховання особистості. *Рідна школа*. 1991. № 5. С. 40-47.
11. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Гуржій А. М. *Розвиток теоретичних основ інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 214 с.
12. Благова Т. О. Дослідження етапів професіоналізації народно-сценічної хореографії в історико-культурній динаміці. *Science Rise: Pedagogical Education: Journal*. 2017. № 7(15). С. 36-40.
13. Благова Т. О. Формування теорії української народної хореографії в історико-культурологічному вимірі. *Science and Education a New Dimension: humanities and Social Sciences*. Т. 3. 2015. № 59. С. 27-30.
14. Близнюк М. М. *Формування основ інформаційної культури у студентів вищих навчальних закладів прикладного та декоративного мистецтва*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 20 с.
15. Бойченко А. В. *Формування рухових здібностей учнів 8-9 класів у процесі занять футболом з використанням інноваційних технологій*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2018. 20 с.
16. Богданова І. М. *Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій*: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2003. 32 с.

17. Боковиков А. М. Модус контролю как фактор стрессоустойчивости при компьютеризации профессиональной деятельности. *Психологический журнал*. 2000. № 1. С. 93-102.

18. Бондаренко О. М. *Дидактичні умови застосування мультимедійних технологій у процесі навчання педагогічних дисциплін студентів педагогічних університетів*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Черкаський нац.ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2010. 20 с.

19. Бордюк О. М. *Методичні засади застосування інформаційно-комунікаційних технологій у фаховій підготовці вчителя мистецьких дисциплін*: дис. канд. пед. наук: 13 00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. 247 с.

20. Будник О. Б. *Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності*: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2015. 552 с.

21. Бузінська Я. М. Моделювання процесу підготовки майбутніх учителів до реалізації міжпредметних зв'язків у початковій школі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2012. Вип. 66. С. 56–62.

22. Василенко К. Ю. *Лексика українського народно-сценічного танцю*: навч. посіб. Київ: Мистецтво. 1996. 491 с.

23. Василенко К. Ю. *Український танець*: підруч. Київ: ІПК ПК, 1997. 282 с.

24. Ващук О. В. Особливості застосування інформаційних технологій у навчальному процесі. *Педагогічні науки*. Бердянськ, 2003. № 2. С. 99-106.

25. Вертиполох Д. Дидактичні умови застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ. *Вища школа. Гуманізація навчального процесу*. Слов'янськ, 2012. Вип. LIX. С. 77–81.

26. Верховинець В. М. *Теорія українського народного танцю*. Київ: Муз. Україна. 2008. 149 с.

27. Вітвицька С. С. *Основи педагогіки вищої школи*: підруч. Київ: Центр навч. літ-ри, 2006. 384 с.
28. Вознюк О. В. Концепція особистості педагога як модель продуктивної професійної діяльності. *Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи: монографія* / ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2016. С. 107–134.
29. Волкова Н. В. Самостійна робота в умовах використання інформаційно-комунікаційних технологій як засіб підготовки студентів до здійснення професійної комунікації. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля (серія «Педагогіка і психологія»)*. Дніпропетровськ, 2011. № 1 (1). С. 10–15.
30. Воронкова О. Б. *Информационные технологии в образовании : интерактивные методы*. Ростов на Дону: Феникс, 2010. 315 с.
31. Выготский Л. С. Психология развития человека. Москва: Смысл; Эксмо, 2005. 1136 с.
32. Гавриш І. В. *Теоретико-методичні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності*: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків. 2006. 579 с.
33. Ганин Е. А. Педагогические условия использования современных информационных и коммуникационных технологий для самообразования будущих учителей. *Информационные технологии в образовании («ИТО-2003»)*: междунар. конгресс конференций (г. Москва, 16-20 ноября 2003 г.). Москва, 2003. URL: <http://ito.edu.ru/2003/VII/VII-0-1673.html> (05.12.2018)
34. Гончаренко С. У. *Педагогічні дослідження: метод. поради молодим науковцям*. Київ; Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
35. Горбатова Н. О. *Становлення мистецтва класичного танцю в Україні (20-30-ті рр. ХХ ст.)*: автореф. дис. канд. іст. наук: 17.00.01 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2004. 18 с.

36. Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. *Методи наукових досліджень*: навч. посіб. Харків: НТУ «ХПІ», 2009. 142 с.
37. Грановська Т. Я. Застосування засобів ІКТ при викладанні хімії. *Наукова молодь - 2014*: матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Київ, 11 груд. 2014 р.). Київ: ІІТЗН НАПН України, 2014. С. 21–24.
38. Гриньова М. В. *Педагогічні технології: теорія та практика*: навч. посіб. Полтава: АСМІ, 2004. 230 с.
39. Гузеев В. В. *Образовательная технология: от приема до философии*. Москва: Сентябрь, 1996. 112 с.
40. Гуменюк А. І. *Народне хореографічне мистецтво України*. Київ: АН УРСР, 1963. 236 с.
41. Гура О. І. *Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності*: навч. посіб. Київ: Центр навч. літератури, 2005. 224 с.
42. Данилко М. Т. *Формування готовності до професійної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури*: автореф. дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2000. 19 с.
43. Дахин А. Н. Моделирование образовательной компетентности. *Вестник педагогических инноваций*. 2007. №1. С. 84–100.
44. Дичківська І. М. *Інноваційні педагогічні технології*: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
45. Дмор Самер Маджед Мохаммед. *Методика навчання молодших школярів футболу у процесі позаурочних занять з використанням інформаційних технологій*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Луганськ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2014. 22 с.
46. Добролюбова Н. В. Використання блогів як ефективного засобу в формуванні готовності майбутніх викладачів хореографії до професійній діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи гармонійного розвитку учнівської та студентської молоді в умовах ступеневої освіти*: матеріали Х

Всеукр. наук.-практ. Internet-конф. (м. Харків, 15 квіт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 92–96.

47. Добролюбова Н. В. Інноваційні технології в системі підготовки майбутніх хореографів з дисципліни «Композиція та постановка танцю». *Сучасний стан проблеми фізичної культури та здоров'я нації* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків; м. Маріуполь, 23 квітня 2018 р.). Харків, Маріуполь, 2018. С. 109–112.

48. Добролюбова Н. В. *Методика викладання основ хореографії*: навч. посіб. Харків: СПДФО Бровін О. В., 2017. 69 с.

49. Добролюбова Н. В. *Методика формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності*: практи.-метод. посіб. Харків: СПДФО Бровін О. В., 2019. 119 с.

50. Добролюбова Н. В. Модель формування вмінь постановки композицій при підготовці майбутніх педагогів-хореографів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер.: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2018. Вип. 64. С. 78–81.

51. Добролюбова Н. В. Основи формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності. *Influence of scientific achievements in education on the development of modern society: conference proceedings International scientific and practical conference*. Vilnius: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. С. 55–57.

52. Добролюбова Н. В. Перспективи використання інноваційних технологій та їх вплив на розвиток професійної майстерності викладача хореографії. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 20-21 березня 2020 р). Одеса, 2018. С. 46–48.

53. Добролюбова Н. В. Принципи створення навчально-методичного комплексу для навчання майбутніх педагогів-хореографів дисциплінам

хореографічної спрямованості. *Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 7-8 верес. 2018 р.). Чернігів, 2018. С. 69–71.

54. Добролюбова Н. В. Проблема вдосконалення навчальних програм та перегляду змісту професійної підготовки майбутнього педагога-хореографа. *Педагогічні науки. Т.2*. Херсон, 2017. Вип. LXXX. С. 144–148.

55. Добролюбова Н. В. Професійна підготовка майбутніх педагогів-хореографів. *Молодий вчений*. Херсон, 2018. Вип. 7 (59). С. 67–70.

56. Добролюбова Н. В. Ризики сприйняття та використання сучасних засобів навчання (на прикладі викладання хореографічних дисциплін). *Образовательные риски: суть и подходы к их решению*: матеріали XVI міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 лют. 2018 р.). Харків: НУА, 2018. С. 108–111.

57. Добролюбова Н. В. Розробка навчальної програми «Хореографія в серці» із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій в процесі підготовки майбутніх викладачів хореографії. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2019. Вип. 14. С. 49–53.

58. Добролюбова Н. В., Фоменко О. В., Суровов О. А. Методичні особливості навчання вправам хореографії студенток на заняття з нетрадиційних видів гімнастики. *Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту*: матеріали XI Міжнар. наук. конф. пам'яті А. М. Лапутіна (м. Чернігів, 18-19 жовт. 2018 р.). Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2018. С. 95–98.

59. Добролюбова, Н. В., Школа, О. М. Технологія розвитку педагогічної спрямованості особистості майбутнього педагога – хореографа *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер.: Науково – педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2018. Вип. 7. С. 38 – 42.

60. Добролюбова Н. В. Формування готовності до навчання постановочних дій майбутніх педагогів-хореографів. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2018. Вип. 5. С. 83–86.
61. Добролюбова Н. В. Шляхи підвищення змісту освітньої програми з професійної підготовки педагога-хореографа. *Pedagogika. Teoria. Praktyka*. Warszawa: Wydawca : Sp.z o.o. «Diamond trading tour», 2018. С. 35–41.
62. Дорошенко А. Л. *Педагогические условия формирования валеологической компетентности у студентов вуза*: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Ин-т педагогики и психологии, Кострома. 2008. 182 с.
63. Дружилов С. А. Освоение студентами модели профессии и профессиональной деятельности как необходимое условие профессионализации. *Образовательные технологии и общество*. Т. 13. 2010. № 4. С. 299–318.
64. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. *Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання*: навч. посіб. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2010. 270 с.
65. Дурай-Новакова К. М. *Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности* : дис. д-ра пед. наук: 13.00.01 / Москва. 1983. 356 с.
66. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. *Психологический словарь-справочник*. Минск: Харвест, 2001. 576 с.
67. Єльнікова Г. В. Інформаційно-комунікаційні технології в діяльності закладів професійної освіти. *Розбудова єдиного інформаційного простору української освіти – вимога часу*: матеріали всеукр. наук.-практ. WEB-форуму. (м. Київ-Харків, 22–23 березня 2018 р.). Кропивницький: Льотна акад. Нац. авіаційного ун-т. , 2018. С. 56–58.
68. Ємець А. В. *Підготовка майбутніх сімейних лікарів до застосування фізично-реабілітаційних технологій у професійній діяльності*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2015. 22 с.

69. Ермаков С. С. *Компьютерные программы в спортивных играх*. Харьков: ХХПИ. 1996. 141 с.
70. Жалдак М. І., Шут М. І., Жук Ю. О. *Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання*: посіб. Київ : Педагогічна думка, 2012. 112 с.
71. Жамардій В. О. *Формування спеціальних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів у процесі занять з пауерліфтингу*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2014. 20 с.
72. Зайченко І. В. *Теорія і методика професійного навчання*: навч. посіб. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2014. 548 с.
73. Загребельна Л. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів у економічних навчальних закладах. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фіхівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Київ; Вінниця, 2005. Вип. 8. 547 с.
74. Запорожец Е. А. Интерактивные методы профессиональной подготовки студентов – будущих государственных служащих. *Высшее образование сегодня*. 2010. № 4. С. 76–79.
75. Зязюн І. А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 1. С. 12–13.
76. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. № 1. С. 19–30.
77. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. *Педагогічна майстерність*: підруч. Київ : Вища школа, 2004. 349 с.
78. Зязюн І. А., Пехота О. М. *Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій*: навч. посібник. Київ : А.С.К., 2003. 240 с.
79. Иванова Е.Ю. Информационные технологии в образовательном процессе. *Наука и образование - 2010/2011*. Прага: Publishing House

«Education and Science», 2011. Вип. 5. «Педагогика» URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Pedagogica/77818.htm (20.05. 2018)

80. Ільницька Г. С. *Розвиток рухових якостей студентів вищих навчальних закладів на заняттях пілатесом та бодіфлексом із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ, 2014. 20 с.

81. Імбер В. І. Використання мультимедійних засобів у навчальному процесі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Київ; Вінниця, 2005. Вип. 7. С. 307–312.

82. Казакова А. Г. Интерактивные методы обучения в системе послевузовского профессионального образования. *Вестник МГУКИ*. Москва, 2013. № 2 (52), март-апрель. С. 184–190.

83. Кларин М. В. *Педагогическая технология в учебном процессе: Анализ зарубеж. опыта*. Москва: Знание, 1989. 77 с.

84. Коваленко Е. Э., Громов Е. В. Реорганизации практической профессиональной подготовки инженеров-педагогов с применением современных средств коммуникации. *Инновационное развитие республики Таджикистан. Проблемы науки и образования*: материалы междунар. науч.-практ. конф. Душанбе : «Бахманруд», 2015. С. 201–219.

85. Коваленко О. Е., Брюханова Н. О., Божко Н. В., Белікова В. В. *Дидактичні основи професійної освіти* : підруч. Харків: Друкарня Мадрид, 2017. 239 с.

86. Коваленко О. Е., Брюханова Н. О., Корольова Н. В. (2018). Вибір технологій навчання як складова педагогічного проектування професійної підготовки компетентних інженерів-педагогів. *Молодь і ринок*. 2018. № 5(160). С. 12–21.

87. Коваленко О. Е., Брюханова Н. О., Хоменко С. В. *Формування економічних знань у майбутніх інженерів-педагогів технічного профілю засобами комп'ютерних технологій*: монографія. Харків: УПА, 2017. 162 с.
88. Коваль В. І. *Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності*: навч. посіб. Київ: Вид. центр НЛУ, 2009. 380 с.
89. Ковальська В. С., Штефан Л. В. *Формування проєктувальних умінь у майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю в умовах сучасних інновацій*: монографія. Харків: УПА, 2008. 124 с.
90. Ковальська В. С., Мамін О. А. Управління професійно-технічними навчальними закладами на основі використання комп'ютерних технологій. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. праць. Харків, 2014. № 44. С. 80–86.
91. Ковальчук М. О. *Формування готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних навчальних систем у початковій школі*: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2017. 182 с.
92. Козак О. С. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі. *Педагогічні науки*. Херсон, 2002. № 28. С. 76–79.
93. Козаков В. А. *Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение*: учеб. пособ. Киев: Вища школа, 1990. 240 с.
94. Козина Ж.Л., Ермаков С.С., Цеслицка М. *Теоретико-методические основы индивидуального подхода в спорте*: монографія. Быгдош, 2014. 394 с.
95. Козлова В. И. Системные признаки педагогической технологии. *Проблемы и перспективы развития образования*: материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2011 г.). Пермь, 2011. Т.1. С. 25–29.
96. Компанієць Ю. А. Використання інтерактивних методів у фізичному вихованні курсантів вищих навчальних закладів МВС України.

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорт. 2011. №. 8. С. 41–45.

97. Конверський А. Є. *Основи методології та організації наукових досліджень*: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

98. Кончович К. Т. *Формування готовності майбутніх учителів-філологів до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Мукачівський державний університет, Мукачево, 2016. 23 с.

99. Конюхов Н. И. *Словарь-справочник практического психолога*. Воронеж: Модэк, 1996. 224 с.

100. Корносенко О. К. *Система професійної підготовки майбутніх фітнес-тренерів у вищих навчальних закладах*: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Полтав. нац.пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2018. 40 с.

101. Котик М. А. *Психология и безопасность*. Таллин: «Валгус», 1989. 448 с.

102. Кочергин А. Н. *Моделирование мышления*. Москва: Наука, 1996. 224 с.

103. Кремень В. Г. *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

104. Кравченя А. О. Педагогічні програмні засоби в підготовці майбутніх учителів інформатики. Призначення та класифікація. *Обрії*. 2014. № 1 (38). С. 73–75.

105. Краснова Т. И. Инновации в системе оценивания учебной деятельности студентов. *Образование для устойчивого развития*, 2005. № 4. С. 438–440.

106. Кремень В. Г. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технологічної освіти*. Харків: НТУ «ХПІ», 2003. № 1(5). С. 4–15.

107. Кузнєцов О. М. Застосування комп'ютерних технологій у фізичному вихованні дівчат старшого шкільного віку. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. праць з галузі ФкіС. Львів, 2004. Т. 3. № 8. С. 184–188.
108. Кузьміна (Головко-Гаршина) Н. В. *Предмет акмеології*. Санкт-Петербург: Политехника, 2002. 189 с.
109. Кузьміна Н. В. *Методи дослідження педагогічної діяльності*. Ленінград: Ленінгр. ун-т., 1970. 114 с.
110. Кыверялг А. А. *Методи дослідження в професійній педагогіці*. Таллін: «Валгус», 1980. 335 с.
111. Лазарєв М. І., Хоменко С. В., Смоліна І. С. *Теоретичні та методичні засади навчання майбутніх інженерів-педагогів застосовувати комп'ютерні технології в управлінні виробництвом*: монографія. Бердянськ: Бердянський держ. пед. ун-т., 2015. 211 с.
112. Лантух Н. И. *Педагогічні умови формування інформаційної культури у старшокласників в системі «лицей-вуз»*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Северо-Кавказский государственный технический университет, Ставрополь. 2006. 172 с.
113. Левітан К. М. Особистість педагога: становлення і розвиток. *Педагогічна творчість і майстерність*: Хрестоматія / укл. Н.В. Гузій. Київ: ІЗМН, 2000. С. 50-57.
114. Линенко А. Ф. *Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності*: автореф. дис. д-ра наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 1996. 44 с.
115. Лисовенко, Н. Н., Белова, И. С., Викторов, В. В., Савчук Л. Н. *Информационно-программная поддержка адаптивного онлайн-обучения*: монографія. Днепропетровск: «Герда», 2014. 80 с.
116. Лозова Г. В. *Теоретичні основи виховання і навчання*: навч. посібник. Харків: «ОВС», 2002. 400с.

117. Лунячек В. Е. *Основи педагогіки вищої школи*: навч. посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2019. 252 с.
118. Лунячек В. Е. Формування креативного мислення студентів у процесі професійного навчання. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. пр. Харків, 2018. Вип. 6. С. 112–120.
119. Лунячек В. Е., Борисенко К. Б. Компетентнісна модель майбутнього вчителя географії як інструмент професійної підготовки в класичному університеті. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 3 (95). С. 99–110.
120. Макаренко А. С. *Книга для батьків*. Київ: Рад. школа. 1980. 327 с.
121. Максименко І. Г. Інноваційні технології в системі підготовки фахівців з футболу. *Футбол в Україні – витоки, традиції, перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 110-річчю укр. футболу. (м. Луганськ, 12 жовт. 2004 р.). Луганськ, 2004. С. 262–266.
122. Максименко С. Д. Поняття особистості у психології. *Психологія і особистість*. 2016. № 1. С. 11–17.
123. Мельничук І. М. *Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій*: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2011. 585 с.
124. Митакович Л. А. Подготовка будущих педагогов-хореографов к решению профессиональных задач. *Известия российского государственного педагогического университета имени А. И. Герцена*. Санкт-Петербург, 2009. № 116. С. 185–189.
125. Міценко О. Комп'ютерні ігри як засіб формування теоретичних знань з фізичної культури учнів молодшого шкільного віку. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. праць з галузі ФкіС. Луцьк, 2004. Т. 3. Вип. 8. С. 235–238.
126. Михайлов Л. Н. *Технические средства оформления современного эстрадного зрелища как эстетический феномен*. Москва: РАТИ. 2007. 38 с.

127. Мозолев О. М. *Управління розвитком освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі*: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.06 / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2017. 40 с.

128. Молоков Ю. Г., Молокова А. В. Актуальные вопросы информатизации образования. *Образовательные технологии*: сб. науч. тр. Новосибирск, 1997. № 1. С. 77–81.

129. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 8. С. 1–4.

130. Морська Л. І. *Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій у професійній діяльності*: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04; 13.00.02 / Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка. Тернопіль, 2008. 40 с.

131. Моряхин В. А. Аудиовизуальные технологии в синтезированных музыкально-художественных проектах. *Культурология, искусствоведение*. Санкт-Петербург, 2009. Вып. 90. С.103–108.

132. Мруга М. Р. *Структурно-функціональна модель професійної компетентності майбутнього лікаря як основа діагностування його фахових якостей*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти. Київ, 2007. 21 с.

133. Мудрик В. И., Школа Е. Н., Заветный С. А. Новая образовательная парадигма как фактор развития высшей школы. *Pedagogika. Teoria. Praktyka: Zbior raportow naukowych*. Warszawa: Wydawca: Sp.z o.o. «Diamond trading tour», 2015. № 1. С. 5–14.

134. Мусійчук С. М. *Формування самоєфективності майбутніх лікарів ветеринарної медицини у процесі професійної підготовки*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний університет біоресурсів і природокористування України. Переяслав-Хмельницький, 2013. 268 с.

135. Назарова О. Л. Новые информационные технологии в управлении качеством образовательного процесса в колледже. *Информатика и образование*. 2003. № 11 С. 79–84.

136. Науменко О. М. Деякі аспекти підготовки майбутніх учителів до використання засобів ІКТ в навчальній діяльності *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2007. № 3(4). URL: http://www.nbu.gov.ua/ejournal/s/IT_ZN/em4/emg.html (19.11.2017)

137. Никитин В. Ю. Инновационные формы обучения в хореографическом искусстве. *Вестник МГУКИ*. 2016. № 1 (69), январь-февраль. С. 233–238.

138. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2001. № 1. С. 13–15.

139. Отравенко О. В. Педагогічні умови формування здоров'язберезувальної компетентності учнівської та студентської молоді в умовах ступеневої освіти. *Health, sport, rehabilitation.*, 2016. Т. 2, Вип. 4. С. 47-50.

140. Павленко М. П., Щербина О. О. Психолого-педагогічні засади розробки освітніх сайтів в контексті навчання інженерів-педагогів. *Наукова молодь-2014: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених* (м. Київ, 11 груд. 2014 р.). Київ: ІТЗН НАПН України, 2014. С. 57–58.

141. Петровский А. В. *Основы педагогики и психологии высшей школы*. Москва: МГУ, 1998. 300 с.

142. Пелех Ю. В. *Теоретико-методичні засади ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності*: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2010. 36 с.

143. Петришин О. В. *Методика професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів*: дис. канд. пед. наук:

13.00.02 / Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 20 с.

144. Пехота О. М. *Освітні технології* : посіб. Київ : А.С.К, 2001. 256 с.

145. Підласий І. П. *Практична педагогіка або три технології*: інтерактив. підруч. Київ: Слово, 2004. 616 с.

146. Платонов К. К. *Структура и развитие личности*. Москва: Наука. 1986. 255 с.

147. Повідайчик О. С. *Формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Ужгородський національний університет. Тернопіль, 2017. 20 с.

148. Полат Е. С. *Новые педагогические и информационные технологии в системе образования*: учеб. пособ. Москва: Академия. 2002. 224 с.

149. Полат Е. С. *Современные педагогические и информационные технологии в системе образования*: учеб. пособ. Москва: Академия. 2007. 368 с.

150. Полищук Д. А. Программирование и моделирование в системе подготовки спортсменов высокого класса. *Олімпійський спорт и спорт для всіх: тези доп. ІХ Міжнар. наук. конгр.* (г. Киев, 20–23 вер. 2005 р.). Киев, 2005. С. 404–408.

151. Пометун О., Пироженко Л., Побірченко Н. *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід*: метод. посіб. Київ: А.Н.Н., 2002. 136 с.

152. Потапова Р. К. *Новые информационные технологии и лингвистика*: учеб. пособие. Москва: Едиториал УРСС, 2004. 320 с.

153. Пригоряну Н. В., Смаровоз О. В., Садовий М. І. Місце інформаційно-комунікаційних технологій у процесі самостійної діяльності учнів. *Наукова молодь-2014*: матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Київ, 11 груд. 2014 р.). Київ: ІТЗН НАПН України, 2014. С. 63–65.

154. Про вищу освіту: Закон України № 2984-III від 17.01.2002 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai№.cgi> (10.02.2019)

155. Прозорова Ю. А. Концепция создания среды учебного информационного взаимодействия, функционирующей на базе локальных и глобальных сетей. *Мир психологии*. 2005. № 3. С. 200–210.

156. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. *Педагогічна технологія*. Харків: Основа, 1995. 105 с.

157. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. *Сучасні педагогічні технології в підготовці вчителів* : навч. посіб. Харків: Колегіум, 2008. 457 с.

158. *Про Національну доктрину розвитку освіти України в XXI столітті* : Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (10.02.2019)

159. *Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року* : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon8.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (10.02.2019)

160. *Про освіту*: Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. URL: <http://zako1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai№.cgi> (10.02.2019)

161. Процька С. М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей у майбутніх філологів як проблема. *Наукова молодь-2014* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Київ, 11 груд. 2014 р.). Київ: ІТЗН НАПН України, 2014. С. 65–67.

162. Пшенична Л. В. Складові професійного простору майбутнього викладача. *Теоретичні та методичні засади магістерської підготовки викладача вищої школи* : монографія / ред.. А. А. Сбруєва, О. Г. Козлова. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. С. 286–312.

163. Резніченко О. М. Умови ефективної позааудиторної роботи куратора у вищих технічних навчальних закладах. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2013. № 40-41. С 146–150.

164. Роберт И. *Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования*. Москва: ИИО РАО, 2010. 140 с.

165. Роберт И. В. *Теория и методика информатизации образования (психолого-педагогический и технологический аспекты)*: монографія. Москва: ИИО РАО, 2010. 400 с.

166. Романишина О. Я. *Формування інформаційної культури студентів коледжів технічного профілю*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2007. 20 с.

167. Ротерс Т. Т. Організаційно-педагогічні технології фізичного виховання школярів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 6. С. 98–100.

168. Рудницька О. П. *Педагогіка : загальна та мистецька* : навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2005. 360 с.

169. Рудницька О. П. *Українське мистецтво у полікультурному просторі*: навч. посіб. Київ: ЕксОб, 2000. 200 с.

170. Савченко К. Ю. Використання педагогічних ситуацій як засобу формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 5. : Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2015. № 5. С. 200–205.

171. Сан Женьцянь. *Методика удосконалення рухових якостей і функціональної підготовленості студентів університетів з ураженням опорно-рухового апарату на заняттях з пауерліфтингу*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2016. 20 с.

172. Сегеда Н. А. Феноменологія розвитку людини в освітніх моделях. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Сер. : Педагогіка*. 2011. № 6. С. 53–61.
173. Селевко Г. К. *Педагогические технологии на основе информационно-коммуникационных средств*. Москва : НИИ школьных технологий, 2005. 224 с.
174. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2-х т. Москва : Народное образование, 2005. Т. 1. 816 с.
175. Сидоренко Е. В. *Методы математической обработки в психологии*. Санкт-Петербург : ООО «Речь», 2002. 350с.
176. Синельник І. В. *Комп'ютерне моделювання в курсі загальної фізики технічного університету:* наук. доп. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162890937.pdf> (06.04.2019)
177. Синиця М. О. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ як засіб формування педагогічних знань. *Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання* : монографія / ред.. О. А. Дубасенюк. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 418–438.
178. Сисоєва С. О., Бондарева Л. І. *Педагогічні технології освіти : навчальний тренінг: навч.-метод. посіб.* Київ : ВМУРол «Україна», 2006. 162 с.
179. Сисоєва С. О. *Технології творчого розвитку особистості у процесі професійної підготовки : педагогічні технології у неперервній освіті:* монографія. Київ : ВІПОЛ, 2001. 502 с.
180. Скалій О. В. Використання сучасних інформаційних технологій в процесі підготовки та проведення категорійних туристичних походів. *Вісник Прикарпатського університету. Сер. : Фізична культура*. Івано-Франківськ, 2008. Вип. VI. С. 119–122.
181. Сластенин В. А. *Педагогика и психология инновационного образования*. Москва : Прометей, 2009. 164 с.

182. Сотська Г. І., Лісовий В. А. Обґрунтування сутності професійного розвитку викладача вищої школи: теоретичний аспект. *Science Rise: Pedagogical Education*. 2018. № 1(21). С. 22–26.
183. Стрельніков В. Ю., Брітченко І. Г. *Сучасні технології навчання у вищій школі* : модул. посіб. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.
184. Ступина С. Б. *Технології інтерактивного обучения в высшей школе* : учеб.-метод. пособ. Саратов : Наука, 2009. 52 с.
185. Суоров О. А. Упровадження інтерактивних технологій навчання у процес фахової підготовки вчителів фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі* : зб. наук. праць / ред.. Т. І. Сущенко. Запоріжжя, 2015. Вип. 43(96). С. 360–367.
186. Суоров О. А. *Методика інтерактивного навчання спеціальних дисциплін майбутніх вчителів фізичної культури*: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2017. 235 с.
187. *Сучасні інформаційно-комунікаційні технології*: навч. посіб. / Г. Г. Швачич та ін.. Дніпро : НметАУ, 2017. 230 с.
188. Таможанська Г. В. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб вдосконалення фізичних якостей студенток університетів на заняттях з міні-футболу. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців в умовах сучасного освітнього простору* : матеріали II наук.-практ. конф.. (м. Харків, 21-22 квіт. 2016 р.). Харків, 2016. С.102–104.
189. Таможанська Г. В. *Методика навчання студенток університетів міні-футболу з використанням інформаційних технологій у процесі позааудиторних занять*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Харківська державна академія фізичної культури. Харків, 2017. 18 с.
190. Танаева А. Е. Организационно-педагогические условия развития хореографических умений у будущих балетмейстеров. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*. Москва, 2016. № 9-1. С. 221–223.

191. Тен Е. П. Компьютерные обучающие программы. *Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України*. Одеса, 2002. Вип. 9. (Ч. 1). С. 201–208.

192. Тимошенко О. В. *Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах*: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені Н. П. Драгоманова. Київ, 2009. 38 с.

193. Троцько Г. В. *Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах*: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04; 13.00.01 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 1997. 54 с.

194. Туркот Т. І. *Педагогіка вищої школи* : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 608 с.

195. Фіцула М. М. *Педагогіка* : навч. посіб. Київ : Академія, 2002. 528 с.

196. Фоменко О. В. *Методика використання оздоровчих технологій у процесі позааудиторних занять з нетрадиційних видів гімнастики*: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ, 2014. 20 с.

197. *Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічному ВНЗ* : навч.-метод. посіб.: у 5 ч. / ред.. Петриченко Л. О. Харків : Компанія СМІТ, 2016. Ч. 2. 366 с.

198. Харківська А. А. Розвиток інформаційної та технологічної компетентностей майбутніх учителів як педагогічна проблема. *Проблеми трудової та професійної підготовки* : зб. наук. праць. Київ, 2011. № 4. С. 171–177.

199. Ху Ліфей. *Особливості формування фахових знань та рухових навичок майбутніх учителів фізичного виховання в університетах Китаю*: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ, 2014. 21 с.

200. Цехмістрова Г. С. *Основи наукових досліджень* : навч. посібник. Київ : Слово, 2003. 240 с.
201. Чепыжова Н. Р. Использование информационно-коммуникационных технологий для повышения качества обучения. *Среднее профессиональное образование*. 2010. № 6. С. 13–15.
202. Чернилевский Д. В. *Дидактические технологии в высшей школе*: учеб. пособ. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 437 с.
203. Шабанова Ю. О. *Системний підхід у вищій школі* : підруч. Дніпропетровськ : Нац. горный ун-т, 2014. 120 с.
204. Швырина Г. В. Интернет-ресурсы как эффективное средство формирования культуры речи учащихся. *Образование и общество*. 2010. № 3. С. 61–64.
205. Шерстнева Н. А. Педагогическая технология: понятие, сущность. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*. 2014. № 10. С. 114–117.
206. *Філософський словник* / ред. В.І. Шинкарук. Київ : УРЕ, 1986. 800 с.
207. Шокина И. Н. Личностно-деятельностный подход – основа мотивации к образованию. *Поволжский торгово-экономический журнал*. 2011. № 2. С. 81–89.
208. Щуркова Н. Е. *Педагогическая технология* : учеб. пособ. Москва : Пед. общество, 2005. 256 с.
209. Якиманская И. С. *Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе*. Москва : Сентябрь. 2000. 176 с.
210. Яковлева И. А. *Организационно-педагогические условия формирования культуры здоровья студентов*: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Красноярский государственный педагогический университет имени В. П. Астафьева. Красноярск, 2008. 181 с.
211. Якунин В. А. *Педагогическая психология* : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Изд-во В. А. Михайлова, 2000. 349 с.

212. Adam R., Chen D. *The Process of Educational Innovation*. Lnd. 1991.
213. Adapted physical education national standards. *National Consortium for Physical Education and Recreation for Individuals with Disabilities*. / L. E. Kelly (Ed.). (2nd ed.). Champaign : Human Kinetics, 2006.
214. Baker J. M. Prometheus and the Quests for Color-Music : The World Premiere of Scriabin's Poem of Fire with Lights, New York, March 20, 1915. *Music and Modern Art*. Ed. by James Leggio. New York ; London : Routledge, 2002.
215. Borg, K. Slojdamnet: intryck – uttryck – avtryck. *Linköping Studies in Education and Psychology*, Linköping: Linköpings universitet, 2001. 77 p.
216. Brezinka C. Competence as an aim of education. *Philosophical Issues in Moral Education and Development*. Milton Keynes : Open University, 1988. P. 37–43.
217. Harris V., Mover D. *New Opportunities : elementary*. Pearson : Pearson Education LIMITED, 2006. 144 c.
218. Howell R. T. The Importance of the training method in Technology Education. *Journal of Industrial Teacher Education*, 2003. Vol. 40. № 3. P. 13–17.
219. Kovalenko O., Bondarenko T., Kovalenko D. Evaluation Automation of Achievement Tests Validity Based on Semantic Analysis of Training Texts *Advances in Intelligent Systems and Computing : 21st International Conference on Interactive Collaborative Learning, ICL 2018*. Kos Island, 2019. Vol. 917. P. 485–492. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-030-11935-5_46
220. Kovalenko O., Briukhanova N., Kupriyanov O., Kalinichenko T. Academic Determination of Teachical Information Optimization Due To Information and Communication Technologies / In: Auer M., Tsiatsos T. (eds). *The Challenges of the Digital Transformation in Education*. ICL 2018 Advances in Intelligent Systems and Computing, Vol. 917. Springer, Cham. P. 25-34.
221. Lunyachek V., Ruban N. Managing Intellectual Property Rights Protection in the System of Comprehensive Secondary Education. *Publicpolicy*

and administration. 2018. Vol.17. №1. P. 4-125. URL: <http://vpa.ktu.lt/index.php/PPA/article/view/20614/9359>.

222. Mc Dermott P., Gormley K., Rothenberg J. The influence of classroom practical experiences on student-teachers thoughts about teaching. *Journal of Teacher Education*. 1995. Vol. 46. № 3. P. 184–191.

223. Teacher education in Finland. Present and future trends and challenges / Tella (Ed.). *Studia Pedagogica*. Helsinki, 2000. Vol.11. P. 21–43.

224. The European Higher Education Area - Achieving the Goals. Communiqué of the Conference of European Ministers for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005 P.1. *Communiqué of the Conference of European Ministers for Higher Education*, Bergen. URL : http://www.bologna-bergen2005.no/docs/00-main_doc_0520_Bergen_communique.pdf.

225. Varjas K. *School-Based Mental Health Services: Creating Comprehensive and Culturally Specific Program*. Washington, 2003.

226. Weiner B. A. Cognitive (attribution)-emotion-action model of motivated behavior: an analysis of judgments of help-giving. *J. of Person and Soc. Psychol.* 1980. Vol. 39. P. 23–29.

ДОДАТКИ

Анкета 1

«Визначення умов, що впливають на формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ в професійній діяльності»

Шановні викладачі та студенти! Відділення «Народна хореографія» проводить дослідження визначення умов, що впливають на формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ та просить Вас надати допомогу, відповідаючи на питання запропонованої анкети. Ваші відверті відповіді дозволять нам об'єктивно оцінити результати професійної освіти та підвищити її результативність.

№ п/п	Умови, що впливають на формування готовності до застосування ІКТ в професійній діяльності	Ранжування
1	Усвідомлення студентами та викладачами необхідності застосування ІКТ в процесі професійної підготовки (мотивація до власного творчого потенціалу та успіху до навчання)	
2	Індивідуалізація навчання студентів щодо створення умов для їхньої професійної та особистісної самореалізації	
3	Забезпечення методичної та практичної підготовки викладачів та студентів через застосування ІКТ (інтернет-блоги, інтернет-сайти тощо) на особистісному рівні та в майбутній професійній діяльності	
4	Орієнтація мотивів і завдань педагогічної практики на використання ІКТ при викладанні хореографічних дисциплін на відділенні «Народна хореографія»	
5	Практичне знайомство студентів із досвідом використання ІКТ при викладанні навчальних дисциплін в закладах освіти	
6	Обов'язкове включення ІКТ в освітній процес з різних хореографічних дисциплін	
7	Підпорядкування змісту роботи викладачів принципам інформатизації навчання	
8	Вдосконалення змісту педагогічної підготовки майбутніх викладачів хореографії з метою застосування ІКТ в їх професійній підготовці	
9	Орієнтація викладачів на перепідготовку або підвищення кваліфікації з метою впровадження ними ІКТ в освітній процес студентів	
10	Контроль рівнів зацікавленості та творчих здібностей студентів у використанні ІКТ в процесі їх професійної підготовки	

Анкета 1

Виявлення знань до використання ІКТ [19]

№	Питання	Відповідь			
		знаю	знаю частково	маю уяву	не знаю
1.	Знаю, що таке інформаційно-комунікативні технології				
2.	Маю чітке уявлення про загальну мету роботи з ІКТ				
3.	Володію теоретичними основами у цій галузі				
4.	Знаю, як можна використовувати інформаційно-комунікаційні технології у своїй фаховій діяльності				
5.	Можу оцінити, як вплине на розвиток особистості моя педагогічна діяльність в цьому напрямку				
6.	Бачу, як можна поліпшити у своїй роботі з цього напрямку				

Анкета 2

«Оцінка ресурсного забезпечення освітнього процесу»

Інтерпретація 5-бальної шкали для проведення анкетування:

5 балів	Ознака виражена максимально, вона однозначно позитивна
4 бали	Ознака виражена досить повно, вона більше позитивна, ніж негативна
3 бали	Ознака виражена неповно, не можна виразно стверджувати, позитивна вона чи негативна
2 бали	Ознака із визначеним ступенем упевненості можна стверджувати, що ознака більше негативна, ніж позитивна
1 бал	Ознака однозначно негативна

1.1. Відповідність загальної площі приміщень держстандарту; навчальна площа на одного студента денної форми навчання (ДФН).

1.2. Достатня кількість лабораторій для забезпечення навчальних програм.

1.3. Стан корпусів, аудиторій, танцювальних залів, балетних класів.

1.4. Загальна площа приміщень для проведення культурно-масової та дозвілєвої роботи у ЗВО.

1.5. Характеристика танцювальних залів, балетних класів, спеціального обладнання для забезпечення якісного освітнього процесу.

1.6. Характеристика сучасного комп'ютерного забезпечення; кількість студентів ДФН на один комп'ютер; кількість студентів на одне навчальне місце з виходом в мережу Internet.

1.7. Характеристика бібліотечного фонду, рівень забезпеченості студентів підручниками, робочими місцями в читальних залах; кількість примірників навчальної літератури на одного студента ДФН.

1.7. Навчально-методичне забезпечення (навчальні посібники, методичні розробки тощо).

1.8. Забезпечення умов для збереження здоров'я студентів, стан медичного обслуговування та харчування студентів.

1.9. Соціально-побутові умови життя студентів, забезпеченість їх гуртожитками, їдальнями, танцювальними залами тощо.

Анкета 3

«Комплексна оцінка кадрового забезпечення освітнього процесу»

Інтерпретація 5-бальної шкали для проведення анкетування:

5 балів – ознака виражена максимально, вона однозначно позитивна;

4 бали – ознака виражена досить повно, вона більше позитивна, ніж негативна;

3 бали – ознака виражена неповно, не можна виразно стверджувати, позитивна вона чи негативна;

2 бали – із визначеним ступенем упевненості можна стверджувати, що ознака більше негативна, ніж позитивна;

1 бал – ознака однозначно негативна.

2.1. Частка професорсько-викладацького складу (ПВС) у загальній кількості працівників ЗВО.

2.2. Кількість студентів денної форми навчання (ДФН), що припадає на одного викладача.

2.3. Частка ПВС, які мають учений ступінь.

2.4. Частка ПВС, які мають учене звання.

2.5. Частка НПП, що мають звання.

2.6. Середній вік ПВС.

2.7. Кількість викладачів, які мають педагогічний стаж 10 років і більше.

2.8. Кількість викладачів, які працюють у вказаному ЗВО 10 років і більше.

2.9. Кількість викладачів, які використовують у освітньому процесі авторські програми, методики, технології, курси (у тому числі скориговані навчальні програми).

2.10. Відсоток викладачів, які мали впродовж минулого навчального року заохочення.

2.11. Кількість викладачів, представлених упродовж минулого навчального року до звань, нагород, премій.

Анкета 4

Методика «Визначення загальних творчих здібностей людини» [196]

Інструкція: уважно прочитайте подані нижче твердження і проставте знак «+», якщо воно співпадає з Вашою думкою про себе, або «-», якщо не співпадає.

1. Як правило, я легко пристосовуюся до людей, ідей та умов.
2. Мені подобається вирішувати типові, стандартні завдання.
3. Мені здається, що я б із задоволенням створював або конструював нове, ніж покращував би, вдосконалював старе.
4. Зазвичай, я обачливий, коли маю справу с колективом.
5. У більшості випадків я дію самостійно, без допомоги та підказки друзів та старших.
6. Інколи не намагався змінити своє ставлення до себе та свої стосунки з друзями.
7. Дуже часто я утримувався від висування ідей, пропозицій, хоча й мав їх.
8. Мені часто вдається знайти нестандартні, оригінальні рішення завдань.
9. Мені подобається, коли відбувається швидка зміна різних видів діяльності.
10. Для мене є характерним прагнення реалізувати одночасно кілька ідей, вирішити декілька проблем.
11. Дуже часто я один вступаю в суперечку з однолітками або старшими.
12. Як правило, я легко погоджуюсь і підкоряюсь колективній думці.
13. У мене часто виникають оригінальні ідеї.
14. Мені подобається виконувати завдання за розробленим планом, схемою, інструкцією.
15. Я завжди охоче розповсюджую, пропагую нові ідеї.

16. Я надаю перевагу виконанню роботи по-новому, хоча знаю, що це пов'язано з ризиком бути незрозумілим товаришами, старшими.

17. Зазвичай я працюю без суттєвих змін, відхилень від тих рекомендацій, які дають учителі, батьки.

18. Мені часто доводилось виправдовувати свої дії інструкціями, правилами, рекомендаціями, авторитетами.

19. Мені подобається виконувати завдання дослідницького характеру.

Результати: за кожну відповідь, яка співпала з номером питання в рядках «так» чи «ні», виставляється 2 бали.

Відповідь	Номери питань
Так	3, 5, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 19, 20
Ні	1, 2, 4, 6, 7, 12, 14, 17, 18

Результати сумуються, на основі чого визначається рівень сформованості загальних творчих здібностей.

Якщо набрано від 33 до 40 балів, то цей рівень сформованості можна оцінювати як «дуже високий».

26-32 бали – високий,

13-25 балів – середній,

6-121 балів – низький,

0-5 балів – дуже низький.

Анкета 5

Методика «Ваш творчий потенціал» (Н. Каршева, Н. Рябчикова)

[196]

Інструкція: виберіть відповідь і закресліть букву, що знаходиться поряд.

1. Чи можна змінити світ на краще?
  - а) так;
  - б) ні, у ньому все надто складно;
  - в) так, у деяких аспектах.
2. Чи думаєте Ви, що також можете брати участь у перетворенні світу?
  - а) так, у багатьох випадках;
  - б) ні;
  - в) так, в окремих випадках.
3. Чи вважаєте Ви, що якась із Ваших ідей могла б покращити середовище, в якому Ви живете, хоча її реальні результати поки що невідомі?
  - а) так, напевно;
  - б) малоймовірно, ні;
  - в) так, можливо.
4. Чи вважаєте Ви, що коли-небудь Вам буде належати ідея чи роль, яка змінить середовище, в якому Ви живете?
  - а) так, напевно;
  - б) малоймовірно, ні;
  - в) так, можливо.
5. Відважуючись розпочати яку-небудь справу, чи впевнені Ви в її успіхові?
  - а) так;
  - б) часто сумніваюсь;
  - в) так, частіше всього.

6. Чи відчуваєте Ви потребу зайнятися проблемою, про яку абсолютно нічого не знаєте?

- а) так, невідоме приваблює мене;
- б) невідоме мене не приваблює;
- в) залежно від теми.

7. Коли Вам трапляється займатися невідомою темою, чи відчуваєте потребу її до розвинути:

- а) так;
- б) надаю перевагу обмежитися тим, що мені відомо, якщо цього недостатньо;
- в) так, але тільки в тому випадку, коли це мені до вподоби.

8. Якщо тема, яку Ви не знаєте, Вас зацікавить, чи відчуваєте Ви потребу вивчити її досконало?

- а) так;
- б) ні, тільки основні моменти;
- в) ні, тільки щоб задовольнити свою цікавість.

9. У випадку невдачі:

- а) продовжуєте діяти, не дивлячись на поразку;
- б) погоджуєтесь, бо невдача переконує Вас, ці починання нездійсненне;
- и) наполягаєте, навіть тоді, коли причини невдачі здаються Вам неподоланими.

10. Чи вважаєте Ви, що професію слід обирати в залежності від:

- а) Ваших можливостей для майбутнього розвитку;
- б) від її стабільності;
- в) від привілеїв, яка вона забезпечує.

11. Подорожуючи, чи можете Ви легко повторити маршрут, по якому вже раз проїхали?

- а) так;
- б) ні, боюся заблукати;
- в) так, але лише тоді, коли він привернув мою увагу.

12. Якщо Ви брали участь у розмові, чи зможете легко пригадати всі вислови?

- а) так, легко;
- б) часто забуваю частину з них;
- в) так, але лише ті, що мене зацікавили.

13. Почувши слово на іноземній мові, чи зможете Ви відтворити його без помилок по складах, хоч і не розумієте його значення?

- а) так;
- б) якщо воно легке;
- в) так, але іноді з невеликими змінами.

14. Чи любите Ви побути на самоті?

- а) люблю, щоб поміркувати;
- б) уникаю самотності;
- в) мені все одно – чи бути на самоті, чи в компанії.

15. Виконуючи роботу, Ви вважаєте її завершено, якщо:

- а) вона доведена до кінця, і все розроблене здається Вам відмінним;
- б) загалом Ви досягли своєї мети;
- в) мета досягнута, не дивлячись на те, що не всі її елементи відпрацьовано до кінця.

16. Коли Ви один:

- а) любите помріяти;
- б) прагнете у будь-який спосіб знайти конкретну справу;
- в) іноді любите помріяти, іноді поміркувати над деякими важливими для Вас питаннями.

17. Коли якийсь почуття чи ідея оволодівають Вашим розумом, Вам здається думати про них?

- а) незалежно від місця й оточення, в якому Ви перебуваєте;
- б) знайшовши усамітнення і цілком занурившись у роздумі;
- в) зосередившись у чітко визначеному місці та якщо оточення не дуже шумне.

18. Коли у Вас є ідея на яку-небудь тему, Ви:

а) коректуєте її в залежності від аргументів, які можуть бути наведені іншими;

б) залишаєтесь при своїй думці, незалежно від точки зору оточуючих;

в) змінюєте думку, якщо натрапляєте на сильний опір.

Результати: *а – 3 бали, б – 1 бал, в – 2 бали.*

Питання 1, 6, 7, 8 визначають рівень Вашої допитливості; 2, 3, 4, 15 – віру в себе; 10 – честолюбство; 12 і 13 – слухову пам'ять; 11 – зорову пам'ять; 14 – прагнення до незалежності; 16 і 18 – прагнення до абстрагування; 17 – здатність зосередитися.

Якщо сума балів:

Більше 48 – Ви маєте значний творчий потенціал, який дозволяє мати багатий вибір тем для творчості;

48-24 бали – у Вас найбільш поширений середній творчий потенціал. Ви володієте частиною якостей, які дозволяють займатися творчістю, але Вам заважають буденні проблеми;

Менше 24 балів – у Вас виражений творчий потенціал. Ви недооцінюєте свої можливості. Брак віри у власні сили змушує думати, що Вам не варто творити.

**Анкети щодо методик діагностики студентів за мотиваційним,
когнітивним та процесуальним критеріями**

**Анкета 6. Методика діагностики студентів за мотиваційним
критерієм «Потреба в досягненнях» (за Ю. Б. Орловим [196])**

Опитувальник містить 22 твердження, за кожним з яких Вам потрібно висловити власну думку. Якщо Ви згодні з твердженням, поставте біля його номера «Так», якщо не згодні – «Ні». Відповідайте швидко, не замислюючись. Можливо, що деякі з тверджень буде важко віднести до себе. Не прагніть справити позитивне враження. Правильних чи неправильних відповідей не існує.

1. Думаю, що успіх в житті залежить скоріше від випадку, ніж від розрахунку.
2. Якщо я втрачу улюблену справу, життя для мене не буде мати сенсу.
3. Для мене в будь-якій справі важливіше її виконання, а не кінцевий результат.
4. Вважаю, що люди більше всього страждають від невдач на роботі, ніж від поганих стосунків із близькими.
5. На мою думку, більшість людей живе далекими цілями, а не близькими.
6. У житті в мене було більше успіхів, ніж невдач.
7. Емоційні люди мені подобаються більше, ніж діяльні.
8. Навіть у звичайній роботі доцільно вдосконалити деякі її елементи.
9. Поглиблений думками про усіх, я можу забути про запобіжні заходи.
10. Мої батьки вважали мене ледачою дитиною.
11. Вважаю, що в моїх невдачах винні скоріше обставини, ніж я сам.
12. Мої батьки занадто суворо контролювали мене.
13. Терпіння в мені більше, ніж здібностей.
14. Лінощі, а не сумніви в успіху змушують мене часто відмовлятися від своїх намірів.
15. Думаю, що я упевнена в собі людина.

16. Заради успіху я можу ризикнути, навіть якщо шанси не на мою користь.

17. Я не старанна людина.

18. Коли все йде гладко, моя енергія підсилюється.

19. Якби я був журналістом, я писав би скоріше про оригінальні винаходи, ніж про події.

20. Мої близькі не розділяють зазвичай моїх планів.

21. Рівень моїх вимог нижче ніж у моїх товаришів.

22. Мені здається, що наполегливості в мене більше ніж здібностей.

Ключ

№	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Так		1				1	1	1						1		1		1	1		1	1
Ні	1		1	1	1				1	1	1	1	1		1		1			1		

Рівень потреби в досягненнях визначається загальною сумою балів, підрахованою за ключем. Ця сума переводиться в шкальну оцінку рівня ПД відповідно до таблиці:

Сума балів	2-9	10	11	12	13	14	15	16	17	18-21
Шкальна оцінка	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Рівень ПД	Низький		Нижче середнього		Середній		Вище середнього		Високий	

Особам, що мають високий рівень потреби в досягненні, властиві:

- наполегливість у досягненні цілей;
- незадоволеність досягнутим;
- схильність сильно захоплюватись роботою, прагнення в будь-якому випадку одержати задоволення від успіху;
- нездатність погано працювати; постійне прагнення зробити справу краще;
- потреба винаходити нові прийоми роботи;
- незадоволеність легким успіхом;
- відсутність духу суперництва, бажання, щоб інші пережили разом з ним радість успіху;
- готовність прийняти допомогу і допомагати іншим при вирішенні важких завдань.

Анкета 7

Методика діагностики студентів за когнітивним критерієм

Визначіть, будь ласка, рівень володіння студентом знаннями за трирівневою шкалою (високий, середній, низький):

1. Характеризуйте та розкрийте сутність хореографічної освіти.
2. Характеризуйте сутність побудови композиції та постановки танцю та перелічте його основні компоненти.
3. Розкрийте сутність застосування ІКТ в освітньому процесі з хореографії.
4. Охарактеризуйте види ІКТ.
5. Розкрийте форми та засоби впровадження ІКТ.
6. Розкрийте ступінь взаємозв'язку та взаємозалежності аспектів застосування ІКТ в освітньому процесі з хореографії.
7. Стисло характеризуйте вимоги до організації професійної діяльності щодо застосування ІКТ в освітньому процесі з хореографії.
8. Розкрийте основні закономірності застосування ІКТ в освітньому процесі.
9. Розкрийте особливості побудови композиції та постановки танцю.
10. Характеризуйте взаємозв'язок хореографічних знань з творчим розвитком особистості.
11. Розкрийте особливості використання хореографічних знань та умінь у контексті оптимізації процесу власного творчого розвитку.
12. Розкрийте особливості оволодіння студентами хореографічною інформацією.
13. Розкрийте особливості формування в студентів мотивації до побудови композиції та постановки танцю.
14. Обґрунтуйте потребу формування в студентів творчого аспекту в їх тісному взаємозв'язку та взаємозалежності використання ІКТ.

Анкета 8

Методика діагностики студентів за та процесуальним критерієм

Визначіть, будь ласка, (поміткою плюс) рівень володіння студентом уміннями за шкалою (високий, середній, низький рівні).

ОСОБОВА КАРТКА СТУДЕНТА

ПІБ студента _____

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ _____

№	Групи умінь	В	С	Н
1	<i>Гностичні уміння</i>			
1.1	Уміння поповнювати хореографічні знання з різних джерельних баз, в тому числі, з використання сучасних ІКТ		+	
1.2	Уміння виявляти стан вмотивованості студентів до занять з використанням ІКТ			+
1.3	Уміння передбачати результати хореографічних заходів на успішність навчання студентів			+
2	<i>Проективні уміння</i>			
2.1	Уміння планувати режим дня та відповідні хореографічні заходи протягом дня			
2.2.	Уміння розробляти власні проекти хореографічних заходів			
2.3	Уміння передбачати проблемні епізоди у контексті плануємих хореографічних заходів			
2.4	Уміння визначати цілі і завдання хореографічної дисципліни з «Композиції та постановки танцю»			
3	<i>Конструктивні уміння</i>			
3.1	Уміння прогнозувати результати професійної хореографічної діяльності			
3.2	Уміння конструювати власну програму з композиції та постановки танцю			
3.3	Уміння відбирати найбільш оптимальні форми і методи роботи зі студентами в контексті оволодіння знаннями та уміннями для формування їх готовності до застосування ІКТ			
3.4	Уміння конструювати моделі хореографічних композицій та постановок зі спрямованістю на постійний творчий розвиток особистості			
4	<i>Комунікативні уміння</i>			
4.1	Уміння доносити до студентів значущість щоденного творчого саморозвитку та самовдосконалення			
4.2	Уміння керувати власною поведінкою при нестандартних і непередбачуваних обставинах			
5	<i>Організаційні уміння</i>			
5.1	Уміння організовувати власну професійну діяльність з використанням найкращого світового досвіду			
5.2	Уміння організовувати хореографічні заходи			
5.3	Уміння організовувати свою поведінку зі спрямованістю на власний творчий розвиток			

Анкети

**для визначення ставлення майбутніх викладачів хореографії до
занять з постановки танцю та можливостей застосування в освітньому
процесі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій**

Анкета 9

«Ставлення студентів до академічних занять з постановки танцю»

1. Як Ви можете оцінити рівень свого здоров'я?
  - Добре
  - Скоріше добре, ніж погане
  - Скоріше погане, ніж добре
  - Погане
  - Важко відповісти
2. Ваша медична група, за якою Ви відвідуєте заняття з фізичного виховання?
  - Основна
  - Підготовча
  - Спеціальна
3. Ваше ставлення до занять з хореографії
  - Позитивне
  - Скоріше позитивне
  - Скоріше не активне
  - Не активне
  - Важко відповісти
4. Якщо Ви обрали варіанти «скоріше не активне» або «не активне», то які причини такого ставлення?
  - Складності з часом
  - Погане самопочуття після занять
  - Велика кількість людей в залі
  - Одноманітність у проведенні занять
  - Погане проведення занять викладачем/некомпетентність викладача
  - Свій варіант _____
5. Висловіть свою думку про стилі відносин між студентами та викладачами.

Поставте галочку в одній з комірок від 1 до 5 в залежності від того, який варіант висловлювання Вам ближче: 1 бал – ліве висловлювання; 2

бали – швидше ліве висловлювання; 3 бали – важко відповісти; 4 бали – швидше праве висловлювання; 5 балів – праве висловлювання:

Висловлювання про стилі відношень між студентами та викладачами

Висловлювання	Бали					Висловлювання
	1	2	3	4	5	
Більшість викладачів не володіє чутливістю до проблем студентів						Більшість викладачів володіє чутливістю до проблем студентів
Стосунки між студентами та викладачами будуються на підпорядкуванні одних іншим						Стосунки між студентами та викладачами будуються на взаємоповазі та взаєморозумінні
З викладачами немає відносин: кожен живе своїм життям						З викладачами маємо стосунки співробітництва
Більшість викладачів ігнорує проблеми студентів						Більшість викладачів «включаються» у вирішення проблем студентів
Стосунки між студентами та викладачами не здорові						В колективі студентів і викладачів теплі та дружні взаємини
Більшість викладачів дотримуються відстороненого стилю спілкування зі студентами						Більшість викладачів співпрацюють зі студентами

6. Яка форма проведення занять з постановки танцю видається Вам більш привабливою?

- Обов'язкові академічні заняття під керівництвом викладача
- Самостійні заняття
- Факультативні заняття
- «Композиція та постановка танцю» в закладі освіти взагалі не потрібна
- Важко відповісти

7. Від кого, в першу чергу, залежить якість проведення занять з хореографії? (Оберіть не більше 3 відповідей)

- 1 - від самого студента та стану його здоров'я
- 2 - від рівня освітнього процесу
- 3 - від кваліфікації викладача
- 4 - від зв'язку теорії та практики
- 5 - від матеріально-технічної бази закладу освіти
- 6 - від змісту освіти
- 7 - свій варіант _____

8. Оцініть, будь ласка, чи задоволені Ви:

(кожне з положень анкети просимо оцінити, вибравши одне із тверджень:

«так», «ні», «важко відповісти» і поставивши знак «+» у відповідній колонці проти кожної відповіді).

Визначення ступеня задоволеності студентами освітнім процесом з постановки танцю

Варіант відповіді	Так	Ні	Важко відповісти
1. Рівнем викладання дисциплін			
2. Станом хореографічних приміщень			
3. Матеріально-технічним забезпеченням			
4. Відносинами між студентами в групі			
5. Вашими відносинами з викладачами			
6. Рівнем виховної роботи			
7. Рівнем культури студентів			
8. Змістом освіти			
9. Рівнем інформативності навчального заняття			
10.Роботою викладача			
11.Рівнем культури викладача			

9. Які проблеми в хореографії хвилюють Вас найбільше? (відмітьте не більше п'яти відповідей)

1 - проблеми успішності

2 - проблеми вимог викладача

3 - проблеми якості викладання викладачем

4 - проблеми відносин з викладачем

5 - проблеми поведінки на навчальних заняттях

6 - проблеми відносин з одногрупниками

7 - інше_____

Анкета 10

«Зацікавленість до занять та ставлення до них студентів з композиції та постановки танцю»

1. З якою метою Ви відвідуєте заняття з хореографії:

- а) для отримання заліку
- б) заняття взагалі не потрібні,
- в) подобаються заняття з хореографії,
- г) є можливість спілкуватися з друзями за нових обставин

2. Кількість занять з постановки танцю Ви вважаєте за доцільне:

- а) 1 заняття на тиждень,
- б) 2 заняття на тиждень,
- в) 2-3 заняття на тиждень,
- г) щодня.

3. Ви б хотіли самостійно вибирати навчальний матеріал на заняттях?

- а) так,
- б) ні,
- в) частково;
- г) не знаю.

4. При виборі засобів хореографії Ви б віддали перевагу тим, які:

- а) носять розвивальний і повчальний характер,
- б) включають звичайні традиційні елементи,
- в) носять екстремальний характер,
- г) містять нетрадиційні елементи,
- д) розвивають не тільки творчі якості, але й психофізіологічні, когнітивні здібності
- ж) вагаюся відповісти.

5. Вам не подобаються заняття з постановки танцю через:

- а) стан матеріально-технічної бази,
- б) зміст занять,
- в) емоційну характеристику занять,

- г) відсутність різноманітності занять,
- д) відсутність задоволення від занять,
- ж) відношення викладача до студентів,
- з) відсутності гігієнічних засобів.

6. На Ваш погляд, перевагами занять хореографії з використанням сучасних технологій у порівнянні з традиційними заняттями є:

- а) більш емоційний характер, поліпшення настрою,
- б) велика зацікавленість студентів і відвідування занять,
- в) забезпечення студентів новою сучасною інформацією,
- г) вагаюся відповісти.

7. Чи вважаєте Ви, що заняття з постановки танцю з використанням сучасних технологій:

- а) значно цікавіше і емоційніше, ніж звичайні форми занять,
- б) не цікаві та складні у виконанні,
- в) сприяють згуртованості студентського колективу,
- г) розвиває не тільки творчі здібності, але й когнітивні здібності,
- д) вагаюся відповісти.

8. Від занять з постановки танцю з використанням сучасних технологій Ви очікуєте:

- а) підвищення працездатності,
- б) розвиток творчих здібностей,
- в) збагачення рухового досвіду,
- г) розвиток психофізіологічних здібностей,
- д) інформативність для занять з хореографії,
- ж) підвищення інтересу до академічних занять,
- з) нічого не очікую.

9. Чи займаєтеся Ви хореографією самостійно у вільний час?

- а) так
- б) ні

Анкета 11

«Визначення інтересу у студентів до інтерактивних (інформаційно-комунікаційних) технологій (інтернет-блогів) з хореографії»

1. Ваш стаж роботи в інтернеті:
  - Менше 3-х місяців
  - Від 3-х місяців до 1 року
  - Від 1 року до 3-х років
  - Більше 3-х років
2. Які блоги Ви відвідуєте? (вказіть конкретні назви) _____
3. Чи є для Вас блог про хореографію джерелом інформації?
  - Так
  - Ні
4. Збагачує читання блогів Ваш світогляд?
  - Так
  - Ні
5. Чи довіряєте Ви інформації про сучасні технології, наведені в блогах?
  - Так
  - Ні
6. Чи є для Вас блогосфера засобом масової інформації?
  - Так
  - Ні
7. Яку тематику блогів Ви віддасте перевагу? (проранжувати цифрами 1-9 у порядку значущості для Вас)
  1. Суспільство
  2. Розваги
  3. Гумор
  4. Будинок, побутові
  5. Творчість

6. Новини країни, міста тощо

7. Технології

8. Мистецтво

9. Інше _____ -

8. Як часто Вам зустрічаються блоги в інтернет-просторі про хореографію?

- Часто

- Рідко

- Хотілося б частіше

- Не звертаю уваги

9. Чи вважаєте Ви, що через інтернет здійснюється активне засвоєння хореографічних вмінь та навичок і цінностей у студентів?

- Так, засвоюються та примножуються

- Ні, тільки руйнуються

Анкета 12

«Ставлення студентської молоді до блогів як до соціальної реальності.

Вплив блогосфери на творчі здібності студентів»

1. У Вас є блог на якому-небудь інтернет-ресурсі (Livejournal, Twitter, Liveinternet, Blogger і т. д.)?

Якщо Ви відповіли «ні», переходьте до питання №8.

- Так

- Ні

2. Скільки блогів Ви маєте?

- 1

- 2-3

- 3 і більше

3. Як давно Ви є блогером?

- Менше 3-х місяців

- Від 3-х місяців до 1 року

- Від 1 до 3-х років

- Більш 3-х років

4. Що спонукало Вас почати вести блог?

- Віртуальний обмін інформацією в он-лайн режимі

- Пізнавальні мотиви

- Соціальні умови (пропозиція друзів і т. д.)

- Поділ своїм досвідом з людьми

5. Ви є активним користувачем блог-платформ?

- Так, створюю пости не рідше 2-х разів на тиждень, коментую чужі блоги

- Так, створюю пости не рідше 2-х разів на тиждень, але не коментую чужі блоги

- Ні, я тільки коментую чужі блоги

- Ні, я лише створюю свої пости

- Блог є, але нічого не пишу і не коментую

6. В основному Ви пишете про:

- Побутові речі, повсякденні події Вашого життя
- Свої думки, бажання, міркуєте про якісь події
- Сучасні тенденції, технології, ігри, економічні/політичні/соціальні події
- Усе вище перелічене

7. Ви коли-небудь використовували нецензурну лексику у спілкуванні з користувачами або написанні власних постів?

- Так
- Ні

8. Чому Ви не ведете блог?

Якщо Ви на питання №1 відповіли «так», пропустіть це питання.

- Не знаю, про що писати
- Не бачу в цьому сенсу
- Не маю часу
- Не бажаю ділитися своїми думками з сторонніми
- Вважаю це непотрібним
- Інше. _____.....

9. Ви ніколи не дозволяєте собі публікувати:

- Свої особисті дані
- Подробиці з особистого життя
- Неприємні фото-, відеозапису
- Нецензурну лексику
- Критику інших користувачів
- Інше . _____.....

10. Як Ви думаєте, чи існує необхідність регулювати цензуру в блогах?

- Так, це необхідно
- Ні
- Мені байдуже

11. Як Ви думаєте, хто повинен регулювати цензуру в блогах?

- Адміністрація ресурсу

- Самі користувачі
- Держава
- Органи внутрішніх справ
- Ніхто

12. Як Ви ставитися до тематичних блогів з хореографії студентської молоді ?

- Регулярно читаю і розміщуюю пости
- Коментую пости людей
- Стежу за оновленням в постах, але ніяк у них не беру участь
- Байдуже
- Ніколи таких не зустрічав (-а)

13. Були б вам цікаві блоги про:

- хореографії
- постановки танцю
- інтерактивні та інформаційні технології в хореографії
- інновації в галузі мистецтва
- хореографічні технології ?

Позначте «+» цікаві блоги для Вас, а «-» менш цікаві блоги

Анкета 13

«Виявлення привабливих сторін в хореографії»

1. Ваша стать:
М   Ж
2. Розвитку яких якостей ви приділяєте найбільше часу?
  - а) гнучкості
  - б) координації рухів
  - в) швидкості запам'ятовування композиції
  - г) творчим здібностям
4. Чому ви займаєтеся хореографією?
  - а) це життєво необхідно
  - б) це модно
  - в) друзі займаються
  - г) інше
5. Яких результатів ви намагаєтеся досягти?
  - а) красивої статури
  - б) гнучкості, пластичності
  - в) бути гарним хореографом-постановником
  - г) накопичення досвіду з постановки танцю
6. Де Вам найбільше подобається займатися хореографією?
  - а) на свіжому повітрі
  - б) в танцювальному або балетному залі
  - в) інше

Навчальна програма занять

«Хореографічна майстерність» з дисципліни «Композиція та постановка танцю» для студентів спеціалізації «Народна хореографія»

Пояснювальна записка

Особлива роль у формуванні готовності майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності належить закладам вищої освіти, які мають забезпечити не тільки підготовку висококваліфікованих викладачів, але й фахівців із сучасним баченням викладання дисциплін хореографічного спрямування. Викладання дисципліни «Композиція та постановка танцю» проводиться у взаємодії зі спеціальними дисциплінами: «Народний танець», «Класичний танець», «Історико-побутовий танець», «Сучасний танець», «Історія костюма» тощо. Для вивчення даного курсу характерна теоретично-практична форма навчання. Передбачено такі види занять: лекційні (теоретичні відомості), практичні, індивідуальні (практичні) заняття та самостійна робота студентів. Контроль та оцінювання теоретичних знань і практичних робіт студентів проводиться у формі опитування, перевірки конспектів, контрольних робіт, перегляду й аналізу студентських хореографічних композицій із застосуванням ІКТ, іспиту, Державної підсумкової атестації.

Опис навчальної дисципліни

Модулів – 6	Спеціалізація: «Народна хореографія»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 12		2-4-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання (не передбачено)		Семестр	
Загальна кількість годин – 450		3-8-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3-8-й сем – 4 год., самостійної роботи студента – 1 год.	Освітній ступінь – молодший спеціаліст	Лекції	
		11 год.	
		Практичні, семінарські	
		361 год.	
		Самостійна робота	
		18 год.	год.
		Індивідуальні:	
60 год.			
Вид контролю: іспит			
4-7-й сем.			

В результаті вивчення курсу: «Композиція та постановка танцю» студенти мають оволодіти такими компетенціями: загальними та професійними (таблиця).

Таблиця

Види компетенцій

Загальні компетенції
Здатність учитися, здатність до критики й самокритики
Креативність, здатність до системного мислення; наполегливість у досягненні мети
Базові знання вітчизняної історії, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності
Базові знання в галузі технічних засобів навчання і сучасних інформаційних технологій; навички використання програмних засобів і уміння створювати бази даних у практичній діяльності
Базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для засвоєння загально-професійних дисциплін і використання в галузі професійної діяльності
Базові знання в галузі історії мистецтв, музичної літератури, музичної грамоти в обсязі, необхідній для засвоєння дисциплін професійно-практичної підготовки і використання в галузі професійної діяльності
Здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою, мовленнєва компетентність, володіння іноземними мовами (мовою)
Навички роботи в комп'ютерних мережах та використуванні Інтернет – ресурсів
Володіння навичками управління інформацією
Професійні компетенції:
Загальнопрофесійні компетенції
Базові уявлення про різноманітність мистецтва хореографії, розуміння значення його впливу на розвиток особистості і суспільства
Базові уявлення про загальну історію мистецтв, сучасний розвиток хореографічного мистецтва і його місця в системі розвитку людства
Базові знання в галузі хореографії, педагогіки, психології; здатність застосовувати на практиці методи та засоби хореографії, педагогіки, дидактики, вікової психології в галузі професійної діяльності
Базові знання в галузі педагогіки і психології; здатність застосовувати основні психолого-педагогічні методи аналізу й оцінки стану об'єктів предмету діяльності
Базові знання основ хореографічної техніки; здатність застосовувати на практиці прийомів танцювальної техніки з класичного, народно-сценічного, історико-побутового, сучасного танців у професійній діяльності
Розуміння композиційно-цілісного рішення створення художнього твору (образу) на основі емоційно – чуттєвого сприйняття музичної форми та базових знань хореографічних засобів втілення
Базові уявлення про закономірності загального й індивідуального підходу до створення художнього танцювального образу (твору)
Розуміння соціальних наслідків своєї професійної діяльності, здатність планувати й реалізовувати відповідні заходи
Базові знання основ законодавства України в галузі культури і мистецтва, безпеки життєдіяльності та охорони праці й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності

Спеціалізовано професійні компетенції
Здатність використовувати професійно профільовані знання в галузі хореографії для створення художнього сценічного образу (твору)
Здатність використовувати професійно профільовані знання з акторської майстерності та хореографічного тренінгу для створення художнього сценічного образу (твору)
Здатність використовувати теоретичні знання і практичні навички звукового та художнього оформлення танцю, гриму, музичної грамоти для виконання комплексу робіт в галузі професійної діяльності
Здатність використовувати професійно профільовані знання і практичні навички з історії різних видів мистецтва, музичної літератури, майстерності актора для створення художнього сценічного образу (твору)
Здатність використовувати професійно профільовані знання і практичні навички з класичного і народно-сценічного танцю, історико-побутового і сучасного танцю, композиції та постановки танцю для постановки танцювальних номерів
Здатність використовувати теоретичні знання і практичні навички з педагогіки, психології, методики викладання хореографії, методики керівництва хореографічним колективом в галузі професійної діяльності
Здатність використовувати знання уміння і навички щодо підбору репертуару, обладнання, устаткування та матеріалів в галузі професійної діяльності
Здатність використовувати знання, уміння і навички в галузі хореографії для вирішення завдань щодо підготовки і участі в конкурсах, показах; творчих виступах, концертах, спектаклях тощо
Здатність використовувати вміння та навички, набуті у процесі всіх видів практик (педагогічна, керівника творчого колективу, сценічна, виробнича) для вирішення виробничих завдань в галузі професійної діяльності
Здатність практично використовувати технічні засоби та комп'ютерні технології (на рівні користувача) в галузі професійної діяльності
Здатність використовувати інформаційні технології для реалізації практичних завдань в галузі професійної діяльності

Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ.

Мета вивчення: засвоєння понять «Мистецтво», «Хореографічне мистецтво» та їх призначення; оволодіння темами дисципліни: «Хореографія як вид мистецтва», «Хореографічне мистецтво, його витоки та еволюція», «Основні різновиди хореографічного мистецтва: народний танець, класичний танець, історико-побутовий та бальний танець, сучасний танець».

Завдання: оволодіння основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах. Взаємозв'язок та взаємовплив різновидів хореографічного мистецтва.

В результаті вивчення змістового модулю 1 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом і застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі **види занять:**

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 1. Вступ до дисципліни «Композиція та постановка танцю» (КПТ), мета та завдання курсу.

Самостійна робота 1. Ознайомлення з сайтом.

Практичне заняття 2. Теоретичні відомості 1. Хореографічне мистецтво, його різновиди та напрямки розвитку.

Практичне заняття 3. Теоретичні відомості 2. Зміст, форма, жанр у народно-сценічній хореографії.

Практичне заняття 4. Засоби виразності танцю.

Практичне заняття 5. Музика – основа хореографічного твору.
Теоретичні відомості 3.

Самостійна робота 2. Зробити музичний аналіз твору (за вибором студента)

Практичне заняття 6. Хореографічний текст як головний засіб виразності хореографічного твору.

Практичне заняття 7. Малюнок танцю.

Самостійна робота 3. Створити графічне зображення різних видів малюнку.

Практичне заняття 8. Драматургія хореографічного твору. Теоретичні відомості 4.

Самостійна робота 4. Визначити драматургію хореографічної картини «Подоланочка» П. Вірського.

Практичне заняття 9. Образ у хореографічному творі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПОСТАНОВКА ТАНЦЮ ЗА ЗАПИСОМ.

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 2 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стилеві особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом і застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі *види занять:*

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 10. Фіксація хореографічної композиції та постановка танцю за записом.

Самостійна робота 5. Вибір відео запису танцю для практичної постановки.

Практичне заняття 11. Практична постановка танцю за записом.

Самостійна робота 6. Підготовка до практичної постановки танцю за відео записом.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ТВОРЧА РОБОТА БАЛЕТМЕЙСТЕРА. ПОСТАНОВКА ТАНЦЮ НА МАЛЮНОК

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 3 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного *модулю* передбачено такі *види занять*:

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.

5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 12. Балетмейстер та різновиди його діяльності.
Теоретичні відомості 5.

Практичне заняття 13. Етапи творення авторської хореографічної композиції. Теоретичні відомості 6.

Практичне заняття 14. Фольклорний танець та його сценічна редакція.

Практичне заняття 15. Хоровод як одна з форм хореографічного мистецтва.

Самостійна робота 7. Підбір матеріалу до постановки танцю на малюнок.

Практичне заняття 16. Практична постановка танцю на малюнок.

Самостійна робота 8. Підготовка до практичної постановки танцю на малюнок.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. СПЕЦИФІКА РОБОТИ В ДИТЯЧОМУ ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ. ПОСТАНОВКА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 4 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та

постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі *види занять*:

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 17. Особливості репертуару в хореографічному колективі для дітей.

Самостійна робота 9. Проаналізувати репертуар дитячих колективів міста та області.

Практичне заняття 18. Значення творчості В. Верховинця у створенні хореографічних композицій для дітей. Теоретичні відомості 7.

Самостійна робота 10. Ознайомитись з книгою Верховинця В.М. «Теорія українського народного танцю».

Практичне заняття 19. Постановка хореографічної композиції для дітей певної вікової категорії.

Самостійна робота 11. Підбір матеріалу та підготовка до практичної постановки танцю для дітей.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. РОЗМАЇТТЯ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ НАРОДІВ СВІТУ

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 5 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі **види занять:**

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 20. Традиційні танці з розвинутою хореографічною лексикою. Те 8.оретичні відомості.

Практичне заняття 21. Зміст та форми танців з розвинутою хореографічною лексикою.

Самостійна робота 12. Навести приклади танців з розвинутою лексикою на основі репертуару ансамблю танцю ім. П. Вірського.

Практичне заняття 22. Робота балетмейстера з виконавцями.

Самостійна робота 13. Розробити план репетиційного заняття.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. ПОСТАНОВКА ТАНЦЮ З РОЗВИНУТОЮ ХОРЕОГРАФІЧНОЮ ЛЕКСИКОЮ

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання

хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 6 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі **види занять:**

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 23. П. Вірський – реформатор української народної хореографії. Теоретичні відомості 9.

Самостійна робота 14. Підбір матеріалу до практичної постановки танцю з розвинутою хореографічною лексикою.

Практичне заняття 24. Постановка народного танцю з розвинутою хореографічною лексикою. Теоретичні відомості 10.

Самостійна робота 15. Підготовка до практичної постановки танцю з розвинутою хореографічною лексикою.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. МАСОВІ ФОРМИ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 7 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі **види занять:**

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 25. Специфіка роботи балетмейстера в ансамблі пісні і танцю. Теоретичні відомості 11.

Самостійна робота 16. Ознайомитись з професійними та аматорськими ансамблями пісні і танцю України.

Практичне заняття 26. Масові форми хореографічного мистецтва. Загальна характеристика.

Практичне заняття 27. Хореографічна композиція, сюїта. Вокально-хореографічна композиція, сюїта. Теоретичні відомості 12.

Самостійна робота 17. Підбір матеріалу до практичної постановки хореографічного твору масової форми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8. ПОСТАНОВКА ХОРЕОГРАФІЧНОГО ТВОРУ МАСОВОЇ ФОРМИ

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 8 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі *види занять:*

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 28. Постановка хореографічного твору масової форми.

Самостійна робота 18. Підготовка до практичної постановки хореографічного твору масової форми.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9. СУЧАСНІ ТЕМИ ТА ФОРМИ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 9 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі *види занять:*

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 29. Сучасна тема в репертуарі самодіяльного танцювального колективу. Теоретичні відомості 13.

Самостійна робота 19. Проаналізувати репертуар колективів сучасного танцю міста та області.

Практичне заняття 30. Танці малих форм, загальна характеристика. Теоретичні відомості 14.

Самостійна робота 20. Назвати танці малих форм в репертуарі ансамблю ім. П. Вірського.

Практичне заняття 31. Хореографічна мініатюра. Теоретичні відомості 15.

Практичне заняття 32. Сюжетний танець та його жанрове різноманіття. Теоретичні відомості 16.

Самостійна робота 21. Навести приклади сюжетних танців в провідних ансамблях народного танцю

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 10. ПОСТАНОВКА НОМЕРУ НА СУЧАСНУ ТЕМУ

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 10 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі *види занять:*

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 33. Постановка хореографічного номеру на сучасну тему.

Самостійна робота 22. Підбір матеріалу та підготовка до практичної постановки танцю на сучасну тему.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 11. ПРОВІДНІ БАЛЕТМЕЙСТЕРИ ТА ХОРЕОГРАФІЧНІ КОЛЕКТИВИ СУЧАСНОСТІ

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 11 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі *види занять:*

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 34. Видатні балетмейстери народної хореографії.
Теоретичні відомості 17.

Практичне заняття 35. Провідні професійні та аматорські хореографічні колективи. Теоретичні відомості 18.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 12. ПІДГОТОВКА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ ДО ДЕРЖАВНОЇ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ

Мета вивчення: ознайомлення студентів із особливостями композиції танцю та вивчення ними основ композиції та постановки хореографічних номерів.

Завдання: у процесі навчання студенти мають оволодіти основними методами та законами драматургії в хореографії, знаннями зі складання хореографічного твору, специфікою постановочної та репетиційної роботи в танцювальних колективах.

В результаті вивчення змістового модулю 12 студенти мають

знати: закони драматургії в хореографії; стильові особливості хореографії; методи та принципи побудови танцювальних номерів; стиль та манеру танців різних епох.

уміти: складати танцювальні композиції, сюжетні та безсюжетні танці; грамотно працювати з музичним матеріалом та застосовувати його в постановочній роботі; використовувати отримані знання з композиції та постановки танцю в своїй професійній діяльності, як керівника танцювального колективу.

Для даного модулю передбачено такі *види занять:*

1. Практичні заняття.
2. Індивідуальні заняття (практичні).
3. Консультації.
4. Самостійна робота студентів.
5. Контроль та оцінювання.

Практичне заняття 36. Постановка хореографічної композиції до Державної підсумкової атестації.

Самостійна робота 23. Підбір матеріалу та підготовка до практичної постановки танцю до ДПА.

Практичне заняття 37. Літературний запис хореографічної композиції та його оформлення. Теоретичні відомості 19.

Самостійна робота 24. Оформити літературний запис хореографічної композиції до ДПА.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усьо-го	Л	П	Інд	СР
ВСТУП. Предмет «Композиція та постановка танцю» (КПТ), мета та завдання курсу. <i>* Ознайомлення із сайтом.</i>	1,5		0,5		0,5
Тема 1. Хореографічне мистецтво, його різновиди та напрямки розвитку.	2	0,5	1,5		
Тема 2. Зміст, форма, жанр у народно-сценічній хореографії.	4,5	0,5	4		
Тема 3. Засоби виразності танцю.	4		4		
Тема 4. Музика – основа хореографічного твору. <i>*Зробити музичний аналіз твору (за вибором студента).</i>	4,5	0,5	3,5		0,5
Тема 5. Хореографічний текст як головний засіб виразності хореографічного твору.	4		4		
Тема 6. Малюнок танцю. <i>*Створити графічне зображення різних видів малюнку.</i>	5		4		1
Тема 7. Драматургія хореографічного твору. <i>*Визначити драматургію хореографічної картини «Подоланочка» П. Вірського.</i>	5	0,5	4,5		0,5
Тема 8. Образ у хореографічному творі.	4		4		
Разом за змістовим модулем 1	34,5	2	30		2,5
Тема 9. Фіксація хореографічної КПТ за записом. <i>*Вибір запису танцю для постановки (книжкового та відео).</i>	4,5		4		0,5
Тема 10. Практична постановка танцю за записом. <i>*Підготовка до практичної постановки танцю за записом (книжковий, відео).</i>	28,5		18	10	0,5
Разом за змістовим модулем 2	33		22	10	1
Тема 11. Балетмейстер та різновиди його діяльності.	3,5	0,5	3		
Тема 12. Етапи творення авторської композиції.	4,5	0,5	4		
Тема 13. Фольклорний танець та його сценічна редакція.	4		4		
Тема 14. Хоровод як одна з форм хореографічного мистецтва. (розгляд зразків хореографії на відео, аналіз малюнків тощо). <i>*Підбір матеріалу до постановки танцю на малюнок.</i>	4		4		1
Тема 15. Практична постановка танцю на малюнок. <i>*Підготовка до практичної постановки танцю на малюнок.</i>	29		24	5	0,5
Разом за змістовим модулем 3	46,5	1	39	5	1,5

Назви змістових модулів і тем	Усьо-го	Л	П	Інд	СР
Тема 16. Особливості репертуару в хореографічному колективі для дітей. (розгляд відео з концертів, фестивалів, тощо дитячих колективів у інтернеті). <i>*Проаналізувати репертуар дитячих колективів міста та області (за вибором студента).</i>	4		4		0,5
Тема 17. Значення творчості В. Верховинця у створенні хореографічних композицій для дітей. <i>*Ознайомитись з книгою В.М. Верховинця «Теорія українського народного танцю».</i>	2	0,5	1,5		0,5
Тема 18. Постановка хореографічної композиції для дітей певної вікової категорії. <i>*Підбір матеріалу та підготовка до практичної постановки танцю для дітей (побудова фонограми для танцю на дитячу тему або для дітей, з використанням тексту, запис голосу).</i>	33		28	5	1
Разом за змістовим модулем 4	41	0,5	33,5	5	2
Тема 19. Традиційні танці з розвинутою хореографічною лексикою (розгляд в інтернеті та на відео танців з розвинутою лексикою різних народів світу).	6	1	5		
Тема 20. Зміст та форми танців з розвинутою хореографічною лексикою. <i>*Навести приклади танців з розвинутою лексикою на основі репертуару ансамблю танцю ім. П. Вірського.</i>	6		6		0,5
Тема 21. Робота балетмейстера з виконавцями. <i>*Розробити план репетиційного заняття.</i>	6		6		0,5
Разом за змістовим модулем 5	19	1	17		1
Тема 22. П. Вірський – реформатор української народної хореографії. <i>*Підбір матеріалу до практичної постановки танцю з розвинутою хореографічною лексикою.</i>	5	0,5	3,5		1
Тема 23. Постановка народного танцю з розвинутою хореографічною лексикою (відеозапис постановочної та репетиційної роботи; розгляд відео разом з виконавцями; аналіз, виправлення помилок у виконанні). <i>*Підготовка до практичної постановки танцю з розвинутою хореографічною лексикою.</i>	42,5	1	31	10	0,5
Разом за змістовим модулем 6	47,5	1,5	34,5	10	1,5
Тема 24. Роботи балетмейстера в ансамблі пісні і танцю. <i>*Ознайомитись з ансамблями пісні і танцю України.</i>	5,5	0,5	5		0,5
Тема 25. Масові форми хореографічного мистецтва. Загальна характеристика.	6		6		
Тема 26. Хореографічна композиція, сюїта. Вокально-хореографічна композиція, сюїта. <i>*Підбір матеріалу до практичної постановки хореографічного твору масової форми</i>	8,5	0,5	8		1
Разом за змістовим модулем 7	21,5	1	19		1,5
Тема 27. Постановка хореографічного твору масової форми. <i>*Підготовка до практичної постановки хореографічного твору масової форми.</i>	64		54	10	0,5
Разом за змістовим модулем 8	64,5		54	10	0,5

Назви змістових модулів і тем	Усьо-го	Л	П	Інд	СР
Тема 28. Сучасна тема в репертуарі самодіяльного танцювального колективу. <i>*Проаналізувати репертуар колективів сучасного танцю.</i>	4	0,5	3,5		0,5
Тема 29. Танці малих форм, загальна характеристика. <i>*Назвати танці малих форм ансамблю ім.. П. Вірського.</i>	4	0,5	3,5		0,5
Тема 30. Хореографічна мініатюра.	4	0,5	3,5		
Тема 31. Сюжетний танець та його жанрове різноманіття. <i>*Навести приклади сюжетних танців в провідних ансамблях народного танцю.</i>	6	0,5	5,5		0,5
Разом за змістовим модулем 9	19,5	2	16		1,5
Тема 32. Постановка номеру на сучасну тему. <i>*Підбір матеріалу та підготовка до практичної постановки танцю на сучасну тему (пошук та розгляд в інтернеті актуальних сучасних в світі тем, ситуацій, проблем для сюжету майбутньої хореографічної композиції).</i>	46		36	10	1
Разом за змістовим модулем 10	47		36	10	1
Тема 33. Видатні балетмейстери народної хореографії.	4	0,5	3,5		
Тема 34. Провідні професійні та аматорські хореографічні колективи.	4	0,5	3,5		
Разом за змістовим модулем 11	8	1	7		-
Тема 35. Постановка хореографічної композиції до Державної підсумкової атестації. (використати всі попередні варіанти роботи з ІКТ – підбір матеріалу з допомогою інтернет-ресурсів, побудова фонограми, відеозйомка та розгляд з аналізом для покращення виконавства). <i>*Підбір матеріалу, підготовка до практичної постановки танцю до ДПА.</i>	54		45	9	2
Тема 36. Літературний запис хореографічної композиції та його оформлення (за допомогою ПК зробити літературне оформлення танцю, зробити фото костюмів, відеозапис держіспиту, викласти в інтернет.) <i>*Оформити літературний запис хореографічної композиції до Державної підсумкової атестації.</i>	10	1	8	1	2
Разом за змістовим модулем 12	68	1	53	10	4
Усього годин	450	11	361	60	18

Примітка: *завдання до самостійної роботи студентів

Теми лекційних занять (теоретичні відомості)

№ з/п	Назва теми	Змістова частина заняття	К-ть год.
1	Хореографічне мистецтво, його різновиди та напрямки розвитку.	Лекція-презентація у формі слайд-тексту з коментарем викладача.	0,5
2	Зміст, форма, жанр у народно-сценічній хореогр.	Лекція-презентація у формі слайд-тексту з коментарем викладача.	0,5

№ з/п	Назва теми	Змістова частина заняття	К-ть год.
3	Музика – основа хореографічного твору.	Лекція-пояснення. Аналіз складових муз. твору.	0,5
4	Драматургія хореографічного твору.	Лекція-пояснення. Аналіз складових драматургії муз. твору.	0,5
5	Балетмейстер та різновиди його діяльності.	Проблемна лекція. Аналіз діяльності балетмейстера.	0,5
6	Етапи творення авторської хореографічної композиції	Лекція-пояснення. Алгоритм побудови авторської хореографічної композиції.	0,5
7	Значення творчості В. Верховинця у створенні танців для дітей.	Лекція-презентація у формі слайд-тексту з коментарем викладача. Аналіз творчості В. Верховинця.	0,5
8	Традиційні танці з розвинутою хореографічною лексикою	Поточна лекція. Інформаційний пошук матеріалу через перекладач (Google,) в будь-якому браузері (Google Chrome, Opera, Firefox, Android тощо).	1
9	П. Вірський – реформатор української народної хореографії.	Лекція-презентація у формі слайд-тексту з коментарем викладача. Аналіз реформаторської діяльності П. Вірського.	0,5
10	Постановка народного танцю з розвинутою хореографічною лексикою	Репродуктивна лекція. Методика використання технічних засобів.	1
11	Роботи балетмейстера в ансамблі пісні й танцю.	Поточна лекція. Методика використання зворотнього зв'язку (Skype).	0,5
12	Хореографічна композиція, сюїта. Вокально-хореографічна композиція, сюїта.	Репродуктивна лекція. Методика використання спеціальних програм для монтування музичного матеріалу (Nero Wave Editor, Mixcraft, Adobe Audition, Avid Pro Tools, Cakewalc, MixPad тощо).	0,5
13	Сучасна тема в репертуарі самодіяльного танцювального колективу.	Проблемна лекція. Аналіз сучасного становища в країні, в світі, нагальних потреб суспільства.	0,5
14	Танці малих форм, загальна характеристика.	Лекція-презентація у формі слайд-тексту з коментарем викладача.	0,5
15	Хореографічна мініатюра.	Лекція-презентація у формі слайд-тексту з коментарем викладача.	0,5
16	Сюжетний танець та його жанрове різноманіття.	Лекція-презентація у формі слайд-тексту з коментарем викладача.	0,5
17	Видатні балетмейстери народної хореографії.	Репродуктивна лекція. Методика створення авторської презентації.	0,5
18	Провідні та аматорські хореографічні колективи.	Репродуктивна лекція. Методика створення авторської презентації та її оприлюднення.	0,5
19	Літературний запис КПТ та його оформлення.	Систематизуюча лекція. Алгоритм оформлення КПТ до Державної підсумкової атестації.	1
Разом			11

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Змістова частина заняття	Кіл-ть год
1	ВСТУП. Дисципліна «Композиція та постановка танцю», мета та завдання	Ознайомлення з сайтом за допомогою комп'ютеру.	0,5
2	Хореографічне мистецтво, його різновиди та напрямки розвитку.	Використання комп'ютеру. Основи роботи із засобами мультимедіа.	1,5
3	Зміст, форма, жанр у народно-сценічній хореографії.	Використання комп'ютеру. Поняття медіатехнологій та можливості їх застосування у професійній діяльності. Основи роботи із засобами мультимедіа.	4
4	Засоби виразності танцю.	Використання ПК. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	4
5	Музика – основа хореографічного твору.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації. Музика та музиканти в мережі.	3,5
6	Хореографічний текст як головний засіб виразності хореографічного твору.	Використання комп'ютеру. Основи роботи із засобами мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	4
7	Малюнок танцю.	Використання комп'ютеру. Графічні редактори. Медіатехнології та можливості їх застосування у професійній діяльності. Основи роботи із засобами мультимедіа.	4
8	Драматургія хореографічного твору.	Використання комп'ютеру. Робота із засобами мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET.	4,5
9	Образ у хореографічному творі.	Використання комп'ютеру. Створення електронних презентацій. Використання медіатехнологій. Робота із засобами мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET.	4
10	Фіксація хореографічної композиції та постановка танцю за записом.	Використання комп'ютеру. Графічні редактори. Основи роботи із засобами мультимедіа. Технологія набору та редагування тексту, графічного тексту. Аудіоредактори. Технологія запису, обробки та редагування цифрового звуку та відео на комп'ютері. Музичні конструктори. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт. Пошук інформації.	4
11	Практична постановка танцю за записом.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій. Робота із засобами мультимедіа. Аудіоредактори. Технологія запису, обробки та редагування цифрового звуку та відео на комп'ютері. Музичні конструктори.	18

№ з/п	Назва теми	Змістова частина заняття	Кіл-ть год
12	Балетмейстер та різновиди його діяльності.	Використання комп'ютеру. Створення електронних презентацій. Робота із засобами мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	3
13	Етапи творення авторської хореографічної композиції.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій. Робота із засобами мультимедіа. Технологія набору та редагування нотного тексту. Аудіоредактори. Технологія запису, обробки та редагування цифрового звуку на ПК. Муз. конструктори. Технологія аранжувань зі звукових фрагментів. Глобальна мережа INTERNET. Пошук інформації. Музика та музика в мережі.	4
14	Фольклорний танець та його сценічна редакція.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій. Робота із засобами мультимедіа. Глобальна мережа INTERNET. Пошук інформації. Інтернет-сайт.	4
15	Хоровод як одна з форм хореографічного мистецтва.	Використання комп'ютеру. Електронні презентації. Застосування медіатехнологій. Робота із засобами мультимедіа. Глобальна мережа INTERNET. Інтернет-сайт. Пошук інформації. Методика роботи з програмою Microsoft Word для створення графічного малюнку.	4
16	Практична постановка танцю на малюнок.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій. Робота із засобами мультимедіа. Аудіоредактори. Технологія запису, обробки та редагування цифрового звуку на комп'ютері. Музичні конструктори. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації. Створення графічного малюнку хореографічної композиції, за допомогою програми Microsoft Word.	24
17	Особливості репертуару в хореографічному колективі для дітей.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації. Електронна пошта.	4
18	Значення творчості В.Верховинця у створенні танців для дітей.	Використання комп'ютеру. електронних презентацій, медіатехнологій, засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	1,5
19	Постановка хореографічної композиції для дітей певної вікової категорії.	Використання ПК. Застосування медіатехнологій, засобів мультимедіа. Методика використання музичних конструкторів на прикладі програми Mixcraft. Технологія створення аранжувань зі звукових фрагментів. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації. Використання сучасної аудіовізуальної техніки.	28
20	Традиційні танці з розвинутою хореографічною лексикою.	Використання ПК. Застосування медіатехнологій, засобів мультимедіа. Глобальна мережа INTERNET. Інтернет-сайт. Методика пошуку інформації за допомогою програми-перекладача Google.	5

№ з/п	Назва теми	Змістова частина заняття	Кіл-ть год
21	Зміст та форми танців з розвинутою хореографічною лексикою.	Використання ПК. Застосування медіатехнологій. засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	6
22	Робота балетмейстера з виконавцями.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій. засобів мультимедіа.	6
23	П. Вірський – реформатор української народної хореографії.	Використання комп'ютеру. електронних презентацій, медіатехнологій, засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	3,5
24	Постановка народного танцю з розвинутою хореографічною лексикою.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та мультимедіа. Методика використання відеокамери та ПК для відеозйомки , транслявання з корегуванням швидкості відтвореного відео запису.	31
25	Специфіка роботи балетмейстера в ансамблі пісні і танцю.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	5
26	Масові форми хореографічного мистецтва. Загальна характеристика.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації. Електронна пошта.	6
27	Хореографічна композиція, сюїта. Вокально-хореографічна композиція, сюїта.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	8
28	Постановка хореографічного твору масової форми.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та мультимедіа. Методика використання відеокамери та ПК для відеозйомки , транслявання з корегуванням швидкості відтвореного відео запису.	54
29	Сучасна тема в репертуарі танцювального колективу.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	3,5
30	Танці малих форм, загальна характеристика.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації. Електронна пошта.	3,5
31	Хореографічна мініатюра.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	3,5
32	Сюжетний танець та його жанрове різноманіття.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	5,5

№ з/п	Назва теми	Змістова частина заняття	Кіл-ть год
33	Постановка хореографічного номеру на сучасну тему.	Використання комп'ютеру. Застосування медіатехнологій та мультимедіа. Методика використання відеокамери та ПК для відеозйомки, транслявання з корегуванням швидкості відтвореного відео запису.	36
34	Видатні балетмейстери народної хореографії.	Використання комп'ютеру. електронних презентацій, медіатехнологій, засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	3,5
35	Провідні професійні та аматорські хореографічні колективи.	Використання комп'ютеру. електронних презентацій, медіатехнологій, засобів мультимедіа. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Пошук інформації.	3,5
36	Постановка хореографічної композиції до Державної підсумкової атестації.	Використання комп'ютеру, медіатехнологій, мультимедіа., музичних конструкторів для запису, обробки та редагуванню цифрового звуку та відео на комп'ютері. Застосування сучасної аудіовізуальної техніки, відеокамери та ПК для відеозйомки, транслявання з корегуванням швидкості відтвореного відео запису.	45
37	Літературний запис хореографічної композиції та його оформлення.	Створення електронних презентацій. Використання комп'ютеру медіатехнологій, засобів мультимедіа. Аудіоредактори для запису, обробки та редагуванню цифрового звуку на комп'ютері. Глобальна інформаційна мережа INTERNET.	8
Разом			36 1

Самостійна робота

№ з/п	Завдання	Засоби	Кіл-ть год.
1.	Ознайомлення із сайтом.	Використання ПК. Мережа INTERNET.	0,5
2.	Зробити музичний аналіз твору (за вибором студента).	Глобальна мережа INTERNET: інтернет-сайт, вкладка «Музика».	0,5
3.	Створити графічне зображення різних видів малюнку.	Використання комп'ютеру, спец. програм, які містять функцію «конструктор» (Microsoft – Info Path Designer, Word, Power Point, Publisher тощо).	1
4.	Визначити драматургію хореографічної картини «Подоряночка» П. Вірського.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	0,5
5.	Вибір відео запису танцю для практичної постановки.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	0,5

№ з/п	Завдання	Засоби	Кількість год.
6.	Підготовка до практичної постановки танцю за відео записом.	Використання ПК. Виокремлення музики з відео за допомогою форматуючих програм (Format Factory, Sony Sound Forge, Bigasoft Total Video Converter, Xilisoft Video Converter).	0,5
7.	Підбір матеріалу до постановки танцю на малюнок.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	1
8.	Підготовка до практичної постановки танцю на малюнок.	Використання комп'ютеру. Створення графічного малюнку хореографічної композиції за допомогою програм Microsoft Info Path Designer, Microsoft Word, Microsoft Power Point, Microsoft Publisher (на вибір).	0,5
9.	Аналіз репертуар дитячих колективів міста та обл.	Використання ПК. Інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	0,5
10.	Ознайомитись з книгою Верховинця В. М. «Теорія українського народного танцю».	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Бібліотека».	0,5
11.	Підбір матеріалу та підготовка до практичної постановки танцю для дітей.	Використання комп'ютеру. Створення фонограми з додаванням слова автора, казкаря, коментатора за допомогою програм Mixcraft, Adobe Audition, Avid Pro Tools, Sakewalc, Mix Pad (на вибір).	1
12.	Навести приклади танців з розвинутою лексикою на основі репертуару ансамблю танцю ім. П. Вірського.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	0,5
13.	Розробити план репетиційного заняття.	Використання комп'ютеру, програми для створення тексту Microsoft Word.	0,5
14.	Підбір матеріалу до практич. постановки танцю з розвинутою хореографічною лексикою.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	1
15.	Підготовка до практичної постановки танцю з розвинутою хореографічною лексикою.	Використання комп'ютеру, створення фонограм.	0,5

№ з/п	Завдання	Засоби	Кількість год.
16.	Ознайомитись з професійними та аматорськими ансамблями пісні і танцю України.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	0,5
17.	Підбір матеріалу до практич. постановки хореографічного твору масової форми.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	1
18.	Підготовка до практичної постановки хореографічного твору масової форми.	Використання комп'ютеру, створення фонограм.	0,5
19.	Проаналізувати репертуар колективів сучасного танцю міста та області.	Використання ПК. Інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео». Складання структурного аналізу самостійно обраних п'ять танцювальних композицій різних колективів за запропонованою формою аналізу, яка знаходиться на сайті у вкладці «Студенту» та відправити на електронну пошту викладача для перевірки.	0,5
20.	Назвати танці малих форм в репертуарі ансамблю ім. П. Вірського.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	0,5
21.	Навести приклади сюжетних танців в провідних ансамблях народного танцю	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	0,5
22.	Підбір матеріалу та підготовка до практичної постановки танцю на сучасну тему.	Використання комп'ютеру. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	1
23.	Підбір матеріалу та підготовка до практичної постановки танцю до ДПА.	Використання комп'ютеру, створення фонограм. Глобальна інформаційна мережа INTERNET. Інтернет-сайт, вкладка «Відео».	2
24.	Оформити літературний запис хореографічної композиції до ДПА.	Використання комп'ютеру, програми для створення тексту Microsoft Word.	2
Разом			18

Очікувані результати

Компоненти результату	Програмовані результати навчання
У результаті вивчення даної дисципліни студенти мають набути:	
Знанневий компонент	<p>- <i>знання закономірностей навчання з композиції та постановки танцю, а також їх професійної підготовки як фахівців відповідно до вимог держави:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вміти характеризувати види та напрями хореографічного мистецтва; 2. Наводити приклади взаємозв'язку хореографічного мистецтва з іншими видами мистецтва, їх загальні та характерні риси; 3. Пояснювати та аналізувати закони драматургії танцю, розуміти призначення кожного виду балетмейстерської діяльності; 4. Характеризувати специфіку репертуару дитячих хореографічних колективів; 5. Наводити приклади та пояснювати характерні риси різних видів танцю; 6. Пояснювати особливості роботи балетмейстера в ансамблі пісні і танцю.
Ціннісний компонент	<p>- <i>здатність усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя з метою самовдосконалення:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дотримуватися авторських прав при використанні розробленої інформації при створенні хореографічних композицій; 2. Усвідомлювати значення хореографічного мистецтва; 3. Усвідомлювати значення використання ІКТ в професійній підготовці та діяльності викладача хореографії; 4. Визначати відмінні риси хореографічної сьюїти, хореографічної та вокально-хореографічної композиції.
Діяльнісний компонент	<p>- <i>здатність відповідально ставитись до виконуваної роботи, самостійно приймати рішення, досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики і знанням сучасних вимог до освіти:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Володіти спеціальними знаннями з дисципліни «Композиція та постановка танцю з використання спеціальних програм для створення аудіо фонограм; 2. Виконувати завдання професійного хореографічного спрямування з використанням ІКТ; 3. Здійснювати репетиційну роботу використовуючи технічні засоби; 4. Застосовувати ІКТ для пошуку матеріалу щодо сюжету танцю, а також під час практичної постановки хореографічних композицій; 5. Володіти інформацією про видатних хореографів, знати хореографічні, вокальні, вокально-хореографічні ансамблі, тощо; 6. Використовувати мережу INTERNET: інтернет-блог чи інтернет-сайт щодо пошуку інформації для створення хореографічних композицій.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
М 1	М 2	М 3	М 4	М 5	М 6	
T1, T2	T3, T4	T5, T6	T7, T8	T9, T10	T11, T12	60-100
10-6	20-12	20-12	20-12	20-12	10-6	

Примітка: М 1...М 6 – назви модулів; Т1, Т2 ... Т12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Національна шкала оцінювання	Вимоги до знань, умінь і навичок студентів
<p>(теоретична частина)</p> <p>«Незадовільно»</p> <p>(практична частина)</p>	<p>Студент не визначив тему, ідею та надзавдання хореографічного твору; Не розробив композиційний план; Не зміг обрати музичний матеріал до хореографічної постановки.</p> <p>Не створив хореографічної композиції; Студент не виявив вміння вирішувати типові професійні задачі, не продемонстрував набутих практичних навичок.</p>
<p>(теоретична частина)</p> <p>«Задовільно»</p> <p>(практична частина)</p>	<p>Студент не чітко визначив та обґрунтував концепцію теми, ідеї та надзавдання хореографічного твору; Недостовірно вивчив та обробив історичний, фольклорний, літературний, художній, документальний, етнографічний та інші матеріали; При розробці композиційного плану допустив невідповідності.</p> <p>Недосконало опрацював та проаналізував музичний матеріал до хореографічної постановки; Не досить органічно поєднав пластику тіла з ритмом і змістом музики; Не зміг самостійно провести розподіл творчих завдань і визначити виконавців, проводити репетиції; Не зміг достовірно донести до глядача свій задум, як автора-постановника танцю; Студент не виявив вміння самостійно вирішувати типові професійні задачі, не продемонстрував повний обсяг набутих практичних навичок.</p>
<p>(теоретична частина)</p> <p>«Добре»</p> <p>(практична частина)</p>	<p>Студент визначив та обґрунтував концепцію теми, ідеї та надзавдання хореографічного твору; Недостатньо вивчив та обробив історичний, фольклорний, літературний, художній, документальний, етнографічний та інші матеріали; Розробив всі складові композиційного плану.</p> <p>Опрацював та проаналізував музичний матеріал до хореографічної постановки; Зміг поєднати пластику тіла з ритмом і змістом музики; Самостійно визначив виконавців; Проводив репетиції з незначними зауваженнями; Зміг донести до глядача свій задум, як автора-постановника танцю; Студент добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях. Студент повністю виконав завдання, продемонстрував добрий рівень підготовки.</p>
<p>(теоретична частина)</p> <p>«Відмінно»</p> <p>(практична частина)</p>	<p>Студент досконало визначив та обґрунтував концепцію теми, ідеї та надзавдання хореографічного твору; Здійснив збір, вивчення, обробку історичного, фольклорного, літературного, художнього, документального, етнографічного та інших матеріалів; Розробив всі складові композиційного плану без зауважень.</p> <p>Досконало підібрав, опрацював та проаналізував музичний матеріал до танцю; Ознайомив учасників колективу з творчим задумом, провів розподіл творчих завдань і визначив виконавців; Самостійно, на високому рівні, проводив репетиції, спрямовані на втілення художнього образу танцю; Поєднував пластику тіла з ритмом і змістом музики на високому професійному рівні; Зміг донести до глядача задум автора-постановника танцю, втілити хореографічний образ засобами хореографії; Студент використав професійно профільовані знання і навички для виконання завдань. Продемонстрував відмінне виконання практичного завдання.</p>

Контрольні питання

з дисципліни «Композиція та постановка танцю»

1. Хореографія як вид мистецтва. Які ще види мистецтва вам відомі?
2. Різновиди хореографічного мистецтва. Назвіть які різновиди ви бачили в мережі інтернет або на сайті?
3. Особистість балетмейстера. Якими якостями має володіти балетмейстер та чи мають бути присутні ТЗ, ІКТ в його професійній діяльності?
4. Види балетмейстерської діяльності. Які ТЗ чи ІКТ можуть використовувати балетмейстери та як вони впливають на якість їхньої професійної діяльності?
5. Зміст, форма, жанр хореографічної композиції. Чи допомагає вам використання ІКТ краще зрозуміти теоретичні відомості і як саме?
6. Назвіть етапи створення авторської хореографічної композиції.
7. Образ у хореографічній композиції. За допомогою яких ТЗ чи ІКТ можна посилювати сприйняття образу?
8. Назвіть засоби виразності на прикладі будь-якого обраного вами хореографічного твору, через мережу інтернет чи на сайті.
9. Музично-хореографічна драматургія, чи має хореографічна драматургія залежність музичної?
10. Малюнок танцю. За допомогою якої комп'ютерної програми можна створити графічний малюнок танцю?
11. Художнє оформлення сценічного твору. Які ви знаєте засоби сценічного оформлення?
12. Літературний запис змісту твору та фіксація хореографічної лексики. Які є види запису танцю та який з них, на вашу думку є більш сучасним на більш досконалим?
13. Постановка танцю за записом. Який вид запису танцю, на вашу думку, був зрозумілішим для сприйняття та для практичної постановки?

14. Робота над створенням етюдів. Що передує хореографічному етюдів та у що він розвивається?

15. Фольклорний танець та його сценічна редакція, яке значення вона має в розвитку хореографічного мистецтва?

16. Хоровод як специфічна форма танцювальної композиції. Назвіть традиції та особливості творення образу і малюнку хороводного танцю.

17. Назвіть зміст та форму танців з розвинутою лексикою. Як за допомогою мультимедійних засобів можна полегшити розбір складних рухів та покращити якість виконання?

18. Що таке сюжетний танець та які особливості створення образів, жанрове різноманіття та багатоманітність його форм?

19. Яка специфіка роботи балетмейстера в ансамблі, театрі народно-сценічного танцю, ансамблі пісні і танцю?

20. Які особливості постановочної роботи в хореографічному колективі для дітей різних вікових категорій. Яку роль відіграють ТЗ та ІКТ при створенні хореографічної композиції для дітей та на дітей?

21. Яке значення має творчість Василя Верховинця та інших майстрів танцю у створенні хореографічних композицій для дітей?

22. Назвіть провідні професійні та аматорські хореографічні колективи, які ви бачили в концертах, в мережі інтернет чи на сайті.

23. Переглянувши документальні фільми про видатних балетмейстерів народно-сценічної хореографії, назвіть особливості та відмінності їхньої діяльності, характерні риси.

24. Павло Вірський – реформатор української народно-сценічної хореографії. Які хореографічні постановки ансамблю танцю ім. Вірського ви бачили та де саме, на концерті чи через мережу інтернет або на сайті? Чи полегшує ІКТ в доступності отримання інформації?

25. Яке значення мають ТЗ та ІКТ при вивченні дисципліни «Композиція та постановка танцю»?

Професійна програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників для спеціалізації «Народна хореографія»

I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Професійна програма підвищення кваліфікації викладачів хореографії є навчально-методичним документом, який визначає: мету та завдання навчання; зміст навчання; вимоги до знань і умінь, які є результатом засвоєння навчального матеріалу; орієнтовний розподіл навчального часу на проведення аудиторних занять і самостійної навчальної роботи; рекомендації щодо підготовки атестаційної роботи; перелік законодавчих та інших нормативно-правових актів, наукової, навчальної і методичної літератури для самостійного вивчення основного матеріалу та поглибленого опанування його змістом.

Зміст професійної програми відповідає таким вимогам: відображає сучасні тенденції хореографічної освіти, враховує основні напрями реформування освіти в Україні, особливості впровадження державних стандартів; є спрямованим на удосконалення професійної компетентності викладача хореографії; є практично спрямованим з урахуванням стандартів хореографічної освіти і сучасних підходів до навчання хореографії: компетентнісного, особистісно-орієнтованого, комунікативно-діяльнісного; відповідає загальнодидактичним і андрагогічним принципам навчання.

Зміст програми структурується за модульним принципом і спрямований на удосконалення системи знань, професійних умінь і навичок, які необхідні викладачу хореографії для здійснення педагогічної діяльності, забезпечення високого рівня професійної компетентності, успішного виконання завдань щодо формування комунікативної компетентності студентів, задоволення потреб щодо професійного розвитку.

Практична спрямованість змісту програми забезпечується шляхом його орієнтації на сучасні освітні технології формування комунікативної компетентності учнів, ефективні методики опанування слухачами знань щодо організації професійної педагогічної діяльності, що надасть можливість успішно виконувати посадові функції: організації освітнього процесу з хореографії в закладах освіти, а також навчально-методичну, науково-дослідницьку роботу.

Зміст програми має відповідати таким принципам: науковості, системності, комплексності, послідовності, прогностичності, індивідуалізації, диференціації, збалансованості теоретичного і практичного компонентів, врахування педагогічного досвіду й індивідуальних освітніх потреб, їх

прагнень щодо особистісного та кар'єрного розвитку, досвіду професійної діяльності і самоосвіти. Зміст професійної програми формується із загальної, функціональної та галузевої складових. Зміст загальної складової професійної програми має сприяти узагальненню знань як складової професійної компетентності викладача хореографії. Зміст навчального матеріалу функціональної складової професійної програми спрямований на здобуття додаткових знань, умінь і навичок для забезпечення реалізації державної стандартів з хореографічної освіти. Зміст функціональної складової програми має забезпечувати оволодіння технологіями формування комунікативної компетентності студентів закладів освіти. Зміст галузевої складової програми передбачає вивчення специфіки, особливостей, технологій, шляхів реалізації державних стандартів з хореографічної освіти.

Програма розрахована на 150 годин. Поділ аудиторних форм навчання на лекційні, практичні та семінарські заняття є орієнтовним. Кваліфікаційна випускова робота виконується у формі методичного портфоліо викладача, яка є зібранням навчально-методичних розробок слухачів за результатами опанування програми, а також із врахуванням досвіду педагогічної діяльності. Зміст завдань і методичних розробок враховує професійні інтереси слухачів і є орієнтованим на потреби педагогічної практики. Кваліфікаційна робота подається до захисту в друкованому та електронному варіантах і захищається на науково-методичному семінарі, що проводиться у формі педагогічної майстерні викладача, методичного брифінгу або комунікативного практикуму.

II. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ХОРЕОГРАФІЇ

Шифр	ЗМІСТ	Всього годин	Аудиторні	Само-стійна робота
ЗАГАЛЬНА СКЛАДОВА				
Нормативна частина				
ЗН-1	Інновації і реформи в освіті України	2		2
Варіативна частина				
ЗВ-1	Композиція та постановка танцю	2		2
Разом годин		4		4
ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА				
Нормативна частина				
ФН -1	Педагогічні технології	12	2	10
ФН -2	Формування комунікативної компетентності викладача	8		8
Варіативна частина				
ФВ-1	Основи педмайстерності	16	4	12
ФВ-2	Інформаційні ресурси для навчання хореографічним вправам	14	2	12
Разом годин		50	8	42

Шифр	ЗМІСТ	Всього годин	Аудиторні	Само-стійна робота
ГАЛУЗЕВА СКЛАДОВА				
Варіативна частина				
ГВ-1	Практикум з хореографії	54	2	52
ГВ-2	Практикум з організації наукового дослідження	41	1	40
ГВ-3	Підготовка і захист атестаційної роботи	1	1	
Разом годин		96	4	92
ВСЬОГО:		150	12	138

III. ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИКЛАДАЧА ХОРЕОГРАФІЇ

Базові компетентності викладача хореографії (БК)

БК	Характеристики	Ознаки виявлення
Фахова здатність до реалізації функцій професійної діяльності	Функції: Мотивації і стимулювання	Готовність застосовувати засоби, прийоми, технології щодо мотивації та стимулювання суб'єктів педагогічного процесу.
	Проектувальна	Здатність визначати цілі (стратегічні, тактичні, оперативні), планувати процеси для досягнення бажаних результатів, планувати діяльність суб'єктів педагогічного процесу
	Організаційна	Здатність організувати процеси, створювати умови для досягнення бажаних результатів.
	Конструктивна	Спроможність переносити знання та уміння з одного виду професійної діяльності в інший; добирати доцільні методи, форми, засоби педагогічної діяльності; конструювати педагогічні заходи (навчальні заняття, виховні заходи, педагогічні збори тощо); розробляти методичне забезпечення педагогічного процесу.
	Дослідницька	Здатність до організації та проведення досліджень (теоретичних, практичних), пошукової роботи; наукового аналізу й узагальнення власного педагогічного досвіду.
	Контрольно-аналітична (діагностична)	Спроможність організувати та проводити процедури контролю, визначати критеріальну основу оцінювання.
	Рефлексивна	Здатність до переосмислення процесів, результатів, засобів їх досягнення; визначення шляхів покращення якості процесів та результатів.
Соціальна	Здатність до життєдіяльності в суспільстві; взаємодії та праці в команді	Здатність аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, дотримуватись соціальних норм і правил; продуктивно співпрацювати з різними групами і партнерами в групі, виконувати різні ролі й функції в колективі; застосовувати технології розв'язання конфліктів, досягнення консенсусу; працювати в команді; застосовувати ефективні стратегії спілкування, сучасні технології в хореографії.
Загально-культурна	Здатність до розвитку культури особистості і суспільства в різних аспектах	Спроможність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової, науки й культури; застосовувати навички та уміння; застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розроблення й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри; опанувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності.

БК	Характеристики	Ознаки виявлення
Громадянська	Здатності в сфері суспільно-політичного життя в Україні, захисту власних прав і свобод, виконання громадянських обов'язків	Здатність орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні; застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав, свобод громадян, виконання громадянських обов'язків; застосовувати способи та стратегії взаємодії з органами державної влади; використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що відповідають чинному законодавству України, задовольняють власні інтереси особи та захищають права людини й громадянина.
Інформаційна	Здатність до пошуку, обробки, збереження і створення інформаційних ресурсів та обміну ними	Здатність до використання ІКТ, орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією відповідно до потреб ринку праці; застосування ІКТ в професійній діяльності та повсякденному житті, раціональне використання комп'ютера й комп'ютерних засобів при розв'язуванні задач, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням та обміном; будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів ІКТ.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ АВТОРА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Добролюбова, Н. В. (2017). Проблема вдосконалення навчальних програм та перегляду змісту професійної підготовки майбутнього педагога-хореографа. Педагогічні науки. Херсон : Гельветика, Вип. LXXX, Т. 2, 144–148.

2. Добролюбова, Н. В., Школа, О. М. Технологія розвитку педагогічної спрямованості особистості майбутнього педагога – хореографа *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер.: Науково – педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2018. Вип. 7. С. 38 – 42.

3. Добролюбова, Н. В. (2018). Професійна підготовка майбутніх педагогів-хореографів. *Молодий вчений*. Херсон: Молодий вчений, Вип. 7 (59), 67–70.

4. Добролюбова, Н. В. (2018). Формування готовності до навчання постановочних дій майбутніх педагогів-хореографів. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, Вип. 5, 83–86.

5. Добролюбова, Н. В. (2018). Модель формування вмінь постановки композицій при підготовці майбутніх педагогів-хореографів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. : Педагогічні науки : реалії та перспективи*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, Вип. 64, 78–81.

6. Добролюбова, Н. В. (2019). Розробка навчальної програми «Хореографія в серці» із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій в процесі підготовки майбутніх викладачів хореографії. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, Вип. 14, 49–53.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Добролюбова, Н. В. (2018). Ризики сприйняття та використання сучасних засобів навчання (на прикладі викладання хореографічних

дисциплін. *Образовательные риски: суть и подходы к их решению*) : матеріали XVI міжнар. наук.-практ. конф. Харків : НУА, 108–111.

2. Добролюбова, Н. В. (2018). Перспективи використання інноваційних технологій та їх вплив на розвиток професійної майстерності викладача хореографії. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті* : зб. наук. робіт міжнар. наук.-практ. конф. Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 46–48.

3. Добролюбова, Н. В. (2018). Інноваційні технології в системі підготовки майбутніх хореографів з дисципліни «Композиція та постановка танцю». *Сучасний стан проблеми фізичної культури та здоров'я нації* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. Харків ; Маріуполь, 109–112.

4. Добролюбова, Н. В. (2018). Шляхи підвищення змісту освітньої програми з професійної підготовки педагога-хореографа. *Pedagogika. Teoria. Praktyka*. Warszawa: Wydawca : Sp.z o.o. «Diamond trading tour», 35–41.

5. Добролюбова, Н. В. (2018). Принципи створення навчально-методичного комплексу для навчання майбутніх педагогів-хореографів дисциплінам хореографічної спрямованості. *Сучасна педагогіка : теорія, методика, практика*: зб. наук. робіт V міжнар. наук.-практ. конф. Херсон : Молодий вчений, 69–71.

6. Добролюбова, Н. В., Фоменко, О. В., Суровов, О. А. (2018). Методичні особливості навчання вправам хореографії студенток на заняття з нетрадиційних видів гімнастики. *Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту* : матеріали XI Міжнар. наук. конф. пам'яті А. М. Лапутіна. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 95–98. *Особистий внесок здобувача полягає в розробці хореографічних завдань для занять та аналізі отриманих результатів.*

7. Добролюбова, Н. В. (2019). Використання блогів як ефективного засобу в формуванні готовності майбутніх викладачів хореографії до професійній діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи гармонійного*

розвитку учнівської та студентської молоді в умовах ступеневої освіти: матеріали X Всеукр. наук.-практ. Internet-конф. Харків, 92–96.

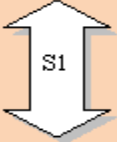
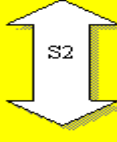
8. Добролюбова, Н. В. (2019). Основи формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності. *Influence of scientific achievements in education on the development of modern society: conference proceedings. International scientific and practical conference. Vilnius : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 55–57.*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Добролюбова, Н. В. (2017). *Методика викладання основ хореографії* : навч. посіб. Харків : СПДФО Бровін О. В.

2. Добролюбова, Н. В. (2019). *Методика формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності*: практи.-метод. посіб. Харків : СПДФО Бровін О. В.

Розрахунок Q-критерію Розенбаума ($n_{КГ}=62$, $n_{ЕГ}=63$)

Номер студента контрольної групи	Показник успішності навчання, бали	Номер студента експериментальної групи	Показник успішності навчання, бали
 1	147		
2	146	1	146
3	146	2	146
4	145	3	145
5	144	4	144
6	142	5	142
7	142		
8	142		
9	142		
10	141		
11	129		
12	127	6	127
....		7	126
		8	126
54	125		
		9	123
55	123	10	123
56	122	...	
57	120	54	120
58		55	120
59	120	56	120
		57	119
60	116	58	116
61	115	59	115
62	114	60	114
		 61	112
		62	112
		63	110

Додаток 3

Успішність навчання студентів обох груп

Затверджую

Заступник директора

_____ С. М. Литвин

СЕМЕСТРОВА ЗВЕДЕНА ВІДОМІСТЬ

Успішності студентів __ II __ курсу __ 92 Тн __ групи Харківського вищого коледжу
 мистецтв за V семестр 20 __ 20 __ року
 Спеціальність 024 «Хореографія»

№ п/п	ПІБ студента	Психологія	Іноземна мова	Зар. та укр. муз. література	Класичний танець	Народно-сценічний танець	Український танець	Ансамбль	Методика викл. фахових дисц.	Сучасний та бальний танець	КПТ	Грим	Майстерність актора	Сценічна практика	Виробнича практика	Музичний інструмент	Середній бал
1	В.	4	3	3	4	4	4	4	5	4	4	5	4	4	4	4	4,0
2	Г.	4	5	5	4	4	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4,6
3	З.	3	3	4	4	4	4	4	5	4	3	4	3	5	5	4	3,9
4	З.	4	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	5	4,7
5	З.	5	5	4	4	4	4	5	5	5	4	4	4	5	4	5	4,5
6	І.	4	5	4	4	4	4	5	5	4	4	4	4	5	4	4	4,3
7	К.	4	4	4	4	3	3	4	5	4	3	4	4	4	3	5	3,9
8	М.	4	4	4	4	3	4	3	4	5	3	4	3	5	4	4	3,9
9	М.	2	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3,1
10	П.	4	3	4	4	4	4	3	4	3	3	3	3	5	4	4	3,7
11	С.	2	3	3	3	3	4	4	3	4	3	4	3	5	4	5	3,5
12	Т.	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	5	4	5	4	4	4,2
13	Ч.	5	5	4	4	5	4	5	4	4	4	5	4	5	4	5	4,5
14	Ч.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	4,9
15	Ш.	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4	5	4	5	4	4	4,2
16	Ш.	5	5	4	4	5	5	5	5	4	4	5	4	5	4	5	4,6
17	Я.	4	4	3	4	4	4	5	4	5	3	4	4	4	4	4	4,0
18	Я.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3,0
																	73,5

Зав. відділення _____ (.....)

Керівник навчальної групи _____ (Н. В. Добролюбова)

Успішність навчання студентів обох груп

Затверджую

Заступник директора

_____ С. М. Литвин

СЕМЕСТРОВА ЗВЕДЕНА ВІДОМІСТЬ

Успішності студентів __ П __ курсу __ 92 Тн __ групи Харківського вищого коледжу

мистецтв за V семестр 20 __ 20 __ року

Спеціальність 024 «Хореографія»

№ п/п	ПІБ студента	Психологія	Іноземна мова	Зар. та укр. муз. література	Класичний танець	Народно-сценічний танець	Український танець	Ансамбль	Методика викл. фахових дисц.	Сучасний та бальний танець	КПТ	Грим	Майстерність актора	Сценічна практика	Виробнича практика	Музичний інструмент	Середній бал
1	В.	4	4	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,8
2	Г.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5,0
3	З.	4	4	4	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	4,7
4	З.	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,9
5	З.	5	5	4	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,9
6	І.	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,9
7	К.	4	4	5	4	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	4,7
8	М.	4	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,9
9	М.	3	3	4	4	4	4	5	4	4	4	5	5	5	5	5	4,3
10	П.	5	4	4	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,8
11	С.	3	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,6
12	Т.	5	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,9
13	Ч.	5	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,9
14	Ч.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5,0
15	Ш.	4	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,9
16	Ш.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5,0
17	Я.	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4,7
18	Я.	3	4	3	4	3	3	4	4	4	4	4	4	3	4	4	3,7
																	85,6

Зав. відділення _____ (.....)

Керівник навчальної групи _____ (Н. В. Добролюбова)